

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לנציגינו החשוב
הבחור **נתן קפלן** נ"י מבחירי ישיבת עטרת שלמה
לרגל שמחת נישואיו
עב"ג בת הרה"ג **אהרן ידלר** שליט"א

ברכת מזל טוב לנציגינו החשוב בעיר אלעד
הר"ר **דוד זילברברג** שליט"א
לרגל שמחת הבר מצוה
לבנו הבה"ח **יוסף** נ"י

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:52	6:05	6:44
בני ברק	5:06	6:06	6:41
קרית ספר	5:00	6:05	6:43
בית שמש	4:51	6:06	6:44
אופקים	5:00	6:07	6:43
חיפה	4:58	6:05	6:41

שבת מברכין: המולד יהיה ביום שני בשעה 12, 40 דקות ו-11 חלקים
ראש חודש אדר יהיה ביום השלישי ולמחרתו ביום הרביעי

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- ד' אדר תרומה • כ"ד ניסן שמיני • כ"ט אייר במדבר • י"ב תמוז בלק • ט' אלול כי תצא
- י"א אדר תצוה • א' אייר תזריע • ז' סיון חג • י"ט תמוז פינחס • ט"ז אלול כי תבא
- י"ח אדר כי תשא • מצורע • השבועות נשא • כ"ו תמוז מטות • כ"ג אלול נצבים
- כ"ה אדר ויקהל • ח' אייר אחרי • י"ד סיון בהעלתך • מסעי • וילך
- פקודי • ט"ו אייר אמור • כ"א סיון שלח • ד' אב דברים • א' תשרי ר"ה
- ג' ניסן ויקרא • כ"ב אייר בהר • כ"ח סיון קרח • י"א אב ואתחנן • וי"כ
- חג הפסח • בחוקותי • ה' תמוז חקת • ב' אלול שופטים • חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

גיליון מס' 507 פרשת משפטים

תשפ"ג שנה אחת עשרה

לעילוי נשמת הילדים הקדושים

אשר מנחם הי"ד

יעקב ישראל הי"ד

בני יבלחט"א

הרב אברהם נח בן יהודית לרפו"ש

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

פרשת משפטים

שמעתי מרבינו במה שאמרו בגמ' (ב"ק ג' א') מבעה זה אדם דכתיב אמר שומר אתה בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, היינו שמבעה הוא מלשון תפילה שזה שייך רק באדם, וצריך להבין למה נקטו אדם בלשון תפילה, וכי אין דרך אחרת לתאר היזק? ואמר רבינו שהעולם אומרים שבא ללמדנו איך יתכן היזק אצל האדם, ובשלמא בהמה שאין בה דעת יכולה להזיק אם אין שומרים עליה אבל איך יתכן ש'אדם' יקרא בשם 'מזיק', ולזה באה הדוגמא שמצוייה אצל האדם, שהאדם מתפלל ובתפילתו מזיק לשני, כגון שמאריך בתפילתו ומעכב האנשים שלפניו (ועי' ירושלמי ר"ה פ"ב מ"ה).

בס' הספרים (עמ' קצ"ה) כתב: פעם בחן רבינו את נכדו על פרק ארבעה אבות ושאל אותו, מדוע אדם המזיק נקרא מבעה לפי רב ? והשיב לו משום הפסוק אם תבעיון בעיו, שאדם הוא מתפלל, מיד החזיק רבינו בכתיפו של הנכד ואמר לו בהתרגשות: תזכור כל החיים שבלי תפילה לא נקרא אדם.

*

נוסח התפילה

בבחרותי שאלתי מרבינו זצ"ל כשאני נמצא בבית הכנסת שמתפללים בו נוסח ספרד ואני ניגש כש"ץ, איזה קטעים עליי לומר כהציבור ובאיזה קטעים יש לי לומר כנוסח המקובל בידי מאבותיי, רבינו זיע"א הניח ידו על צווארי ושאל: אתה אוהב להיות חזן? אם מתפללים בנוסח שונה ממה שאתה רגיל אתה לא מחוייב לגשת, וממילא אין ראוי שתניח ותשנה מנוסח אבותיך, אלא אם כן יש סיבה מיוחדת, חיוב, או שאין מי שיגש, ואז באמת יש בתשובת משיב דבר להגנצ"ב (סי' י"ז) שבתפלה בלחש אסור לשנות מהנוסח שלו ואין בזה משום לא תתגודדו שהרי לכו"ע יוצאים בשני הנוסחאות (ולא כמש"כ בספר פאת השלחן (סי' ג) שיחידים המתפללים בביהכ"נ של הספרדים מחוייבים לנהוג כמותם משום ל"ת) אבל בקדושות שבקול רם וכדומה אסור לשנות מהמנהג שהוא שם, והוסיף עוד רבינו שכן שמע גם מאחד שכך הורה לו הח"ח, וכע"ז בדרך שיחה (ח"א עמ' תקל"ג) היה אצלי יהודי זקן שלמד אצל החפץ חיים בראדין, ובקשתיו שיספר דבר מה מהח"ח, וסיפר שהוא מעדת החסידים, והיה צריך להתפלל לפני העמוד, ושאל את הח"ח כיצד ינהג בנוסח התפילה, ואמר לו הח"ח: בלחש - נוסח ספרד, ובחזרת הש"ץ - אשכנז. ושאלתי: הרי כל תפלת הלחש הוא כדי לסדר תפילתו? והשיב: כך הדין.

ואמר רבינו זצוק"ל שהמתפלל בנוסח ספרד שאומר קדיש יתום בביהכ"נ נוסח אשכנז לא יאמר ויצמח פורקניה שהרי אסור לשנות ממנהג הציבור, ומ"מ הוסיף רבינו שלא ישמעו לנו בזה, ולא כדאי לעורר מהומות.

עוד שמעתי מרבינו זצ"ל שאין ראוי שיתפלל כש"ץ מי שמתפלל בהברה המקובלת אצל הספרדים, בביהכ"נ נוסח אשכנז ואפי' אבל תוך שנתו, ואפילו אם יש קטן אחר שאומר הקדיש [שאז נותר גם ללא קדיש] יכולין הציבור לעכבו שלא ישנה ממנהגם בהברה, ומ"מ כל זה כשמתפלל בקביעות, אבל פעם אחת אי אפשר למנוע.

והורה רבינו ז"ל שהמתפלל בנוסח אשכנז אין לו לשנות לנוסח ספרד, אף שיש לו בעירו רק ביהכ"נ נוסח ספרד ושינויי הנוסח מבלבלים אותו מכוונת התפילה.

בית הכנסת שאין בו נוסח קבוע, הורה רבינו שקביעת הנוסח תעשה לפי רוב המתפללים, אמנם אם יש שם תקנה מהגבאים איזה נוסח להתפלל אין להפר התקנה.

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית ברכה רבקה ב"ר שלמה אריה רוזנברג הכ"מ

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין (כ"ז שבט תשע"ז) הגאון רמ"י לנדא זצ"ל מתלמידי החזון איש ובעל "ישועת משה" (ה' אדר תש"מ) רבינו שמואל משטראשון מזילנא בעל הגהות הרש"ש על הש"ס (י"א אדר תרל"ב) הגאון רבי שמואל גריינמן (י"ג אדר א' תשי"ז) מרן הגר"מ פיינשטיין בעל אגרות משה (י"ג אדר"ב תשמ"ו) הגאון רבי מאיר קרליץ (ט"ו אדר תשט"ו) נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

המגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל (נלב"ע כ"ב שבט תשע"ד)

(קעסט") חמש שנים על שולחנו.

והנה כעבור זמן הקשיב החותן בקריאת התורה ושמע בפרשת שלח שאומרים "יום לשנה יום לשנה" (במדבר יד לד), והכוונה היא שהקב"ה חישב להם יום כנגד שנה, אמר לעצמו: אם אפשר להחשיב יום כנגד שנה, הרי אני פטור מלזון את חתני, הלא עברו למעלה מחמש ימים...

ואכן ניגש לחתנו ואמר לו שהוא מצא ראייה מן התורה שכבר אינו צריך לזונו. עבר כבר יותר מחמש שנים...

משמאל לימין: רבינו, הרב גלינסקי, ולהבחל"ח רבי שרגא שטיינמן

רקד עם מטאטא

בנישואי בנו הצעיר של רבינו, הגאון רבי יצחק שאול שליט"א ההתרגשות היתה גדולה, ושאלו את רבינו אם רוצה לרקוד עם "מטאטא" שכך אומרים העולם שבנישואי ילד אחרון ורקדים כן, וסירב. כשראה זאת רבי יענקלה, אחז במטאטא ורקד לפני הנוכחים, והשמחה גאתה עד לב השמים...

טוב שברופאים לגיהנום

כמעט בכל שמחה משפחתית שהיה מוזמן בה הגאון זצ"ל, היה מגיע במיוחד לכבודו של רבינו, והיה נושא מדברותיו, כשמרן לא גורע את עיניו כל משך הדרשה. גם כשזמנו של מרן היה לחוץ וקצר במיוחד, לא ויתר וישב לכבד אותו והאזין לאמרותיו.

פעם אחת כשהיה רבינו בבית חולים, הזכיר ששמע פעם באחד מהדרשות את רבי יענקלה גלינסקי שנשאל על ידי רופא מה כוונת חז"ל שאמר, 'טוב שברופאים לגיהנום', וכי כך מדברים עלינו?

ענה לו רבי יענקלה, לא הכוונה אליך... (אתה לא 'טוב שברופאים').

והוסיף רבינו הפשט האמיתי, טוב שברופאים לגיהנום - כיוון שסומך רק על עצמו ואינו מתייעץ עם אחרים, כמו שכתבו המפרשים.

הגר"י גלינסקי עם רבינו זצ"ל

זמן ההלוייה

הגר"י זצ"ל נסתלק בשעות הצהריים, ובני המשפחה שלחו לשאול אם למחר את ההלויה עוד לפני השקיעה, ואז חלק מבני המשפחה שמתגוררים מחוץ לעיר, לא יוכלו להספיק לבוא להשתתף, או לדחות את ההלויה לשעת ערב.

ובהתחלה אמר רבינו, כי טובת הנפטר למחר את ההלויה, ואח"כ אמר שיקבעו את ההלויה לאחר זמן מעריב (כדי שהנכדים וכו' יספיקו להתפלל קודם). ואכן כך עשו, קבעו את ההלויה לקראת השעה 10 בערב.

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

המגיד מישירים הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה משיירי ישיבת נובהרדוק בראשות הסבא רבי יוזל, במשך תקופה מסוימת אף זכה ללמוד בתקופתו של מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל "הסטיפלר", ועובדות רבות היה מספר אודותיו. בבחרותו מסר נפשו על קיום התורה והמצוות בתנאי החוק הקשים שהיו אז ברוסיה, וכאשר זכה להינשא ולעלות לארץ ישראל התגורר בבני ברק, ובשנים מאוחרות יותר עבר לגור באזור בית הכנסת 'לדרמן' ושם קבע את מקום תפילתו.

רבינו זצ"ל העריך אותו מאוד, והיה רגיל להזמין אותו לשמחות שנערכו במשפחה, ובאופן קבוע הוא היה נעמד לשאת דברים, כשהוא מטעים מתורתן של בעלי המוסר מנובהרדוק אשר השימו ללעג ולקלס את מנעמי עולם הזה והזכירו לעצמם כל חייהם את עולם הנצח, גן עדן וגיהנום, שכן מצוה ועונש עבירה.

נציין שבגליון "דברי שיח" גליון 158 כבר כתבנו מאמר הערכה אודותיו ואודות הקשר בינו לרבינו.

רבי יענקלה נושא דברים בשמחה.

נראים עוד מימין לשמאל: הגר"ג אדלשטיין, רבינו, הגר"ח ברמן

ברכה של מי מתקיים

רבינו היה רגיל לערוך סיום ברבים בשני מועדים בשנה: בערב ראש השנה ערך בביתו את סיום חצי הש"ס, ובערב פסח את סיום הש"ס כולו, ורבי יעקב היה מקפיד להשתתף בשניהם.

פעם אמר בדרשה בצחות: הנה כי כן, יש לי ראייה שהברכות שלי שווים יותר מהברכות של רבי חיים. הכיצד? כי אני מברך את רבי חיים בכל שנה לאחר הסיום "כן תזכו אם ירצה השם לשנה הבאה", והוא משיב לי "וכן למר", והנה לשנה הבאה, הוא אכן מסיים את כל הש"ס אבל אני לא. מכן שברכותיי שוות יותר מברכותיו של רבי חיים....

יום לשנה

סיפר רבינו בבדיחותא, ששמע מהרה"ג ר' יענקלה גלינסקי, עובדא על אחד שהשיא את בתו לבן ישיבה, והתחייב לחתנו לזונו אחרי הנישואין

1. חתן רבינו הגר"ש שטיינמן מספר: שכבר בעת שמחת נישואיו, עם בת רבינו, היה ידוע הגר"י גלינסקי כדרשן המעורר לבבות. הוא היה רגיל בשמחת חתן לעמוד על השולחן ולדרוש. מראהו הנמוך עם עיניו הזוהרות כשהוא עומד על השולחן היו משמחים את הקהל כולו. לעיתים רבות היה פותח בניגון מעורר ממילות המשנה במסכת אבות "עולם הזה דומה לפרוזדור ועולם הבא דומה לטרקלין", ולאחר מכן היה אומר רעיון מוסרי.

והוסיף: בשמחת נישואיו, השווער הזמין את הרב גלינסקי, שכמובן דרש בסעודת המצוה, ומרן הסטייפלר אמנם ישב בעת דרשתו אך כמעט לא שמע מאומה מחמת קושי שמיעתו, אבל היה לפלא שהסבא מרן הגר"ש אלישיב ישב כולו והאזין בריתוק לכל מילה היוצאת מפיו של רבי יענקלה. מי שהכיר את הרב אלישיב ידע כי הוא לא מחשיב כל כך דרשות ונאומים, אבל בדרשה הזו כנראה הרגיש תועלת מיוחדת.

ולא זו בלבד, אלא מאז השמחה ההיא, בכל שמחה משפחתית שהרב אלישיב הגיע ושמע שהרב גלינסקי עומד לבוא, הוא המתין לדרשתו והקשיב לו בהנאה.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל

הפורענות בעולם – לעורר ליראת שמים

אמרו חז"ל (יבמות סג, א) "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל", היינו שכאשר יש בעולם פורענות, המטרה בזה היא בשביל ישראל, ולמדו כן מפסוק שנאמר (צפניה ג, ו-ז) "הכנתי גויים נשמו פינותם החרבתי חוצותם וגו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר", והיינו שכל הפורענות שבעולם, הכרתי גויים, נשמו פינותם, החרבתי חוצותם, זה בשביל להשפיע על עם ישראל, שיקבלו יראת שמים ומוסר. תיראי אותי תקחי מוסר.

והנה גם בימים האחרונים הייתה פורענות בעולם, כידוע, פורענות גדולה ואיומה מאד, והרי הכל בידי שמים, וזו פורענות שבאה לעולם בשביל ישראל, להשפיע עלינו! ומה המטרה בזה? "תיראי אותי תקחי מוסר", והיינו שני דברים: 'תיראי אותי' – שיהיה יראת שמים, ו'תקחי מוסר' היינו שגם בפועל תהיה הנהגה מוסרית, הנהגה על פי היראה.

ומן השמים נותנים לנו סיבה ליראת שמים, ואמנם היראה היא כבר מצוה דאורייתא (דברים י, כ) את השם אלוהיך תירא, ויש בתורה הרבה פסוקים על יראת שמים, כגון למען תלמד ליראה (שם יד, כג), ויראו (שם לא, יב), אבל זה לא מספיק, ויש גם פורענות בעולם בשביל יראת שמים.

אם כן זהו סימן שחסר יראת שמים, כי אם היה יראת שמים כמו שצריך, מה הצורך בפורענות? הרי כבר יש יראת שמים, אלא זה סימן שחסר, וגם לאחר כל היראת שמים הקיימת, חסר עוד יראת שמים.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ש"ע טו, יז, ועוד) כתב שיש הרבה מדרגות ביראת שמים, והיראה היא מהמעלות העליונות, שיש לכל אחת מהן הרבה מדרגות, ואף לאחר מה שכבר יש יראת שמים, זה עדיין לא מספיק, **ומן השמים רוצים שנוסיף יראת שמים, ונותנים לנו התעוררות לקיים מה שאנו חייבים, להוסיף יראת שמים!** אם אנחנו לא עושים את זה מעצמנו, מן השמים עושים חסד איתנו, לעורר אותנו, באתערותא דלעילא על יראת שמים.

ולכשנבונן, על איזה ציבור מכלל ישראל נועדה הפורענות להשפיע? **ומי הם אלו שיכולים לקבל השפעה והתעוררות מזה? וכי על אלו שאין להם יראת שמים ואינם בעלי אמונה כלל, הרי להם אין בכלל אמונה ויראת שמים, והם לא רואים בזה את ההשגחה, ואינם מקבלים שום השפעה מזה, אלא המטרה היא בשבילנו!** שאנחנו מאמינים בני מאמינים, וכבר יש לנו יראת שמים אבל זה לא מספיק, וחייבים להוסיף יותר, וכיון שאיננו עושים זאת מעצמנו, מן השמים נותנים לנו סייעתא דשמיא מיוחדת להוסיף יראת שמים.

וזהו המטרה של הפורענות בעולם, 'תיראי אותי' שנוסיף מדרגות ביראת שמים, ו'תקחי מוסר' היינו תיקון המעשים בפועל, שיהיו כפי שהיראה מחייבת, תיקון והוספת מעשים טובים, וכן הדיבורים, שיהיו דיבורים כשרים, דיבורים טובים ולא דיבורים אסורים, וגם הלב, שמחשבות הלב יהיו טובות, עם כל חובות הלבבות בשלמות, שעל זה נתחבר ספר חובות הלבבות, לבאר מה הם החיובים של הלב. כמובן כל אחד לפי מצבו ולפי האפשרויות שלו.

חובת ההשפעה להחזיר בתשובה

והנה יש פסוק ביחזקאל (ג, יט) "ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו ומדרכו הרשעה הוא בעונו ימות ואתה את נפש הצלתי", היינו שאם אדם אומר תוכחה ומוסר לרשע שיחזור בתשובה, והרשע לא מקבל את דבריו ולא חוזר בתשובה, אזי הרשע ימות בעונו, אבל המוכיח הציל את עצמו, כי אם הוא לא היה מוכיח אזי היה עליו תביעה למה אינו מרחם על הרשע להחזירו בתשובה, אבל אחרי שהוא עשה מה שהוא יכול וניסה להשפיע עליו וזה לא השפיע, הוא כבר אינו אשם, והרשע מסכן וימות בעונו, אבל המוכיח הציל את נפשו, כי מצידו הוא השתדל ועשה מה שהוא חייב.

ויש שם עוד פסוק (יח) "באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא דיברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש", היינו שאם אינו מנסה כלל להשפיע על הרשע, כששייך להשפיע, כגון שיש לו שפת

דיבור שיכול להשפיע בצורה נעימה, ואינו מנסה כלל להוכיח את הרשע ולהשפיע עליו, אזי הרשע ימות בעונו, 'ודמו מידך אבקש', כי כיון שהוא היה יכול להחזיר בתשובה את הרשע שלא יענש, והוא לא החזיר, ומחמת זה הרשע נענש, הוא גם כן אשם בעונשו של הרשע.

'ודמו מידך אבקש', היינו שהוא הגורם לזה שהרשע נענש ומת בעונו, מפני שלא הוכיח אותו, והוא כמו רוצח, שבש ואל תעשה, כי היה יכול להציל את הרשע ולא הצילו. והוא בכלל מה שנאמר "לא תעמוד על דם רעך", שאם אחד רואה אדם שטובע בנהר, ויכול להצילו ואינו מציל, הרי הוא אשם ונתבע על זה, וכך גם ברוחניות מי שיכול להציל את הרשע ולהשפיע עליו להחזירו בתשובה ונמנע מכך, הרי הוא אשם ונתבע על דמו.

והנה זה נאמר על מי שיכול לומר תוכחה ויודע שהתוכחה תשפיע, אך מצינו בגמרא אף יותר מזה (שבת נה, א) שגם אם המציאות היא שבאמת אינו יכול להשפיע על הרשע, אבל הוא עצמו אינו יודע שלא ישפיע, ולפי דעתו הוא סבור שיש בכוחו להשפיע, ונמנע מכך, אף על פי שכלפי שמיא גלוי שלא יצליח להשפיע, מכל מקום כיון שלפי דעתו הוא חושב שהוא יכול להשפיע ואינו משפיע, זה גם כן חסא! ונתבע על זה.

כוח ההשפעה בתפילה על רוחניות

ומעתה, הרי תפילה על רוחניות זה דבר שעוזר ומשפיע, וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, כי על רוחניות אין הגבלות, ורק בגשמיות יש קצבה, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, ונגזר על כל אחד מי יעני ומי יעשר, אבל מי יהיה צדיק ומי רשע לא נגזר, ואין בזה קצבה, אלא תלוי בבחירה של כל אחד ואחד, והתפילה על רוחניות משפיעה ומועילה בזה.

וכבר דיברנו שלא רק תפילה בנוסח התפילה הקבוע, אלא גם כל תפילה שאדם מתפלל לפי מחשבתו, ואפילו תפילה בלב שאינו מוציאה בדיבור, גם כן מועילה, שהרי השם יודע מחשבות אדם (תהלים צד, יא), והדברים ידועים, שאם אדם מבקש בלבו רחמים מן הקב"ה, על רוחניות של עצמו, ושל אחרים, יש סייעתא דשמיא, והתפילה מתקבלת! אם זה באמת כואב לו ואכפת לו ומבקש על זה באמת ממעמקי הלב.

ובקובץ איגרות החזון איש (ח"א עד) מובא נוסח תפילה שחיבר לאמא שבנה היה צריך חיזוק והשפעה לחזור בתשובה, וסידר לה החזון איש נוסח מיוחד שתבקש בברכת שמע קולנו, היכן שמוסיפים את הבקשות, בקשה מיוחדת על הבן שיחזור בתשובה, ומדוע? מפני שתפילה עוזרת!

וכאמור לאו דווקא תפילה בדיבור אלא גם בלב, וכבר סיפרנו מעשים שהיו איך שהתפילה בלב מועילה, על עצמו ועל אחרים, כי השם יודע מחשבות.

גודל החיוב להשפיע בתפילה

ואם כן מאחר שאנו רואים שיש תביעה על מי שיכול להחזיר בתשובה ואינו מחזיר 'ודמו מידך אבקש', זה לא רק אם אינו משפיע בתוכחה, אלא גם אם יכול להתפלל, **תפילה על הרוחניות של הרשע, שמן השמים ירחמו עליו שיחזור בתשובה, זה הרי הוא יהודי, והוא חייב לחזור בתשובה, אהבת הבריות מחייבת לבקש רחמים על יהודי אחר שיחזור בתשובה!** וזהו התפילה שאנו מבקשים בשמונה עשרה 'השיבנו אבינו לתורתך', ומבקשים בלשון רבים, על כל כלל ישראל, ואם יש תפילה כזו – סימן שזה יכול לעזור!

ועל זה גם כן נאמר ודמו מידך אבקש, שאם יכול להחזיר בתשובה את הרשע ואינו מחזירו, הוא אשם ונתבע על דמו של הרשע, שהרשע נענש ומת בעונו. ואמנם בדרך כלל לרשעים נותנים את שכר המצוות בעולם הזה, ואת העונש בגיהנום, ואם לא מחזירים בתשובה את הרשע יהיה לו גיהנום.

והרי הגיהנום זה ייסורים איומים ונוראים שאין לתאר, כמו שאמרו חז"ל (ברכות נז, ב) שהאש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו, והיינו כמו דבר

בשבת בששים, שהוא מציאות אחרת לגמרי, ואין לנו מושג כלל מה זה, והם ייסורי הנפש ולא ייסורי הגוף, ייסורים שהגוף לא יכול לסבול אותם, והגוף היה נשרף ולא עומד באש כזו, אבל הנפש קיימת וסובלת את הייסורים, של אש כזו פי ששים מהאש שלנו, אלו הם ייסורי הנפש בגיהנום, רח"ל.

ואם אדם יכול להחזיר בתשובה ואינו מחזיר, הרי הרשע סובל ייסורים איומים מחמת שלא החזירוהו בתשובה, ומי שהיה יכול להחזירו בתשובה ולא החזיר, אשם בייסורים האלו שיש לרשע, והוא גרם לו את ייסורי הנפש הללו. וגם זה בכלל מה שנאמר 'ודמו מידך אבקש', לא רק מיתת העולם הזה, אלא גם ייסורי הגיהנום שלו, כי הוא אשם בזה, למה לא החזירו בתשובה.

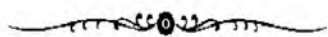
ולפיכך מידה טובה מרובה ממידת פורענות (סוטה יא, א), מי שכן משפיע ומחזק ומחזיר בתשובה את הרשעים, אין לשער גודל שכרו, שכל המעשים הטובים שעושים המושפעים ממנו נוקפים לזכותו!

ולפי האמור הרי גם עם תפילה אפשר להשפיע, ואפילו עם תפילה בלב, אפשר להשפיע שמן השמים יהיה רחמי שמים להחזיר בתשובה את מי שצריך לחזור בתשובה. ואמנם כמובן צריך שתהיה תפילה אמיתית, שבאמת אכפת לי וכואב לי, כי אחרת זה לא עוזר, ורק אם מתפללים מכל הלב, שאכפת לי ואני מרחם

על היהודי הזה, שהוא מסכן שיהיה לו גיהנום, ואולי הוא שוגג, אך על כל פנים גן עדן לא יהיה לו! ואני מרחם עליו ומבקש רחמים שיחזור בתשובה, אזי התפילה משפיעה ומועילה, וזוכים בזה להרבה זכויות, שכל המעשים הטובים של הרשע שיחזור בתשובה, נוקפות לזכות המושפיע שהתפלל עליו.

זהו הזכות הגדולה שיש למי שמזכה את הרבים ומתפלל, הן בתפילות הקבועות, שמתפלל עם כוונה אמיתית, וגם שלא בתפילות הקבועות, אם הוא חושב בלב, שבלבו אכפת לו והוא מבקש רחמים מהקב"ה, יודע מחשבות, שיחזיר בתשובה את כל אלו שצריכים לחזור בתשובה, זה גם כן תפילה שמועילה, ואמנם אין זה מדיני תפילה, ולא יוצאים בזה ידי חובת תפילה, אבל זה גם כן תפילה שמועילה לסייעתא דשמיא.

זהו מה שיש לנו אפשרויות לזכות זכויות עצומות על ידי מחשבות הלב, ומן השמים ירחמו על כל כלל ישראל, שיהיו להם הזכויות ששייך שיהיה להם, לפי הטבע שלהם, כי הטבע האמיתי של יהודי זה מידות טובות ואמונה, ורק יש יצר הרע שמפתה, ומן השמים ירחמו בסייעתא דשמיא.

מדברי רבינו שליט"א בשנים עברו, לאחר אסונות בעולם ל"ע

שבטבע הגוף, קשה – קשה מאד לצחצח את היצר הרע, כי הוא מפתה ומפתה ומורה היתר, ועם שכל והבנה לבד אי אפשר להילחם עם היצר הרע, ואין זה מספיק, רק על ידי פחד של יראת שמים, זה שובר את היצר הרע.

אבל כיצד מקבלים פחד? יש ששה דרכים בשערי תשובה בשער השני, והדרך הכי טובה היא כשאדם מעורר את עצמו בלי סיבות חיצוניות, אבל כשזה חסר ולא עושים את זה, מן השמים מביאים דרכים אחרים להתעורר, ולכן באה הפורענות לעולם, כדי לעורר את היראת שמים והפחד.

ואמנם כמובן שכל ההתעוררות הזו תלויה גם במידת האמונה, אם מרגישים את יד השם ומרגישים את האמונה שזה לא במקרה ולא בחשבונות של דרך הטבע, אלא הכל בידי שמים, אז זה מעורר ליראה ומוסר.

~~~

באמת מה שאמרו אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, זה לא רק על פורענות כמו שהיה השבוע בעולם, אלא כל פורענות שיש בעולם, איזו פורענות שהיא, כי מכיוון שרואים את זה, רואים את משפטי השם, וזה מוסיף יראת שמים וחוזרים בתשובה.

אבל לפעמים יש פורענות יותר גדולה, כמו שהיה עכשיו, ומדוע? כנראה שזה תלוי לפי הצורך, לפעמים מספיק בשביל ההתעוררות פורענות קטנה, ומתעוררים מזה גם כן, ובדרגה כזו שמתעוררים מפורענות קטנה מספיק פורענות קטנה, אבל אם יש צורך ליותר התעוררות, או שהדרגה נמוכה מאד וצריכים יותר לעורר להרגיש את היתירא'י אותי תקחי מוסר, אזי יש פורענות יותר גדולה כמו שהיה השבוע.

~~~

מלבד הפורענות שבאה לעולם כעת, הרי גם פה בארץ ל"ע שומעים כל הזמן פורענויות ופורענויות שהיו, כמה הרגוים וכמה יתומים ואלמנות ומשפחות שמתייסרות בייסורים, וזהו פורענות לא רק בעולם, אלא פה, על ידינו ממש, אצלנו, ובדאי שזה צריך עוד יותר לעורר, כי אין מקרה, והכל בהשגחה, ורואים מידת הדין, ואם נראה שלא מתעוררים זהו סימן לחוסר מחשבה וחוסר שימת לב וחוסר דבקות באמונה, שחושבים שזה בדרך הטבע, כמו שכתוב אם תלכו עמי בקרי ח"ו, ולא רואים את הכוונה של ההשגחה שיש בזה.

~~~

מהו הלשון תיראי אותי תקחי 'מוסר'? בפשטות מוסר זה תשובה, לתקן את המעשים, אכן בתרגום כתב תקחי מוסר – תקבלון אולפן, ואולפן זה לשון לימוד, והיינו ללמוד, ללמוד מזה! להבין ולקבל את ההשקפה הנכונה, לקבל יראת שמים ולדעת האין צריכים להתנהג ומה היא הדרך הנכונה.

והרי נאמר (תהלים קד, לב) "המביט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו", וזו צריכה להיות ההשקפה, שאם יש רעידת אדמה זה לא סתם, אלא המביט לארץ ותרעד, יש 'מביט לארץ' שעשה את רעידת האדמה, וזהו היתקחי מוסר!

~~~

בזורנו נדמה שאנחנו יותר מדי רגועים, הרי בעולם יש פורענויות איומות, רעידות אדמה ומלחמות, עם אלפי הרגוים, והמטרה בזה היא 'תיראי אותי תקחי מוסר', שנתעורר מזה ליראת שמים, אבל לא רואים שזה משפיע, רק רואים את מה שכתוב בעיתון, בתור חדשות, ולא שמים לב לחשוב מה זה אומר לנו, מה זה מלמד אותנו ומה רוצים ממנו.

~~~

אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, כשיש פורענות וצרות בעולם, זה בשביל ישראל. הצרות הם בעולם, אצל הגויים, לא אצלנו, אבל זה בשבילנו. ומדוע? אומר רש"י "ליראם כדי שיחזרו בתשובה". כדי שיהיה יראת שמים. כי אם יש פורענות בעולם זה לא במקרה, והכל בהשגחה, ואם זה בהשגחה זה לא סתם, אלא עבור חטא, ואם רואים שיש פורענות אצל הגויים על חטאים, ממילא גם ישראל יחזרו בתשובה מתוך יראת שמים.

ומביאה הגמרא פסוק שנאמר "הכרתי גויים נשמו פינותם החרבתי חוצותם מבלי עובר ניצדו עריהם מבלי איש מאין יושב", כזו פורענות! הכרתי גויים, גויים זה אומה, נשמו פינותם זה הברנויות, המגדלים הגבוהים, והחרבתי חוצותם, את השווקים הגדולים שלהם, ניצדו עריהם מבלי איש, מאין יושב, כמו שהיה בשבוע האחרון, בחורבן הגדול שהיה שם, ומדוע כל זה? אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, שישאל יקבלו יראת שמים ויחזרו בתשובה.

~~~

יש להתבונן על מה שנעשה בעולם, איך ההשקפה בזה לפי מה שכתוב בחז"ל, הרי בעולם היו אסונות איומים, רעידות אדמה ושיטפונות, עם הרגוים ופצועים ומחוסרי בית עניים, למאות ולאלפים, ואפילו מיליונים סובלים מזה, אצל הגויים, במקומות הרחוקים, דברים איומים שלא שמענו מעולם.

ומה רוצים בזה מן השמים, וכי בגויים שייך ייסורים של אהבה, והאם יש להם כפרת עוונות על ידי ייסורים, הרי בשביל זה צריכים להיות צדיקים, ולצדיקים נותנים מן השמים ייסורים לכפרת עוונות, אבל הגויים הרשעים בשביל מה מגיע להם בעולם הזה ייסורים כאלו? ואם זה עונש על החטאים, הרי יהיה להם גיהנום, ולשם מה הם צריכים להיענש גם בעולם הזה.

והתשובה לכך לימדנו חז"ל, אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, מה שיש בעולם פורענות, שהגויים נענשים בעולם הזה, הוא בשבילנו, לטובתנו, כדי שאנחנו נתחיל לפחד! שנקבל יראת שמים.

~~~

כשרואים פורענות בעולם זה מעורר, כיון שאנו מאמינים בני מאמינים, שאין מקרה בעולם, והכל בהשגחה, ואם רואים את ההשגחה עד כדי כך, על ידי פורענויות כאלה, זה מעורר ליראת שמים, וגורם מחשבות של יראת שמים, וממילא זה מביא לתשובה, תיראי אותי תקחי מוסר, על ידי היראה, תיראי אותי, ובלי יראה לא שייך מוסר ותיקון המעשים.

והיראה משפיעה, כי אדם אוהב את עצמו ואינו רוצה שיהיה לו רע, וממילא הוא מפחד, וכבר אמרו (ב"ב י, א) גוף קשה פחד שוברו, גוף היינו היצר הרע

מוקדש לעילוי נשמת מרן הגאון הגדול רבי חיים ישראל ב"ר דב הלוי בעלסקי זצ"ל
ראש ישיבת תורה ודעת בארה"ב, נלב"ע י"ט שבט תשע"ו - תנצב"ה

נדבת ידידנו הרב חזקיהו לפין, תלמיד רבינו שליט"א
כהודיה להש"ת לרגל שמחת נישואי בתו שתחי'
עב"ג החתן המופלג חיים זליבנסקי נ"ו
יזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לרפואת התינוק
חיים בן חנה
לרפ"ש בתושח"י

לע"ר ר' עזרא ב"ר אלטר שמשון יהודה כץ ז"ל
וזוגתו מרת צביה ב"ר משה אליהו ז"ל
נלב"ע כ"ד שבט - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת משפטים

מרבינו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני (כ"א ה')

עבד שגנב ועמד בדין למוכרו אחר יציאת שש, יל"ע אם יכול לומר אהבתי וכו' ולהשאיר אצל האדון, ואולי יש גם לדון בזה עוד מבחינת הנידון אם הגנב נחשב משועבד לגנב, או שהוא אופן לגבית החוב דגנב, ותלוי בשוב קרשית הגרא"ל מצ'כנוב זצ"ל (שהובא בשמו בקו"א בסוף ספר מגן האלף עם המקו"ח סי' תמ"ח, ועי' או"ש פ"ה מטו"ב ה"ב) וכן בנידון דגנב וחזר וגנב דכתב הרמב"ם דמחלקין והעיר שם בקו"א מ"ט לא אמרינן כל הקודם זכה, וי"ל לפי"ז, וכן יש לעיין בזה מסוגי' דקידושין ה' א', וכמדומה שראיתי אה"כ ביסוד זה בספר דבר אברהם.

ומקלל אביו ואמו מות יומת (כ"א י"ז)

פירש רש"י מות יומת - בסקילה וכ"מ שנאמר דמיו בו בסקילה. ובספר חידושי רבי מאיר שמחה לסנהדרין ס"ו א' מייתי מדברי התוס' (בד"ה מיתות) דמקלל אביו ואמו ליכא כרת, [ויעו"ש מש"כ בזה מיר' דחייב כרת, ואה"כ כתב דאולי הוא ט"ס]. והנה כן מתבאר בראב"ד בפ' לתו"כ פרשת ויקרא דיבורא דחובה פרק א' דלית בי' כרת. ויעו"ש בשיטמ"ק כריתות ב' א' אות ט' דמתבאר מדבריו שם דאית בי' כרת, וצ"ע שם.

בספר משלי פרק כ' כ' מקלל אביו ואמו ידעך נרו באשון חשך, ויעו"ש במפרשים, ודו"ק. (ובמצודות דוד שם פירש יכולה נשמתו בשחרות החושך ר"ל בבוא יום הגמול עת תאיר נשמת הצדיק ולפי שדימה את הנשמה לנר דימה את הגמול לעת צורך הארת הנר).

וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו וגו' (כ"א כ')

בתוספתא בבא קמא (פ"ט ה"ח) איתא המכה עבדו ומכרו לאחר ומת פטור שנאמר ומת תחת ידו. ועי' במשך חכמה מש"כ בזה שהרמב"ם השמיט. ונראה שהוא הדין שחררו אחר ההכאה ומת פטור. ויל"ע אמאי לא אמרינן שכל שהוא כבר קרוב למות מיאש מינ' ויצא לחרות.

לכא"ו מכרו אחר ההכאה וקנאו שוב אינו נהרג עליו.

שן תחת שן (כ"א כ"ד)

כתב הרמב"ם בפ"ה מה' עבדים ה"ג הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסמאה חתור לי שיני והפילה שחק באדון ויצא לחירות שאע"פ שלא נתכוין להזיק הרי נתכוון לגנוע באיברי העבד ונסתכן בהן. ואין צריך לומר אם היתה עין העבד כואבת והיה רבו אומן ועקרה לו שהרי יצא לחירות.

ועי' רש"י גיטין כ"א ב' דלכא"ו משמע דבלי איסור אין דין יציאת ראשי איברים. ובר מן דין כיון דקנס הוה. אין קנס מבלי איסור. ולכאורה כוונת הרמב"ם באופן שאינו "רופא" (היודע לרפא השן בסמים וכיוצ"ב). אלא "אומן" ויודע רק לעקרה. (ולכן בתחילה כתב שהי' רבו "רופא" ובזה כתב והי' רבו "אומן" ודו"ק). והאדון אינו חפץ להתעסק ולהוציא ממון בריפוי השן של העבד. ועל כן בחר בהוצאתה לגמרי. ואף שכך ראוי כשא"ל לרפא. מ"מ כיון שכאן באפשרותו לרפא. אין מן הראוי לעקרה, ועל כן יצא לחירות, וא"ש ה"ואצ"ל" וכו' שכתב הרמב"ם, ודו"ק.

וכי יגח שור את איש או את אשה וגו' (כ"א כ"ח)

שור שגנח טומטום או אנדרוגינוס, נראה דלדברי הראב"ד דמייתי הרשב"א בב"ק מ"ג א' ד"ה מאי וכו' שהכופר הוא כקצב בערכין יעו"ש, א"כ לכאור' לית להו לטומטום ואנדרוגינוס כופר כיון דאין להם ערך. ולא הוי מחמת מצות ערכין הא דאין להם ערך אלא מחמת עצמם דלית להו ערכין. וצ"ע מהא דתניא בתוספתא ב"ק פ"ד ה"ז דכל שפטור בבן חורין פטור בעבדים בין בכופר בין במיתה, ולהל"ל משכח"ל פטור בבן חורין וחייב בעבדים והיינו בטומטום ואנדרוגינוס דפטורים בבן חורין מכופר וחייבים בשלושים של עבד כשאר עבדים, ועי'.

וכי יגח שור וגו' סקול יסקל השור וגו' (כ"א כ"ח)

שעיר המשתלח שנגח, י"ל דבדחייתו לצוק מתקיים בו ממילא גם דין סקילה, ואע"פ שאסור לסקול ביו"כ כשאר מיתות ב"ד דאסור, מ"מ כיון שמחויב בלא"ה לדחותו בצוק משום מצות שילוח וממילא מתקיימת בו גם מצות סקילה בכה"ג י"ל דשפיר דמי. ובעלמא איברי שעיר המשתלח מותרים בהנאה דדחייתו לצוק מתירתו כדאיתא ביומא ס"ז ב', אבל בכה"ג שנגח ונתקיימה בדחייתו לצוק דין סקילה הרי הוא נאסר בהנאה כדן שור הנסקל ואיבריו אסורים.

וכי יגח שור וגו' סקול יסקל השור וגו' (כ"א כ"ח)

בזמן הזה ליכא דין שור הנסקל דהא ליכא בית דין סמוכים לדון כדיני נפשות דכמיתת הבעלים כך מיתת השור. ומ"מ כתב המהרי"ל דיסקין בקו"א סי' קמ"ג דאסור לשוחטו לשור שנגח בזה"ז, דמהרה יבנה המקדש ונמצא שביטל את מצות סקילתו ע"י השחיטה דהא יוכלו לדון ולסקולו ונמצא כששוחטו מבטל המצוה בידים. ויל"ע היכא שהאיסור לשוחטו לשור שנגח יפגש עם מצוה אחרת מהו, ומשכח"ל בבכור בהמה טהורה בזה"ז שהוא בעל מום דנאכל במומו לבעלים ודינא הוא דצריך לאוכלו בתוך

שנתו, ובכה"ג שנגח וצריך להימנע מלשוחטו דמהרה יבנה המקדש וידונו אותו לסקילה נמצא סותר לקיום המצות אכילה, וצ"ע.

השור יסקל וגם בעליו יומת (כ"א כ"ט)

יש לדון בשור שהרג את בעליו האם צריך לסוקלו, והי' מקום לומר דכיון דבעינן כמיתת הבעלים כך מיתת השור, והבעלים שהורג את עצמו לא נחשב למעשה רציחה, א"כ גם כלפי השור נימא דלא הוי מעשה רציחה, אמנם איכא למימר דסו"ס מעשה השור הי' כמעשה בידים, והי' נחשב לרציחה.

וכן יש לדון אליבא דשמאי הזקן דבהורג את הנפש יש שליחות לדבר עבירה בגוונא דהמשלח שלח שליח להרוג את עצמו האם מתחייב [דאמר לו שצריך להרוג את עצמו], דבדבר שכלפי המשלח נחשב למעשה רציחה, וכלפי השליח לא נחשב למעשה רציחה, דהורג את עצמו לא נחשב למעשה רציחה, אי נימא גם בזה דהי' חייב, או דאזלינן בתר השליח ולא בתר המשלח.

וכי יגף שור איש את שור רעהו (כ"א ל"ה)

כתב האב"ע וז"ל, אמר בן זוטא כי רעהו תואר לשור ולא ראה כי שור איש סמך הוא. וכן הוא שור רעהו ואין לשור ריע רק בן זוטא לבדו.

עי' בבא קמא נ"ג א' שור שדחף את חברו לבור. ואפי' באינם בעלי חיים מצאנו, סוטה מ"ה א', תא שמע עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חברו ושכחו.

למען ינות שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר (כ"ג י"ב)

ביבמות דף מ"ח ב' אמרו וינפש בן אמתך זה עבד ערל, וקשה היכא משכחת לה עבד ערל, הרי חייב למולו, ומשני כגון שלקחו ערל בין השמשות. ויל"ע למה הוצרכו לכך הרי איסור מקח הוא דרבנן ומצינן לאוקמי קרא בלקח בשבת. ואין לומר עפ"י הט"ז שדבר המפורש בתורה להיתר לא יאסרו חכמים, דמלבד שאינו מפורש ממש בכדי שלא יוכלו לתקן, הרי יש עוד דרכים בגמ' לפרש הכתוב.

ועוד קשה שהרי אין גר טובל תיכף אחר המילה. ואם טבילה מעכבת משכחת לה בלקחו מבעוד יום נמי, וקוש' זו כבר הקשו. ויש לעי' עוד דמדאורייתא לכא' אפשר למול גם בשבת בשמאל או בשניים שעשאוהו או ע"י קטן ועוד כהנה.

ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' (כ"ג י"ט)

ברש"י כתב דאף השביעית חייבת בבכורים ולכן נאמר אף כאן ביכורי אדמתך, ויש לעיין היכי משכח"ל שיהיה ביכורים בשביעית והא הוי הכל הפקר ומי מחייב להביא ביכורים אם אין הפירות של הבעלים.

ויש לדון דמשכח"ל בכמה אופנים, חדא, כגון שיזכה בפירות מחוברים לקרקע אי נימא דשייך קנין בכה"ג וכדאיתא בגמ' (ב"מ קי"ח א') דשומרי שעורים דמנחת העומר היו קונים את השעורים בהבטה אם הבטה בהפקר קניא, ומבואר דשייך קנין במחבר [אלא דלהלכה דקיי"ל דהבטה בהפקר לא קנה וממילא יכול לקנות בחזקה], עוד אפשר לומר דמיירי בפירות שחנטו אחר ר"ה דשמינית וקודם ט"ו בשבט דהם שייכים לשנת שביעית לענין תרו"מ, ובזה קמ"ל רש"י דחייבים בבכורים אע"פ שלענין תרו"מ הם מתייחסים לשנת שביעית (וע"ע חזו"א ערלה סי' י"א ס"ק י"ח דרך אחרת), ואם הפריש הביכורים בהיותם סמדר, דשביעית לא חלה עליהם כמבואר בברכות ל"ו ב', וממילא יכול להפריש הביכורים בשביעית בהיותם בוסר, [ואע"ג דאח"כ תחול עליהם שביעית וגם יהא הפקר י"ל דלא איכפת לן בזה], אך יעוי' חזו"א שביעית י"ט כ"א מש"כ להוכיח מדברי היר"א פ"ז דכלאים, ולפי"ז לא שייך. עוד אפ"ל דאי שביעית לא הוי אפקעתא דמלכא וכל שלא מפקיר שדהו אינו מופקר, א"כ משכח"ל בעבר ולא הפקיר וביכרו פירותיו.

לא תבשל גדי בחלב אמו (כ"ג י"ט)

נראה דאף בשר קדשים (שיש מצות עשה באכילתו) שנתבשל בחלב, (והי' מקום לדון להתירו באכילה משום עשה דאכילת קדשים דחי ללא תעשה דאכילת בשר בחלב), ואף באופן דלא שייך תי' דתוס' עירובין ק' א' ד"ה מתן וכו' דלא אמרינן עשה דוחה ל"ת היכא דע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו, מ"מ הכא בקדשים שנתבשלו בחלב יהי' אסור לאוכלו ולא אמרינן בזה עשה דוחה ל"ת, והו"ל כגיד הנשה, ואף ד"ל דלא דמי לי', ובשר קדשים שבלע ממאכלות אסורות אמרינן בי' עשה דוחה לא תעשה לרש"י [ולתוס' שם ק' ב'] וכקדושת הגמ' זבחים צ"ז ב', והחילוק בזה י"ל.

פרפראות לחכמה

חידה לפרשת משפטים - מעשה מסוים שחייבין עליו משום מלאכה בשבת רק אחר החורבן ולא בזמן שבית המקדש קיים?

תשובה על החידה לפרשת יתרו - בישול האוסר את האוכל רק אם היה מבושל מקודם? **תשובה -** המחזיר תבשיל לכירה שאינה גרופה וקטומה אסור לאכלו אף בהחזיר בשוגג [עיין רמ"א סי' רנ"ג ס"א], אך כ"ז בתבשיל מבושל שאין בו איסור בישול, אך באופן שעדיין יש בהחזרתו איסור בישול אין בו חומרת חזרה, ולדאי דהקל במ"ב סי' ש"ח סק"ז בבישל בשבת בשוגג במקום הצורך ה"ג שרי כאן. חזו"א א"ר סי' ל"ז ס"ק כ"ז [וע"ש].

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת משפטים תשפ"ג

הלכות תפילה

שו"ע או"ח סי' ק"ז - המסופק אם התפלל

(לפי סדר הלימוד בכולל 'תשובות והנהגות' מיסודו של מרן רבינו שליט"א)

כתב השו"ע (או"ח סי' ק"ז סעי' א) "אם הוא מסופק אם התפלל חוזר תפילת נדבה בידו ומתפלל ואינו צריך לחדש שום דבר".

ולפי זה נמצא דבר חידוש, דלשיטת הרמב"ם אם יעשה

התנאי שכתב הרשב"א דאם לא התפללתי יהא לחובתי וכו', הרי"ז גרע טפי, שהלא לדברינו אפילו אי כלפי שמיא גליא שבאמת לא התפלל מ"מ אין עליו עתה חובה, שפטרנו אותו כשאצלו ספק, אלא דרשאי לשוב ולהתפלל תפלה של נדבה, ולא מצד ספק חובה ספק נדבה. (ומשמעות הרמב"ם שאינה חובה לחזור ולהתפלל, רק כאשר מתפלל היינו כנדבה דוקא, וד"צ צ"ב).

ועפ"ז יש לעורר חידוש להלכה דבזמן הזה אין ראוי לחזור ולהתפלל מחמת הספק, דהנה בביאור הלכה שם כבר הביא הביא בשם ה"חיי אדם" דכיון שבספק אם התפלל צריך לעשות תנאי שאם התפלל יהא נדבה, א"כ בזמן הזה שאין נוהג תפילת נדבה [כיון שאינו אמיד בדעתו לכיון בתפלתו מראש ועד סוף ועז"נ למה לי רב זבחיכס], אינו חוזר מספק. וע"ש בבאה"ל דפליג וס"ל שבספק שרוצה לצאת ידי ספק ודאי מותר, וליכא טעמא דלמ"ל רב זבחיכס. אכן לפי דברינו הרי לשיטת הרמב"ם דבספק הוי תפילת נדבה בעלמא, ראוי למנוע בזה"ז מלהתפלל.

אמנם למעשה נראה למצוא דרך חדשה לצאת הן לשיטת הרמב"ם והן לשיטת הרמב"ם, שיעשה תנאי אך לא יאמר "אם לא התפללתי תהא חובה", אלא יאמר כך: "אם תפילתי צריכה להיות נדבה תהא נדבה (וא"ש

גם לרמב"ם), ואם אני צריך חובה (ולא יאמר "אם לא התפללתי") אזי תהא חובה, ובזה יוצא לכ"ע. (תשובות והנהגות ח"ד סי' ל').

מלשכת הגזית

אם תקצר הפאה

הגיע אחד לבקש ברכה לזש"ק, והשיב לו רבינו: אם אשתך תקצר הפאה תזכה לזש"ק, וכמה שתקצר יותר, כן תזכה יותר מהר לישועה, והוסיף בדרך צחות "צדיק גוזר והקב"ה מקיים - כשהצדיק גוזר את הפאה הקב"ה מקיים..."

השריפה הגדולה במאפיית מצות

במוצ"ש פרשת יתרו תשפ"ג, נודע לרבינו דבר השריפה הגדולה שפקדה לדאבון לב את המאפייה הגדולה - מאפיית צאנז בנתניה שרבינו רגיל לאפות שם מצות, והתחיל רבינו לדאוג מיד מה יהא עם המצות, ולא הסיח דעתו מזה במשך כל הלילה עד שקיבל ידיעה ברורה שיוכל לאפות המצות גם השנה בהידור רב. [ואגב, בקריית צאנז רעשו מדבריו המופלאים של מרן שליט"א שקונן בחודש כסליו לאחר הסתלקותו הפתאומית של דיינא רבא דקריית צאנז הגה"צ רבי חיים יעקב מנחם שוורץ זצ"ל, ואמר "איננו יודעים מה יהיה עם המצות של קריית צאנז השנה!!" ועכשיו הובן הדבר למפרע].

העליה שלי היא מחיית עמלק

בשבת קודש פרשת בשלח נשאל רבינו איזה עליה ברצונו לעלות לתורה, אם פרשת המן או פרשת שירה, והשיב רבינו: "המצווה שלי הוא מחיית עמלק, ברצוני לעלות בעליה!!!"

אין חשש קטרוג

פעם נשאל רבינו אודות דרכו לעורר בעיתות צרה וכדו' שאין אנו מקיימים את חובינו כראוי להתעורר לתפילה ותשובה וביטחון, ושאל לא נתעורר יבואו ח"ו צרות גדולות, ומדוע לא ידבר סנגוריה על עם ישראל. והשיב לו רבינו קצרות "הדרך שלי כפי שקיבלתי מרבותי הוא לומר את האמת כפי שהיא בלא לכסות את האמת". והוסיף רבינו שאין בזה שום חשש שיעורר קטגוריה על עם ישראל, וכמו שמצאנו בכהן גדול שאע"פ שלא היה נכנס בבגדי זהב לקודש הקדשים כדי שלא לעורר את חטא העגל, אבל בעומדו בחוץ לפני הקהל היה לובש בגדי זהב כדי לעוררם בתשובה, וביארו המפרשים שסנגוריה על עם ישראל צריך ללמד רק במקום נסתר מעיני הרואים, אבל בפרהסיא אין לחשוש מקטרוג אלא אדרבה יש לקיים חובותינו לעורר את הקהל לתשובה והא גופא יבטל כל הקטרוגים. ופעם אחת לאחר שדיבר רבינו בחריפות גדולה על הצרות העלולות לבוא אם לא נתעורר לתשובה בעת צרה, נשאל רבינו אם לפרסם דבריו כפי שהם או להפחית בחריפות כדי לא להפחיד, והשיב רבינו בפשיטות "הלא אדרבה כוונתי להפחיד כדי שיתעוררו לתשובה, וזה הרי כוונת מעשה הקב"ה כדי שנקח מוסר ונתעורר לפחד".

וכתב המשנה ברורה שם (סק"ב) בשם הרשב"א שצריך לעשות תנאי "אם לא התפללתי תהא לחובתי ואם התפללתי תהא לנדבה".

אמנם דע דמלשון הרמב"ם נראה לא כן, שהרמב"ם (פ"י דתפילה ה"ו) כתב וז"ל "מי שנסתפק לו אם התפלל או לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אלא אם כן מתפלל תפלה זו על דעת שהוא נדבה". ופשטות לשונו משמע דמתפלל לשם נדבה, ואינו מתנה שום תנאי. ושמעתי שכן דייק הגר"ח מבריסק זצ"ל. אך צ"ב איך יצא בתפלת הנדבה את ספק חיובו דתפילת חובה.

ונראה בביאור דעת הרמב"ם, שבאמת מצד עיקר הדין פטור לגמרי מלהתפלל תפילת חובה, כיון דתפילה מדרבנן וסד"ר לקולא. ומה שמתפלל תפילת נדבה אינו כדי לצאת מספק את חיובו הראשון אלא מתפלל כדי להרוויח שכר תפילת נדבה. וביותר יש להוסיף, דאפילו אי כלפי שמיא גליא שלא התפלל, ג"כ אינו יוצא בתפילת נדבה זו את חיובו, שהרי תפילת חובה ותפילת נדבה שתי תפילות נפרדות הן, וכדמוכח מהא דאם התחיל כחובה מחמת שחשב שלא התפלל ובאמצע נזכר שהתפלל אינו גומר כמבואר בגמרא (ברכות כא) וברמב"ם, וא"כ הכא שמתכוון להתפלל בתורת נדבה אינו יוצא בזה ידי ספק חיוב 'תפילת חובה',

ובהכרח שתפילה זו איננה כדי לצאת ידי חובתו הראשון אלא דשכר

הדרכות והנהגות

אודות המתאבדים הישמעאלים

[א] כשהתחיל תופעת המחבלים המתאבדים לפני עשרות שנים, אמר רבינו דמאויבי תחכמי מצוותיך, כשם שהישמעאלים מוסרים נפשם בעבור הבליהם הרי כ"ש ועל אחת כמה וכמה עלינו למסור נפשינו למען כבוד שמו ית"ש.

והוסיף רבינו דלכאורה יש מקום לבעל דין לקטרג ח"ו ולומר מה יש לנו להתגאות בעקידת יצחק, והא חזינו שהערבים ג"כ מוסרים נפשם עבור הבליהם, אמנם איהו מוטיב לה ואיהו מפרק לה דבאמת אין בכך מקום קטרוג כלל, ואדרבה הלא הערבים אינם מבינים כלל מהו משמעות החיים, וחייהם הם חיי בהמה ולכן מסכימים למסור נפשם למיתה, אבל אנו שאנו יודעים מהו משמעות החיים ומ"מ אנו מוסרים נפשינו לפני הקב"ה, מעלתינו גדולה עד למאוד.

ובתחילת שנות תש"ס, כאשר הפסיק במעט תופעת המחבלים המתאבדים והתחילו המחבלים לחבר חומרי נפץ לפלאפונים ה"י, אמר רבינו שיש בזה טובה לישראל, שעד עכשיו שהיו מתאבדים היה תביעה על כלל ישראל שהרי מ"מ הישמעאלים מוסרים נפשם למיתה, ואילו אצל עם ישראל אין רואים מספיק מסירות נפש, אבל עכשיו כשנגמר תופעת המתאבדים ירד קטרוג גדול מעם ישראל, [והוסיף שזהו עבודה גדולה להמתיק הדינים מישראל ולהמליץ טוב על ישראל, והקב"ה שמח בדבר זה].

כפי מה שמתגרים בישמעאלים כן סובלים מהם

[ב] אמר רבינו שהניסיון הוכיח שכפי מה שמתגרים בישמעאלים ובערבים כן סובלים מהם יותר, ובעוה"ר נתקיים בנו המקרא "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" כלפי הישמעאלים במידת נקמתם בנו, [ובמיוחד מעורר רבינו בשיחותיו ובמאמריו ובמכתביו נגד אותם העולים להר הבית ומעלים בזה חמת הישמעאלים וגורמים בזה לשפיכות דמים, וכאשר נתבאר כ"ז בארוכה בביאורים והנהגות סוף פרשת חיי שרה על הפסוק ומשמע ודומא ומשא, עיי"ש].

ליקוטי דברים שנאמרו לאחר פיגועים ה"י

[ג] בחוץ תשכל חרב ובחדרים אימה. כל אחד רואה שהמצב מסוכן, וכל זה בא לעורר אותנו להבין שאין לבטוח על כוחי ועוצם ידי, ששום עצה לא יעזור אלא העצה היחידה הוא לידע להישען על אבינו שבשמים.

ויש לראות בפיגועים כקריאה מהקב"ה לאנשים ונשים וטף להתעורר לזכור תמיד יום המיתה, וישוב יום אחד לפני מיתתך שכן העולם הזה כפרוזדור. ויש כאלו שאף ששומעים את האסונות הנוראים אבל חושבים לעצמם "שלום יהיה לי כי בשרירות ליבי אלך", ומה שמתו כמה וכמה אנשים הרי כביכול יש "חברה" כזאת המכונה "חברה מתים" ואני לא מחבורתם, אבל יש להתבונן שגם המתים עצמם שנפטרו לא ידעו שהם עצמם שייכים ל"חברה מתים", וא"כ עכשיו שעלה מוות בחלוננו יש לנו לרעוד אולי יפגע בנו מידת הדין ה"י.

אמירת תהילים וכוונה בתפילה

[ד] בזמנים קשים כאלו שיש פיגועים רח"ל ראוי לומר תהלים, אבל יש לזכור שהתהילים בא להוסיף על התפילות הקיימות ולא להזניח העיקר להתפלל בכוונה התפילות שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה ברוח קדשם, ויש להתפלל תפילות אלו בכוונה ולאט, ולבוא בזמן לתפילה ולענות איש"ר בכוונה ועי"ז התפילות מתקבלות ואפשר לקרוע גזר דין.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מן שליט"א

והנה לאחר זמן ראתה הרבנית צבי, וקראה פעם נוספת ואמרה "מוישה הנה הערש", העיר לה רבינו "כבר ראינו פעם אחת צבי, מה עכשיו פעם נוספת?" ...

אם אני גדול תניח לי ללמוד

[ג] פעם בא עסקן ידוע שפועל רבות ונצורות להקמת מוסדות תורה וכוללים בארץ ישראל, וביקש מרבינו להשתתף בשמחתו - שמחת בר מצוה לבנו. רבינו סירב להבטיח את השתתפותו, והעסקן לא התייאש ואמר לרבינו ברורות "יש לי מחלה, אני מאוד נהנה כשיגדולים" משתתפים בשמחות שלי", רבינו השיב לו: "ממה נפשך, אם אני גדול, תניח לי לשבת ללמוד, אם אני לא גדול אז מה אתה צריך אותי?"

אין להיכנס ללא לומר 'שטיקעל תורה'

[ד] דרכו ומנהגו של רבינו מימים ימימה, שהיה מבקש מכל נכד בהגיעו אליו לומר 'שטיקעל תורה' להרצותו לפניו, והיו הנכדים מתאמצים לפני שהיו נכנסים אצלו להכין איזה שטיקעל תורה לומר, [ואצל הנכדים המובהרים יותר היה מעביר שבט הביקורת ומעיר להם טובא אם היו אומרים דבר שלא כדתי], אמנם במשך השנים ראה רבינו שאין הדבר מתאים אצל הרבה מנכדיו, ולכן פסק מהנהגה זו.

דוגמא לסביבתו בשקידת התורה מימי בחרותו

[ה] סיפר הג"ר שמשון רפאל אורצל שליט"א רב ומו"צ בשכונת בית וגן בירושלים עיה"ק, על משפחה ענפה של בני תורה חשובים משכונת בית וגן בירושלים בשם ...., אשר אבי המשפחה שמוצאו בעיר לונדון היה בעה"ב פשוט, ושאלו אותו בניו איך זכה להפוך לבן תורה אמיתי, וסיפר להם שנכנס פעם אחת בצעירותו לשיבת תורת אמת של הרב שניידר זצ"ל, וראה בחור יושב ושקוע בלימודו מתוך ריתחא דאורייתא וכולו שלהבת אש קודש מתוך שמחה של תורה, ומחזה נורא הוד זה פיעפע בעצמותיו עד שקיבל על עצמו עול תורה ללמוד בישיבה ולהקדיש את חייו ללימוד התורה, ועי"ז זה זכה לראות את יוצאי חלציו ממשיכים בדרכו אחריו. ומי היה הבחור הנ"ל, היה זה מרן רבינו שליט"א. [ועי' בביאורים והנהגות ריש פרשת וישב שהארץ בזה בכה הצדיק להשפיע על אחרים מכח עצם הדוגמא שרואים אותו, וידוע מה שסיפר רבינו בעניין זה בשם הגר"ח מבריסק על הנצי"ב שעצם הימצאותו בישיבת וואלוז'ין שימש כספר מוסר לבני הישיבה].

שבעים דף ביום היא"צ של אביו

[ו] בכל יא"צ של אביו היה רבינו רגיל לסיים מסכתא כדי לפטור עצמו מתענית. וסיפר הרה"ג ר' יעקב דוד איראם שליט"א, שהיה יחד עם רבינו בשוויץ, וראה איך בליל היא"צ למד רבינו שבעים דפים במסכת זבחים, ובבוקר עשה סיום על כל מסכת זבחים.

ארבע לפנות בוקר זה ארבע לפנות בוקר

[א] סדר לימודו של רבינו בכל השנים היה מתחיל בשעה ארבע לפנות בוקר, אז מתחיל בסדר לימודו מידי יום ביומו, כארי יתגבר לא משנה מתי הלך לישון, לעולם יקום בשעה ארבע לפנות בוקר.

וסיפר הרה"ג יעקב שכטר שבשעה שערך והוציא לאור את ספרי רבינו, קרא לו רבינו פעם לבוא אליו לביתו לדבר בלימוד על העניינים שבספר, והגיע מיד וישב עם רבינו שש שעות ללבן את הדברים, אך שם ליבו שרבינו עייף וחסר כוח. ורבינו התנצל אליו ואמר, שאתמול בלילה ערך בביתו שבע ברכות לבת אחותו ולכן לא היה יכול ללכת לישון כי אם בשתים בלילה, אבל אח"כ היה חייב לקום בארבע לפנות בוקר כדרכו וכקביעותו, וכלשונו "ארבע לפנות בוקר אצלי זה ארבע לפנות בוקר" בלא וויתורים ולא משנה מתי הולכים לישון, ואח"כ ממשיכים סדר יום כרגיל!

ואכן כמה מבחורי ישיבת פוניבז' מהשנים ההם, מספרים איך היו רואים מידי יום ביומו את האור בחדרו של רבינו נדלק בכל יום בשעה ארבע לפנות בוקר, ורבינו עומד על חלון ביתו כלפי חוץ ואומר ברכות התורה בקול בכי כדרכו.

כבר ראינו פעם אחת

[ב] שנה אחת בימי בין הזמנים, הוצע לרבינו והרבנית ע"ה לצאת ל"קרוגר פארק" כדי לראות חיות במקומם הטבעי.

רבינו ניאות לצאת איתה ל"ספארי" המקומי, שהוא בעצם יער - ג'ונגל ענק (בגודל מדינת ישראל...), ובו יש דרך סלולה לרכבים לעבור באמצע היער ולראות את חיותו יער כדרך גדילתם בטבע.

הרב אלחנן בארון, אז בחור צעיר ויד ימינו של רבנו, זכה להיות ברכב כשגיסו ר' צבי נוסבאום היה הנהג ל"טיול" של רבינו ורעייתו, וסיפר איך היה נראה אותו הטיול:

רבינו ישב מאחורה שקוע בלימודו ובספריו בתוך הרכב, והרבנית ע"ה ירבה לצידו והסתכלה מהחלון לראות את פלאי הבריאה.

לפתע ראתה הרבנית 'צבי' ליד הרכב, וקראה בהתפעלות, "מוישה, א הערש". רבינו הרים את עיניו מהספר והסתכל רגע כמימיריה בתוך שקיעותו בלימוד, ומיד חזר לעיין בספר.

ראתה הרבנית פיה וקראה נרגשות פעם נוספת "מוישה א העלפאנט". רבינו שוב הרים את עיניו לרגע קט וחזר לעיין בספר.

ראתה הרבנית אריה וקראה "מוישה א לייב", ורבינו מרים את עיניו ומיד לאחר מכן שוקע בספר.

מערכי תורה

משפטים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

איתא במדרש (מד"ר פרשה ל', כ"ב), ואלה המשפטים, יש לעובדי כוכבים שופטים, ויש לישראל שופטים, ואי אתה יודע מה ביניהם, משל לחולה שנכנס הרופא אצלו לבקרו, אמר לבני ביתו האכילוהו כל מה שהוא מבקש, נכנס אצל אחר, אמר להן הזהרו בו שלא יאכל דבר פלוני, אמרו לו, לראשון אמרת שיאכל כל מה שירצה, ולשני אמרת שלא יאכל דבר פלוני, אמר להם, הראשון אינו לחיים, לפיכך אמרתי שיאכל כל מה שירצה, אבל זה שהוא לחיים, אמרתי הזהרו בו, כך לעובדי כוכבים שופטים, ואינן עוסקין בתורה, ואינן עושין אותה, שנאמר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים, אבל המצוות כתיב בהן, אשר יעשה ואתם האדם וחי בהם.

ומבואר בדברי המדרש, שמשפטי העכו"ם הם חוקים לא טובים, ובישראל הם חוקים שיעשה אותם האדם וחי. ונראה לבאר בזה, דהנה העכו"ם הרי אין להם חלק לעולם הבא, ואין להם שייכות לעולמות העליונים כלל, ועל כן כל ענין החוקים שיש להם, הוא רק לקיום העולם הזה, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, וכדרך שיש לבעלי חיים חוקי הנהגה באופן שלא יזיקו ולא יזקו, כן הדבר באומות העולם שאין בהם מותר אדם מן הבהמה, כל משפטיהם וחוקיהם הוא רק לקיומם בעולם הזה.

אבל עם ישראל, הדבקים בה' אלוהים חיים, וחלק ה' עמו, וחיי עולם נטע בתוכנו, ויש להם חלק לעולם הבא, גם המשפטים שנתנו לנו, עניינם נוגע לחיי עולם לנצח נצחים, וכמו שחיייהם הם חיים רוחניים ונצחיים, כך גם משפטי החיים הם משפטים רוחניים ונצחיים, כי באמת נזקי ממון אינם רק הפסד גשמי בעולם הזה, וממונו של אדם אינו רק קנין גשמי בעולם הזה, אלא הממון שייך לו לשורש נשמתו בכל השתלשלות העולמות.

וראיה לדבר, ממה שאמר הכתוב בפרשת קרח (במדבר ט"ז, כ"ו), סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ואל תגעו בכל אשר להם, פן תספו בכל חטאתם. עוד כתוב שם (להלן פסוק ל"ב), ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם וגו' ואת כל הרכוש. הרי דגם רכושם וכל אשר להם ירד עמם. הרי דממונו של אדם, אינו רק ענין גשמי שיש לו ממון, אלא הוא חלק מהאדם, ולכן מצבו הרוחני חל גם על ממונו.

ובגמ' בבבא בתרא דף ט"ו ע"ב איתא, שכל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. הרי שיש ברכה על ממונו של אדם צדיק. מבואר דמה שיש לאדם ממון, אינו דבר סתמי, אלא הוא חלק מהאדם, ולכן כשהוא צדיק, הברכה נמצאת בממונו, כי זה ממון של צדיק.

וכיון שכן, כשמזיק ממון חבירו, אינו רק מפסידו הפסד ממון בעולם הזה, אלא הוא מחסרו גם בעולמות העליונים, וגם בקיומו בעולמות העליונים נחשב שהפסיד לו את ממונו, ועל ידי תשלום הנזק לפי דין תורה, נתקן אותו הפגם בכל העולמות.

ולאור המבואר מובן חומר ענין המשפט בדיני ממונות, כמבואר בזוהר הקדוש ובספרים שחוזרים על זה בכמה גלגולים כדי לתקן ולהשיב ממון לבעליו, ובבבא קמא תנן שאם נשבע לו יוליכנו אחריו למדי.

ובתפילת נשמת כל חי אומרים, 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך', ולכאורה היה ראוי להמשיך בגבורות ה', וכמו שבתפלת שמונה עשרה אומרים, מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך וכו', אבל ההמשך הוא, 'מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו'. ומבואר דענין זה שהקב"ה מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו, הוא מכלל גבורות ה', דענין זה שהקב"ה מנהיג את העולם באופן שאי אפשר לאדם ליקח ממנו של אחר, ובסוף כל החשבונות מביא השי"ת את הממון של כל אחד ואחד למקומו, הוא מכלל גבורות ה'.

והנה מזה יש ללמוד דיש ענין גדול בדבר זה שממונו של אדם יהא אצלו, עד כדי כך שהוא חלק מהנהגת הבריאה ומכלל גבורות ה', שמנהיג את העולם באופן שלא ינטל ממנו של אדם מבעליו.

וכן איתא בגמ' בסנהדרין דף ח' ע"א, על הפסוק כי המשפט לאלוקים הוא, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר הקב"ה, לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון, ונותנין לזה שלא כדין, אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו. הרי מבואר גודל ענין משפטי הממון, שהקב"ה טורח להחזיר ממון לבעליו, ולהעמיד ממון כל אחד בידו, ולא ינטל ממנו שלא כדין.

ולפי המבואר מובן גודל הענין, כי ממנו של אדם אינו רק מציאות סתמית כאן בעולם הזה, שאין לה השפעה כלל, אלא הוא חלק מהאדם, וכשממונו ניטל ממנו שלא כדין, הוא חסרון להאדם גם בעולמות העליונים, ובזה מובן הענין שהקב"ה מנהיג את העולם וטורח להעמיד ממנו של אדם בידו, שלא ינטל ממנו של כדין.

והנה כל זה הוא במשפטי ישראל, אבל לא כן הם משפטי העכו"ם וחוקיהם, שהם אינם אלא קיום העולם לאותו שעה ולאותו מקום בלבד, ורק כמוראה של מלכות שלא יבלעו איש את רעהו חיים. וזהו שחילק המדרש בין משפטי העכו"ם למשפטי ישראל, שרק משפט ישראל הם משפטים טובים, שהם משפטים של תיקון העולם בכל העולמות, ולא רק היכי תימצוי לקיום סדר הבריאה בין האנשים. ולפי זה יש לומר בביאור הכתוב, אשר תשים לפניך, דאע"פ דגם לאומות העולם יש משפטים, אבל משפטים אלו, שהם משפטים רוחניים, והם משפטים שיעשה אותם האדם וחי בהם, זה תשים רק לפניך, ולא לפני העכו"ם, שמשפטי העכו"ם אינם רוחניים, והם משפטים לא טובים.

להרגו בערמה

כתוב (כ"א, י"ד) 'וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה וגו'. יש לומר בביאור מה שנקט דההריגה הייתה בערמה, על פי דברי הגמרא בבבא קמא דף ב' ע"ב, דאדם אית ליה מזל, ופירש רש"י שם דאדם יש לו דעת לשמור גופו, ונפק"מ מזה לדינא דמועד לבהמה לא הוה מועד לאדם, וא"כ בשביל להרוג אדם צריך תחבולה להערים עליו, כדי שלא יוכל לשמור את עצמו, ויש לומר, דלכן נקט הכתוב דהרגו בערמה.

שור נגח ולא ישמרנו

הנה בדין שור המועד כתוב (כ"א, כ"ט) 'ואם שור נגח הוא ולא ישמרנו', ואילו בדין שור תם כתוב בסתמא 'וכי יגח שור את איש או את אשה ומת', ולא הזכיר הכתוב שהיה חסרון שמירה. וכן להלן (ל"ה - ל"ו) לגבי שור שנגח שור, בשור המועד כתוב, או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום ולא ישמרנו בעליו, ואילו לגבי שור תם, כתוב בסתמא וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת, ולא הזכיר שהיה זה בחסרון שמירה שלא שמרו הבעלים. ויש לבאר לפי דעת רב הונא בריה דרב יהושע דפלגא נזקא קנסא, דאמרין בגמ' בבבא קמא דף ט"ו ע"א דהטעם הוא משום דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי, ובדין הוא דלא לשלם כלל, ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה. ונמצא לפי דבריו, דשור תם סיבת חיובו, אינו מחמת חסרון שמירה של הבעלים, דאדרבה הרי השור הוא בחזקת שימור, ובדין דלא ליחייב כלל, וחיובו אינו אלא קנס. ולפי זה מבואר היטב למה נקט הכתוב את חסרון השמירה, רק בשור מועד, ולא בשור תם, דבאמת בשור תם אין חסרון שמירה, ולא משום חסרון שמירה הוא מתחייב, ורק בשור מועד סיבת חיובו הוא משום שלא שמרו, ועל כן רק בשור מועד נקט הכתוב את חסרון השמירה בסיבת החיוב.

יציאה בשן ועין וראשי אברים

כתוב (כ"א, כ"ו) 'וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו וגו' לחפשי ישלחנו וגו'. הנה נתפרש שהעבד יוצא בשן ועין, ובגמרא בקידושין ילפינן דיוצא גם בכ"ד ראשי אברים, ואיתא שם בגמ' דדעת המכריעים לפני חכמים דיש חילוק בין יציאה בשן ועין ליציאה בראשי אברים, דבש"ע יוצא מעצמו ואין צריך גט שחרור ובראשי אברים צריך גט שחרור הואיל ומדרש חכמים הוא. ועיי"ש בתוס' דדעת הריב"א דחילוק זה הוא מדאורייתא. המבואר מזה, דחלוק יציאה בשן ועין מיציאה בראשי אברים בעיקר דינו, דבראשי אברים אין זה אלא דין חיוב שנתחייב האדון לשחרר את עבדו, ולתת לעבד את עצמו, אבל בשן ועין יש דין נוסף שבזה גופא נעשה קנין השחרור, דע"י החבלה בעצמה הוא משתחרר. ונמצא דיש בדין יציאה בראשי אברים שתי דינים, אחד דין חיוב שהאדון מתחייב לשחרר את העבד, ועוד דין שע"י החבלה חל חלות שחרור וקנין שהעבד קונה את עצמו ויוצא לחירות, ודין זה הוא רק בשן ועין.

ובביאור החילוק בין שן ועין דבהם הוא דין של חלות קנין ושחרור לשאר ראשי אברים, דבהם הוא דין חיוב של שחרור נראה לומר דהנה בפ' מרובה איתא דהטעם דיוצא לחירות בראשי אברים הוא משום קנס, והיינו דזהו עונש על ההכאה, [ועיין באדרת אליהו כאן]. אכן במדרש איתא מה טעם עבד כנעני יוצא בשן ועין, אמר רבי יהודה בר שלום בשם רבי יעקב בר זבדי שאמר משום רבי אבהו חם ראה בעיניו והגיד בפיו, שנאמר וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ, לפיכך אמר הקב"ה אם ילקה אחד מן העבדים בעינו או בשינו יצא לחירות. מבואר בדברי המדרש דהטעם דיוצא לחירות בשן ועין הוא משום דע"י שלקה בטלה ממנו כל סיבת העבדות, דכיון שלקה יצא מכלל הקללה של עבד עבדים יהיה.

אשר לפי"ז י"ל דהקנס על ההכאה, אינו טעם אלא שיחול דין חיוב שחרור, שע"י ההכאה מתחייב לשחררו, אבל מ"מ אי"ז טעם שיחול גוף חלות הקנין והשחרור, אכן הטעם המבואר במדרש הוא טעם גם שיחול השחרור עצמו, דכיון דבטל סיבת העבדות, א"כ בדין שגם ממילא יפקע דין העבדות, דכיון דאין את סיבת העבדות, אין העבדות עצמה יכולה להתקיים, ועל כן העבדות פוקעת מעצמה.

והנה טעם המדרש הוא טעם מסויים ומיוחד לשן ועין דוקא, דבאברים אלו חטא חם, ועל ידם נתקלל, מעתה בשן ועין דיוצא על ידם מחמת טעמא דהמדרש, ממילא פוקע העבדות ויוצא לחירות, אבל בשאר ראשי אברים אין שייך הקנס, וממילא כל הדין יציאה שלהם הוא רק מחמת הקנס על ההכאה, וא"כ כל דינו הוא רק שחל עליו דין חיוב לשחרר את העבד, אבל אכתי צריך גט שחרור לחלות הקנין.

הג האסיף בצאת השנה

כתוב (כ"ג, ט"ז) 'וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה. וצ"ב הטעם דנקט הפסוק דהוא בצאת השנה. ונראה דהנה בגמ' בראש השנה איתא פלוגתא אימת עובר בבל תאחר, ודעת רבי שמעון דעובר לאחר שעברו שלושה רגלים כסדרן וחג המצות תחילה. ומבואר דיש סדר לרגלים, וחג המצות הוא הראשון, וחג הסוכות הוא האחרון. ולפי"ז יש לבאר, דבצאת השנה, היינו דהוא הרגל האחרון בסדר הרגלים, והוא סוף השנה בסדר הרגלים.

בן אלעשה - היה חתנו של רבי, ועשיר גדול היה, והוא הזמין את בר קפרא לחתונה של רבי שמעון ברבי. (כנראה שלא ידע שרבי לא רצה שיזמינוהו).

ביום שלפני החתונה, אמר בר קפרא לבתו של רבי, למחר, אשתה יין בחתונה, ואשב על כסא, ואבא שלך (רבי) ירקוד לפני, ואמא שלך - תמזוג לי כוס יין... זה היה נשמע דבר רחוק ביותר אפילו בתור בדיחה... אבל כך בר קפרא אמר.

בחתונה, הגיע בר קפרא, וכאשר הוא ראה את רבי, הוא שאל אותו מאי 'תועבה'!... רבי 'שכח' שהוא בחתונה, ומיד התחיל משא ומתן והוא ענה לו, ובר קפרא דחה אותו, וכל האפשרויות שרבי אמר לו לבאר את המילה 'תועבה' - בר קפרא דחה ופרך. עד שרבי אמר לו - תפרש אתה! אמר לו בר קפרא, לי יש מחיר, תבוא אשתך ותמזוג לי את הכוס. [נעני בשלמי נדרים שפי' היאך שריא - והא אין משתמשין באשה], היא באה, ומזגה לו. המשיך בר קפרא ואמר לרבי - קום ותרקוד לפני... **הדבר יצא מפיו, ובין רגע - רבי פצח בריקוד של שמחה, מה לא עושים בשביל מילה אחת של תורה...** ואז בר קפרא פי' לו נוטריקון תועה אתה בה.

אח"כ שאל אותו בר קפרא מהו 'תבלי'... ורבי ענה, ובר קפרא פרך... עד שאמר לו תפרש אתה, אמר לו בר קפרא, המחיר נשאר כמו קודם תעשה לי כמו פעם קודמת... וחזר המחזה על עצמו, אשתו של רבי מזגה לו כוס יין, ורבי רקד לפניו, ובר קפרא פירש. וכך היה גם בפעם השלישית, כאשר בר קפרא שאל מאי 'זימה' (עד שבן אלעשה לא יכל לסבול את זה, הוא קם ויצא ביחד עם אשתו משם...)

והנה בעינינו זה נראה מאד משונה... בר קפרא, הרי בגללך נהרסה החתונה... אמנם בר קפרא הוא תנא קודש הקדשים, אבל סוף סוף זו הנהגה שנראית מוזרה...

אך דעת בעלי בתים הפוכה מדעת בעלי תורה... המהרש"א בברכות כותב על הגמ' 'אגרא דבי הילולא - מילי', עיקר השכר של החתונה זה המילים... לדבר... אומר המהרש"א - כגון בר קפרא ורבי. אתם שומעים מושגים?... שלשה מילים של תורה, לדרוש אותם נוטריקון, (כמו תועבה - תועה אתה בה), וזו היתה השמחה של כלל ישראל, ושל רבי, ונתאר לעצמינו לו היו מודיעים בחתונה שרבי ירש עשר מליון דולר, השמחה היתה עולה וגואה, כך וכ"ש היה בשמחה כשנתבארו עוד שלש מילים בתורה.

ועל זה עיקר השכר שיש בחתונה! זה הצימאון לעוד מילה של תורה. וכמו שחז"ל אומרים על הדגים שבים, שאפילו שיש להם הרבה מים, כל טיפה חדשה שנכנסת - הם בולעים בשקיקה ובצימאון, כך עוד מילה של תורה, ועוד מילה של תורה, ועוד מילה של תורה... לא יאומן...

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל אמר, אנחנו קוראים לזה מים, אבל הדגים קוראים לזה **חיים**! זה החיים שלהם... כך גם רבי הרגיש בכל מילה של תורה, זה **החיים**!...

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א, אמר בהספדו על מרן הסטייפלער, אתם יודעים מה זה שיעור כללי של גדולי ראשי הישיבות... אלפי בחורים... כמה מכינים לפני השיעור... כמה מתאמצים בשביל להבין אותו...

ובשביל בעלי התוספות, כמה אנחנו עמלים להבין רבינו תם אחד... ר"י אחד...

תארו לכם כעת שיש שיעור כללי ראשון במסכת בבא קמא של בעלי התוספות... כולנו כבר יודעים כמה צריך להכין ולברר מהו גדר החיוב של ממון המזיק וכי'. אך התוספות הראשון בבבא קמא,

מחיית עמלק היום ע"י עמל התורה

בסוף פרשת בשלח, נצטוונו במצות 'מחיית עמלק'. בדור שלנו לכאורה אין אפשרות לקיים את זה, משום שבא סנחריב ובלבל את האומות. אז היום לא יודעים מי זה עמלק. [אומרים בשם הגאון רבי חיים מואלוז'ין זצ"ל שאמר שהוא ראה את הצאר ניקולאי כשהוא היה ילד קטן, ולפי הסימנים שהגר"א מוילנא מסר לו - הוא מזרע עמלק... אבל אנחנו לא יודעים].

בקובץ מאמרים כותב רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, שגם בדורינו אפשר לקיים מצות מחיית עמלק - למהדרין! והוא מסביר: יש שתי צורות של מלחמה, יש מלחמה שהיא פנים מול פנים, ובדרך כלל זו מלחמה עקובה מדם, שגובה 'קרבות' בדרך...

אך יש עוד צורה של מלחמה, (וזו האסטרטגיה של כל מצביא מתחיל...) לגלות את מצבור הנשק של האויב, ולהפציץ אותו, ואז אף אחד לא יבוא להילחם בידיים ריקניות או אפילו עם סכינים, מול טנקים ומטוסים... וממילא המלחמה אבודה, ואז הוא מיד יכנע.

מאפה עמלק שואב את הכח שלו!... כתוב בחז"ל (בכורות ה, ב) ויחנו ברפידיים - כיון שרפו ידיהם מן התורה מיד ויבא עמלק. עמלק שואב את הכח שלו מרפיון ידיים מן התורה. **אבל ברגע שמתחזקים בלימוד ולומדים בהתמדה ובעמל התורה - לעמלק כבר אין את הכח שלו, ואין לו יכולת לעשות מאומה, אז קיימנו 'מחיית עמלק'!... כך כותב ר' אלחנן.**

והנה, מה זה הרפיון ידיים מן התורה! במה הם נתרשלו!...

כתוב באור החיים (יז, ח) 'ויבא עמלק וכו'' **'להיות שנתעצלו בתורה שנמשלה למים** (תענית ז, א) דכתיב "הוי כל צמא לכו למים", **ולאש - דכתיב** (ירמיהו כג, כט) **"הלא כה דברי כאש", ולא נתעסקו במלחמתה של תורה, לזה הענישם בצימאון - כנגד בחינת המים, ובאש - המלחמה של עמלק.**

אומר לנו האור החיים שהיו פה שני דברים: א. התעצלו - עצלות. ב. לא נתעסקו במלחמתה של תורה, ולכן - אומר האוה"ח - כאשר היו צריכים להילחם בעמלק כתוב 'ויאמר משה **אל יהושע** בחר לנו אנשים', דוקא יהושע, 'יתחכם משה כשהכיר העוון שהוא לצד ביטול תורה, אמר אין ראוי לצאת למלחמה אלא יהושע שנאמר עליו, **"לא ימיש מתוך האהל"** - בעסק התורה, ואמר לו שיבחר **כיוצא בו**, ובזה יתגבר עליו, וכן היה.

היות והתביעה פה היתה על ביטול תורה, אז יהושע שלא התבטל, הוא זה שיכל להביא את הניצחון.

הצימאון לכל מילה של תורה!...

והנה בגלל שנתעצלו, 'ויחנו ברפידיים' - ואין מים לשתות העם... העצלות היא שהיה חסר להם את הצימאון לתורה. עצלות באה כאשר בן אדם לא צמא. הוא שבע ורווה - אז הוא מתעצל. אבל אדם שהוא מאד צמא - וכבר אין לו כח, אם יגידו לו שיש מים במרחק של עשר דקות הליכה מכאן, הוא ירוץ!... אבל אם הוא לא צמא, הוא לא יתאמץ להגיע לשם...

בשביל שנקבל קצת מושגים בצימאון לתורה, נביא את הגמרא בנדרים (נ, ב - נא, א), הגמרא אומרת שביום שרבי הקדוש היה מחיך, היתה באה פורענות לעולם.

ומספרת הגמרא שרבי עשה חתונה לרבי שמעון בנו, ובשביל הוצאות החתונה הוא כתב עשרים וארבעה אלפין ריבואין דנירים!!! ולא הזמין את בר קפרא לחתונה. ורש"י מסביר, לפי שבר קפרא היה איש בדחן, ורבי התיירא שמא יעשה שום דבר שישחוק. (היינו שבר קפרא יגרום לו לצחוק).

מהו? ... "אית דוכתא דקתני הן ואית דוכתא דלא תני הן" זהו השיעור כללי... **עוד מילה של תורה... יהלומים!!! זה צימאון... זה עולם אחר.**

יש סיפור ידוע, שהגאון רבי שמעון שקופ לא היה נכנס לשיעורים של הנצי"ב. היו להם שתי דרכים בלימוד, שונות זו מזו... פעם אחת רבי שמעון ישב ולמד בלילה, בבית המדרש, והנצי"ב נכנס לביהמ"ד וראה אותו, הוא שאל אותו, נו... יש לך איזו קושיא טובה?... והראה לו רבי שמעון רשב"ם ביש נוחלין, מאד מוקשה... (י"א שידועים איזה רשב"ם זה), כאשר הנצי"ב שמע את זה - זלגו עיניו דמעות... אם היית יודע כמה תפילות התפללתי, וכמה דמעות שפכתי, **וכמה הלכתי להתפלל בקברי אבות (!)** בשביל להבין את הרשב"ם הזה, ועוד לא זכיתי להבין... מאותו יום ואילך, רבי שמעון נכנס לכל שיעור של הנצי"ב! אדם שבשביל רשב"ם אחד שהוא לא מבין - כ"כ הרבה תפילות, דמעות, וללכת לקברי אבות!!! זה נקרא צימאון! בשביל רשב"ם אחד...

מלחמתה של תורה

וכעת הדבר השני: מלחמתה של תורה...

לפני הרבה שנים, התפרסם סיפור, שהיו זוג חברותא, שני בעלי כישרון, והם למדו את הגמרא בתחילת בבא מציעא, 'לימא מתניתין דלא כבן ננס', ואמר אחד לחבירו באדישות, אז המשנה היא לא כמו בן ננס... מה קרה?... תמיד המשנה חייבת להסתדר כמו כולם?... למה הגמרא תמחה?... עברו שנים, חלפו זמנים, וילך איש לדרכו, החברותא הנשאל, הוא נתמנה לראש ישיבה גדול, וערב אחד הוא מגיע לאירוסין של בחור. כבוד גדול היה שם... הראש ישיב... פתאום נגש אליו מלצר מבוגר, ואומר לאותו ראש ישיבה, אתה יודע למה אתה נעשית ראש ישיבה ואילו אני נהייתי מלצר?... **כי לך כאב 'לימא מתניתין דלא כבן ננס, ולי זה לא כאב'!!!**

ואז הסביר הרב וואלקין, איך למדו בואלוז'ין, לימא מתניתין דלא כבן ננס... למדנו את המשנה, עבדנו על הסוגיא מכל הזוויות ומכל הכיוונים, עד שהמשנה היתה מוכרחת מכל הצדדים, בסברא ובבולמועס, ופתאום אנחנו מגלים שבן ננס אומר אחרת, אז טעינו במשהו! במה טעינו?... **אפשר להגיד אחרת מהמשנה?... זה לא מסתדר... לימא מתניתין דלא כבן ננס?! האם נאמר שהמשנה היא לא כמו דעתו של בן ננס?!**

יש סיפור ידוע על מלחמתה של תורה... פעם הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל נכנס לישיבה בחוץ לארץ, וראה שני בחורים לומדים, אחד בתנוחה של שכיבה, חצי יושב חצי שוכב, והשני עומד עם ידיים בכיסים, ואחד מהם שואל שאלה על הסוגיא, ורבי שלום שמע... זו היתה שאלה לעניין... (והשני אומר לו, נו, שוין, שאלה יפה... בא נמשך הלאה... רבי שלום הזדעזע... מה זו האדישות הזאת לתורה?... כשאנחנו למדנו בחברון - סטנדרים היו מתעופפים על כזו קושיא... העולם היה רועש וגועש...!!!)

היה יהודי יקר בחיפה, מר וייצמן. בעל חברת נור לגפרורים. (אביו של הר"ר ברוך וייצמן) במקורו הוא בא מחו"ל והוא היה תורם מכספו להחזקת תורה. היתה לו אהבת תורה גדולה, והוא תרם לשיבת חברון כסף לבנין. האמת היא שהוא בכלל לא התכוון להביא כסף לחברון, הוא רצה לתרום לשיבות בחיפה, אך פעם אחת - מיד אחרי מאורעות תרפ"ט - הוא עבר בשכונת הבוכרים בירושלים, ליד ביהמ"ד 'שושנים לדוד', והוא שמע שם צעקות, הוא נבהל והוא עלה למעלה, הייתה שם את ישיבת חברון שנמלטו מהפרעות וישבו שם בשושנים לדוד, והם מתווכחים בלימוד באישון ליל, בהתלהבות גדולה.

אמר מר וייצמן, הוא ואחיו, (הם היו שני אחים עשירים) אם בחורים מסוגלים לבא ממאורעות תרפ"ט, כאשר נרצחו כ"כ הרבה בחורים, מחבריהם, וכל הראש שלהם שקוע בלימוד, יהי חלקינו עמם. והם תרמו את הכסף, ומוזה בנו את ישיבת חברון בגאולה. (עד היום יש את השלט שם בישיבה, נדבת לבם של האחים לבית וייצמן...)

יש עליהם עוד הרבה סיפורים יפים, איך הם זכו לכל זה... לנו נדמה שזוכים בקלות... אחד הסיפורים, סיפר לי יהודי (שגר בכרמל) שכאשר וייצמן תרם את הבנין לחברון, חיפה כולה רעשה וגעשה... זו הייתה עיר של פועלים, 'חיפה האדומה', ויהודי מבזבז הון תועפות, במקום לתת פרנסה לעוד פועלים הוא 'מבזבז' את זה על ישיבות!... האנשים שם היו אנשים רחוקים מתורה, הם לא ידעו מה זה 'ישיבה' (היום זה כבר השתנה...)

אותו יהודי, פגש פעם את וייצמן בבית כנסת הגדול, בחיפה, הוא שאל אותו: אתה יודע מה שמדברים עליך בעיר?... אמר לו, בודאי. אבל תדע לך - הוסיף, **אם פעם אחת, בחור בן תורה בחברון, יהיה צמא, והוא יגש לבדו שאני תרמתי, והוא ישתה מים, ואח"כ הוא יוכל ללמוד יותר טוב - הכל שווה!** מושגים של אהבת תורה...

זו מלחמתה של תורה, גם אחרי מאורעות תרפ"ט, באישון לילה להילחם בלימוד... ככה לוחמים!...

הג"ר מרדכי פורגמנסקי הגדיר, מהו ההבדל בין הרגוציובער לרבי חיים מבריסק... הרגוציובער היה כולו רוח סערה. אך רבי חיים מבריסק - זה השקט שאחרי הסערה...

ולמי שמבין כמה סערה מונח בכל רבי חיים בריסקער... אבל בשבילנו זה כבר השקט... את כל ה'רוח סערה' שהוא עבר - את זה הוא השאיר בצד... לנו הוא הגיש דברים מסודרים... השקט שאחרי הסערה. אצל הרגוציובער, הוא נשאר הרבה ביעיף, או 'צריך עיון'... כולו מלא 'עיינים' וסערות... [פעם אמרו בבדיחותא ע"ז שמלאך המוות כולו מלא עיניים...]

זו מלחמתה של תורה! וכאשר יש רפיון ידיים מן התורה - על זה בא עמלק...

התורה זה ה'חיים' שלך...!!!

בפרשה כתוב: ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, אומר רש"י, את כל התלאה שעל הים ושל עמלק.

הקשה הגאון רבי שמואל בירנבוים (ר"י מיר - ארה"ב) מה משה רבינו צריך לספר ליתרו? הרי הוא כבר שמע על זה! רש"י הראשון מביא, וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובה! קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, אז מה משה מספר?... בשביל זה באתי...

אומר רבי שמואל ברנבוים, 'אל המדבר', רש"י אומר בשבחו של יתרו דיבר, **שנדבו לבו** לצאת למדבר - מקום תורה, לשמוע דברי תורה. נדבו לבו - זה נדבה... אצל גבירים, **בדרך כלל** כאשר מצב העסקים אינו שפיר, ומתחיל להתנדוד - הדבר הראשון שהם מורידים זה את ה'נדבות' שלהם... הרמת חיים שלהם ממשכה להתנהל כרגיל, אבל נדבות, אני חייב לך משהו?... אז זה מה שיוצא ראשון.

יתרו הרגיש שנדבו לבו... הוא מתנדב ללכת לשמוע דברי תורה, אומר לו משה רבינו, זה לא נדבות... בא תבין מה זה כי הם חיינו ואורך ימינו... בא אני אספר לך, אתה לא עושה פה טובה למישהו... זה החיים! אני צריך לספר לך בכדי שתבין את האמת שזהו הפיקוח נפש שלנו!

כאשר הייתי בחור צעיר, נתנו לי בישיבה מתנה מיוחדת... זכיתי לישון בחדר יחד עם המתמיד הגדול הגאון רבי חיים ברמן שליט"א. הוא היה ה-**מתמיד** של פוניבז', לא היה איכפת לו מי יישן איתו. הייתי הצעיר מבין ארבעת חברי החדר, והיה שם מאד מעניין... בחדר ההוא היתה מרפסת גדולה, (היום כבר הכל הפך למשרדים) ורבי חיים ברמן היה הולך שם במרפסת ומדי פעם מדבר מוסר לעצמו, וכשלא שם לב שמענו אותו.

אחד מהסיפורים היפים מהדברים שהוא דיבר לעצמו, היה כך: הוא אמר, חיים, נכון שהיום אין לך כעת כ"כ כח ללמוד, אבל אתה מכיר הרי את מוטליה... [היה זה בעל קיוסק יוקרתי ביגן ורשא'...]. הוא ואשתו, זקנים באים בימים, עברו את השואה, אין להם ילדים, ואין להם כלום בחיים... כל היום הם עומדים שם בקיוסק. כבר מזמן נשבר להם... הרבה יותר ממך... אז למה הוא לא עוזב את הקיוסק?... כי הוא צריך לחיות! אחרת, ממה הוא יתפרנס? זה החיים שלו!

המשיך הגר"ח ברמן ואמר, חיים! התורה זה החיים שלך... עם או בלי כח, למאי נפקא מינה? אתה רוצה למות?... ורץ לישיבה! זה מה שיתרו לא ידע, ומשה רבינו לימד אותו.

אומר רבי שמואל בירנבוים, היום, כאשר בן תורה מגיע זמן לסדר, ולומד טוב, הוא טופח לעצמו על השכם, אה...! אני בן עליה... אבל ממה אתה מתפעל?... זה החיים שלך! אתה לא עושה נדבות...

כשלמדנו בישיבה, אמר לנו הגאון ר' ברוך מרדכי אזרחי שליט"א, כתוב שדוד המלך אומר, **"אחת"** שאלתי מאת ה' אותה אבקש... 'אחת' - זה גם סיפרה, אך יש לזה משמעות נוספת: 'אחת' - זה דבר מינימלי. לפני כל 'אחת' - צועד ה-אפס.

והנה דוד המלך אומר אחת שאלתי, ובסוף הוא מבקש כל כך הרבה...

שבתי בבית ה', לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו. אמר רבי ברוך מרדכי יסוד נורא: המקסימום שאפשר להגיע בחיים - זה המינימום המתבקש!

אם תבוא היום ליהודי זקן בן תשעים וארבע, [והוא עדיין צלול בדעתו] ותגיד לו, כבר חיות תשעים וארבע שנים, יש פה תינוק קטן שחולה, והרופאים אומרים שכמעט ואין לו תקנה, בא תתרום לו בבקשה שנה אחת מהחיים שלך... הוא יביט בך כאדם שנטרפה עליו דעתו... וגם אם תבקש ממנו חודש אחד או יום אחד, ואפילו שעה אחת - הוא לא יסכים... עם חיים לא משחקים!!!

אומר דוד המלך, אחת שאלתי, זה הדבר המינימלי ביותר, בלי זה אין לי כלום!!! זה כל החיים שלי...

כאשר הספיד הגאון ר' נחום פרצוביץ' את הרה"י רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, הוא אמר, **הראש ישיבה הכריח את התלמידים שלו להיות גדולי תורה!!!**

אנחנו חושבים שלהיות גדול בתורה זה דבר גדול שמתאים רק ליחיד סגולה... אם אני יושב ולומד - בסדר. אז מה אם אני קצת מאחר לסדר, עכשיו אני כבר לא אלמד?!... גם אם אני לא אחיה רבי חיים קניבסקי בסדר... אבל אני אלמד, אני אדע הרבה תורה, ואולי אף אחיה ראש ישיבה, בסדר... אז לא ר' חיים...

הוא לא מבין שמי שמוותר על להיות גדול בתורה הוא מוותר על חתיכת חיים...! אתה הרוצח של עצמך!!! רבי אליעזר יהודה הכריח אותנו להיות גדולי תורה! **וכן הגאון רבי חיים קמיל** (ר"י אופקים) ביקש שבהלווייה שלו יגידו שאני הכרחתי את התלמידים להיות גדולי תורה.

לא מזמן נפטר **הגאון רבי מענדל אטיק זצ"ל**, שהיה מגדולי המתמידים והתנ"ח בירושלים, וסיפרו, שהוא היה מעיר את הבן שלו בכל ליל שבת בשעה שלש לפנות בוקר, והם היו לומדים בהתמדה עד אור הבוקר, כך כל ליל שבת! והוא אמר לבנו, אני חייב ללמד אותך להיות גדול בתורה!!!

וזו העבודה שלנו, לא להסתפק במועט... להבין שזה חיים, ועם חיים לא משחקים!!!

ודרך אגב, סיפר הגר"ח קמיל, שכאשר רבי נחום פרצוביץ', אמר את זה בהלווייה, שר' אליעזר יהודה הכריח את התלמידים להיות גדולי תורה, אז הגאון רבי חיים מיליקובסקי (חתנו של האדמו"ר מאמשינוב הזקן) ראש ישיבת אמשינוב - קרע עוד קריעה בבגד שלו... הוא הרגיש חזק כמה חסר לו את המכריח הזה...

ר' אליעזר יהודה לא נתן לנו להישאר קטנים... הוא הכריח אותנו להבין שלהיות גדול בתורה זה פיקוח נפש!!!

וכך גם הגמ' בתמורה (טז, א) מספרת על עתניאל בן קנז שביקש מהקב"ה, אם ברח תברכני בתורה, והרבית את גבולי בתלמידים, ושלא ישתכח תלמודי מלבי, ושיזדמנו לי רעים כמותי, ולא ישבני יצה"ר מלשונות, אם אתה עושה כן - מוטב, **ואם לא - הריני הולך בנסיסי לשאול!** וברש"י, הריני מת בעצבונתי! הוא הרגיש שזה החיים שלו. מיד - ויבא אלוקים את אשר שאל...

הנסיון מגדל את האדם

והנה הרבה בחורים, מבינים את העניין, ורוצים להיות גדולים בתורה, אבל קשה... יש נסיונות... אז נביא מה שראיתי מביאים את דברי המשך חכמה.

בפרשה הקודמת מסופר, כאשר הקב"ה המטיר מן לעם ישראל, אמר להם משה "איש אל יותר ממנו עד בוקר", אך ולא שמעו אל משה... דתן ואבירם השאירו עד בוקר, וירום תולעים ויבאש, "ויקצוף עליהם משה". (טז, כ'). והנה עם ישראל חטאו הרבה פעמים במדבר. ארבעים שנה אקוט בדור... מה קרה דוקא במן שמשה רבינו קצף עליהם?...

אומר ה'משך חכמה': וזהו דבר נורא עד למאד!!! הרי בן אדם לא יכול לגדול בלי נסיונות. והנה, היה פה נסיון תמידי לעם ישראל... היתה להם את האפשרות להיות ענקי הרוח, ולמה, כי זה נסיון קשה... אדם יש לו עשרה ילדים בבית, יש לו מן בשפע והוא הולך לאיבוד, חייבים ללקוט רק כפי הנצרך לאותו יום, ולא להשאיר למחר כלום! ומה יהיה מחר?... אם מחר אני לא אזכה לקבל מן... היה נדרש מהם ביטחון גדול! להישאר בלילה **בלי כלום**, מבלי לדעת מה יהיה מחר... וכך במשך ארבעים שנה של חיזוק האמונה והביטחון, הם יכלו להגיע לפסגות נעלות ביותר!

אך כאשר דתן ואבירם הותירו מן המן, כולם ראו איך שזה התלע והבאיש, נהיה לזה ריח לא טוב... אז זה הוריד את כל הנסיון... מה העניין להשאיר מן למחר?... בשביל שיבאיש?... ממילא אם אין נסיון, זה גרם לעם ישראל שהם כבר לא יוכלו להגיע לכל הדרגות הגבוהות... ולכן, ויקצוף עליהם משה!!!

הגמרא אומרת (סנהדרין יט, ב) על פלטי בן ליש, שהיה לו נסיון קשה מאד, ופלטו קל מן העבירה, מה עשה: נעץ חרב בינו לבינה, אמר כל העוסק בדבר זה - ידקר בחרב!!! וכתוב שם כשלקחו אותה - וילך הלך ובכה, מסביר רש"י (שמואל ב' - ג') הוא בכה על כך שהוא איבד את הנסיון שהוא עמד בו כל החיים...! זה היה נסיון כל כך קשה... ובגמ' מבואר שהנסיון הזה היה יותר קשה מהנסיון של יוסף! [נא"ר יוחנן תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז, תוקפו של בועז - ענוותנותו של פלטי בן ליש].

הוא עמד בנסיון בגבורה! כעת שניטל ממנו הנסיון הוא כבר לא יוכל לגדול... אמנם אנחנו מבקשים ויאל תביאנו לא לידי נסיון... אבל אדם שהיה לו נסיון והוא **עמד** בזה - זה מה שמגדל אותו!!!

המלאכים בוכים שאין להם ניסיונות...

כתוב (בראשית כז, א) "ויהי כי זקן יצחק, ותכהין עיניו מראות", ולמה כהו עיניו?... כתוב בחז"ל (ומובא שם ברש"י) לפי שבעקידת יצחק המלאכים בכו, ודמעותיהן נשרו לתוך עיניו של יצחק. ולמה הם בכו?... ראיתי שכתוב (איני זוכר כרגע בשם מי...) שהמלאכים ראו לאיזו דרגה גבוהה יצחק הגיע ע"י העקידה, והם לא יכולים להגיע לכזו דרגה, אז הם בכו...!

ואם זה נראה לנו דבר תמוה... מביא הגר"ח קמיל שכתוב בתנא דבי אליהו (רבא, פרק ה') **'כבוד ועזו לצדיקים לעתיד לבא ולעולם הבא. כיצד? הקדוש ברוך הוא יושב בבית המדרש שלו, וצדיקי עולם יושבין לפניו, ולכל אחד ואחד נותנין לו מאור פנים בתורה שיש בו, ומלאכי השרת עומדין סביב לישראל ובוכין בלבם ואומרים: אשריהם ישראל! שכל הצער והעינוי והלחץ שהיה להם - חלף והלך לו, ועכשיו כל אותה הטובה והגדולה יש להם, וכו', בשביל התורה שעשו - באה כל אותה הטובה והגדולה להם'.** המלאכים בוכים... הם כבר לא יזכו להגיע לכל זה... להם אין את הנסיון... נכון, אל תביאנו לידי נסיון, אבל כשזה כבר מגיע ואני עומד בזה - **כאשר מגיע לבן אדם יום ש - אין לו חשק ללמוד, ואין לו טעם בלימוד, וקשה לו לקום בבוקר, והוא מתגבר על עצמו ומתאמץ - עם זה זוכים... עם זה זוכים!**

ביטול תורה ובין אדם לחבירו...

כעת נדע כך: העולם של השטייגער, ושל הבן עלייה, זה עולם מסוג אחר לגמרי...

שמעתי היום ממורינו הרה"ג שמריהו רוט, שסיפר לו הרה"ג ר' מתתיהו גודלביסקי על אבא שלו. אביו למד בטלו, ובשבת של האופרוף שלו הוא עלה לתורה בטלו, ביום ראשון הוא נסע לקובנא והתחתן שם ביום שלישי. לא היה לו שום מכר או קרוב שיהיה לו לחברה... כלום! והוא סיפר שני סיפורים: מיד אחרי האופרוף, מקפידים שהחתן לא יילך יחידי. ובהיות שהוא היה צריך לנסוע לקובנא, הוא רצה בחור שילוה אותו עד לתחנת הרכבת, שם כבר יש אנשים, ומשם יבואו המחותרנים לקחתו. אז הוא ביקש מהר"י הגאון ר' אברהם יצחק בלך שירשה לו לקחת בחור שילוה אותו. אמר לו - תיכנס לישבה, אם תראה בחור שמסתובב בחוסר מעש, תבקש ממנו שילוה אותך. הוא נכנס לישבה וראה איך שכולם לומדים. הוא חיפש אחד שלא לומד, והוא לא מצא... כחלוף מחצית השעה, שעה, ועדיין כולם לומדים, הוא חזר לר' אברהם יצחק, ואמר לו, אין לי ברירה, כולם לומדים... אולי אקרא לחברותא שלי...

אמר לו הרה"י, זה מה שרציתי שתראה. תראה מה זה שקיעות בלימוד שאין פה בטלנים, והזכות הזו שאתה למדת בכזו ישיבה תעמוד לך!... תלך לבד לרכבת, אל תפחד...

סיפור נוסף, (שסיפר בנו ר' מתתיהו) כאשר הוא בא לקובנא הוא לא הכיר אף אחד. אך פתאום הוא ראה את חברו ר' לייב וסרמן, בנו של ר' אלחנן, שלמד איתו חברותא בטלו, ובמקרה הוא הגיע לקובנא. כשראה אותו הרב גודלביסקי הוא שמח עליו כמוצא שלל רב... סוף סוף דמות אחת שהוא מכיר... מישהו אחד שיוכל להשתתף איתו בחתונה... (הוריו כבר היו באנגליה ולא יכלו להשתתף), הוא היה החברותא שלו...

אדהכי והכי הגיע לקובנא גם הגאון רבי אלחנן וסרמן אביו של ר' לייב, כעבור שעה - אומר ר' לייב לחתן גודלביסקי, אני משנה את התוכנית... סיפרתי לאבא שלי שיש חתונה של החברותא ואני מתכוון להשתתף בה, ואבא שלי אמר לי בשביל חתונה נשארים!... תחזור מהר לטלז...! אמר לו החתן, אבל תעשה טובה... אני אשאר פה לבד! אין לי פה אף אחד!!! אמר לו, תלך לשכנע את אבא שלי... הלך החתן לרבי אלחנן, ור' אלחנן במשך חמש דקות דן בקול: מצד אחד - ביטול תורה, מצד שני - החתן נשאר לבד... אבל זה ביטול תורה... וככה ר' אלחנן דן לפה ולפה (עם תנועות הידיים...) בכובד ראש, ולבסוף אמר ר' אלחנן, תגיד לבן שלי שהוא יכול להישאר לחופה, אבל מייד לאחר מכן - הוא חוזר בחזרה לטלז...! שלא יישאר אף רגע אחד נוסף... קצת מושגים...

סדרי הישיבה, וכבוד הבריות

והנה נדע: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה. וכמש"כ החזו"א בקובץ אגרות-ג', דהיינו לבטל כל רצון עצמי שלו. רבי חיים קמיל כותב, רבותינו קבעו ברוח קדשים את הנהגות הישיבות, וזה המתן תורה בדורנו. אדם שרוצה לנהוג אחרת - נמצא בסכנה!!! הנהגות הישיבה זה קודש קדשים. בקונטרס 'מאמר מרדכי' (מא' האברכים הנכבדים והחשובים בישיבה) הביא בסופו ששאלו את מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, מה עדיף להתפלל ותיקין, או להתפלל בישיבה?... ומי כמו רבי חיים שידוע את מעלתה של התפילה כוונתיקין... והשיב הגר"ח: 'כפי השיעבוד לסדרי הישיבה, כך גודל ההצלחה בלימוד'. [כעת נפטר הרה"ג ר' אהרן ישראל ז"ל, ועושים המשפחה 'סדר חיזוק' במוצאי שבת לעילוי נשמתו. זה דבר מאוד מבורך...!] יהודי מהצפון התקשר אלי לומר לי וורט נפלא: בפסוק האחרון בפרשה כתוב "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" (כ, כ"ג)

וברש"י - "שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך. ואף על פי שאינו גילוי ערוה ממש, שהרי כתיב "ועשה להם מכנסי בד", מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה הוא ואתה נוהג בהם מנהג בזיון, והלא דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו - על אחת כמה וכמה!"

הנה ישנם בחורים שלא יודעים, והולכים בפנימייה עם גופיה, וכבר כתב מרן רה"י זיע"א בשעתו להקפיד ע"ז, והם לא מבינים מה איכפת לאחרים מכך... אבל אם אפילו להרחיב את הפסיעות זה קרוב לגילוי ערוה ועוד נחשב לזלזול כלפי אבנים - כך, אז חברך על אחת כמה וכמה! מה פירוש מה איכפת לך?... חוץ ממה שזה לא נכון כלפי עצמו, אבל אתה גם מבזה אותי! וכן כל ההנהגות בפנימייה צריכות להיות תואמות לרוח של בני תורה, ולכבד אחד את השני, ודי למבין.

הכיסוי של היצר הרע

דבר נוסף, בא אלי ת"ח א' ואמר לי, שמורינו רה"י הגרבי"ד דיסקין נשאר בצריך עיון ב'רבד הזהב' שלו, כתוב בפסוק (בתחילת פרשת בשלח) שהקב"ה אומר "ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר", דהיינו פרעה עוד לא אמר, רק הקב"ה אומר למשה מה יקרה, פרעה יגיד שבני ישראל נבוכים במדבר, ואני אחזק את לב פרעה ורדף אחריהם, ואכבדה בפרעה וכו'.

ומהו ואמר פרעה 'לבני ישראל' - הרי כולם כבר יצאו?... אז רש"י מפרש, על בני ישראל. ובתרגום יונתן כתב - שיאמר לדתן ואבירם. וברבד הזהב - הרה"י הקשה, מה הנפק"מ אם פרעה יאמר את זה או לא יאמר, העיקר שהוא ככה יחשוב, וירצה לרדוף אחריהם, למה צריך להסביר למי הוא יגיד את זה, לדתן ולאבירם... מה הענין בזה?... וצ"ע. אמר לי אותו יהודי, יש לי תשובה, ותאמר אותה לרב דיסקין: אם פרעה יבא ויגיד למצרים - בואו נרדוף אחרי בני ישראל, הם יסתכלו עליו כמו מטורף... אתה חסר דעה, קיבלנו כבר עשר מכות... הבכורות מתו... מה עוד?... אף אחד לא ישמע לו.

אומר פרעה אני אומר כן לבני ישראל, לדתן ולאבירם, הם יהודים והם יגידו אח"כ למצרים - זה לא משה רבינו, וזה לא הקדוש ברוך הוא... לכו תלחמו, אל תפחדו... וכאשר יהודים בעצמם יגידו ככה, אז כולם יבואו עם פרעה לרדוף אחרי בני ישראל.

זה כמו השמאל של היום, הם רצו ממשלה חילונית, אבל צריכים כיסוי לכל הדברים הרעים, אז לקחו שני אנשים עם כיפות, אחד נהיה ראש ממשלה ואחד נהיה שר דתות, והנה יש להם כיסוי... היה יהודי מיוחד שחזר בתשובה, קראו לו ד"ר ברט, כאשר היו במדינה הלירות הראשונות, זה היה שייך לבנק לאומי, והוא היה ביו"ר שלהם וחתום על זה, והוא הלך עם כיפה, ולעגו לו... מה אתה בא לפה עם כיפה... אמר להם, בינתיים זה הכיסוי היחידי של ה-לירה... גם פרעה היה צריך את דתן ואבירם שיהיה לו כיסוי... כעת נאמר יסוד אמיתי: אנו כבר בסוף ימי השובבי"ם, יש נסיונות גדולים, אם בחור מן השוליים לא עומד בזה - לא כ"כ מסתכלים עליו, אבל על בחורים טובים, אם בחור טוב לא עומד בנסיון - זה סכנה לכולם! כי הוא כיסוי - אתה רואה שגם בחור טוב יכול להתנהג ככה.

החפץ חיים היה אומר, שהיצר הרע - לפני שהוא מתחיל להילחם עם כל ורשה בשבת הוא מוליך את המנהיג של ה'מזרחי', שהיה יהודי חסידי עם שטריימל וקאפטע, ומגבת על הצואר, שהוא שב מן המקוה... ממש צדיק יסוד עולם, וכבר כל ורשא בידיים של היצה"ר... בחור טוב - על כל דבר מסתכלים עליו! אח"כ משלמים מחיר יקר... ודי בזה.

וכעת עצה נפלאה לימים קדושים אלו. היה אחד מראשי הישיבה ב'קול תורה', שהיו לו בעיות רפואיות בעיניים, הוא בא אל המשגיח הגר"ש וולבה, ואמר לו, אני מבין שאני צריך חיזוק בשמירת העיניים. איזה חיזוק הוא יקבל בשמירת העיניים?... אמר לו המשגיח, אל תצא לרחוב לפני שיש לך קושיא טובה בלימוד, כך הראש שלך יהיה עסוק בקושיא, ולא יעניין אותך כל מה שקורה ברחוב. וכזה ראה וקדש! גם וקדש, וגם תהיה קדוש....! והז"ל ביומא (לט, א) דרשו עה"פ (ויקרא יא, מז) והתקדשתם והייתם קדשים, אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה, מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא. וכתב הגר"א, מכאן שאין קדושה יורדת על האדם מלמעלה, אלא דווקא שהוא מקדש מקודם את עצמו למטה, והיינו ההכנה שמכין את עצמו לקבל קדושה, (מובא בסידורו של רבי אליהו לאפין זצ"ל שיו"ל ע"י נכדו הרה"ג ליפא ישראלזון).

לע"נ

הרה"ג ר' משה חיים זצ"ל בן הרה"ג ר' אהרן זאב הי"ד
מח"ס המסורת השלם לתשב"ר
נלב"ע כ"ג שבט תשס"ד

תנצב"ה

לע"נ

מרת יהודית בת לולו ע"ה
נלב"ע ט"ז שבט

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכו' שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו -740-740

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

חשיבות חיי העולם הזה כהכנה לעולם הבא

אמנם כבר ידוע לתמוה על דברי הגמ' בסוכה (כ"ח, א') שאמרה על רבי יוחנן שלא הניח דבר גדול ודבר קטן - דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, והקשו רבים מרבותינו היאך זה מכנה הגמ' את הוויות דאביי ורבא בכלל 'דבר קטן', והלא הם הם גופי תורה שמפיהם אנו חיים, ואין לך דבר גדול מזה.

ואמרו לבאר בשם הגאון בעל ברכת שמואל זצ"ל, משל למה הדבר דומה, לשני אנשים שכל אחד עשה מעשה אחר. אחד הלך על שפת הנהר, ראה לפתע ילד קטן טובע בתוך הסחף ומפרפר בין חיים למות, מיד קפץ אל תוך המים והוציא אותו לאויר העולם. לעומתו השני לא הילך בגדולות ובנפלאות, ולא נזדמנה לידו מצוה כגון זו, אך הוא מצטיין במידת הנדיבות, ומוקפיד כל יום ליתן מטבע צדקה לעניים. וכאן יבוא השואל וישאל מי גדול ממי, האם הראשון או שמוא השני?

ואמר הגאון רבי ברוך בער, שאם נביט על המעשה לכשעצמו - אין ספק שמעשהו של הראשון גדול מן השני. וכי יש לך דבר גדול יותר מהצלת נפש מישאל? ודאי שהראשון קנה זכות שאין כמותה לקיים עולם מלא. ואילו השני, לכאורה לא עשה אלא מעשה קטן, להוציא שקל מתוך הכיס ולהעביר אותו הלאה.

אמנם מואידך גיסא, מחדש הגר"ד, אין ספק שמצד האדם - השני קנה בעצמו את מידת הנדיבות יותר מאשר הראשון. ואף על פי שהוא עשה מעשה קטן לאין ערוך, ומה שיך להשוותו אל הראשון, דוקא זאת היא הנותנת, שהרי המעשה שנקלע לידי הראשון היה מעשה גדול והכרחי מאין כמותו, ולפיכך הוא הרגיש מוכרח לעשותו. אם לא היה קופץ לתוך המים, הרי היה רואה את הילד מאבד את חייו, ומי הוא זה שיאטום את ליבו ויעמוד דם רעו?... לעומת זאת השני לא היה חייב לתת בכל יום את ממונו לצדקה, ודוקא אותו מעשה קטן - הרגיל אותו שוב ושוב להוציא משלו ולהרגיש את אלו שליו, 'ומעשים קטנים' אלו הגדילו את מעלתו לאין שיעור מאשר מעשה מוכרח שלא שיך לעמוד כנגדו.

ועל פי זה ביאר רבי ברוך בער, שאמנם דבר אין לך דבר גדול מהוויות דאביי ורבא, אך משום כך הגמ' מכנה אותו בשם 'דבר קטן'. שכן איזו רבואת יש לשבת ליד הגמרא וללמוד?... כשם שאדם נושם ואוכל, כך הוא מוכרח להגות באמרי שפר, ואם לא - ראוי לו שלא בא לעולם... אך מן הצד השני, 'מעשה מרכבה' מכונה בגמ' כ'דבר גדול', כיון שלא תמיד האדם רואה צורך לעסוק בכבשונו של עולם, די לו בקב שליו והוא אינו מחפש לרדת לעומק פנימיות התורה בדברים שאין לו בהם די ורגל. ואם בכל זאת הוא עמל וזוכה - יש לו מעלה של 'דבר גדול' יתר מאותם שעושים את הדבר הבסיסי שמוכרח אצל כל אחד...

מעתה נוכל אף אנו לבוא ולבאר שזוהי כוונת חז"ל 'מה רב טובך אשר צפנת ליראריך' - זו היא שכן של מצוות קלות, ומשום כך הבחנת הברכה שנאמרה בפרשת עקב נשמרה דוקא למצוות קלות שאדם דש בעקביו, שכן מי שמקפיד לקיים גם את אותם דברים קטנים שבני האדם אינם רגילים להשיב, הוא זה אשר מוכיח עד כמה הוא מסור למצוותו של מקום ואינו רואה שום מציאות אחרת. אמנם המעשים מצד עצמם קטנים יותר מהמצוות החמורות, אך דוקא הם מוכיחים על מעלת האדם, שמקפיד על מצוה קלה כבחמורה ואינו מניח לעצמו כמלא נימא.

אין ספק למשל שיש מעלה גדולה לסדרי הישיבה יתר על כל זמן אחר, אבל מי שבכל זאת מגיע ומקדים עשר דקות קודם - עושה דבר קשה יותר, ששכרו לאין שיעור. הוא מקדיש על המצוות הקלות, כביכול, ומראה מה החשיבות אצלו של כל דקה בפני עצמה. כיוצא בזה, אין צד שבעולם שחשוב יותר להתפלל שמונה עשרה מאשר פסוקי דזמרה, וה'שמונה עשרה' הוא לכאורה 'דבר גדול' ביחס לתחילת התפילה. אך המציאות מוכיחה, שקשה יותר להגיע לתחילת פסוקי דזמרה מאשר להגיע באמצע התפילה... ומי שבכל זאת לא מניח לעצמו ולא מדרש שם עקביו, גדול יותר ממי שמקפיד רק על הדבר הגדול...

על כל אלו ועל כיוצא באלו אומרת המשנה 'והכל לפי החשבון', ללמד, שהחשבון שיוקף בפני האדם לעתיד לבוא לא יכלול רק את שכן של המצוות מצד עצמן, אלא גם את הקושי שהיה לאדם לצאת מהרגל ולתקן בכל זאת, אף על דברים שאין הדבר להקפיד בהם עד כדי כך. כי מהרגל נמדיד דוקא באותם דברים קטנים, שהם המוכיחים על שיעור קומתו, שנכלל מקיבוץ כל האמצעים אשר שימשו להגיעו.

ב. ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך:

מלשון המשנה 'ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך', נראה כביכול היתה סלקא דעתך לאדם שהשואל יהיה בית מנוס לו, ועל כך הוציאה המשנה להמשיך את כל המשך דבריה - 'שעל כרחך אתה נוצר, על כרחך אתה נולד' וכו'. והדברים צריכים ביאור בכפליים, ראשית איזו מין טענה היא זו שיכולה לעלות על לב כאילו השואל הוא בית מנוס לאדם, ושנית, מה תשובה יש בדברי המשנה לטענה מעין זו, אמנם האדם חי על כרחו וכו', אך מדוע הדבר שולל את מנוסתו אל השואל.

אכן עלינו לדעת, שבאמת יש במוות מציאות שמכפרת לאדם על מה שעשה בחייו. כבר חז"ל למדונו ואמרו (יומא פ"ה, ב'), ועיין שבעות ח', (ב') שהמיתה מכפרת עם התשובה, ועצם מה שהאדם הולך לבית עולמו מהווה כפרה עבורו על החטאים שעבר. וכך כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ד' אות כ'): "שהמיתה ממוקדת כל חטא אשר התשובה מועילה, ואם נהרג והתודה לפני מותו, מעת שנפלה עליו אימת מות יש לו כפרה, ונחשב ההורג כשופך דם נקי וחסידי". ולגבי חטאות המתות מצינו שאינו מתכפר לא בחטאת שנחפצו בעליה ולא בחטאת שמתו בעליה, ובביאור הדבר כתב רש"י במעילה (י', ב' ד"ה ולד חטאת) ששתיהן נפסלות מאותו הטעם, וגם חטאת שמתו בעליה נחשבת לחטאת שנחפצו בעליה, משום "דאין כפרה למתים, דמיתתן כיפרה עליהם".

'ודע שהכל לפי החשבון, ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקב"ה' (ד', כ"ב).

א. הכל לפי החשבון:

לכאורה יש להבין את פשט דברי המשנה, מאי קמ"ל ש'הכל לפי החשבון', הרי כולנו מאמינים בני מאמינים שהקב"ה משלם שכר טוב לעושי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו, ואת כל מעשה יביא במשפט אם טוב ואם רע עד שאפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מוגידין לו בשעת הדין, ואם כן ברור שכל מעשה יבוא בחשבון להביאו על גמולו, וכל האומר הקב"ה ותרן יוותרו מעוהו.

אולם הביאור הוא, שזה אכן ברור שהמשפט הוא בדקדוק גמור על כל מעשה מצוה או עבירה, אך המשנה באה לחדש ש'הכל לפי החשבון', דהיינו - שלא שוקלים כל מעשה לעצמו, אלא לפי החשבון הכולל של כל המעשים גם יחד. גם עבירה קלה יכולה להצטרף לחברתה ולהתהפך לעבירה כבדה, ואפילו דברים קלים שאדם דש בעקביו יכולים להחשב כעבירות העגלה.

פעמים רבות האדם רגיל להכשל בדברים קטנים שנראים לו חסרי משמעות, והוא מרגיע את עצמו בתואנה שמה כבר עשה, אולם האמת היא שכל מעשה קטן מצטרף לחשבון גדול, ובמשפט של מעלה כל העבירות נמדדות ומוחושות על פי כל המעשים האחרים.

ולא עוד אלא שאדרבה, כאשר האדם עושה עבירה קטנה ושונה בה, היא נעשית לו כהיתר, ויכולה להיות חמורה יותר מאשר עבירה גדולה. וכן כתבו להדיא רבותינו המפורשים על אתר, שכוונת המשנה היא כלשון הכתוב (קהלת ז', כ"ז) 'אחת לאחת למצוא חשבון', שעבירה קטנה הנעשית כמה פעמים חמורה יותר מעבירה גדולה שנעשתה פעם אחת ותו לא.

ורבינו יונה בשערי תשובה (שער א' אות ל"ח) ובחובות הלבבות (שער התשובה תחילת פ"ז) משול משל למה הדבר דומה, לחוט משי דק ש'עיקרו הוא מהחלוש שבדברים, והוא ריר התולעת', שאין צורך בשום מאמץ בשביל לכותשו הדק היטב, אולם כשיקרו עוד חוט ועוד חוט ויכפלו אותם פעמים רבות - יהיה החוט חזק מאין כמוות ויקשה עד מאד לקורעו.

וכמו כן לענין העבירות, 'כי ההתמדה על העבירה, ואם היא קטנה, הולכת וגדלה בהתמדתו עליה', ואף על פי שבתחילה היה היתה קטנה, קלה וחלושה כחוט של בוכיא, עצם זה שהאדם עובר עליה עוד פעם ועוד פעם מגביר אותה למציאות חזקה שקשה לו להתנתק ממנה, עוד יותר מאשר יעבור פעם אחת על איסור חמור.

כל אחד יכול לראות, שאם בגד יתלכלך בכתם שומני ועבה, אולי יהיה שיך לנקות אותו ולהחזירו למצבו הראשון. אך אם הבגד מתלכלך בכתם חלש, ואחר כך עוד פעם בכתם חלש, ולאחר מכן שוב פעם, הלכלוך כבר נהפך לחלק מן הבגד, הצבע משתנה, והוא פסייד דלא הדרא. כי החזרה על הדברים הקטנים, מגבירה את הדבר יותר מאשר פעם אחת גדולה וחד פעמית.

ויעניין בגמ' בפרק דרמא דיומא (פ"ג, א') דתניא דמי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, דהיינו, שלמרות שמותו להאכילו דבר איסור מדין פיקוח נפש, מכל מקום מאכילין אותו דוקא את האיסורים הקלים ולא החמורים, והסכמת כל הראשונים היא שאם עומדים לפנינו רק שני איסורים - או בשר נבילה שמוכן לאכילה או בהמה חיה שצריכים לשוחטה בשבת, הגם שהשחיטה בשבת היא איסור חמור של סקילה ואכילה נבילה אינה אלא איסור לאו מכל מקום שוחטין את הבהמה ולא מאכילין אותו את הנבילה.

ובטעם הדבר ביאור הראשונים בכמה אופנים, והר"ן שם (ד', ב' מדפי הרי"ף) ביאר, שהגם שאיסור נבילה הוא יותר קל - מכל מקום האיסור הוא בכל כזית וכזית, מה שאין כי איסור הסקילה הוא איסור שנעשה רק פעם אחת בשעת השחיטה, ומשום כך לענין מאכילין אותו הקל הקל - איסור זה נחשב יותר קל מאשר האיסור הקל של הלאו.

ומבואר שאף לענין הלכתא הם הם הדברים, שמוטב לאדם לעבור פעם אחת על איסור חמור שהוא מחוייב עליו סקילה, מאשר לשנות על חטאו ולעבור כמה פעמים על איסור קל יותר, כיון שפרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול ואינו דומה עבירה הנעשית פעמים הרבה לחטא שנעשה פעם אחת.

וכן הוא הדין להפך לענין מידה טובה מרובה, וכעין שכתב בחובות הלבבות שם, שכאשר האדם מחזיק באותה מצוה ועושה אותה פעם אחת בשעת השחיטה, לאין שיעור מאשר מי שעשה מצוה פעם אחת, אף אם השני עשה מצוה גדולה הרבה יותר מהראשון.

ידועה דרשת חז"ל שהובאה ברש"י בתחילת פרשת עקב (דברים ז', י"ב), "והיה עקב תשמעון - אלו מצוות קלות שאדם דש בעקביו", ומשמע לכאורה שדוקא על המצוות הקלות נאמרו כל ההתבטחות המופלאות שם בפרשה - "ושמור ה' אלוהיך לך את הברית ואת החסד וגו', ואהבך וברכך והרבך וגו'".

וכן מביאר להדיא במדרש תנחומא שם, וכעין זה במדרש תהלים בכמה מקומות, שם נאמר: "גם עבדך נזהר בהם בשמור עקב רב (תהלים י"ט, י"ב) - מצוות קלות, לפיכך כתיב (שם ל"א, כ') מה רב טובך אשר צפנת וגו', זו היא שכן של מצוות קלות".

ולכאורה דבר זה מתמיה עד מאד, היאך יתכן לומר שעל המצוות הקלות יש שכר מיוחד שאין כמותו, ודוקא עליהם נאמר 'מה רב טובך אשר צפנת ליראריך', והרי אדרבה, כאשר האדם מקיים מצוות חמורות על אחת כמה וכמה שיקבל שכר בכפליים חלף עבודתו.

ולכאורה כאן ניתן פתח לטוענים למדע שלא לומר 'אחטא ואשוב', נוכל לאכול ולשתות כי בלאו הכי מחר נמות, והמיתה תבוא ותכפר על כל החטאים מאחוריה ועד סוף, עד שהימצא דמות ידם נקי וחסידי'. כי אכן בדבריו מסויים השאלו הוא בית מנוס לאדם, בכך שהמיתה תכפר לו על לשעבר, גם על חטאים שלא התמרקו עד הנה. אם כן מדוע שלא יחשוב על זאת מלכתחילה?...

אמנם ראשית כל יש להגביל ולומר, שהטעם שהמיתה מכפרת היא כלשון רבינו יונה 'שמעת שנפלה עליי אימת מות יש לו כפרה', ומבואר בדבריו שגם אם האדם לא מת לבסוף, אם בא עליו פחד פתאום מפני מיתה שתבוא עליו, עצמו מכפר לו כאילו מת, וההורג נחשב להורג נפש נקי וצדיק. אם כן אפוא לא המיתה היא שמכפרת, אלא פחד המיתה, שהאדם רואה את מלאך המות עומד לנגד עיניו, ופחד זה גורם לו לשוב בתשובה.

וגדולה מזו מצוינו שהמאמר עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, ובטעם הענין ביארו האחרונים על פי דברי רבינו יונה (ועי' כעין זה בתשובת החתם סופר חלק י"ד סי' ס"ו), שמאחר שכל הסיבה שהמיתה מכפרת היא על ידי פחד המוות שיש לאדם קודם המיתה וגורם לו לשוב, כל זה שייך דוקא במי שמפחד קודם מיתתו ואינו רוצה למות, אך מי שמביא על עצמו את מיתתו - בהכרח שאינו פוחד ואינו שב בתשובה, וממילא נשארים בו כל הפשעים והעוונות שעשה כל ימי חייו ואינם מתקפרים לו עם המיתה.

ולגופו של ענין שללה המשנה את הטענה שהשאל יכול להיות בית מנוס לאדם, ועל כך כתב את כל המאמר בדבריו: "שעל כרחק אתה נוצר ועל כרחק אתה נולד ועל כרחק אתה חי ועל כרחק אתה מת ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה". וקודם שנבאר כיצד דברים אלו מהווים תשובה להבטחת היצור, יש לבאר את הדברים עצמם, כיצד מחד גיסא האדם חי בעל כרחו ומאידך גיסא הוא מת בעל כרחו, ומה שייך כל זה לסופו של דבר - שעל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה'.

ואמנם הדבר ידוע מחז"ל (עי' זוה"ק פרשת משפטים צ"ו, ב') שכאשר מגיע זמן ירידת הנשמה לעולם רואה לא הקב"ה ואומר לה לך תכניסי במקום פלוני ובגוף פלוני, והיא משיבה לו 'די לי בעולם שאני יושבת בו, ואיני רוצה לרדת לעולם אחר, שבו שיתעבדו לי ואהיה מלוכלכת', והקב"ה משיב לה שמלכתחילה היא נבראה על דעת לרדת לזה העולם, וכיון שרואה הנשמה שאין לה ברירה, היא יורדת בעל כרחיה ונכנסת לתוך הגוף.

וכן הביאו הראשונים על המשנה (עי' רש"י ורשב"ץ) מדברי המדרש, "שבא לו מלאך הממונה על העליון אצל הפרוד שבו נשמות חקוקין ואומר לה לך תני עמי והכנסי במעי אשה פלוגית, ואומרת האין אלק במקום הטנופת ואיני מקום טהרה כזה, מיד בא מלאך ונוטלתה בעל כרחיה ומכניסיתה למעי אשה".

ובגמ' בנדה (ל', ב') אמרו על העובר שנמצא במעי אמו, שכל אותם חודשים "נר דלוק לו רגשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וכו', ומלמדנו אותו כל התורה כולה", ועל זה אמרו שם בגמ' ש"אין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים", ולכאורה מבחינת העובר הוא היה מעדיף להשאר שם הלאה ליהנות מסוף ה' במקום לצאת החוצה אל עולם השקר, אך בכל זאת 'בא מלאך וטוטרו על פיו ומצפה את כל התורה כולה', וכך מכריחים אותו לצאת, לא לפני שמשיב'עם אותו 'תהיה צדיק ואל תהי רשע' וכו'.

נמצא אם כן שכל דרך בריאתו של האדם היא מתוך 'על כרחק אתה נוצר ועל כרחק אתה נולד', כשהוא מצידו אינו רוצה בשום אופן לעזוב את מקומו הטוב למעלה ולרדת לעולם התחתון, אך אף על פי כן מכריחים אותו לצאת לעולם, וכל כך למעלה מפני שבאמת היה מעדיף לשבת למעלה, בגן עדן העליון, במקום לאכול מורדות אדמות, להתמודד ולעבוד, וכך יזכה לעתיד לבוא לעידון גדול בכפליים, אחרי שלא יהיה לו נהמא דכיסופא וכו' כידוע ליודעים.

ולאחר שסוף כל סוף הנשמה ירדה לעולם, והאדם נמצא מתוך מלול חייו בעולם הזה, יכול להגיע שלב נוסף של 'על כרחק אתה חי', שבו רח"ל האדם מאבד טעם בחייו ושואל את עצמו למה לי חיים. אם זה כאשר מגיעים ימים אשר אין לו בהם חפץ, ואם זה סתם כך לאחר מצבים קשים שאין לו את הדרך לצאת מהם.

אמנם בחסדי שמים אין מצבים אלו נוגעים לכל אחד, אבל כל מי שמעט מתעסק עם היצור יודע כמה ידע אדם יש שמסובלים ביסורים עד למעלה ראש ואינם מוצאים את ידיהם ואת רגליהם, ולפעמים ניתן לשמוע משפטים שעל פיהם האדם באמת היה מעדיף לשבת למעלה, בגן עדן העליון, במקום לאכול מורדות בעולם הזה... אך למרות הכל - 'על כרחק אתה חי', ותפקידו של האדם הוא להיות דוקא כאלו הפרודים, מתוך ידיעה שהוא המצב הטוב לו באמת, וכך יוכל לזכות בלי סוף לחיי נצח שאין להם גבול.

ואחרי נכלות הכל, למרות כל הצער שיש לנשמה בעת ירידתה לעולם, ולמרות כל הקשיים והיסורים שיכולים לפקוד את האדם בחיי חיותו, כאשר מגיעה שעת פטירתו מאי - עומא - מגיע מצב של 'על כרחק אתה מת'. הוא רוצה להמשיך ולהחזיק עוד בחייו, ואינו מסוגל לעזוב ולהתנתק מהעולם שהוא חי בו.

הא כיצד? הכל מחמת טעם אחד: האדם הוא בעל ראייה מוגבלת, שרואה רק את הרגע העכשווי, ואינו מסוגל לראות את הרגע הבא. משום כך הכל מגיע מאותו מקום: גם היעל כרחק אתה נולד', גם היעל כרחק אתה חי', וגם היעל כרחק אתה מת'. בכלם אם האדם היה מבין שהכל תהליך אחד ארוך, שנועד לטוב לו באחריתו, הוא היה מוכן לסבול ולרדת לעולם, לעבור את הדרך המפותלת של חייו, וגם לעבור לבסוף למקום האמיתי המזומן לו, אך מפאת שאינו רואה מאומה ולא יודע מה מצפה לו, הוא אינו מבין מהו הטוב, ונאחז כל פעם ברגע שעומד לפניו.

ומכאן פותחת המשנה את התשובה מדוע 'אל יבטיחך יצור' שהשאל בית מנוס לך, משום שאין לאדם יכולת לקבוע מסמרות על סמן העתיד, ולומר שבהמשך יהיה בסדר... אם לא תעבוד עכשיו - לא תוכל לזכות אחר כך, ומניין לך שבעת מיתתך תוכל לעשות תשובה ולקבוע על מעשיך. הרי כל החיים בנויים כזה מרחק שהאדם אינו יודע מה יהיה בסופו, ועל כל רגע הוא חושב שזה הטוב עבורו, בלי לשער את ההמשך. אם כן הוא הדין ביחס לחיי עולם, אין לאיש יכולת לצפות את העתיד ולדעת אם יהיה כך או אחרת, ורק היצר מבלבל אותו להתמקד במה שעומד מולו. מה שעליו לחשוב הוא אך ורק על האמת האמיתית, כפי שחוטמת המושג בסוף דבריה - 'על כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון', ואין אתה בן חורין להמלט ממונה.

כל מה שהאדם אינו מכין לעצמו צידה לדרך, אינו מכיר בתפקידו בעולם או אפילו חלילה מבעט ביסורים, הכל בגלל אותה בעיה - שהוא חי רק את ההווה ואת הרגע

העכשווי, ואינו מביט הלאה לחיות את האמת. לכן מתגנבת תליבו תחושה של 'יבטיחך יצור' - אל תדאג מה יהיה בעתיד, העיקר שכעת הכל טוב... אולם האמת היא שכל רגע של חיים הוא טובה עצומה ואין סופית על הזמנות של תשוב עוד לעולם, שעל ידה האדם יכול לזכות לטוב הגדול מכל העידונים שיכולים להמציא.

כאשר באו אנשי הספינה ושאלו את יונה הנביא מה לעשות כדי שישתוק הים מעליהם, הוא אמר להם 'שאוני והטילוני אל הים' (יונה א', ב'), והקשה המשגיח רבי לייב חסמן זצ"ל מדוע הוסיף יונה את המילה 'שאוני', לכאורה היה די לו לומר 'הטילוני אל הים' ותו לא. וביאר הגר"ל חסמן, שבמילה זו חפץ יונה הנביא להרוויח עוד רגע אחד של חיים. שקודם כל ישאו אותו ואז ישליכו אותו אל הים, ובאותו רגע של נשיאה ושל אמירה, הוא יוכל לחיות עוד רגע כמימרא... לנו אין היכולת לשקול מה ערכו של רגע אחד של חיים, שאין לו גבול ולא שיעור. כל רגע ורגע הוא חיים בפני עצמם, ונחשב לחיים שלמים שהאדם משיג על ידם נצח נצחים. לדינא קיי"ל כפי המובא בברייתא במסכת שמחות (א', ד') שמי שמעצים עיניו של גוסס הרי הוא שופך דמים, והגם שהגוסס ממילא ימות בעוד רגע אחד וכבר אין לו סיכוי לחיות, מכל מקום מי שיזיז את מיתתו נחשב לרוצח גמור, כי כל רגע של חיים - הרי הוא חיים, שהאדם זוכה על ידם להמשך חייו בעולם הבא.

ובאמת לצדיקים המבינים את מטרותם עלי ארץ אין כל קושי לעזוב את העולם, ובהם מתקיים מה שאמרו חז"ל 'והנה טוב מאד זה המות', שאצל אותם אנשים המות אינו אלא תחנת מעבר מעולם זה לעולם אחר, ואדרבה, כעת הם עולים לעולם הנצח שבו הם יכולים יותר ויותר ליהנות מזיו השכינה. ובזה"ק (ח"ב קע"ד, א') נאמר שהצדיקים אינם מרגישים צער בפרידה, ועליהם אמרו חז"ל שהמות מסור בידיהם לעלות למעלה בכל עת שיהפצו.

ובאור"ח הק' בפרשת בחוקותי הביא את דברי חז"ל וכתב שלגבי הצדיקים העולם הזה והעולם הבא הם כמו בית ועליה, שני מקומות סמוכים שאפשר לעבור ביניהם מזה לזה 'וכשיצאה לעלות ולהשתעשע יעלה... כאדם ההולך ממקום למקום', מפני שבאמת זוהי המציאות - כאן חלק הפרודים וזה אחרי מוגיע הטרגלי, וכל הפרודים שאנו נמצאים בו הוא רק חלק ממה שעתידי להיות אחר כך.

מאז ומתמיד מפליא בעיני לראות עד היכן הדברים מגיעים, מהמעשה האמור בגמ' בנדה (ל"ו, ב'), שרב אסי נידה את שילא בר אבינא על סמן ויכוח שהיה ביניהם על דברי רב, ולאחר הנידוי נטה רב אסי למות, מחמת קפידתו של רב שילא, כשראה אותו רב שילא, הוא פנה לאשתו ואמר לה שתכין לו תכריכים, כדי שרב אסי לא יעלה לעולם האמת ויגיד עליו דברים בפני רב, כשהוא עדיין אינו שם... ואכן אשתו הכינה לו תכריכים, והוא הסתלק לבית עולמו. בסופו של דבר יצאו שתי הלוויית באותה שעה, הן של רב אסי והן של שילא בר אבינא, והמלווים ראו כיצד יוצא הדם ממיתתו של זה למיתתו של זה, כאות שעשו שלום ביניהם.

וכאן אנו רואים כיצד היתה המציאות אצל האמוראים, שהיו יכולים לקבוע לעצמם מתי לחיות ומתי למות, והכל היה שווה אצלם - היום כאן ומוחר בקבר, עד ששילא בר אבינא היה יכול להחליט ברגע אחד, לפנות לאשתו ולבקש שתכין לו את צרכי הקבורה... לא היתה משמעות אצלו לחיי העולם כי אם בתור הכנה לעולם הבא, וכבר בחיי חיותו הוא לא הרגיש ירידת קבע במה שהוא עומד כאן על הקרקע. בדרך זו לא הבנה לאו הולך, יכול האדם להמלט מהתחושה של 'יבטיחך יצור', כאילו בסופו הדברים יסתדרו ולא יקרה לו מאומה. הוא מבין שכל כולו נמצא כאן בשליחות, היום לעשותם ומוחר לקבל שכרם, והוא מוכן ומזומן לקבל את כל מה שיעבור עליו, מתוך ידיעה שרק זה הוא הטוב, והכל מכוון לחיי התכלית שעתידיים לבוא.

ג. ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון:

בסיים דבריה אומרת המשנה את המשפט 'ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון', שהוא החותם שחותם את כל הדברים האמורים עד הנה והוא אשר אמור לעמוד בפני האדם ולשמורו בכל דרכיו, למען ידע וישיכל כי סוף דבר הכל נשמע, ואין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאלו אשר הוא הולך שמה.

ויודעה עליו הבריתא המובאת בפסחים (ו"ד, ב') (וכן במדרש בראשית רבה ס"ה ושאר מקומות) ששבעה דברים מכוסים מבני אדם, ואחד מהם הוא עומק הדין, הואיל ואין יכולת לאדם לקלוט בשכלו עד היכן מגיעים משפטי ה', שהם כהתהום רבה ושוקלים בהם קלות כחמורות, עד שאין מי שיש בידו ממש להצטדק. כמו כן יודעים דברי הגר"א על קושיה המפרשים מדוע לשון המשנה הוא 'דין וחשבון', שדין קודם לחשבון, לכאורה היה צריך לומר קודם 'חשבון' - שמחשבים עם האדם את מעשיו, ורק אחר כך 'דין' - שדנים אותו על מה שעשה. ופירש הגר"א (נדפס בליקוטים בסוף שנות אליהו על זרעים), ש'חשבון' אין הכוונה רק לחשבון הכללי של מעשי האדם, אלא 'דין' הכוונה לעבירה עצמה, ו'חשבון' הכוונה לאותה מצוה שהאדם יכל לעשות בשעת העבירה, שגם עליה דנים אותו מדוע לא עשה. זאת אומרת שמלבד העבירה עצמה, יש תביעה על האדם מדוע באותו זמן לא עשה מצוות אחרות, ודי בכך כדי לתלות בו תביעה חדשה.

גם אם חלילה האדם עשה עבירות כבדות וחמורות, שלא יחשוב לעצמו שלא ידונו אותו על העבירות הקלות שהוא עשה זעיר שם זעיר שם, אלא ידונו אותו על הדברים הקטנים ביותר בלי לוותר לו אף כמלא אצבע קטנה, והכל נכלל באותו 'דין וחשבון' שלאחר מיתה, שידקדקו עם האדם בדיוק כפי מעשיו.

על הגאון מו"שעבין מסופר שפעם הוצרך השמש לתפור את אחד מבגדיו, ותוך כדי מלאכתו לא הבחין והכאיב לרב עם המו"ס. נחרד השמש לנפשו, אך הגאון הניח את דעתו ואמר לו 'אל דאגה, אני יוציא אותך מהגיהנום'... בערוב ימיו של הגאון מו"שעבין כשראה כבר שימיו ספורים, פנה אל השמש והזכיר לו את ההבטחה, אך ביקש ממנו שידאג לכך שאלהיה לו עבודה קשה...

הדין והחשבון' שעתידים להיות עם האדם הם אלו שמביאה המשנה כהתראה מדוע השאל אינו בית מנוס לו, בהיות שכאמור, את כל חייו ואת כל מיתתו הוא עובר בעל כרחו בלי לחשב מה יהיה בסופו, והתפקיד המוטל עליו הוא להתגבר בכל זאת ולהיות חכם הראות את הנהגה, ולנס לעצמו אוצרות ולבנות עולמות שישימושו אותו עדי עת, לאכול מרב טוב הצפון לצדיקים.

כל מטרות הקב"ה היא להביא את הבריות אל הטוב האמיתי, ולשם כך הוא בא לנקותנו ולטהרנו כמצרף כור לזהב, אך כדאי שאנחנו נדאג - שהעבודה לא תהיה קשה...

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

כיבוד הורים

תואר כבוד בהקראת שם אביו

שאלה מכבדים בחופה את האב לקרוא כתובת אחותו הכלה. האם יכול לקרא בנוסח המנובא בכתובה (כגון: שרה בת ברוך), או צריך להוסיף תואר כבוד (שרה בת אבי מורי דרב ברוך וכדו') למרות שלא כתוב בנוסח הכתובה.

תשובה יכול וראוי להוסיף תואר כבוד, ומה שאין כתוב כן בכתובה אין בזה שום בעיה כפי שהרחבנו בעין זה בצינון הלכה - נישואין (קמ).

בכתיבת 'קוויטל'

שאלה כאשר כותב 'קוויטל' לאדמו"ר, מדוע לא ראינו שנוהגים להוסיף תואר כבוד לפני שכותב שם אביו.

תשובה כל איסור הזכרת שם אביו אינו בכתב, אלא רק בעל פה, כפי הנראה ממסקנת השדי חמד (ב, קל) שהביא כל הדעות בזה. והאגרות משה (יורה דעה א, קפב) הוסיף שכאשר אין כוונתו להזכיר 'שם אביו' אלא רק רושמו כאמצעי זיהוי לשם הבן, אין זה בכלל האיסור.

הזכרת אביו ורבו בתפילה

שאלה האם כשמוזכר את אביו או רבו בתפילה, יזכירם בתואר כבוד כגון 'א-ל-נא רפא נא לאבי מורי פלוני בן פלונית'.

תשובה ינהג בזה כפי רצונו.

ביאור הדברים ישנם הנוהגים להזכיר תארי כבוד אף בתפילה, ואין בזה גבהות לפני המקום, שהרי מוזכרו בתואר כבוד מפני ציווי הקב"ה לכבד את אביו ורבו, וזהו גופא כבוד המקום שמקיים ציווי ואזהרותיו של המקום.

וישנם הנוהגים כדברי ספר חסידים (הו"ד בבבלי יוסף יורה דעה רמ, ד) שאין להזכיר תארי כבוד לפני המקום "כפי ששלמה אמר דוד אבי, וכן אלישע אמר איהו" ומה שמוזכרו בלא תואר כבוד, כיון שהוא מפני שאסור לעשות כן בתפילה לפני המקום, אין בזה זלזול ובוזין לרבו.

אכן לדעה זו אין לומר בברכת המזון 'הרחמן הוא יברך את אבי מורי' וכן כשעושים מי שברך בשעת קריאת התורה ומוזכרים תארי חשיבות מורנו ורבינו וכדו', וכפי שכתב במעבר יבוק (הובא

<<<

מה ה' דורש ממך

חיזוק והתעוררות בעקבות הפיגועים הנוראים ורעידות האדמה

שאנו מאמינים שדבר היוצא מטבעו של עולם נעשה ברצונו יתברך שכן ישתנה ההרגל ויעשה אחרת מהרגל, כמו כן דברים שקורים 'בדרך הטבע' אינם קורים מעצמם, אלא דברים שהקב"ה ברצון מתמיד חפץ שיקרו.

וממילא בזמן שלא קורה רעידת אדמה פירוש שברגע זה הקב"ה לא חפץ שיקרה רעידת אדמה, אך בזמן רעידת אדמה לא השתנה משהו בעולם, אלא רצון הבורא השתנה. וכיון שהפצו להרעיד את האדמה, קורה מאורע שאינו בגדר ההרגל.

בכדי להשריש ידיעה זו בקרבנו שאין טבע ואין מקרה בעולם, רק הכל נעשה מרצונו יתברך, עלינו לשנן שוב ושוב את האמונה שרק הוא לבדו בעל הכוחות כולם, ואין עוד מלבדו יתברך שום כוח בעולם וכל העולמות כלל הפועל ועושה מאומה. אמנם אם ישאלו את האדם, יאמר מיד יאמר 'אני מאמין באמונה שלמה', אך צריך לשנן ולהפנים זאת עד שזו תהיה ההכרה הפנימית ולחדר הדברים בתפילות ובקבלת עול מלכות שמים.

התעוררות אהבה ויראה

דבר נוסף למדנו ממתן תורה. ישנם סוגים שונים של התעוררות, ומה שמתאים לזה - לא בהכרח מתאים לזה "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל - אמירה רכה לבית יעקב אלו הנשים, ודברים קשים כגידים לבני ישראל אלו האנשים" (רש"י י"ט, י).

ואם תדבר לבית יעקב דברים קשים על עונשים ומשפטי שמים, הדברים לא ייכנסו לליבן, משום שהן צריכות דווקא דברים רכים וערבים. ולעומת זאת אם תאמר לאנשים בשפה רכה, זה לא יתפוס אותם ויעוררם כראוי, משום שהם צריכים לשמוע דווקא דברים קשים.

האור החיים (שם) מרחיב את היריעה ומבאר כי 'אנשים ונשים' שנאמרו כאן אין הכוונה דווקא כלפי 'זמרים ונקבות', אלא אף באנשים ישנם שהם בבחינת בית יעקב שלא משפיע עליהם דברים קשים, אלא דווקא דברים רכים. ויש שההתעוררות שלהם דווקא מדברים קשים כגידים.

כפי שמצאנו פעמים רבות שהאנשים נקראים בשם 'בית יעקב' כגון 'כל הנפש הבאה לבית יעקב' (בראשית מו, טו), 'בית יעקב לכו ונלכה באור ה'", ועוד כהנה רבות.

ומסתבר שאף באותו אדם עצמו, יש זמנים שהוא בבחינת 'בית יעקב אלו הנשים' שצריך לחזק עצמו באמירה רכה. ויש זמנים שהוא בבחינת 'בני ישראל אלו האנשים' ודורש להתעורר מדברי יראה. ובוודאי

הלב עלול להיות אדיש ר"ל מהשמועות הקשות ברעידות האדמה הנוראות ופיגועים המזעזעים כאשר רוצה טובה בלדים רכים ובאברך צעיר, וחברו מגיע בליל שבת וטובה באחינו בית ישראל ה' ישמרנו.

חובה עלינו לשנן את שקראנו בשבת האחרונה בעשרת הדברות וכדברי הביאור הלכה (א) אנוכי ה' אלוך אשר הוצאתיך - זו מצות עשה דכתיב אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך פירושו תדעו ותאמינו שיש לעולם אלוך המשגיח, שהרי הוצאתיך מארץ מצרים, שהמציא את כל הנמצאים ומחפצו ורצונו הוא כל מה שהוא עכשיו, ושהיה ושהיה לעדי עד ונתן לנו התורה.

"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני - שלא נאמין בשום אלוהים זולתו, ואפילו מודה שהקדוש ברוך הוא שולט על הכל, רק שידמה בדעתו שמסר הנהגת העולם למלאך או לכוכב, הרי זה מודה בעבודה זרה, ועובר על "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", אלא יאמין שהקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו משגיח בכל העולמות ואין לשום נברא כח לעשות דבר בלתי רצונו, ולכן נקרא הקדוש ברוך הוא אלוך האלהים". ואף שהזכיר כוכב או מזל, אך האיסור הוא לחשוב על שום כוח שיכול לפעול משהו מבלי רצונו יתברך. שהרי 'אלוהים' הוא לשון 'בעל כח' כמבואר בשלחן ערוך (אורח חיים ה, א) שבהזכירו אלוהים יכוון שהוא בעל הכוחות כולם. ממילא איסור "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" פירושו לא להאמין באף כוח שיכול לפעול משהו מבלי גזירת ה' הפרטית.

וכל מי שמדמה בדעתו כי המחבל החליט במחשבתו לפעול ולהזיק מבלי גזירתו יתברך או 'קו השבר הסורי אפריקני' גרם לאדמה שתדע - הרי הוא עובר בלאו זה. כי כל פעולה ופעולה נעשתה בהשגחה פרטית ומדוקדקת - אם בכלל תדע האדמה, באיזו עוצמה ואף בעקבות כך שבניין זה יפול ואילו הסמוך לו יישאר על עמדו, אדם זה ייהרג ר"ל ושכנו יינצל.

מהו 'טבע'

ומי שחלילה עולה בדעתו מחשבה שטבע העולם הוא שהתנודדות הקרקע גורמת לרעידת אדמה או כעס של מחבל המוסת בדברי שטנה בדרך הטבע גורם לכך שיצא ויהרוג חפים מפשע, נסתרת מבינתו הבנת המושג 'טבע'.

והיטיב החזון איש להגדיר מהו 'טבע' במכתב ששלח לגיסו, בעל הקהילות יעקב (קובץ אגרות א לה) "כי מה שאנו קוראים טבע המכוון בזה; הרצון היותר תמידי של המהווה כל ההוויות יתברך". כלומר כפי

נאמר בליל שב"ק יתרו תשפ"ג בהלל ביהמ"ד אבי עזרי פ"ת.

נכתב ונערך ע"י שומעי השעור ובאחריותם

הלכה למעשה

<<<

כדי לימוד וישנים על הספר, באמצע השנה זב מהם הריר. ואותו ריר הקב"ה משמרו ועושהו טל של תחיית המתים" (הובא בספר לבושי בדים ל, שלב). הרי שאדרבה, שינה זו חביבה לפני הקב"ה שעמל בתורה עד שנדרם על גביה, לפיכך אין להעירו. וביותר כאשר אביו זקן או חלוש ומתאמץ ללמוד. אמנם אם היה ברור הדבר שיש איסור בדבר, יש להעירו כעין שהורה החיי אדם (סו, יא) להעירו לתפילה משום "שכולם חייבים בכבוד המקום".

ברית ופדיון הבן שלא בנוכחות האב

פדיון הבן כשהאב חולה

כיצד יש לקיים 'פדיון הבן' לילד שאביו בבית סוהר וכן אם אביו לא חש בטוב, ולא יוכל להשתתף מקרוב.

הטוב ביותר הוא לזכות לאב חמשה סלעים, ולקבל ממנו שליחות בטלפון או בכתב. אמנם אם האב לא ישיביל להבין את העניין שמוזכר לו מטבעות, והוא מבקש שיתנו זאת לכהן בשליחותו, מהיותר ראוי שימיתנו עד שיצא לחופשה מבית הסוהר או שיכירא, ויפדהו כנהוג.

ביאור הדברים אין זה סותר לדברי הרמ"א (שם) שאין לפדות על ידי שליח. כיון שנחשב שהאב פודה בעצמו ורק שלח את הכסף, ואילו הרמ"א דיבר כשהשליח פודה מממונו שלו.

כמבואר בפתחי תשובה (שם סו בשם החתם סופר שו"ת רצו) דעניין השליחות שנחלקו בו היינו שהשליח נותן ממון של עצמו ואינו מזכה ממנו להאב, אלא רוצה לפדות בנו של פלוני בממון עצמו בשליחות פלוני ויהיה האב יוצא ידי חובת פדיון מטעם שלוחו כמותו, וכמי שמפריש מתבואת עצמו על כריו של פלוני. שאינו נפדה על ידי שליח, אבל ממון השלוח מבעלים לכהן אין זה פדיון על ידי שליח, אלא הגעת ממון על ידי שליח ולכילי עלמא אין בכך כלום. והרבה שגו בזה. וכיוצא בזה כתב גם כן הגאון מליאס ז"ל (בתשובת חמדת שלמה י"ד לב).

בפירוש "עין יוסף" לברכת המזון "תמנהני על מה שאומרים כאן אבי מורי" (ציוני הלכה - תפילה ר).

האב נדרם על ספר קודש

האם צריך להעיר את אביו שנדרם על גבי ספר קדוש.

תשובה אין להעירו כשנדרם באמצע לימודו, כיון שלא ברור שיש איסור בשינה זו. כנראה מפירוש רבינו יחיאל מפריז לפיט' תפן' (מוסף ליום א' דר"ה קודם קדושת מוסף) "אטומים להחיות בטללי שינה - התלמידים בעת שעוסקים בתורה מתוך עייפות ונרדמים תוך

ברכת 'שהחיינו' ו'להכניסו בברית'

שאלה אבי התינוק נמצא בבית הסוהר בחו"ל ולא קיבל שחרור לברית הנערכת לבנו. האם כשישמע את הברית דרך הטלפון יוכל לברך שהחיינו.

תשובה אם דעתו לחזור לארץ ישראל יכול לברך 'שהחיינו' למרות שכעת נמצא בחו"ל, שם לא נוהגים לברך 'שהחיינו' בברית.

ביאור הדברים למרות שלא עומד במקום הברית, כפי שבכל ברית שהאב לא מל בעצמו, מברך שהחיינו למרות שהוא רק כעומד מן הצד, ומה בכך שבברית זו הוא עומד במקום מרוחק יותר.

וכמו כן יכול אף לברך 'להכניסו בבריתו' כעין שהורה מרן הגר"ש אלישיב על אב העומד מחוץ לחדר ניתוח בו נערכת ברית מילה לבנו, שיכול לברך.

'אשר קידש' שלא בנוכחות האב

שאלה אני מוהל תינוק שנולד לאב מוסלמי ואם יהודיה. האב מל אותו בתור מוסלמי, ואף התעקש שלא למולו ביום השמיני, ולכן רק בשקט אני מברך על המילה ולהכניסו. האם אוכל לברך גם 'אשר קידש ידיו מבטן'.

תשובה כיון שזו ברית רגילה, ודאי יכול לברך לאחר הברית 'אשר קידש ידיו מבטן'.

הבהרה

בגליון 'שואלין ודורשין' יתרו תשפ"ג הובאו דברי דרך פקודיך דאיסור לא תתאוה אף כשאנו מתאווה לחפץ זה דווקא השייך לחברו, אלא אף המתאווה שיהיה לו כדוגמתו. יש להדגיש שדבריו מחדשים ויש בהם הנהגה טובה, אך מעיקר הדין אין איסור בכה"ג כדמוכח בשו"ע (ח"ש שם) "שחשב בלבו איך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר עבר בלא תעשה של לא תתאוה" כלומר רק כשהושג איך לקנות 'דבר זה' של חברו, ואילו הם דבריו המפורשים של רבינו אברהם בן הרמב"ם (בפירושו לפרשת יתר) "האזהרה היא על איזה חפץ שיש ברשותו של חברו, לא על מה שדומה לאותו חפץ. והמשל בזה ראובן יש ברשותו בית נאה, אסור על שמעון להתאוות שאותו בית נופא יהיה שלו, אבל לא שאסור לו להתאוות דוגמתו או דומה לו וזה דק והבן אותו".

שייתכן ואף באותה שעה שמייסר עצמו צריך לדבר אל לבו בשילוב דברים קשים ורכים גם יחד.

והנה מקשים העולם: הרי הקב"ה מסיים ואומר "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל - לא פחות ולא יותר" (רש"י מהמכילתא), הרי שאותם דברים נאמרו לאנשים ולנשים והיכן הם הדברים רכים לנשים וקשים כגידים לאנשים. וחשבתי לתרוץ דאלה הדברים גופם יש בהם גם אמירה רכה והם עצמם גם קשים כגידים בלשון אחד. ושמחת לראות הדברים באור החיים הק'.

גון "אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים" עבור הנשים אלו דברים רכים "על כמה עברות היו חייבים לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם" (שם ד), הרי גילוי האהבה של הקב"ה שמעניש בעברתו כל מי שמזדווג להרע לנו. והספורנו כתב "כמה הפצתני כדי שישבו מרשעים, כי לא אחפץ במות המת" גילויי חמלה של הקב"ה החפץ בתשובת רשעים. ומאידך, ניתן לשמוע באותו דיבור עצמו דברים קשים כגידים: אתם ראייתם כמה קשים עונשיו של הקב"ה למצרים "אשר ייסרתי ייסורי נקמה לממאן עשות מאמרי, כמה מכות רעות באין מספר על אשר מאן עשות מצוותי לשלח אתכם. והיה הדבר הזה לכם לאות לעובר על מצוותי כי אתנקם ממנו בייסורי נקמה וצרות רבות כאשר ראייתם וקחו מוסר. ורמו להם ה' שהם בגדר זה עצמו של המצרים אם ימאנו לשמוע אל התורה ואל המצוות".

כלומר באותו עניין ומאותה אמירה ניתן להתעורר להרדה מעונשי משפטי ה' רח"ל, ואפשר להתעורר אף להתבוננות על חסדי ה' המרובים עלינו.

רוקע הארץ על המים

הרי שבשעה ששומעים על עונשי שמים, חייב כל אדם לעורר עצמו ולפשפש במעשיו ולהבחין מה ה' מדבר אליו במעשים אלו, שהרי כל הנהגות ה' בעולם הם הם דיבורי ה' עמו.

וחובה על האדם להתעורר לפי מה שמעוררו, אם בדברים קשים כגידין לפחד ממשפטי שמים ואם בדברים רכים בהתבוננות בחסדי ה' שהציל אותנו ואת בתינו שנשארו ביישובם ללא תנודות, וללא נזקים למיניהם, למרות שאנו קרובים לאותו 'קו השבר'.

השבוע השתדלתי בכל בוקר בצאתי מהבית לבית הכנסת, להסתכל על הבניין העומד על תילו ולברך יותר ככוונה 'רוקע הארץ על המים' בהודיה ושמחה מגודל חסדיו יתברך שמקיים את הארץ על המים באופן פלאי ומעמידה על עמודה שלא תתנועע אף זיז כל שהוא וסובלת עליה כל האנשים וכל הבניינים הגבוהים וכל מה שעליה אף שטבע המים שימסמסו ויפוררו את עפר הארץ הניתן לתוכם, ובכל זאת הארץ עומדת בחזקה ותקפה כפי רצון השי"ת 'תולה ארץ על בלימה' (איוב כ, 6) והידעת אחי באיזה זכות הקב"ה מקיים את העולם בא ודאה מה שלימדונו חז"ל (חולין פ"ט, א וברש"י) "אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה - תולה ארץ על זכות אותן שנחשבו לבלימה שכולם עצמו וסוגר את פי" (עולת תמיד).

וכן כאשר באה לאוזנו שמועה לא טובה על רוצחים פראי אדם ההורגים ללא רחם, יש להודות לה' יתברך על חיינו המסורים בידך, ורק ברצונו יתברך, ניצלנו אנו מהפגיעים.

ואכן נפסק בהלכה לומר 'מזמור לתודה' בנגינה בכל בוקר (שו"ע אורח חיים, ח), והרי מזמור זה "ניתקן לאמור על זבחי תודה" (רש"י תהלים ק, א) כלומר שבכל יום אנו חייבים בקרבן תודה, מתוך ידיעה כי נסים ונפלאות עצומים נעשו עמנו, עד שאנו צריכים להקריב קרבן תודה. ולפי שאין לנו בהמ"ק ולא מזבח אנחנו מקיימים "ונשלמה פרים שפתינו" ומודים באמירת מזמור זה.

כי מחויבים אנו להודות על ש"עומדים עלינו לכלותנו, והקב"ה מצילנו מידם" ועל שאינו בכלל הרעידה החזקה שהרעידה את המדינות השכנות לנו. ובכל כוחנו יש להתאמץ שלא לעבור על המאורעות החולפים על פנינו בלא שימת לב, בכדי שלא נהיה חלילה בבחינת אוזן ששומעה ולא הפנימה את הדברים.

יהי רצון שאבינו הרחום יאמר לצרותינו די ויעורר אותנו מתוך רחמים וחסדים גלויים.

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

שואלין ודורשין

בשי' החינוך שפ' משפטים היא ב' פרשיות

בס' החינוך [קודם מצוה מ"ב] כ' פרשת משפטים יש בה שש עשרה מצוות עשה ושמונה מצוות לא תעשה, ואח"כ [קודם מצוה ס"ו] כ' פרשת אם כסף יש בה שבע מצוות עשה ועשרים ושתים מצוות לא תעשה, ומבואר שפרשת משפטים נחלקת לשתי פרשיות, חדא פר' משפטים ועוד פרשת אם כסף.

נפ"מ לענין תשלומין

והנה יש למצוא נפ"מ לדינא בזה, דהנה ברמ"א [סי' קל"ה ס"ב] כ' אם בטלו בשבת אחת קריאת התורה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכת לאותה שבת, ובמג"א הביא משו"ת מהר"ם מינץ שאם בשבת שבטלו היה ב' פרשיות אין משלמין, שלא מצינו קריאת ג' פרשיות, והשתא נפ"מ אם החסירו פ' משפטים שלפי מהר"ם מינץ הנ"ל א"א להשלים כיון שהם ב' פרשיות, ואף שקורין אותם יחד הרי הם כב' פרשיות מחוברות שאין להם תשלומין. ובמ"ב [סי' קל"ה] הביא ד' מהר"ם מינץ והביא כמה אחרונים שחולקים, וכ' שלעולם יש תשלומין, ועכ"פ למהר"ם מינץ יש נפ"מ כנ"ל.

ג' ראיות דקימ"ל שהיא פרשה אחת

והנה בשערי אפרים כ' שכשיש ב' פרשיות מחוברות מחברים אותם ברביעי, ואילו לפי מנהגינו פ' אם כסף היא בשלישי, וא"כ משמע לכא' ממנהגינו שאין אלו ב' פרשיות. וברמ"א [סי' תכ"ח ס"ח] כ' שבכל מקום שיש ב' פרשיות מחוברות מפטירין באחרונה מלבד אחרי מות וקדושים שמפטירים בקדושים, ובמ"ב הביא מהלבוש שגם בזה מפטירין באחרי מות, והנה הפטרת פ' משפטים היא בענין עבד עברי וזה שייך לתחילת פ' משפטים, ואם הם ב' פרשיות היה צריך להפטיר בדבר ששייך לפסוקים שמאם כסף תלוה ואילך, ומזה ג"כ יש להוכיח שהיא פרשה אחת. [והנה העירוני דהנה בסוף הפטרת משפטים כדי לסיים בדבר טוב קורין ב' פסוקים מפרק קודם, והם "אם לא בריתי יומם ולילה כו", וע' בשבת [קל"ז ב'] כשמלים גרים מזכירים פסוק זה בברכה ע"ש, והרי בסוף פ' משפטים הוזכר שנכנסו ישראל בברית, וא"כ אפשר שפסוקים אלו שייכים לחלק השני של הפרשה. שוב העירו שבאמת עיקר הפטרת משפטים היא בירמיה ל"ד, והפסוק אם לא בריתי הוא בפרק ל"ג ואין זה מעיקר ההפטרה אלא מוסיפים אותו כדי לסיים בדבר טוב, וא"כ א"א לומר שזה עיקר ההפטרה]. והנה בפ' תשא (ל"ב ל"ב) כתיב "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", (ל"ג) "ויאמר ד' מי אשר חטא לי אמהנו מספר", ובדעת זקנים מבעלי התו' 'ומ"מ הוא נמוק מכל פרשת ואתה תצוה שאין משה נזכר בה לפי שקללת חכם אפי' על תנאי היא באה'.

והנה בפ' משפטים בחלקה הראשון עד אם כסף ג"כ לא הוזכר משה, וא"כ למה נקטו רק פ' תצוה, ולכא' משמע דס"ל שהכל פרשה אחת ודלא כהחינוך.

לד' החינוך היכן מפסיקין ביניהם

והנה במגילה [ל"א] א' מפסיקין בקללות, אלא אחד קורא את כולו, ובגמ' ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות, אלא היכי עבד, כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק לפנייהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהו. והנה בפסוק שקודם אם כסף תלוה כתיב "והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובנים יתומים", וע"ז שהרי אין מפסיקין בקללות. שוב שמעתי שבמקומות שהיו נוהגין כב' פרשיות היו קורין בשבת ראשונה עד ושמעתי כי חנון אני, ושבת אח"כ היו חוזרין מאם כסף.

אנס אמה עבריה שלו

אם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר-לֹא יִצְדָּה (פרק כא ח) הנה אדון שאנס אמה עבריה מסתבר שחייב אף שיכול ליעדה, וכל שלא יעדה היא כאשה דעלמא, ולא מיבעיא לרמב"ם שצריך דעתה ביעוד, אלא אף לתו' קדושין שא"צ דעתה, מ"מ מסתבר שכ"ז שלא ייעד הרי היא כאשה סתם, וא"כ חייב במצות ולו תהיה לאשה וכופין אותו ע"ז, והשתא יש לדון שהרי אם יקדשנה הרי מעות ראשונות לקדושין ניתנו ונעשית אשתו למפרע, וא"כ ע"י שיקיים מצות ולו תהיה לאשה תתבטל המצוה (וכ"ש להצד בגמ' שיעוד נשואין עושה) וא"כ יש לדון אם כופין כה"ג.

וכל הנ"ל הוא אם מעות ראשונות לקדושין ניתנו למפרע ממש, וכמבואר בירושלמי שדנו על מעשי ידיה למפרע, אבל למש"כ באבן האזל דהוא מוסר לבעל כח לקדשה, א"כ אינו למפרע.

ולהקה"י שהוא קנין למפרע לממון, ולגבי האיסורים מכאן ולהבא, הרי כיון שהיא קנויה למפרע שוב יש לדון כנ"ל.

וע' במרכבת המשנה (פי"ז מאיס"ו ב) דכ' שאונס א"צ לקדשה, אלא רק כונסה, וא"כ אין כאן מעות ראשונות לקדושין ניתנו.

ויש לדון דאף אם מעות ראשונות לקדושין ניתנו ונעשית אשתו למפרע, אבל מ"מ יוכל ליתן לה כסף חדש ולעשות קדושין חדשים, ובאופן זה יתקיים ולו תהיה לאשתו כיון שהקדושין הם מכאן ולהבא.

אבל אכתי אם ירצה להפקיע את הלאו דלא יוכל שלחה, הרי יכול אחר שקידשה קידושין חדשים לומר לה הרי את מיועדת במעות ראשונות, ושוב הוי קדושין למפרע וקדושין שניים בטלו, וכיון שנעשית אשתו למפרע בטל דין ולו תהיה לאשה.

קרובי נרצח אם יכולים לדון את הרוצח

מכה אִישׁ נֶמֶת מֵוֶת יוֹמָת (פרק כא יב) ברמב"ם [הלכות סנהדרין פרק י"ח הלכה ו'] כ' גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים, וזה שהרג יהושע עכן, ודוד לגר עמלקי בהודאת פיהם, הוראת שעה היתה, או דין מלכות היה'.

וע' רמב"ם [הלכות מלכים פ"ג הל' י'] 'כל ההורג נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא התראה, אפילו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה, יש למלך רשות להרגו ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה, והורג רבים ביום אחד ותולה ומניחין תלוים ימים רבים, להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם'. ומבואר שהמלך יכול להרוג רוצח גם בלא עדות ברורה, ועפ"ז כ' שיכול להרוג רוצח ע"פ הודאת פיו.

ובמכות [ו' א'] הק' בגמ' דהרוג יציל מדיו נמצא קרוב או פסול, וכ' התו' [בד"ה אלא מעתה הרוג יציל] - 'פירוש שהוא בעל דין, אי נמי מפני שהוא שונא, ושונא פסול לעדות', ולפי' א' מבואר שהרוג הוא בע"ד, ולפי"ז קרובי ההרוג פסולים לעדות, וכן מבואר במדרכי [סנהדרין פ' זה בורר ס' תרצ"ה] שלפי' זה שהרוג הוא בע"ד הרי שקרובי ההרוג פסולים להעיד, ולפי"ז לכא' נ'

ולפ"ז מצינו עוד פסוק לענין חיוב ע"י חצר, ושם הוי לענין חיוב מיתה, שהרי אם גונב איש ומכרו חייב מיתה, ואי נימא דגם שם חיוב דחצר הוא משום שליחות, א"כ מצינו דהס' דהיכא דל"ש אי לא בעי לא עביד היא גם לענין חיוב מיתה ולא רק לענין מלקות.

שעיר המשתלח שהרג

וְכִי־יִזְחַל יָשׁוּר אֶת־אִישׁ אִוְּ אֶת־אִשָּׁה נִמְתָּ סָקֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׁרוֹ (פרק כא כח)

הובא בשם רבנו הגר"ד לנדו שאם שעיר המשתלח נגח אדם מותר לדחותו לצוק ביו"כ, אף שאין הורגים בשבת את החייבי מיתות (ע' רמב"ם פכ"ד הל' שבת ה"ז), אבל כאן בלא"ה צריך לדחותו לצוק משום מצות שעיר המשתלח, ונפ"מ בזה דאף למ"ד שאיברי שעיר המשתלח מותרים בהנאה, אבל כאן יהיו אסורים בהנאה כדין שור הנסקל.

והנה נוגח פסול לקרבן כמבואר בב"ק [מ' ע"ב] וברמב"ם [פ"ב מאיסורי מזבח ה"ט], ובחולין [י"א ב'] אין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם, ומה"ט אמרו שטרפה פסול לשעיר המשתלח, וא"כ נוגח פסול לשעיר המשתלח.

ומיהו הרמב"ם כ' [בפ"ה מהל' עבודת יוה"כ הי"ח] כ' דטרפה פסול לשעיר המשתלח משום דכתיב יעמד חי, והק' בלח"מ למה נקט טעם אחר ממה שאמרו בגמ', ותי' במל"מ דנפ"מ אם נטרף אחר ההגדלה, ולפ"ז שוב אפ"ל דא"נ ששעיר המשתלח פסול בנוגח משום שאין הגורל קובע אלא בראוי לשם, אבל אם נגח אחר ההגדלה ליתא לפסול זה, וע' רמב"ם [פ"י מנזקי ממון ה"ו] 'שור ההקדש שנגח אדם נהרג', וצ"ל שדנוהו ביום כפור. אבל צ"ע אם אפשר לדון בשבת.

הפטרת משפטים

לְה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי בְרִית אֶת־אֲבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַזֹּאת אֲתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת־אָחִיו הָעֶבֶרִי אֲשֶׁר־יִמְכַר לָהּ וְנִבְדָּדָה שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתָּ חֶפְשִׁי מֵעִמָּה וְלֹא־שָׁמְעוּ אֲבֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִשְׁמָעוּ אֶת־אֲנִי (ירמיהו פרק לד פסוק יג)

וכ' במצודת דוד 'ביום הוציאי, בעת הוציאי וכו', ועל מעמד הר סיני יאמר, שאז כרת ברית על כל המצות בכללן'.

אולם מצינו ע"ז פי' אחר דהנה בירושלמי [ר"ה פ"ג ה"ה] אי' דא"ר שמואל בר רב יצחק [שמות ו יג] וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל, על מה ציום על פרשת שילוח עבדים, ואתיא כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים, הדא הוא דכתיב [ירמי' לד יד] מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו', ומבואר שפי' בירושלמי שהכוונה על פסוק זה שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים. וע' משך חכמה [שמות ו י"ג] על הפסוק וידבר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְנִצְנַם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרֹעֶה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, ולכא' אין מובן מה ציום כאן אל בני ישראל, והאריך שם במשך חכמה שבמצרים היו מקצתם שרים שהיו משעבדים באחיהם בני' שמכרו להם המצרים, וע"ז אמר גם לבני ישראל להוציא את בני ישראל ממצרים, וע"ז בא פ' שילוח עבדים שנאמר להם בזה פרשת שילוח עבדים וכמבואר בירושלמי הנ"ל.

שקרובי ההרוג יהיו פסולים לדון, וא"כ יש עוד הכרח דמה שהרג דוד את גר עמלקי לא היה מדין סנהדרין, אלא דין המלכות או הוראת שעה, שהרי גר עמלקי אמר שהרג את שאול, וע"ז צוה דוד להרגו כמבואר בפסוק, והרי דוד היה חתנו של שאול, וע' סנהדרין [י"ט ב'] ששאול סבר שקידושי דוד למיכל בתו לא היו קדושין, אבל דוד סבר שהיו קדושין, וא"כ לשי' דוד הרי היה קרוב של שאול, ואין יכול לדון את מי שרצח אותו, וא"כ מוכרח שלא היה מדין סנהדרין.

והנה הרמב"ם כ' שדוד צוה להרוג את גר עמלקי מדין המלכות, וצ"ל שאף אם קרובי נרצח פסולים להעיד ולדון, אבל בדין המלכות אין פסול של קורבה, ויש להוסיף עוד שבאמת לשי' זו שקרובי נרצח פסולים לדון ולהעיד היינו משום שחיוב רציחה הוא כלפי הנרצח, וע' שעורי רבי שמואל [למכות דף ו'], וע"כ הנרצח חשיב בע"ד וממילא קרוביו חשיבי קרובים של בע"ד.

אבל מה שהמלך הורג רוצחים אינו משום חיובם כלפי הנרצח, אלא משום לתקן עולם, ובזה אין הנרצח בע"ד, וע"כ אין חסרון במה שהמלך הוא קרוב לנרצח.

מכה אביו ביד שמאל האם חייב

וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת (פרק כא טו)

המכה אביו ביד שמאל בפשטות אין שום סיבה לפטור, אבל יש גם להוכיח שחייב, מחולין [דף פ"ב ב'] 'הכה את זה וחזר והכה את זה, קלל את זה וחזר וקלל את זה, או שהכה שניהם בבת אחת, או שקלל שניהם בבת אחת חייב, ר' יהודה אומר בבת אחת חייב, בזה אחר זה פטור', ופרש"י 'בבת אחת, הרים שתי ידיו והכה זה באחת וזה באחת, ואם הכה בשתי ידיו נמצא שאחד מהם הכה בשמאלו'.

שליח לדבר עבירה כשהשליח שוגג

בקצוה"ח [סי' שמ"ח ס"ק ד'] הק' להסוברים שאף שאין שליח לד"ע, אבל אם השליח שוגג יש שליח לדבר עבירה, מהא דאי' בב"ב [ל"ב] גבי מי שמחויב מלקות והוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו, ומבואר שם בגמ' 'גדול שבדיינים קורא, והשני מונה, והג' אומר הכהו', ואירי בטעה הדיין במספר, וכיון שהשליח ב"ד המכה היה שוגג נימא דיש שליח לדבר עבירה.

ובנתה"מ כ' 'דלענין מיתת ב"ד ודאי אין חייבין ע"י שליח שוגג, דלא אישתמיט תנא לומר דחייבין מיתה על דיבורו להשליח לחלל שבת מיתת ב"ד, אלא ודאי כיון דהא דהמשלח חייב בשליח שאינו בר חיובא נלמד מחצר דגניבה דליכא גביה רק מלקות, ומיתה ממלקות לא גמרינן', והיינו שבתוס' מבואר דבשליח שוגג חייב המשלח כמו בחצר דל"ש בה אי לא בעי לא עביד, ומבואר דבאמת מעיקר דין אין שליח לדבר עבירה אין לחייב אפי' אם השליח שוגג, אלא דיילפי' ד"ז מחצר, (וע' רש"י י"א א' שמבואר דבאמת ס' אלו דשליח לאו בר חיובא או אי בעי לא עביד אינם מס' אלא מילפוטא מחצר דגניבה), וא"כ אין ללמוד אלא כמו בחצר דשם הוי רק לאו ולא חיוב מיתה, ולענין חיוב מיתה אין ללמוד לחייב את המשלח כשהשליח שוגג.

והנה בסנהדרין [פ"ה עמ' ב'] תנן 'הגונב נפש מישאל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו, וכ' התו' [ד"ה עד] 'משום דכתיב ונמצא בידו, ואע"ג דבפ"ק דבבא מציעא גבי גט וגניבה מצרכינן תרי קראי לרבוויי דידו לאו דווקא ידו דהוא הדין גגו חצירו קרפיפו, דלמא כאן נמי יש שום ריבוי',

דעת ואמונה

מתורתו של הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 95

"אילו קירבנו לפני ה' סיני – ולא נתן לנו את התורה, דיינו"

משפטים תשפ"ג

את האש הגדולה, זה הכניס בהם יראה, הם ראו עם מי יש להם עסק, לא משחקים עם הקב"ה!!
אם האדם רוצה לזכות ליראת שמים אמיתית, עליו לשנן לעצמו את מעמד ה' סיני, עם כל הפרטים של האש הגדולה שהיתה שם, כך תהיה יראת השם על פניו לבלי יחטא, וזו הסיבה שהזכירה אותנו התורה כ"כ לזכור את מעמד ה' סיני. "אילו קירבנו לפני ה' סיני, ולא נתן לנו את התורה - דיינו" הרי זכינו ליראת שמים, ועל זה לבד עלינו להודות להשם.

וגם בן יאמינו לעולם

ענין נוסף כ' הרמב"ן שיש במעמד ה' סיני, והוא להחדיר לבני ישראל את האמונה במשה רבינו, שהרי עפ"י הלכה, כל אדם שאומר שהוא נביא, ונותן אות או מופת, שעתיד להיות כך וכך, ונתאמתו דבריו, הרי הוא בחזקת נביא, וגם למשה רבינו היה מספיק מופת כזה, בכדי להחזיקו כנביא אמת, דוגמת המופת שאמר משה לפרעה, למתי אעתיר לך, מתי אתה רוצה שיפסקו הצפרדעים? ואכן באותו זמן שפרעה ביקש, מתו כל הצפרדעים בבת אחת, במופת הזה דיי לנו, בכדי לידע שמה רבינו נביא אמת.

ואמנם זה רצון השם היה שהאמונה במשה רבינו - לא תהא רק מכח מופתים, כיון שבכל דור יכול לבוא נביא אחר, לעשות אות או מופת, ויאמר שהשם מדבר איתו, וישנה דברים מהתורה, ויאמר מה ההבדל ביני לבין משה, הרי אני גם נביא! ואכן עלולים לקום אנשים שיאמרו, מי אמר שמה עדיף עליו, ומה ההבדל בין המופתים שלו לאחרים? ולכן אמר השם למשה (שמות יט, ט) "הנה אנוכי בא אליך בעב הענן... וגם בן יאמינו לעולם"

והיינו שהראה לנו השם במעמד ה' סיני, שהוא דיבר עם משה ומסר לו את התורה, וכלשון הרמב"ן "עינינו הראו את שם אמצעי, וכך נכחיש כל חולק וכל מספק, ונשקר אותו, לא יועילהו אות ולא יצילהו מופת, מן המיתה בידינו, כי אנחנו יודעים בשקרותו".
ולכן הזהירה התורה להודיע את מעמד ה' סיני לדורות הבאים שכשנעתיק הדבר לבנינו, ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק, כאלו ראוהו בעיניהם, וכמש"כ הרמב"ן "כי לא נעיד שקר לבנינו ולא נחיל אותם דבר הבל, ואין בם מועיל. והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בוודאי שראינו כולנו בעינינו, וכל מה שספרנו להם".
ועל זה ג"כ אנו אומרים, גם אילו לא היה נותן לנו את התורה, אבל "קירבנו לפני ה' סיני, דיינו" משום שעכ"פ ראינו מול עינינו שמה אמת ותורתו אמת, ולא יוכל שום נביא, או אות או מופת, להכחיש זאת.

כך היה אצל ישו הנוצרי

וכך היה ממש בישו הנוצרי, שבתחילתו היה בן ישיבה, ואח"כ כשדחאו רבו רבי יהושע בן פרחיה (עיי' סוטה מז, א) פרק עול ועבד ע"ז, והיה מכשף ומסית ומדיח את ישראל, ישו היה עושה מופתים ומחזיק מעצמו אליל, והמקרה הזה הוא דוגמא לכך, שבא אדם ועושה מופתים, ומספר שהשם מדבר איתו, וכך הוא מסית לעבור על תורת משה, ולכן נתן לנו הקב"ה מתנה, והיא מעמד ה' סיני, ששם עיינו ראו ולא זר, שמה אמת ותורתו אמת, וכל החולק עליו הרי הוא שקר.

ובמסכת סנהדרין (מג, א בתוספת מהצנוזרא) אמרו שבערב הפסח תלאוהו לישו הנוצרי, והכרוז יצא לפניו ארבעים יום, ישו הנוצרי יוצא ליסקל, על שכישף והסית והדיח את ישראל, עוד מובא שם, חמשה תלמידים היו לו לישו הנוצרי, מתאי, נקאי נצר ובוני ותודה, והרגו את כולם, ישו סחף אחריו אנשים שהאמינו למופתים שעשה להם, ומה ששמר על שאר בני ישראל, שאנחנו יודעים את האמת, מכח מעמד ה' סיני, ששם ראינו שהתורה אמת!

ראוי בכל שנה ללמוד היטב את מעמד ה' סיני, בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן, ושני הפרשיות הללו משלימים היטב זו את זו. וכך מקיימים מצוות עשה, לזכור היטב את מעמד ה' סיני, ונמנעים חלילה מלעבור על ל"ת, לשכוח את המעמד שראו עינינו. וכך זוכה האדם לירא ולפחד מהד' גאון השם, ולחיות את העובדה הזו שתורה מן השמים, משה אמת ותורתו אמת!

קירבנו לפני ה' סיני

אנו אומרים בהגדה של פסח "אילו קירבנו לפני ה' סיני, ולא נתן לנו את התורה, דיינו" צריך להבין אם לא היינו מקבלים את התורה, מה יש לנו ממעמד ה' סיני? הרי לכאורה כל המעמד היה - נתינת התורה לישראל?

אבל האמת שמעמד ה' סיני, יש בו מטרה בפני עצמה, גם לולי שקיבלנו את התורה. ובכדי לקבל הבנה בדברים, עלינו להתבונן בפרשת ואתחנן, ששם משה רבינו מתאר לעם ישראל בפירוט את כל סדר מעמד ה' סיני, ומזהירה התורה (ד, ט) "רק הישמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך, כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב, ותקרבון ותעמדון תחת ההר, וההר בוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל, וידבר ה' אליכם מתוך האש... ויגד לכם את בריתו... עשרת הדברים"

וביאר הרמב"ן שם שבכתובים הללו יש מצוות עשה, ומצוות לא תעשה, המצוות עשה היא **שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה** והלא תעשה היא **לשמור עצמן מאד מאד, לזכור מאין באו אליך המצוות, שלא תשכח מעמד ה' סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך, הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו, ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש**.

הרי לנו שהתורה הקפידה **מאד מאד**! וכפלה עלינו את הציווי בעשה ולא, שנשנן לעצמינו ולזרעינו, את המעמד הנכבד ההוא, שנזכור את הקולות הברקים, והאש הגדולה, ושחלילה לא נשכח זאת מליבנו כל ימי חיינו.

מעמד ה' סיני – לימוד יראת שמים

ומה המטרה בזיכרון המעמד ההוא, אומרת התורה "למען אשר ילמדו **ליראה** אותי כל הימים" על ידי מעמד ה' סיני, בני ישראל קיבלו יראת שמים אמיתית, כמו שמצינו שבני ישראל אמרו למשה (ה, כא) "הן הראנו ה' אלוך את כבודו ואת גדלו, ואת קולו שמענו מתוך האש... ועתה למה נמות, כי תאכלנו האש הגדולה הזאת... כי מי כל בשר, אשר שמע קול אלוקים חיים מדבר מתוך האש, כמונו, ויח"י"
בני ישראל ראו את האש הגדולה, את גדלות השם ואת כבודו, וקיבלו פחד!! לא היו מסוגלים לשמוע עוד דיבור מפי השם, לכן ביקשו ממשה "קרב אתה ושמע, כל אשר יאמר ה' אלינו" אנחנו מפחדים למות! כמו שאמר הכתוב "נפשי יצאה בדברו".

ואז אמר השם למשה (כז) "שמעתי את קול דברי העם הזה... מי יתן והיה לבבם זה להם, **ליראה אותי** ולשמור את כל מצוותי **כל הימים**" אומר השם למשה, הלוואי שיהיה להם את היראה הזו כל חייהם.

ולכן ציוותה התורה לזכור את מעמד ה' סיני, לנו ולבנינו, וחלילה לא להסירה מהלב, כדי שתידבק בנו היראת שמים מהמעמד הנכבד ההוא.

פחד מהבורא עולם

ולמה דווקא במעמד ה' סיני למדו יראת שמים? נראה לי לפי מה ששמעתי מהמשגיח ר' יחזקאל ז"ל שאמר על הפסוק "ותהי **יראתם אותי** מצוות אנשים **מלומדה**" שרואים מכאן, שגם יראת שמים יכולה להיות מלומדה! אנשים יכולים לעשות מעשים שקשורים ליראה, אבל הם לא באמת מפחדים!! אין להם יראה! זה רק חיקויים של יראה!
ומה שהיה במעמד ה' סיני, שראינו את האש הגדולה, שהיתה גדולה גם בכמות, כמו שאמרה תורה "עד לב השמים" וגם גדולה בעוצמת החום שלה, כפי שיבואר להלן שה' סיני עצמו – כולו התחמם, ונמסו כל אוצרות הטבע שהיו בו, מחום האש שהיתה עליו, והאש האדירה והעוצמתית הזו - גרמה לישראל פחד עצום, שהיו בטוחים שימותו, זו יראת שמים אמיתית, שראו את גדלות השם וכבודו, זה יראה!!

הקב"ה הוא אש אוכלת, ולא מוותר לעוברי עבירה "כל האומר הקב"ה וותין - ויתורו מעוה" אין ויתורים, השם לא מקבל גם שוחד של מצוות, ואל יחשוב אדם הרי עשיתי מצוות, עשיתי זיכוי הרבים, אני מחוסן, ולא איענש, אין דבר כזה, כמו שאומר המסילת ישרים "מי לא יחרד מאימת הדין, באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן וגדול" אין ויתורים, כל אדם נשפט על כל דקדוק הלכה. וכשבני ישראל ראו

זהר סיני עשן כולו – ויעל עשנו כעשן הכבשן

וכי אש מן השמים מעלה עשן?

"זהר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן" (יט, יח) הנה לפי פשוטו משמע שהשם ירד על הר סיני באש, והאש הזו שירדה מהשמים, היא העלתה עשן.

ויש לשאול על זה, מהגמרא ביומא (כא, ב) שאש המערכה היתה יורדת בכל יום מהשמים, על המערכת העצים של המזבח, והיא לא היתה מעלה עשן, והסיבה לכך בגלל שהיא היתה אש צלולה ומזוקקת (וכמו שאנו רואים הבדל בין אש של פחם שמעלה הרבה עשן, לאש של גז שלא מעלה עשן כמוהו) וא"כ איך יתכן שהאש שירדה מן השמים על הר סיני, העלתה עשן, והרי בוודאי האש הזו, היתה צלולה ומזוקקת, לא פחות מאש המזבח, ואיך יתכן שהעלתה עשן?

ההר עצמו התחמם והתלהט כאש

ונראה לי הביאור שהאש עצמו שירדה על ההר, אכן היתה צלולה מאד ולא העלתה עשן, אבל בזמן שירדה האש על ההר, ההר עצמו התחמם מאד, וכל ההר כולו – מחלקו התחתון עד ראשו, הגיע לרתיחה, ומה עלה עשן. נמצא שהעשן לא היה מהאש עצמו, אלא מההר שמתחת לאש הגדולה, שהוא הגיע לנקודת רתיחה, והעלה עשן.

ישנו כלל בחכמת הפיזיקה [כפי ששמעתי מד"ר בלוח] שכל חומרי הגלם בעולם, כשהם מגיעים לנקודת הרתיחה שלהם, הם מתלהטים כאש, וכל חומר יש לו את נקודת הרתיחה שלו, לדוגמא חומר גלם של גז ניצת בקלות, בגלל שהוא בא לנקודת רתיחה בכל חום של אש, וכמו"כ גופרית מתלהטת בקלות בחום כל שהוא, והגפרור ניצת בקלות, כי הגופרית מקבלת חום משיפשוף קל, ובאה הגופרית לנקודת הרתיחה שלה ונעשית אש, וחומר גלם של עצים, צריכים חום גבוה יותר כדי להתלהט ולהיות גחלת, ולחומר הברזל, צריך הרבה מעלות חום, יותר מ 200 מעלות חום כדי להמיס אותו, כל חומר בעולם יש לו נקודת רתיחה, שבו הוא מתלהט, ונהיה גחלת אש.

וכאשר החומר מגיע לנקודת הרתיחה שלו ומתלהט, אז הוא אש גמור, ולכן אמרו שהמדליק גחלת של מתכת, חייב משום מבעיר, והמכבה חייב משום מכבה, ולמרת שהאש שבמתכת לא מכלה מאומה, כיון שהוא מייצר את התלהטות הברזל הר"ז יצירת אש וחייבים עליה בשבת משום מבעיר, ומשום מכבה. [במלאכת מבעיר, אין מהות המלאכה לבעור ולכלות את החומר המתבער ע"י האש, כמו 'המבעיר את הבערה' אלא מהות המלאכה היא יצירת הבעירה, וזה נוצר גם בגחלת של מתכת.]

בספר שופטים (טו, יד) כתוב על שמשון שקשרו אותו בחבליים, וכשבאו הפלישתים הריעו לקראתו "ותצלח עליו רוח ה' ותהינה העבותים שעל ידיו, כפשתים אשר בערו באש" הפשתן נדלק מאד בקלות, כי בזרעי הפשתן ובגבעול שלו יש שמן, ולכן החומר של פשתן מתלהט במהירות - ונדלק, ובקלילות הזו שבר שמשון את העבותות.

לשון הפסוק שההר היה עשן ולא האש

וזה הכוונה כאן בפסוק 'זהר סיני עשן כולו' והיינו שההר כולו העלה עשן 'מפני אשר ירד עליו ה' באש' כיון שהיה אש על ראש ההר - לכן ההר כולו הגיע לדרגת חום גבוהה, עד שהתלהט ונהיה אש 'ויעל עשנו כעשן הכבשן' ההר כל כך התחמם, שעלה ממנו הרבה עשן כבשן. הרי משמע מהפסוק, שהר סיני עצמו הגיע לדרגת רתיחה גדולה, עד שכל החומרי גלם שהיו בו, התלהטו, כולל האבנים, העצים, והברזל שהיו בתוכו, ומההתלהטות שלהם עלה עשן כה גדול, שהיה כעשן הכבשן. אבל העשן לא בא מהאש עצמה.

ומזה יש ללמוד שהאש שירדה על הר סיני, היתה גם גדולה בכמות 'עד לב השמים' וגם גדולה באיכות, שהחום שלה היה כל כך גדול שמכוחה התחמם כל ההר תחתיה, והרי אם נשפך חומר בעירה על האדמה

ונבעיר את המקום במשך שבוע ימים, לא יתחמם האדמה מתחת - אולי בעומק מטר או שנים, לא יותר, וכאן בהר סיני אנו רואים שכל ההר כולו התלהט מחום האש שעליו, שלמרות שהר סיני היה מהנומכים שבהרים, בכל זאת היה נקרא 'הר' ולא 'לבעה' ורואים מזה את עוצמת החום האדירה שהיתה באש הגדולה, שהצליחה לחמם את הר סיני כולו, שהעלה עשן כעשן הכבשן.

אבני הר סיני שנראים כסנה

זכורני שבזמן מלחמת ששת הימים, היו חיילים שהביאו אבנים מהר סיני, ואיך ידעו שזה הר סיני? הם שמעו מהערבים שקראו לאותו הר 'הר מוסא' בערבית, והכוונה הר משה, ומזה נראה שאותו הר מוזכר שהוא הר סיני. [הערבים מכירים במשה רבינו, שהוא היה המנהיג, ובאזני שמעתי פעם שאומרים בערבית 'סידנא מוסא...' והכוונה אדונינו משה בן עמרם, וגם את הר סיני הם קראו על שמו.]

ומה היה מיוחד באבנים מהר סיני? שיש בתוך האבן ציור של סנה בצבע אפור, ואם שוברים את האבן לשנים, יש ציור של סנה על כל חלק מחלקי האבן, וכמה ששוברים את האבן עוד ועוד, עדיין מצויר על כל חלק ממנה ציור של סנה, וזה דבר פלא! ואני ראיתי בעצמי את האבנים הללו, וחילקתי אותם להרבה אנשים שיחזו בפלא הזה.

ואמנם כבר יש מקור לזה באבן עזרא על פרשת שמות, שכתב "למה נקרא שמו הר סיני? על שם הסנה" והיינו שהשם נגלה למשה רבינו בהר סיני ע"י סנה, ועל שם זה נקרא שם ההר ההוא 'הר סיני'. וכיון שהר סיני מרמז על הסנה שהיה בו, לכן הדבר נרמז בכל אבן מההר.

מחצב מגנוזיום בתוך הר סיני

ולפני הרבה שנים לקחתי את האבנים האלו, לאיזה מורה גוי, שהיה גיאולוג בהשכלתו [שבקי בטיב האדמות, בטבעם ובתכונותם] ושאלתי אותו איך הוא מסביר את התופעה הזאת, של אבני הר סיני, שבכל שבר מהם יש סנה קטן, הרי זה פלאי פלאים! ענה לי הגיאולוג, שהחלק האפור שמצייר את צורת הסנה, עשוי ממתכת מגנוזיום שחילחלה באבן, שאלתי איך הגיע המגנוזיום לתוך האבנים?

ענה לי הגיאולוג, כנראה שבראש הר סיני היה מחצב של מגנוזיום, וכאשר הקב"ה ירד על הר סיני באש, נמס כל המחצב של המגנוזיום מרוב חום, והאבנים ג"כ התחממו והתרככו, וכך חדר המגנוזיום לתוך האבנים וחילחל לתוכם, ואח"כ כשהתקרר ההר, נשאר המגנוזיום מוטמע בתוך האבנים. ועדיין שאלתי למה זה בצורת סנה, ועל זה לא היה לו תשובה. והנה לפי דבריו יש סמך למה שביארנו שההר כולו התחמם מהאש הגדולה.

וביארתי שזהו כוונת הפסוק בשירת דבורה "הרים נזלו מפני ה' (שופטים ה, ה) והיינו שמפני האש הגדולה והעוצמה שהקב"ה הוריד על ההר, נמסו ונזלו כל החומרים שבתוכו.

ויחדר כל ההר

אומרת התורה שהר סיני כולו נחרד, ורציתי לבאר לפי הנ"ל, שכיון שחלק מחומרי הגלם בתוך ההר נמסו ונזלו, וחלקם נתכלו לגמרי, ממילא נוצרו הרבה חללים בתוך ההר, ולכן כל ההר נחרד, המגנוזיום לפני שנמס היה חלק מהיציבות והתמיכה של ההר, וכעת שנמס נתרערו היסודות של ההר. וכך כתבנו בספר דעת ואמונה.

אבל האמת נראה לי שלא זהו הטעם, שהרי נאמר בפסוק "ההרים רקדו כאלים, גבעות כבני צאן" והכוונה היא, שבזמן מעמד הר סיני ההרים רקדו כמו אלים, והגבעות הזדעזעו, ולא רק הר סיני, ומה הסיבה לזה? בגלל שהקב"ה שברא את כולם, גם את ההרים והגבעות, והוא הרי הקב"ה מחדש אותם בכל יום תמיד, ממילא כשהוא יורד לארץ, כולם רועדים, כפשוטו, מחמת כבוד השם שבר קרוב אליהם, מהדרת גאונו, ומחמת זה חרד כל ההר, ולא צריך את ההסבר הנ"ל.

אין המלך נושע ברוב חיל

דוד המלך אומר בתהילים "אין המלך נושע ברוב חיל, גיבור לא יציל ברב כח, שקר הסוס לתשועה, וברוב חילו לא ימלט, הנה עין ה' אל יראיו, המייחלים לחסדו" כשאנחנו מסתכלים בעולם, יכול להיווצר לנו כל מיני חששות, הרי האומות מתגרות זו בזו, כרגע ארה"ב וסין - המעצמות הגדולות הללו, מתקוטטות ביניהם, גם רוסיה ממשיכה במלחמתה באוקראינה, ויכול האדם לחשוש, מי יודע מה יהיה?

ועל זה אומר דוד המלך, שקר הסוס! התפיסה הזו שסוס מביא תשועה - הוא שקר! התפיסה הזו שריבוי חיילים מביאים מילוט וביטחון, זה לא נכון, וכמו כן אנו נאמר, שקר הטנקים! שקר המטוסים! אין בהם שום תועלת, ושום כוח להושיע, אלא הכל תלוי בעין השם, למי הוא מעניק ישועה וניצחון, ולמי מעניק מפלה ותבוסה. וככל שאנו נהיה מייחלים לחסדו, כך נזכה שיעין השם יהיה עלינו להצילנו ולהגן עלינו. צריך לבטוח בהקב"ה גם בשעת מלחמה, הקב"ה בעל המלחמות, והוא משגיח על עם ישראל, 'הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל'.

גם ברעידות אדמה כשהיה את הרעידה הראשונה ישבתי בכורסה הרגשתי שהיא זזה, עד שתפסתי מה שקורה, הצלחתי לומר את הברכה, זה כח עצום הרי לזעזע את האדמה, מטורקיה, עד אלינו. בפרקי דר"א מבואר שבהפיכת סדום, קודם היה רעידות אדמה, ואח"כ השם הפך את העיר, הרי אומר שהרעידות הם תזכורת מאת השם לחזור בתשובה, יש חרון אף, וזה מחייב להתחזק! מי יודע עוז אפיך!

חדש!! ניתן להאזין לשיחה זו בשידור חי כל מוצ"ש, בשעה 7:40 במערכת קול הלשון בקו ישיר 0733-718-148

גיליון זה נכתב על פי הכנת הכותב בלבד
לתרומות והנצחות נא ליצור קשר בטל' 054-8520-936
או דרך נדריים פלוב בחיפוש 'עננה אור'
או באמצעות הטל' 03-7630585 שלוחה 6465
ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

**ניתן להאזין לשיחה זו בשידור חי כל מוצ"ש בשעה 7:40
במערכת "קול הלשון" בקו ישיר 0733-718-148
כמו"כ ניתן לשמוע שם עוד שיעורים ושיחות ממוריני הרב שליט"א
ובמערכת "קול יהודי מרוקן" 0747-962-335 שלוחה 2-2-2
שמעו ותחי נפשכם**

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmell.com

פרשת משפטים

אשר תשים לפניהם - כשולחן ערוך ומוכן

בעזרת ה' יתברך, נראה לעיין ולהתבונן בכמה עניינים בפרשת השבוע, פרשת משפטים.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

רש"י מביא את דרשת רבותינו: אשר תשים לפניהם – אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה פעמיים או שלש פעמים ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, את הסברה ואת ההבנה של כל פרט ופרט, לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם. התורה באה להזהיר את משה, שיפרש וילמד את ישראל את הטעם שיש בכל מצוה ובכל ענין, כי תמיד עיקר העיקרים הוא הטעם וההבנה בדבר, וכמו שאומרת הגמרא (ברכות ה:) 'אגרא דשמעתא סברא', ופירש רש"י: 'שהוא יגע וטרח ומחשב להבין טעמו של דבר'.

ולכאורה, למה דווקא כאן באה ההדגשה למשה רבינו שהוא צריך לבאר ולהסביר לישראל את טעם המצוות? למה זה לא נאמר בפרשות אחרות? אך ההסבר הוא, שהאזהרה הזו באה במיוחד ובפרט בפרשה שלנו, מפני שהפרשה שלנו יש בה ריבוי של מצוות – חמישים ושלוש מצוות, וכולה עוסקת בדיני ממונות. כשאדם מגיע לעניינים של ממונות, תמיד נראה לו שהוא זה שצודק וחבירו טועה, וכמו שאמרו רבותינו (כתובות קה:) שאין אדם רואה חובה לעצמו, ואפילו ביחס לחבר הכי טוב שלו שהוא אוהב אותו אהבת נפש, אם יש לו איתו איזה ויכוח בענייני ממונות – נעלמה האהבה ופרחה לה. וכמו שהעולם אומר 'אהבה – עד הכסף', והכוונה עד ולא עד בכלל... כשאנשים מגיעים לדון עם חבריהם בדיני ממונות, היות ותמיד הם בטוחים שהם צודקים, נעלמת לה כל החברות וכל הידידות.

הסבא מנובהרדוק זצ"ל סיפר שפעם אחת עבר בדרך ושמע שני בני אדם מדברים ביניהם ונאנחים ומצטערים. כיון שעבר לידם, שמע שהם משוחחים על אדם אחר, והם מספרים ומדברים ביניהם על אותו אחד שהיה גביר גדול, והנה עכשיו התרושש וירד מכל נכסיו ומכריזים עליו שהוא פושט רגל, ומסכן אותו גביר שכך ירד מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. כך הם מדברים על אותו אחד ומצטערים ונאנחים, ואז שומע הסבא מנובהרדוק איך שאחד אומר לשני, 'תאמין לי, חצי מהעולם הבא שלי אני מוכן לתת לו, לאותו מסכן, הגביר שהתרושש'.

פנה אליו הסבא מנובהרדוק ושאל אותו, 'שמעתי שאתה מוכן לתת לאותו אחד חצי מהעולם הבא שלך, אבל אני רוצה לשאול אותך: כמה מהעולם הזה אתה מוכן לתת לו?... זה שאתה מוכן לוותר לו על העולם הבא שלך זו לא חכמה גדולה, הבה ונראה אותך עוזר לו כאן... ומה האמת? שעל העולם הזה הוא לא יוותר... כשאדם שומע שמדברים אותו על ענייני ממון, מיד הוא מזדעק ואומר: 'כולם צריכים לתת לי, למה שאני אתן לאחרים?'

ולכן דווקא בפרשה שלנו שעוסקת בענייני ממונות, מזהירה התורה את משה רבינו שצריך להסביר ולבאר כל דין מדיני ממונות. כי בהיות ודיני ממונות הם מרובים ומסתעפים וכל אחד קרוב אצל עצמו, וכל אחד משוחד בנגיעה האישית שלו שהוא צודק, לכן צריכים להסביר לאדם

בסבלנות ובפרוטרוט טעמו של דבר, להעמיד לו את הדברים כשולחן ערוך, שלא יהיו ספיקות ושאלות והכל יהיה מבורר ומפורט, וכולי האי ואולי.

מעשה דרבי חנינא בן תרדיון

הגמרא במסכת עבודה זרה (י:) מספרת מעשה נורא. תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. רבי יוסי בן קסמא היה אחד מגדולי התנאים, והתנא האלהי רבי חנינא בן תרדיון, שהיה אחד מעשרה הרוגי מלכות ה"ד, הלך אליו בכדי לקיים את המצוה היקרה של ביקור חולים. הן כבר אמרו בגמרא בנדרים (דף מ.) 'כל מי שיכול לבקר את החולה ואינו מבקר כאילו שופך דמים'.

אמר לו, חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושדפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לך בחיקך. שאל רבי יוסי בן קסמא את רבי חנינא, הרי אנחנו נמצאים עכשיו בתקופה קשה ונוראה, עת מלכות רומי הרשעה משתעבדת בנו, שרפה את בית המקדש ואבדה את חסידיו של הקב"ה, ואיך זה שאני שומע עליך שאתה יוצא בפרהסיא נגד המלכות הזו, יושב ומקהיל קהילות ברבים? גם אם אתה כל כך רוצה ללמד תורה, תעשה את זה בצנעא, אבל לעשות את זה בפרהסיא קבל עם ועדה באופן שעתיד להתפרסם ולהודע למלכות, היאך ייתכן? והרי אתה רואה שהמליכו מן השמים את האומה הזו.

אמר לו, השיב לו רבי חנינא, מן השמים ירחמו. רבי חנינא שמע את השאלה ואת הטענה, וזו היתה התשובה שלו. 'מן השמים ירחמו'. אמר לו רבי יוסי בן קסמא, אני אומר לך דברים של טעם, ואתה אומר לי מן השמים ירחמו? הרי אני לא שואל אותך שאלה לקנטר חלילה, אלא שאלה נכונה ואמיתית אני שואל, איך אתה מסכן את עצמך, ואיזה מן תשובה היא זו מן השמים ירחמו? הרי זו תשובה שלא מן הענין! תמיה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש. אם אתה מלמד את התורה בפרסום, יכול חלילה להגיע גם מצב כזה, שישרפו אותך יחד עם התורה.

אחרי זה מספרת הגמרא: אמר לו רבי חנינא לרבי יוסי בן קסמא, רבי, מה אני לחיי העולם הבא. התנא האלהי רבי חנינא בן תרדיון שואל את רבי יוסי, רבינו, אמור לי, האם אני בן העולם הבא או לא. ומה משיב לו רבי יוסי? – אמר לו, כלום מעשה בא לידך? וכי אני נביא שאוכל לומר לך אם אתה בן העולם הבא? אני לא יכול להגיד לך אם אתה בן העולם הבא, אלא אם תספר לי איזה מעשה שהיה אתך, ואוכל על פי זה לדעת. ספר לי איזו עובדה שהיתה אתך.

אמר לו, מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחילקתי לעניים. ומפרש רש"י: 'סבור הייתי שהארנק הזה של צדקה ולא פרעתי מהארנק של צדקה'. כלומר, היה לי כסף ששייך לי והיה מיועד עבורי לסעודת פורים, אבל הוא התערבב לי עם מעות של צדקה וכבר חילקתי הכל לעניים, אז לא הוצאתי עכשיו את הכסף ששייך לי משם, אלא כבר נתתי את הכל לצדקה.

אמר לו רבי יוסי בן קסמא, אם כן מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהיה גורלי. אם כך אידע עמך וכך עשית, בוודאי שאתה בן העולם הבא,

ולוואי שמחלקך יהיה חלקי. והנה, לא כתוב כאן כמה כסף התערב לו עם המעות של צדקה, אולי היה זה רק חמש שקל, אבל אחרי ששומע רבי יוסי את הפרט הזה שכך התנהג רבי חנינא שלא נגע בכסף אלא השאיר את הכל לצדקה, זה כבר הספיק לו לפשוט לו את השאלה שהוא בודאי בן העולם הבא, ולא די בזה אלא שהוא מתפעל כל כך ואומר 'מחלקך יהא חלקי ומגדלך יהא גורלי'.

מספרת הגמרא את המשך המעשה: לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קסמא, רבי יוסי לא עמד מחוליו והסתלק לעולמו. והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול. יש מפרשים שהכוונה בגדולי רומי כפשוטו ממש, שגדולי האומה הרשעה הזו הלכו והספידו את החכם, ובחזרתם מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שיושב ועוסק בתורה ומקהל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, והביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות, שמו מסביבו חתיכות עצים, והציתו בהם את האור. שרפו אותו יחד עם הספר תורה. ולא די להם בזה, אלא הביאו ספוגין של צמר ושראום במים, לקחו חתיכות צמר גפן ולחלחו אותם במים והניחו על לבו של רבי חנינא בן תרדיון כדי שלא תצא נשמתו במהרה. בכדי לייסר אותו עוד ולצער אותו יותר. למרות שרק עכשיו הם חזרו מההספד שנשארו בעצמם על החכם, עכשיו הם לוקחים את רבי חנינא בן תרדיון והורגים אותו במיתה משונה שכזו.

אמרה לו בתו, כשראתה בתו של רבי חנינא את אביה נשרף ועולה בסערה השמימה, אראה בכך? – איך אני יכולה לראות אותך נשרף ככה? אמר לה, אלמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי, עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שיבקש עלבונה של ספר תורה הוא יבקש עלבוני. יבוא זמן ויבוא הקב"ה ויתבע את עלבונה של התורה, ואז הוא יבקש גם את עלבוני.

אמרו לו תלמידיו מה אתה רואה, אמר להם גוילין נשרפין ואותיות פורחות. שהרשעים ישלטו בספר תורה וישרפו אותו – היה לא תהיה כזאת. האותיות פורחות, אך קיימות. הם עצמם לא נשרפות. מפני שאין מציאות כזו שתשתכח תורה מישראל, ולמרות ששורפים אותי, מכל מקום אין להם שליטה בתורה. וגם עכשיו שאני מסתלק לשמי מרומים, יבואו אחרי חכמים אחרים, וילמדו תורה בישראל.

אמרו לו אף אתה פתח פיו ויכנס בך האש, אמרו התלמידים לרבי חנינא, הלא אתה מתייסר ביסורים קשים ומרים, תפתח את הפה ותקרב את מיתתך ויקלו מעליך היסורים הנוראים האלו, אמר להם – לא. מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל אני בעצמי.

מספרת הגמרא: אמר לו הקלצטונירי, אותו תליין, רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונוטל את הספוגין של צמר מעל לבך, אתה מביאני לחיי העולם הבא? – אמר לו הן. מיד הרבה בשלהבת ונטל הספוגין ויצאה נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור ונשרף. יצתה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי שלו מזומנין הם לחיי העולם הבא. בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים.

המבחן של האדם הוא בעניני הממון

מכל שורה במעשה הנורא הזה יש ללמוד ולהשכיל, אבל נעמוד על תחילת המעשה, במה שרבי חנינא שואל את רבי יוסי אם הוא בן העולם הבא. והנה זהו פלא עצום ורב! הלא התנאים היו קדושי עליון שאין לנו ציור והשגה כל דהו במעלתם, ויושב כאן רבי חנינא בן תרדיון, קדוש עליון מעשרה הרוגי מלכות, ושואל את רבי יוסי בן קסמא 'מה אני לחיי העולם הבא', האם יש לי חלק לעולם הבא או לא. ולכאורה, הרי הדבר פשיטא! אם נשאל כל יהודי אם הוא בן עולם הבא, הוא ישיב שבודאי הוא בן העולם הבא, ולא רק הוא אלא כל השכנים שלו גם כן... וכאן התנא האלהי רבי חנינא בן תרדיון עומד ומסתפק ושואל אם הוא בן העולם הבא? וכי הוא לא יודע מכל התורה שהוא למד במסירות נפש ומכל קיום המצוות שלו, שהוא בן העולם הבא?!

לא פחות מזה מתמיהה גם התשובה של רבי יוסי בן קסמא. רבי יוסי

לא עונה לו, 'תשמע רבי חנינא, אתה שצדיק וחסיד גדול אתה, ודאי מזומן לחיי העולם הבא'. לא. רבי יוסי משיב לו, אני לא יכול לדעת עד שתספר לי איזה מעשה שהיה אתך, ואז לפי המעשה אוכל לדעת. רק אז, כשספר לו את המעשה עם המעות שהתערבו לו עם מעות הצדקה, אמר לו רבי יוסי – וודאי שאתה בן העולם הבא.

כאן למדנו את היסוד הגדול. נכון, אין ספק שלא היה אצל רבי חנינא בן תרדיון חשש של ביטול תורה, ואין ספק שהיו לו זכויות עצומות ונשגבות שאין לתאר ואין לשער. אבל אחרי כל זה, עדיין יש מקום לשאול, 'בן העולם הבא אני? רק בעניני הממון – שם עומדת למבחן צדקותו של האדם, ורק על פיה תתכן הקביעה אם בן העולם הבא הוא או לא.

המסילת ישרים כותב (פרק אחד עשר) דבר מבהיל, שרוב בני האדם טועמים טעם גניבה במעשיהם, מפני שרוב מוחלט של האנשים נגועים בתאוות הממון. אם הכסף אוהב אותם זה כבר שאלה אחרת... אבל הם בודאי אוהבים את הכסף. תמיד דעתם איך אפשר לאסוף עוד ועוד כסף, בדרכים כשרות ובדרכים פחות כשרות חלילה. וכמו שפתחנו את דברינו, עניני ממונות הם רבים ומסתעפים, ואם אדם לא יבחן את עצמו כל הזמן ויבדוק שכל מעשיו ביושר כפי הדין וההלכה, הוא עלול להכשל בממון של איסור, בין בשוגג ובין במזיד.

המבחן של האדם הוא בעניני הממון. אם שם הוא נקי – זה עדות לכל מעשיו ועניניו. ולכן רק כאשר שומע רבי יוסי בן קסמא את המעשה עם מעות הפורים שהתחלפו לרבי חנינא, הוא יכול לקבוע שהוא בן העולם הבא. אבל קודם לכן, עם כל ריבוי התורה והמעשים של רבי חנינא, עדיין יש מקום לשאול ולהסתפק על העולם הבא.

חובת הזהירות בממון של אחרים

זהו היסוד של פרשת משפטים, שבאה ללמד את האדם להיות זהיר בעניני הממון עם חבירו. הגמרא אומרת (בבא בתרא קס"ה) 'מיעוטן בעריות ורובן בגזל'. אף אחד לא חשוד על עריות, אבל מן הגזל קשה מאד מאד להזהר ולהשמר. ואמרו רבותינו שיש הרבה קולות שחביבים לאדם, אבל הקול שהכי חביב לאדם הוא קול הממון. אם אדם שומע רעש של כסף, בין אם של מצלצלים ובין של מרשרשים, הוא כבר פטור מארוחת צהרים... ולא שמענו מעולם על אדם ששומע קול של כסף והוא מבקש שיהיו בשקט...

איוב שקיבל כל כך הרבה יסורים, התווכח והתאונן על כך שיש בו מעלות רבות וצדיק הנהו, ולא מגיעים לו כל אלו היסורים. אחת המעלות שאומר איוב על עצמו היא (איוב לא, ז): 'אם תטה אשורי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאוס'. הרמח"ל במסילת ישרים מביא את הפסוק הזה, ומתפעל ממנו מאוד מאוד. כך הוא כותב בפרק אחד עשר: הבט יופי המשל הזה, התבונן ותפתח את הלב ותראה כמה יפה וכמה נפלא המשפט הזה של איוב, כי דימה הגזל הבלתי נגלה כדבר הנדבק ביד האדם שאף על פי שאין האדם הולך לכתחילה ליטול אותו נשאר דבק מאליו.

זה מה שאומר איוב 'אם דבק בידו מאוס', כי הכסף של הזולת פוגם ומקלקל לא רק אם אתה לוקח אותו, אלא רק אם אתה מניח עליו את היד הוא כבר נדבק בך. אומר איוב, לא די שלא לקחתי כסף של הזולת מימי, אלא כל כך הייתי זהיר שהוא אפילו לא נדבק בי.

ואדרבה, האדם צריך להתחנך ולהתרגל בנתינה. ומה הדרך הראויה בזה? – כתב הרמב"ם בהלכות דעות (ב, ג), שאדם צריך ללכת בדרך הממוצעת. לא יהיה פזרן ולא יהיה קמצן. יש אחד שכל כסף שנכנס אצלו יוצא כאילו היה מסננת, ויש אחר לעומתו שכסף שנכנס לידים שלו נשאר שם עד הנכדים שלו... שני הדרכים הללו לא נכונות, ואדם צריך ללכת בדרך האמצע. ואם אדם רואה שידו קפוצה ויש לו קושי לתת לזולת, רפואתו ללכת לקצה האחרון ולתת ולחזור ולתת שוב ושוב, עד שזה ירגיל אותו במידת הנדיבות, ואחרי שירגיל זמן מה במידת הנדיבות, יאחז את דרך האמצע. וה' יהיה בעזרו.

מישפטי התורה

ד. הסיבה לחומרת ההליכה לערכאות

והנה מהראוי להבין תחילה, למה החמירה התורה כל כך באיסור זה, הרי אמרו חז"ל, שבדיני ממונות אדם יכול לחייב את עצמו במזון אע"פ שאינו חייב בו. וכשנזכה להבין מעט מהו שורש האיסור, וכפי שהאריך לבאר זאת בשו"ת הרשב"א (ח"ו, סי' רנד) נוכל ללמוד הלכה למעשה למקרים שונים המסתעפים מכך.

רש"י בתחילת הפרשה כתב, שהתורה אמרה "ואלה המשפטים עם ו' החיבור ללמדנו, שכשם שכל ההלכות שבין אדם למקום נאמרו בסיני, כך גם הלכות משפטים שבין אדם לחבירו נאמרו בסיני, וזהו חלק בלתי נפרד מהתורה הקדושה שניתנה בהר סיני.

והנה הקב"ה ברא את עולמו ע"י צירוף האותיות שכתובים בתורה, שהתורה נכתבה לפני בריאת העולם. וכלשון הזהר הקדוש, שהקב"ה הסתכל בתורה - וברא על פי זה את העולם. נמצא שרצון הקב"ה שכל העולם יתנהל אך ורק ע"פ מה שכתוב בתורה - וזוהי תכלית הבריאה שנאמר בה "אם לא בריתי - לימוד התורה] - יומם ולילה - חוקות שמים וארץ לא שמת". ואין שום אפשרות להאמין ולעבוד את הקב"ה מבלי לקיים את כל האמור בתורה, כי זהו חוקי ה', ורצונו שיעבדו אותו - רק בכפוף למה שכתוב בתורה שבכתב ובשע"פ. וכלשון המשנה באבות "לא עם הארץ - חסיד". דהיינו שאין שום אפשרות להיות חסיד ועובד את הקב"ה, מבלי לדעת את חוקי התורה ומצוותיה, ולהתנהג על פיהם.

נמצא שהקב"ה והתורה - זה דבר אחד שלא ניתן להפריד ביניהם. וכשם שיסוד האמונה בקב"ה הוא - שאין עוד מלבדו. שאין שום כח אלוהי בעולם מלבד הקב"ה. כך כלולה באמונה זו - שאין שום תורה וספר חוקים בעולם שיחייב אותנו - מלבד התורה הקדושה שניתנה בסיני. ולכן אומר המדרש תנחומא, שכל יהודי שעוזב את דייני ישראל ודן עם חבירו בפני ערכאות הגויים, ואפילו כשהנתבע גם מסכים לכך, הרי הוא כופר בקב"ה ובתורה. ולכן הרמב"ם (בסוף הל' סנהדרין), והשו"ע (ח"מ סי' כו, א) קראו להולך לערכאות - רשע שחירף וגידף את הקב"ה, והרים יד בתורת משה, וחייב נידוי על מעשהו.

וכשם שלא מועילה הסכמה של שני יהודיים לחלל שבת או לאכול בשר שאינו כשר או להתגלח בתער וכדומה, כי אין הם בעלים להחליט על מצוות התורה מה לקבל ומה לא לקבל. כך אין שום תוקף להסכמת התובע והנתבע לדון בפני הערכאות - שהינו איסור שבין אדם למקום, בדיוק כמו האיסורים להתגלח בתער, ולאכול מאכלים שאינם כשרים. כי הרי בהר סיני כולנו קבלנו על עצמינו באמירת - "נעשה ונשמע" להיות כפופים ומשועבדים לרצון הקב"ה ולכל חוקי התורה בלבד, ואין לנו אפשרות להחליט כעת איזה מצוה לקבל ואיזה לא.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

בס"ד

איסור הליכה לערכאות

א. המקור לאיסור לדון בפני הערכאות

כתוב בתחילת הפרשה (כא, א) "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". ובגמ' בגיטין (פח): אמר רבי טרפון, [במדרש תנחומא (סי' ג) רבי אבהו בשם רבי יוסי בן זמרא] בביאור המילה "לפניהם", שהכוונה היא - לפניהם, ולא לפני הגויים. שאם יש ליהודי דין עם חבירו היהודי, אפילו שידוע שבדיני הגויים דנים כמו דייני ישראל, ויקבל שם את המזון שמגיע לו, כפי שהיה מקבל ע"פ דין תורה, למרות זאת - אסרה לו התורה להתדיין בפני ערכאות הגויים שנאמר "אשר תשים לפניהם" - ולא לפני הגויים". ומוסיף על כך במדרש תנחומא, שהובא גם להלכה בביאור הגר"א על השו"ע (ח"מ סי' כו, א) וז"ל: שכל מי שמניח דייני ישראל והולך לפני אומות העולם - כפר בקב"ה תחילה, ואחר כך כפר בתורה שנאמר (דברים לב, לא) "כי לא כצורינו צורם - ואויבינו פלילים". ע"כ. והיינו כיון שבמעשיו הוא מייקר ומחשיב את תורת הגויים שהיא מעל תורת ישראל.

ב. האיסור קיים גם כששני הצדדים מעוניינים בכך

והוסיף על כך הרמב"ן (סוף פסוק א), וכן כתב בהרחבה בשו"ת הרשב"א (ח"ו, סי' רנד) שהובא בבית יוסף (ח"מ סי' כו) שאפילו אם שני בעלי הדין - התובע והנתבע היהודיים, מסכימים לדון בפניהם, ואפילו אם הערכאות ידונו כמו דייני ישראל - אסור להם לדון בפני הערכאות. ואפילו שתמיד אדם יכול לחייב את עצמו במזון אע"פ שאינו חייב, אולם בנידון זה נחשב הדבר - כמתנה ומסכים למה שאסרה התורה לעשותו, ולכן התנאי וההסכמה בטלים. וכך גם נפסק בשו"ע (ח"מ סי' כו, א).

ג. האיסור קיים גם כשתובע גוי

ובמדרש תנחומא בפ' שופטים (סי' א) מובא חידוש נוסף. וז"ל: ומנין אתה למד, שישראל וגוי שיש להם עסק זה עם זה - שאסור לישראל לומר לגוי - לך עמי לערכאות שלכם, והעושה כן עובר בלאו שנאמר בתהלים (קמז, יט) "לא עשה כן לכל גוי - ומשפטים בל ידעום הללוי-ה". והנה אע"פ שחידושו של התנחומא, שכשהגוי מסכים לדון בפני דייני ישראל, אסור ליהודי לתובעו לערכאות, נפסק בשו"ת התשב"ץ (ח"ב, סי' רצ). אולם נדגיש, שהלכה זו לא הובאה ברמב"ם (סוף הל' סנהדרין כו, ז), ולא בטור, ובשו"ע (ח"מ סי' כו, שם פסקו את ההלכות הקשורות לאיסור ההליכה

(לערכאות).

ה. ביאור תוקף חוקי הערכאות

והנה להבדיל אלפי הבדלות, זהו בדיוק היסוד וההבנה שעומד מאחורי חוקי הערכאות שבכל מדינות העולם. שכח השלטון ששולט במדינה - הוא הבעלים היחידים על בני האדם שגרים בה, ומחמת זה הם כופים ומחייבים את כל תושבי המדינה, וכל מי שנכנס לתוכה אפילו כתייר זמני - שיהיה כפוף לחוקיהם. ואין שום אפשרות לאף תושב להתנגד לכך, ולהסיר מעליו את שלטונם הבלעדי עליו. ומי שמתנהג שלא כרצונם - ייענש על ידם בכל חומרת הדין או שיגורש מהמדינה לצמיתות. ולכן הם טוענים לשיטתם - שאי ידיעת החוק - איננה פטרת מעונש. כי הם הכח העליון השליט על בני אדם שגרים במדינתם, כיצד להתנהג - והחלטתם מחייבת את כולם להתנהג לפי רצונם.

ואכן להבדיל אלפי הבדלות, גם ביהדות קיים היסוד הזה. שאם אדם לא יודע הל' שבת ולכן מחלל שבת - ודאי שהוא ייענש על כך, ולא יפטור בטענה שאינו יודע הל' שבת. ואע"פ שיקלו מעט בעונשו, כי הרי לא התכוון לחטוא במזיד נגד רצון הקב"ה, אולם מכיון שכל יהודי כפוף ומשועבד לבורא ית"ש ולתורתו, הוא מחויב לנהוג בכפוף לכך, ואינו נפתר בטענה ש"לא ידעתי את ההלכה". כך שנצבים בפנינו שני כוחות שלטון עליונים מצד אחד - הקב"ה, שמחייב לנהוג רק כפי חוקי התורה. ולעומתו שלטון המלכות, שמחייב לנהוג רק כפי חוקי הערכאות.

וכלשון חז"ל: ירושלים מול קיסריה. ולשניהם מטרה דומה, שאחת סותרת את השניה. ולכן בעצם ההליכה לדון בפני הערכאות - קובע האדם שהוא מקבל עליו אותם כשליטים עליו, ולפחות בתחום מסוים.

ו. שלשת האיסורים שנגרמים מחמת ההליכה לערכאות

והנה בדיון בפני הערכאות - ישנם שלושה איסורים חמורים ומהותיים.

א. ההולך מרצונו לדון בפניהם - כופר במזיד ובפרהסיא בקב"ה. וטוען לפחות בנידון שדן בפניהם - שהוא מקבל עליו שלטון וכח עליון אחר שיקבע לו כיצד לנהוג. ובכך הוא פורק מעליו את מרות הקב"ה שאמר לו להתדיין רק בפני דייני ישראל, שידונו אותו בכפוף לחוקי התורה בלבד. ולכן פסקו הרמב"ם, הטור, והשו"ע שהוא נחשב רשע, וככופר בקב"ה עצמו, וחייב בנידוי.

ב. הוא מחשיב את חוקי הערכאות השונים שהם נכונים וצודקים יותר מחוקי התורה הקדושה. כלומר, במעשה שמתדיין בפניהם - הוא כופר בחשיבות ובעליונות התורה שבה נברא העולם, ואדרבה הוא עוד מבזה אותה וטוען, שחוקי הערכאות צודקים וישרים יותר מחוקי התורה.

ג. אם התובע פנה לערכאות בניגוד להסכמת הנתבע, וקיבל מהם כסף שלא מגיע לו, הוא נחשב כגזלן על הכסף שקיבל מהם בניגוד לדיני התורה. וחל עליו מיידיית החיוב של "והשיב את הגזילה אשר גזל".

אמנם ישנו הבדל מהותי בין שני האיסורים הראשונים, לאיסור השלישי. שביחס לשני האיסורים הראשונים, שכופר

בקב"ה ובתורה - שם לא תועיל הסכמת התובע והנתבע לדון בפני הערכאות. כי אף יהודי אינו בעלים לעבור על איסורי התורה. משא"כ ביחס לאיסור גזל הממון, אם שניהם הסכימו מרצונם לדון בפני הערכאות, מאחר ואדם יכול למחול על ממונו, לכן אפילו אם החליטו בערכאות לחייב אחד מהם ממון בניגוד לדין תורה, מותר לזוכה בו להשאירו אצלו.

כמו כן, אם אחד תבע את חברו בניגוד לרצונו בפני הערכאות, ושם דנו כמו בדין תורה, נמצא שלמרות האיסור שעשה התובע כשדן בפניהם, אולם הכסף שקיבל מהם שייך לו, כי גם בדין תורה מגיע לו אותו, ולכן אינו צריך להחזירו לנתבע.

ז. האיסור ללכת לערכאות, חל גם על הנשים, ובכל מקום בעולם

והנה האיסור ללכת לערכאות - חל על הנשים כמו על האנשים, כמו שהן מצוות בכל איסורי התורה. כמו כן הוא קיים בכל מקום בעולם בין בחו"ל, ובין בארץ ישראל. ובין אם "השופטים" שם הינם יהודיים, ובין אם אינם יהודיים. ואע"פ שהגויים הצטוו לשמור על שבע מצוות בני נח, ואחת משבע המצוות היא - לעשות להם חוקים ומשפטים ולדון בכפוף לכך. אולם כל זה מתייחס רק לגבי משפט שבין שני גויים, שבמקרה זה חל על כל אחד מהם המצווה לדון בכפוף לחוקי המדינה שגר בה. משא"כ ביחס ליהודיים, בכל מקום שיהודי גר - הוא מצווה לנהוג אך ורק כפי חוקי התורה. וכשם שבכל מקום בעולם שיהודי נמצא בו - הוא מצווה לאכול בשר כשר ולשמור שבת, כך הוא מצווה גם שם לדון עם חברו היהודי רק בפני ביה"ד, ולא בפני הערכאות.

ח. האיסור קיים, גם אם רוצים שביה"ד ידון אותם כחוקי הערכאות

והוסיף בשו"ת הרשב"א (ח"ו, סי' רנד) שהובא בקצרה בבית יוסף (ח"ו מ סי' כו) שהאיסור שאמרנו קיים, גם כאשר התובע והנתבע היהודיים יאמרו לביה"ד, שאנו מסכימים לדון בפניהם ולא בפני הערכאות, אבל אנו רוצים שתדונו אותנו בכפוף לאמור בחוקי הערכאות או עכ"פ בכפוף לחוק פלוני של הערכאות, שגם במקרה זה - נאסר לביה"ד לדון בכפוף לחוקי הערכאות. ומסביר שם הרשב"א, כי בדבריהם הם אומרים, שחוקי הערכאות צודקים וישרים יותר מדיני התורה, ואמירה זו מהותה - כפירה בעליונות התורה שקיבלנו בסיני, ודבר זה כלול באיסור - "ואויבינו פלילים". ועוד שלפי טענתם יוצא, שלא צריכים ללמוד את התורה שבע"פ שכתבו התנאים והאמוראים ברוח קודשם, אלא דייני ישראל ילמדו את חוקות הגויים שבדו מעצמם, ויפסקו על פיהם.

ט. ביה"ד ידון כדיני תורה, למרות שחתמו על הסכם שמשתתפים ע"פ חוקי הערכאות

מבואר בדברי הרשב"א, שאפילו אם כתוב בחוזה המכר או בכל הסכם שעשו הצדדים, שהעיסקה נעשתה בכפוף לחוק מסוים שקיים בערכאות, ולמרות שהצדדים חתמו מרצונם על ההסכם הזה, ולמרות שחתמה נחשבת קנין סיטומתא, ובכל מקרה אחר היא תחייב את החותם בכל האמור בכל סעיפי

יב. איסור הליכה לערכאות קיים - גם בארץ ישראל, וגם בפני "שופטים" יהודיים

והנה איסור ההליכה לערכאות ולהתדיין בפניהם אינו רק בחו"ל ששם "השופטים" הינם גויים. אלא האיסור קיים במלוא תוקפו - גם בערכאות שבארץ ישראל. ואדרבה שם הוא חמור הרבה יותר. כדברי החזון איש (סנהדרין סי' טו, סס"ק ד) שאין שום הבדל בין אם בא להתדיין בפני גויים, ובין אם מתדיין בפני יהודי ששופט על פי חוקים בדויים שהמציאו בני אדם. ואדרבה הדבר מגונה יותר שהמירו היהודיים ששופטים שם, את משפטי התורה על משפטי ההבל. ולכן גם אם יסכימו בני העיר על כך - אין בהסכמתם ממש. ואם יכופו על כך - משפטם גזלנות ועושק, ומרימים יד בתורת משה, עכת"ד.

יג. האיסור קיים גם בערכאות שדנים בנושאים מסוימים בלבד

והנה בכלל הערכאות כלולים: כל בתי המשפט שמטעם הערכאות, והכפופים לחוקיהם ולמרותם, למרות שהם דנים בעניינים מסוימים בלבד כמו: בתי הדין לעבודה, בית משפט לענייני משפחה והמסעתף מכר. בתי משפט בנושאים עירוניים הכפופים לעיריות ולחוקי העזר מטעמם. מאחר וגם שם "השופטים" כוחם וסמכותם נאצל - מכח השלטון בלבד. והם דנים בכפיה את בני אדם ע"פ חוקי הערכאות בנושאים אלו. ומעמדם נקבע בחוקיהם - כ"שופטי" בית משפט השלום. ולכן כדי לערער על החלטתם, צריך לפנות לערכאה שיפוטית שמעליהם, שנקראת בלשונם - בית משפט מחוזי. כך שמהותם כשופטי הערכאות הרגילים, אלא שעבודתם מתמקדת בתחום מסוים, ולא בכל התחומים והנושאים.

יד. טעם האיסור להעיד בערכאות לטובת התובע

כתב בשו"ת הרמ"א (סי' נב) שאם יהודי תבע את חברו באיסור בפני הערכאות - אסור לעדים להעיד שם לטובתו, כי ע"י עדותם הם מסייעים לעוברי עבירה. והקשה עליו בשער המשפט (סי' כו, ס"ק א) שאע"פ שהתובע עבר איסור בהליכתו לערכאות, אולם מכיון שהעדים מחויבים בהשבת אבידה, הם צריכים להעיד שם לטובת התובע.

ולכאורה ניתן ליישב את דברי הרמ"א בשני אופנים. א - היות וחייב העדים להעיד לטובת התובע בערכאות נובע מדין השבת אבידה, והיות וקימ"ל בהל' השבת אבידה כנפסק בשו"ע (חו"מ סי' רסו, ב) שאסור להשיב אבידה למי שבמזיד כופר בה' ובתורתו, והינו בגדר אפיקורס. והכריע הש"ך (חו"מ סי' שפח, סס"ק סב) כדברי הגהות אשרי (ב"מ סוף פ' אלו מציאות סי' ל') שכתב, שמוסר הוא - כמו מומר להכעיס, ולכן אסור להשיב לו אבידתו. והנה בדברי הגהות אשרי שם, לא חילק שישנו הבדל בדין זה, בין אם מחמת המוסר יגיע הנמסר לסכנת נפשות או שרק יפסיד כספו, כמו בנידון דנן כשתבע ממנו כסף בערכאות.

כמו כן כתב שם בהגהות אשרי, שגם אפיקורס שמבזה תלמידי חכמים, ובפרט כשעושה זאת בפרהסיה - אסור להחזיר לו אבידה. א"כ היות ובמדרש תנחומא, וכן הרמב"ם, הטור והשו"ע פסקו, שההולך לערכאות במקום לביה"ד - מרים יד

החוזה. אולם ביחס לסעיף זה - אין חתימת הצדדים מחייבת אותם, ונחשב הדבר כמתנה על מה שכתוב בתורה. וכך הכריעו למעשה התומים (סי' נו ס"ק ד), והט"ז (סי' כו, ס"ק ג) ודחו בדבריהם את דברי הסמ"ע שהבין אחרת. ועכ"פ מכיון שהם פוסקים בתראי, והנידון הוא ספק באיסור תורה, עלינו להחמיר, וביה"ד ידון את הצדדים כפי דיני התורה ולא בכפוף לחוקי הערכאות, למרות הסעיף בחוזה שביניהם.

י. ההבדל בין חוקי הערכאות לדינא דמלכותא.

וממשיך הרשב"א בתשובתו שם, שאע"פ שנפסקה ההלכה כשמואל שאמר בנדרים (כח.) שדינא דמלכותא - דינא, ולפי"ז לכאורה אנו צריכים לשמוע ולהתנהג בכפוף לדיני השלטונות, אולם חז"ל דייקו בלשונם שאמרו שדווקא דינא - דמלכותא - דינא. כלומר, רק לגבי חוקים שקשורים ישירות למלך או למלכות - אותם צריכים לקיימם כמו: חוקי המיסים, מטבע המדינה, הזכות שיש למלך או למלכות השלטונית להפקיע קרקע לצורכי השלטון וכדומה. אולם בכל מה שקשור לחוקים בנושא שבין אדם לחברו שגר במדינה - התורה לא נתנה להם שום סמכות לחייב יהודי שינהג בכפוף לחוקיהם. אלא אדרבה היא חייבה את כל היהודיים בכל מקום בעולם לנהוג ולדון ביניהם רק ע"פ דיני התורה.

יא. ההבדל שבין חוקי הערכאות למנהג המדינה

ונוסיף עוד, שאע"פ שמבואר במקומות רבים בש"ס, שבדיני ממונות דנים כמו מנהג המדינה. ועיין בשו"ת הרשב"א (ח"ב, סי' רסח) שהאריך לבאר את גדרי המנהג, וכיצד הוא נקבע וע"ש. אולם חלוק במהותו המושג מנהג מדינה מחוקי המדינה. חוקי הערכאות מהותם - חוק שקבע השלטון שפועל כסמכות עליונה ובלעדית על כל בני האדם שגרים באותה מדינה, וכופה אותם לקיים את חוקיו גם כשהם מסרבים לכך. משא"כ מנהג מדינה מהותו - דבר שנעשה מחמת הסכמה מרצון של בני אותה מדינה או הסכמת אנשי אותה העיר או הסכמת כל המתעסקים בענף מסחרי מסוים, שהסכימו מרצונם לדברים והנהגות מסוימות. ולכן הסכמה זו גם צריכה להעשות ע"י כל אנשי המדינה או ע"י כל המתעסקים באותו התחום, שכולם נוהגים בפועל בכפוף להסכמה זו. כמבואר בשו"ת חוות יאיר (סי' קו), ובספר נחל יצחק [לגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל בסי' סא, ס"ק ה, סוף ענף ג]. שכיון שאנו פוסקים כשמואל (ב"ק מו:) שלא מוציאים ממון מהמוחזק בו ע"פ הסכמת הרוב, ומחמת המנהג מוציאים ממון מהמוחזק בו, לכן חייב המנהג להיות מוסכם ע"י כל אנשי העיר או על ידי כל העוסקים באותו ענף מסחרי. אלא שאם יש אדם אחד או שניים שלא נוהגים כך - בטלה דעתם, ואין הם משנים את המנהג המוסכם.

לפיכך היות ותוקפו של המנהג נובע - בגלל שבני המדינה הסכימו לכך מרצונם, נחשב הדבר כאילו הצדדים התנו מראש שכל ההתקשרות ביניהם בכל תחום שהוא, תהיה כפי המנהג הקיים, ומנהג זה - יחייב את שניהם. ונחשב הדבר, כאילו רשמו אותו כסעיף מפורש בהסכם שעשו ביניהם, בין אם הסיכום שעשו נעשה בכתב, ובין אם נעשה בעל פה.

במזיד ובפרהסיה בקב"ה, ובתורת משה. לכן צודק הרמ"א שאסר על העדים להעיד לטובת התובע בערכאות שהינו - מוסר, וגם אפיקורס, ולפיכך אסור להשיב לו אבידה.

טעם נוסף להצדקת הרמ"א הוא, ע"פ דברי שו"ת המהרי"ק (שרש קפח) שהביאו הרמ"א (ח"מ סי' כו, א) והכריע שם כמותו. לגבי מי שתבע באיסור את חברו בערכאות והפסיד שם, ואח"כ רוצה התובע לתובעו בפני ביה"ד - שאין ביה"ד נזקקים לדון אותו. וכתבו שם התומים (ס"ק ב), והנתיבות בביאורים (ס"ק ב) שהטעם לכך - שקנסו אותו חז"ל או הראשונים, בגלל שהלך לערכאות באיסור. כלומר, אפילו אם ביה"ד יודעים שהתובע צודק בתביעתו, ואפילו שגם הדיינים מחויבים בהשבת אבידה, בכל זאת קנסו את התובע ולא מזדקקים לסייע ולעזור לו לקבל את ממונו שנמצא בידי הנתבע. לפי"ז טוען הרמ"א, שמחמת אותו הקנס שתיקנו על התובע - נאסר גם על העדים כמו על ביה"ד להעיד לטובתו, ולסייע לתובע לקבל את ממונו זה, שבגללו הלך באיסור לדון בערכאות.

אמנם נוסף, שאפילו שאין לביה"ד, לעדים או לכל אדם אחר חיוב להשיב לתובע את אבידתו, אבל אם הנתבע יודע שאכן הוא חייב כסף לתובע, נמצא שיש ברשותו ממונו שאינו שייך לו אלא שייך לתובע, ובגזל הוא ברשותו, וודאי שהנתבע חייב להשיבו לתובע מידית. ואינו נחשב על ידי כך משיב אבידה - אלא משיב גזל שברשותו. אמנם מאחר והתובע גרם לו נזק שהוצרך להפסיד כסף מחמתו כמו: לשכור עו"ד שייצג אותו בערכאות, דמי אגרות המשפט וכדומה, רשאי הנתבע לקזז מהסכום שחייב לתובע, את הנזק הממוני שגרם לו שלא כדין. ונחשב התובע כמזיק אותו בגרמי שחייב גם בדיני אדם, כדין כל מוסר, ולא כמזיקו בגרמא בלבד.

טו. גדר אמירת האמת בערכאות

כתוב במשנה, ובגמ' בנדרים (כז, כח). שמותר לאדם לכתחילה לומר דברים שאינם נכונים, למי שבא לקחת ממנו כסף בעל כורחו - שלא מגיע לתובע על פי דין תורה. ולכן רק בביה"ד ישנו איסור לומר דברים שאינם נכונים או לעשות פעולות שיכולות לעוות את הדין, ואפילו אם הוא צודק שנאמר "מדבר שקר - תרחק" כמבואר בגמ' בשבועות (לא) שנפסקה בש"ך (ח"מ סי' ע"ה, ס"ק א'). משא"כ בכל מקום שאינו ביה"ד - דינו כמוכס העומד מאליו. ולכן מותר שם גם לכתחילה, למי שבאים לקחת את כספו בניגוד להלכה - לעשות הכל כדי לשמור אצלו את כספו. ולפי"ז כל בר דעת מבין מעצמו מהו המשקל הנכון שיש לאמירת האמת בערכאות.

טז. ההיתר לסוחרים להתדיין בפני ביה"ד של הסוחרים

אמנם שונה הדבר כאשר איגוד סוחרים מסוים או איגוד פועלים בענף מסוים, החליטו מרצונם להשתתף, וכל השותפים שם קיבלו מרצונם תקנות מסוימות שבכפוף לכך תתנהל השותפות ביניהם. ולשם כך הוחלט ביניהם בהסכמה, שבכל מקרה של ויכוח בין השותפים בענף זה, הצדדים מסכימים לדון ולהשפט בפני חברים מסוימים שגם שייכים לענף זה, ושיבחרו ע"י המתעסקים והשותפים באותו

מקצוע. והסכימו ביניהם שבסמכות השופטים הללו, לפטור או לחייב את הנידונים בפניהם בכפוף לשיקול דעתם, וכפי שנהוג למשל בבורסה ליהלומים וכדומה. שבמקרה זה - מותר למתעסקים בענף מסחרי זה ללכת לכתחילה לדון בפניהם, ואין הם נחשבים כערכאות, אלא כחלק מהעוסקים במסחר הזה. ויותר מכך הובא בהגהות רע"א על השו"ע (ח"מ סי' ג, סעיף א) בשם שו"ת הרש"ך, שאפילו אם הנתבע טוען שרוצה לדון בפני ביה"ד, ואילו התובע טוען שנהוג במסחר זה לדון בפני ביה"ד של הסוחרים - צודק התובע, כי על דעת המנהג הזה נעשתה העיסקה בין הסוחרים, ונחשב הדבר כסיטומתא, וע"ש.

יז. ההיתר למקבל כתב סירוב, לפנות לערכאות בארץ ישראל כתוב בשו"ע חו"מ (סי' כו, ב) שאם הנתבע אלים ולא מוכן לדון בביה"ד, במקרה זה ביה"ד יתנו לתובע היתר בעל פה או בכתב, שמחמתו יוכל לתבוע את הנתבע בערכאות. וכך נוהגים גם בזמן הזה בתי הדין.

ולכאורה מהראוי להבין, בשלמא בחו"ל שם שופטי הערכאות הינם גויים, המצווים באחת משבע מצוות בני נח, לעשות דין ומשפט, לכן מותר להם לדון בערכאות שלהם. ואם יהודי פונה אליהם שיעשו לו משפט, הוא לא מכשילם בשום איסור. אך בארץ ישראל ששם רוב "שופטי" הערכאות הינם יהודיים, נמצא שאע"פ שבמצב שנוצר קבע ביה"ד שהתובע אינו מרים יד בתורת משה, אולם עדיין הוא מכשיל את השופט היהודי באיסור, כי מחמתו הוא דן אותו ע"פ חוקי הערכאות, וממילא עובר בכך התובע על האיסור ש"לפני עיוור לא תתן מכשול". ובשלמא על האיסור מדרבנן של מסייע ומחזק ידי עוברי עבירה - אינו עובר בכך, כדברי הש"ך (יו"ד סי' קנא ס"ק ו) וביאור הדגול מרבבה שם. שמכיון שטעם האיסור לסייע לעובר עבירה הוא, בגלל שאנו מצווים להוכיח את החוטא, וכל שכן שאסור לנו לסייעו לחטוא. אך מי שבמזיד עובר על האיסור ואינו רוצה לשמוע תוכחה, במקרה זה לא נאסר עלינו להימנע מלסייעו. לפי זה, מכיון שהשופטים היהודיים שם באו מרצונם לשפוט בערכאות, ולא ישמעו לנו לפרוש מזה, חז"ל לא אסרו עלינו לסייע להם.

אולם ביחס לאיסור של "לפני עיוור" שהוא מהתורה, הרי גם באופן זה נאסר עלינו לתת להם מכשול, ואע"פ שהם ממילא נמצאים שם, ועוברים על האיסור ששופטים בערכאות, אולם מכיון שבכל דיון לכאורה ישנו איסור נוסף, א"כ ע"י הדיון החדש שגורם כעת התובע לשופט היהודי שם לדון בו, לכאורה מכשילו בלאו של לפני עיוור. וכיצד הותר לתובע, בגלל שהנתבע לא ציית דינא, להכשיל יהודיים אחרים.

ולכאורה ביאור הדברים הוא, שהרי האיסור שעובר השופט היהודי שמכהן בערכאות כשופט - אינו קשור כלל לעצם הפסיקה שלו. מאחר ובעצם הימצאותו במקום זה כשופט של הערכאות - הוא מרים יד בקב"ה ובתורתו, ומכריז בפרהסיה שבחוקי הערכאות נמצאים היושר והצדק ולא בתורת משה. ולכן איסור זה קיים, אפילו אם השופט יפסוק שם רק כפי דיני התורה - גם אז יעבור עליו. ויותר מכך, אפילו אם השופט

יושב שם בטל על כסאו - גם בזמן זה הוא עובר על האיסור שמרים יד בתורת משה, ומכריז שבערכאות ובחוקיו הצדק והיושר.

אלא שיש לדון שהרי אם גם יפסוק ע"פ חוקי הערכאות - יעבור על איסור נוסף כדברי הרשב"א. וכמו כן הוא נחשב - כמזיק בגרמי, כי מחמת דיבורו והחלטתו כופים להוציא ממון שלא כדין ממי שמוחזק בו. ונראה לומר בזה, שהרי כשפונה אליו התובע לדון ולהציל את ממנו מידי עושקו, למעשה טענת התובע לאותו שופט, שהוא בא לזכות אותו כעת במצוות השבת אבידה מהתורה, שגם הוא מצווה בה. ולצורך קיום מצווה זו, יכול אותו שופט גם ע"פ חוקיהם להכריע ע"פ שיקול דעתו בלבד. כמו כן הוא יכול להכריע ע"פ האמור בדיני ישראל, ויוסיף לכך מספר מילים נשגבות כדי לייפות את החלטתו שהיא גם ע"פ השכל האנושי. וידוע שרבים מההחלטות של השופטים בערכאות מתקבלים על סמך גיבובי מילים נשגבות, וללא כל אסמכתא משפטית מחייבת.

אם כן לכאורה יש מקום לדון כאן להיתר משגי טעמים. א', שהתובע פונה אליו כדי לזכותו במצוות השבת אבידה. ב', שהשופט יכול לעשות זאת בלי לעבור עבירה - באופן שלא נצרך להתבסס כלל על חוקי הערכאות, אלא ע"פ שיקול דעתו לאור המסמכים והטענות שהוצגו בפניו. ולכן אפילו אם השופט החליט מרצונו לבסס את הכרעתו על סמך חוק מסוים של הערכאות, זוהי החלטתו הבלעדית והתובע לא הכשילו בכך. [ועיין בריטב"א ע"ז סג. שע"פ דבריו - ישנה ראייה לדברינו]

קיצור הלכות האיסור לדון בערכאות

א. אסור ליהודי לדון בפני שופט הערכאות בכל מקום בעולם. האיסור קיים גם על הנשים.

ב. האיסור לדון בפני הערכאות קיים - גם אם שני בעלי הדין מעוניינים בכך, ואפילו אם התחייבו על כך בקנין. כמו כן האיסור קיים - גם אם ידונו בערכאות כמו דיני התורה.

ג. האיסור לדון קיים, גם בפני הערכאות שדנים בנושאים מסוימים בלבד כמו: בתי דין לעבודה, בית משפט לענייני משפחה או בית משפט לנושאים הקשורים לחוקי העיריה וכדומה.

ד. האיסור לדון קיים, גם אם "השופטים" שם הינם יהודיים. וגם במדינות שקיימת שם ההלכה שדינא דמלכותא - דינא.

ה. האיסור קיים, למרות שהצדדים כתבו וחתמו מרצונם בחוזה שביניהם, שבכל מקרה של ויכוח בין הצדדים, הם ילכו להתדיין בפני שופטי הערכאות שבמקום מסוים.

ו. גם אם אמרו או חייבו את עצמם הצדדים בקנין, שמי שלא יבוא לדיון בערכאות, יתן סכום מסוים כקנס לצדקה - אסור להם ללכת לערכאות, אלא שצריך המסרב לתת לצדקה מה שהתחייב, מדין נדר לצדקה.

אולם אם התחייב אחד לחבירו, שאם לא יבוא לערכאות - יתן לו סכום כספי מסוים בתור קנס - אסור לו ללכת לערכאות, ופטור מלשלם לו את הקנס, כי הקנין לא חל.

ז. אם כתוב בהסכם שעשו ביניהם, שבכל ויכוח שיהיה - ידונו בפני ביה"ד, אבל ביה"ד ידון אותם כפי חוקי הערכאות או כפי חוק מסוים מחוקי הערכאות - חייבים הצדדים לדון בפני ביה"ד, והוא ידון אותם כפי דיני התורה בלבד.

ח. מי שתבע את חבירו לערכאות ללא קבלת היתר מביה"ד, ולמרות שביה"ד התרה בתובע לבטל את תביעתו בערכאות, ולדון עם הנתבע בפני ביה"ד, התובע לא הסכים לכך - רשאי ביה"ד לפרסם ברבים, שהתובע הנ"ל אינו מציית להלכה, והוא מנוודה, ואין להתעסק עמו או לכבדו בשום דבר שבקדושה.

ט. מי שתבע את חבירו בעל כורחו בפני הערכאות, ומחמת זה מבקשים הערכאות מאדם מסוים או מכמה בני אדם להעיד בפניהם מה שידועים - מדין תורה הם פטורים מלהעיד לטובת התובע, למרות שראו מה שקרה. ואדרבה עליהם לחפש סיבות שיפטרו אותם מלהעיד שם.

אולם אם מחמת חוקיהם נאלצו להגיע ולהעיד - מותר להם לומר בפני "שופטי" הערכאות, שאינם יודעים או שאינם זוכרים היטב את המקרה או שלא היו נוכחים שם וכדומה.

י. כל מי שידוע עדות שתסייע לנתבע, שהגיע בעל כורחו לדיון בערכאות - חייב לבוא לשם ולומר להם את עדותו כדי להציל עשוק מיד עושקו, ויקיים בכך מצוות השבת אבידה.

יא. אדם שהפסיד בתביעתו בביה"ד, ולכן תובע כעת המפסיד את הזוכה בפני הערכאות - מצוה על הדיינים, ועל כל מי שיכול לסייע לזוכה - להעיד בפני הערכאות לזכותו, כדי לזכות את הזוכה בדין תורה, ומקיים בכך מצוות השבת אבידה.

יב. התובע את חבירו בפני הערכאות והפסיד שם - קנסו אותו חז"ל או רבותינו הראשונים, שאפילו אם כעת ירצה התובע הנ"ל לדון בפני ביה"ד - לא יקבלו את תביעתו. דין זה קיים אפילו אם נראה לדיינים שלמרות שהתובע שהפסיד בערכאות - הוא צודק בתביעתו על פי דין תורה.

יג. אם הנתבע שיצא זכאי בערכאות יודע, שאכן הוא חייב כסף למי שתבעו שם - צריך לשלם לו את חובו, למרות שהתובע עשה איסור גמור, וגם גרם לו עגמת נפש מרובה.

אלא שבמקרה זה, רשאי הנתבע לקזז מחובו את הסכום הכספי שהוצרך לשלם עבור העו"ד שייצג אותו בערכאות, דמי האגרה ששילם לערכאות. וכן כל כסף נוסף ששילם מחמת התביעה שם, ושלא היה נצרך לשלמו אם הדיון היה נעשה בפני ביה"ד.

יד. מי שנתבע בעל כורחו לדון בערכאות, רשאי הנתבע להתנהג בערכאות בכל מה שקשור לאמירת האמת, וכן ביחס למסמכים שיציג בפניהם, וכל הדומה לכך, והמסתעף מכך - כפי שהיה נוהג אם היה נתבע בפני אנשים אלימים שרוצים לגוולו, ולקחת ממנו את כספו בעל כורחו וד"ל.

טו. אסור ללכת לערכאות גם לצורך עשיית פשרה בין הצדדים. מאחר וגם פשרה נקראת דין [סמ"ע סי' סח, ס"ק י"ג, ובנתיבות שם ס"ק יא].

טז. אסור לדון בערכאות גם בנושאים שאין ביה"ד דן בזמן הזה.

יז. האיסור לדון בערכאות קיים, גם אם אין ביה"ד במקום מגורם.

לפיכך במקרה כזה, או שילכו לדון בעיר אחרת בפני ביה"ד שקיים שם. או שיקבלו עליהם בקנין לדון בפני אדם שמוסכם עליהם או שלושה אנשים שמוסכמים עליהם שידונו אותם לפי שיקול דעתם, ואפילו שהם לא יודעים את דיני התורה.

יח. אם הצדדים לא הגיעו להסכמה לאיזה ביה"ד ילכו, אמרו חז"ל, שכל אחד מהם יבחר דיין אחד שסומך עליו, ושני הדיינים הללו יבחרו דיין שלישי שהוא יכריע אם לא תהיה הסכמה ביניהם. אולם אין היתר בשום אופן, ובשום מקרה, לדון בפני הערכאות.

יט. באיסור לדון בפני הערכאות כלול גם, שאסור לתת יפוי כח לעו"ד או לכל אדם אחר שיגיש תביעה בשמו בפני הערכאות.

איסור זה קיים אפילו אם התביעה נגד הנתבע ממילא מוגשת ע"י חלק מהשותפים עמו שאינם שומרי תו"מ. ולכן גם במקרה זה, צריך התובע הנוסף לקבל היתר מביה"ד או לפחות מדיין ותיק המתמחה בדיני ממונות, כדי שיוכל לצרף את חתימתו לכתב התביעה לערכאות שהוגש ע"י שותפיו.

כ. מבואר בשו"ע (ח"מ סי' ד), שישנם מקרים שמוותר לאדם לעשות דין לעצמו כדי להציל את ממונו מהרוצה לעושהו. אולם גם במקרים אלו אסור לעשות זאת ע"י הערכאות מבלי לקבל תחילה היתר מביה"ד [שו"ת תרומת הדשן סי' דש].

כא. אם ישנו חשש שהנתבע הינו אדם אלים או שאינו שומר תו"מ, ומסתבר שלא יגיע לביה"ד, וגם אם יגיע ויתדיין שם אולם סביר להניח שאם יפסיד - לא קיים את פסק הדין, למרות זאת - חייב התובע להזמין תחילה לביה"ד. ואם לבסוף לא יגיע הנתבע לדיון לאחר ההזמנה הראשונה, או שיזמין אותו שלש פעמים - ביה"ד יתן לתובע היתר להציל את ממונו גם ע"י הפניה לערכאות. מסמך שנקרא - כתב סירוב.

כב. גם בארץ ישראל נותנים בתי הדין לתובע כתב סירוב, למרות "שהשופטים" בערכאות רובם יהודיים. ואינו עובר בתביעתו בפניהם על האיסור לפני עיוור לא תתן מכשול.

כג. מאחר וכשהנתבע מסרב לדון בפני ביה"ד, לא תמיד ברור לביה"ד שהתובע צודק בתביעתו, ויתכן שאכן הצדק עם הנתבע, ולא מגיע לתובע ממנו כסף, ולכן אין לתובע עילה מוצדקת לתובעו בערכאות. לפיכך אע"פ שהנתבע נהג שלא כדין בכך שנהג בעזות פנים שלא הגיע לביה"ד להתדיין, למרות שהוזמן על ידם. אולם מחמת הספק נהוג בזמן הזה בבתי הדין לכתוב את כתב הסירוב באופן כללי. כלומר, שהתובע רשאי להציל את ממונו בכל דרך שתראה לו, מבלי לפרט יותר מכך.

כד. אם הצדדים קיימו דיון בביה"ד וניתן להם פסק דין, והמפסיד בדיון אינו מקיים את החלטת ביה"ד, רשאי הזוכה לפנות לערכאות או להוצאה לפועל כדי שיממשו בפועל את ביצוע פסק הדין. ואם קיבל לכך רשות מביה"ד, רשאי לתבוע את המסרב שישלם לו את כל ההוצאות הכספיות שנגרמו לו

מחמת שסירב לקיים את פסק הדין. [רמ"א חו"מ סי' יד, ה. וע"ש בהגהות רע"א].

כה. אם טען הנתבע לביה"ד, שאינו רוצה לדון בפניהם, אלא בפני ביה"ד אחר - אינו נחשב סרבן. דין זה קיים אפילו אם בביה"ד השני נמצאים דיינים שהינם ברמה פחותה בהרבה מביה"ד הראשון.

נחלקו האחרונים מה הדין אם הנתבע טוען שרוצה לדון בפני ביה"ד שנמצא בעיר אחרת, האם הוא נחשב סרבן. ומאחר ויש בכך ספק באיסור תורה של הליכה לערכאות, לכן לא ניתן להוציא נגדו כתב סירוב.

אולם אם ניכר לביה"ד שטענותיו של הנתבע הינן לצורך התחמקות בלבד, ואינו מעוניין כלל להתדיין בפני ביה"ד - רשאי ביה"ד לתת לתובע כתב סירוב, לאחר שיתרו קודם בנתבע.

כו. מוסדות ממשלתיים או חברות וארגונים ששייכים לשלטונות הממשלתיים או לעיריות, וכן כל ארגונים וחברות מסחריות שידוע ממקרים אחרים שבהם נתבעו לביה"ד וסירבו לבוא בפניהם או שסירבו לקיים את פסק הדין שקיבלו. וכל שכן אם בתקנון שלהם כתוב בפירוש, שרק החלטה משפטית של הערכאות תחייב אותם - נחשבים כאנשים שלא מצייתים לדין תורה, וניתן לתובעם ישירות בערכאות מבלי לקבל תחילה כתב סירוב מביה"ד.

כז. מותר לפנות לערכאות לאשר צוואה, אפטרופסות או כל מסמך אחר שרוצים לתת לו תוקף ביצועי, ולא ניתן לעשותו באמצעות בית הדין.

כח. מי שנשבע שידון בערכאות - שבועתו בטלה, ונחשבת כשבועת שוא שבאה לבטל מצוה, ולכן לא צריך להתיר אותה. כט. אם נתן התובע יפוי כח לעו"ד שייצג אותו בערכאות, למרות שהנתבע לא סירב להתדיין בפני ביה"ד - חייב התובע לשלם לנתבע כל הנזק שנגרם לו מחמת הדיון בערכאות. חיוב זה קיים - אפילו אם גם בדין תורה היה זוכה התובע בדין.

ל. כשביה"ד נותן רשות לתובע לפנות לערכאות, הוא רשאי לתבוע שם רק מה שמגיע לו על פי דין תורה. וכשמסופק בדבר - יתייעץ התובע עם דיין ותיק לדעת מה מגיע לו. ולכן אם קיבל מהערכאות כסף נוסף - יצטרך להשיבו לנתבע.

לא. אם העו"ד שמייצג את התובע טוען, שכדי לקבל את הסכום שמגיע לו ע"פ דין תורה, צריך לתבוע דברים נוספים כמו: עגמת נפש, נזקי גרמא, מניעת רווח וכדומה, שע"פ דין תורה לא מגיע לו - רשאי התובע להגדיל את סכום התביעה, כדי שגם אם לבסוף בערכאות יפשרו או שיקבלו רק חלק מתביעתו, ישאר אצלו הסכום שהנתבע חייב לו, אולם אם לבסוף מחמת תביעתו הגדולה, יחייבו בערכאות את הנתבע בכל הסכום שתבע - יצטרך התובע להשיב לנתבע את ההפרש שלא מגיע לו ע"פ דין תורה.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת משפטים תשפ"ג ❖ גליון תקי"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

א. שן ועין

וכי יכה איש את עין עבדו וגו' (כ"א כ"ו)

ראיתי בספר עפעפי שחר (פרשת משפטים, ועוד עיין בחנוכת התורה ליקוטים על תנ"ך איוב) אייתי ששאלו רבינו האי גאון, האם העבד היוצא בשן ועין הוא רק כשהאדון התחיל בקלקלה והכה את עבדו על לא חמס בכפיו לזה אמרה תורה שיצא לחרות, או דילמא גם שהעבד התחיל בקלקלה והעז בפני אדונו והכהו האדון יוצא גם כן לחרות בשן ועין.

והשיב כי דבר זה לא נמצא לא בגמרא ולא בתוספתא ולא בירושלמי ולא בשום מקום, אבל יש לפושטו מגמרא דברכות (ה' א') דאמר רבי יוחנן יסורין מכפרים, קל וחומר משן ועין, ומה שן ועין שהם אבר אחד מגופו של אדם עבד יוצא בהם לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם, לא כל שכן.

והרי ובלי ספק אין יסורים בלא חטא והאדם הוא המתחיל בקלקלה בפני בוראו, ועל כרחך הכהו ה' ביסורין לכלה פשע, ועם כל זה הם מוציאים את האדם לחרות עולם, אם כן אף בשן ועין שהעבד יוצא בהם לחרות הוא גם כשהעבד הוא המתחיל להעז בפני אדונו. [בפרדס יוסף מביא דהריב"ש נסתפק בזה. ולא ידעתי היכן הוא בריב"ש. ועיין שם שפירש בזה קרא דאיוב].

א. שן ועין תשלום נזיקין

הנה כתב בחזון איש (בי"ק סי' י"א ס"ק כ"א) דשחרור העבד בשן ועין היא כדין תשלום נזיקין, דשחרור העבד הוה תחת נזיקין בבן חורין. ולכן כתב דאם דין הוא שרופא אינו בכלל מזיק, הוא הדין אדון רופא שהוציא שן עבדו אין העבד יוצא לשחרור. [והא דבעינן קרא לרופא היינו היכא שבאמת לא היה נחוצ].

ב. במותר להכותו לא יצא לחרות

מעתיק נראה דהא דמבאר בפוסקים בפרק המניח (כ"א א') דשרי להכות לאפרושי מאיסורא, או באופן דעביד איניש דינא לנפשיה, או בתור חינוך היכא דשרי ליה לחנכו, אם בכחאי גוונא הכה ראשי אברים, בזה לא יצא לחרות דהא קא עביד מדינא ובבן חורין היה פטור מתשלומין, והרי להאמור כל היכא דפטור מתשלומין נזיקין פטור נמי משן ועין.

ג. איירי דלא יהיה רשאי להכותו

מעתיק להאמור, על כל כרחך לא איירי רב האי גאון בגווני הנ"ל שמכה העבד בדין, אלא איירי שאע"פ שהעבד התחיל בקלקלה, מכל מקום לא היה רשות להאדון להכותו.

ב. גלגל החוזר בשן ועין

הנה יש לדון באדון שהכה עבדו בהפיל את שינו או סימא את עינו, וגם מת העבד מהמכה, האם העבד יוצא לחרות. ולכאורה הוה גלגל החוזר:

א. ג' הקדמות

הנה יש להקדים בזה כמה הקדמות:

חדא, הנה איתא בקרא דמכה עבדו ומת העבד רק לאחר יום או יומיים פטור, אבל אם מת העבד בתוך יום או יומיים חייב. ואיתא במכילתא (לגירסת הגר"א) דהיינו דוקא כשהוא עבד בשעה שמת, אבל אם בינתיים נשתחרר, האדון יהא חייב, דהרי זה כהרג בן חורין שחייב מיתה אף אם מת רק לאחר יום או יומיים. תו, אדון שחייב מיתה על הריגת עבדו, אם כן אין העבד יוצא לחרות, דקם ליה בדבריה מנינה. [נ"א: אמנם עיין באמרי משה סי' מ"א שהוכיח שאין יציאת עבד בראשי אברים נידון כתשלומין ליפטר]. תו, אדון שהכה עבדו בראשי אברים, כגון שהוציא את עינו, ומגודל המכה בעינו מת העבד, גם כן יצא העבד לחרות.

ב. גלגל החוזר

מעתיק יש לעיין דאדון שהכה עבדו והוציא את עינו ומת העבד, האם העבד יוצא לחרות, לכאורה הוה גלגל החוזר, דהרי כיון שמת העבד על ידי ראשי אברים העבד יוצא לחרות, ואז האדון חייב מיתה על הריגתו דהרי בשעה שמת כבר השתחרר ואינו עבד [כמבואר במכילתא הנ"ל], אמנם כיון שהאדון חייב מיתה אם כן קם ליה בדבריה מנינה ואינו יוצא לחרות אלא נשאר עבד, אך אם נשאר עבד אם כן פטור האדון ממיתה ושוב יוצא לחרות, וחוזר חלילה.

ובפנים יפות (שמות כ"א כ"א על קרא דלא יוקם כי כספו הוא) ובהמקנה (קידושין כ"ה ב' ד"ה והנה) נקט דבכהאי גוונא באמת אינו יוצא לחרות ופטור ממיתה, דהוי שני הפכין בנושא א', דאם יתחייב מיתה ממילא דאין יוצא לחרות, אך אם באמת אינו יוצא לחרות אם כן אינו חייב מיתה. [עייין שם שביאר בזה קרא "לא יוקם כי כספו הוא" דכיון דהעבד הוא "כספו" ממילא אין לחייבו מיתה וגם שייצא העבד לחרות, דקם ליה בדבריה מנינה, וממילא לא יצא לחרות כלל ופטור האדון ממיתה].

ג. מיתה אינו ראשי אברים

אמנם יש לדון דלא כהנ"ל, דראשי אברים שנסתיים במיתה לא חשיבא כראשי אברים כלל אלא הוה כהריגה, וכמו דחזוין בשור שהרג עבד דחייב לשלם שלשים שקלים ונפטר על החבלה. וכן בבור ט' דפטור על מיתה אף שמת אחר כך. [וכך כתב בפנים יפות (שמות כ"א כ') על הקרא דוכי יכה איש את עין עבדו, דמיתה לא הוה בכלל ראשי אברים].

אך יש לדון דמיתה לא גרעא מראשי אברים. וצריך ראיה לזה.

ד. פטור מחמת המלקות

תו יש לדון בעיקר הנידון, דבהכה עבדו ויצא עינו, אף אם מת רק לאחר יום או יומיים דפטור ממיתה, מכל מקום ילקה, ואע"פ שהתרו בו רק על המיתה, מכל מקום הוה התראה גם על מלקות, דמותרה לדבר החמור הוה מותרה לדבר הקל, אם כן עדיין יהא פטור ממנון מפאת המלקות ואם כן לא יצא לחרות בשן ועין אלא ישאר עבד. וצריך עיון.

ה. קושיית הגרע"א

הנה בהאי נידון דחוזר חלילה בקם ליה בדבריה מנינה, יש לדון במה שכתב הגרע"א,

דהנה איתא במשנה בפסחים (ל"א ב') דהאכל תרומת חמץ פטור מן התשלומין. ומוקמין לה בגמרא (שם ל"ב א') דאזיל לשיטת רבי נחוניא בן הקנה שאף בחיוב כרת אמרינן קם ליה בדברה מיניה ופטור מן התשלומין, ולכן כיון דחייב מיתה בידי שמים על התרומה וכתת על החמץ, אם כן פטור מן התשלומין.

והקשו תוספות בכתובות (ל' ב' ד"ה ולאביי) דהגמרא הוה מצי להקשות גם התם דמדאגביה כבר קנה להתרומה ונתחייב בתשלומי תרומה, ואילו הכרת על החמץ והמיתה על התרומה אינם אלא עד שיאכל ומדוע נפטור בקים ליה בדברה מיניה. ונשאר התוספות בקושיא.

וכתב הגרע"א (כתובות שם, וכן בהפלאה שם) דשאני התם דאינו חייב ממון על שעת ההגבאה, דהרי כיון שבאותה שעה מתחייב באחריות על החמץ ועובר בבל יראה, אם כן המלקות של הבל יראה פטור מן התשלומין. ואחר כך בשעת אכילה נפטור מהממון מחמת הכרת.

אמנם תיקשי על דברי הגרע"א, הרי כיון דהבל יראה פטור מתשלומין משום גזל, אם כן אין כאן חיוב אחריות, אם כן שוב אינו עובר בבל יראה ואין כאן מלקות לפטור מהתשלומין, אמנם אם אינו עובר בבל יראה, אם כן שפיר יש לחייבו באחריות, וחוזר חלילה.

[אלא אם כן נימא דחיוב לשלם ממון לצאת ידי שמים משוי גורם לממון ויעבור על בל יראה].

אמנם לדברי המקנה הנ"ל אתי שפיר דברי הגרע"א, דבכהאי גוונא אי אפשר לחייבו, ותרוייהו איתנייהו גם פטור ממלקות וגם פטור ממון.

ג. שומר חנם שנהנה

עובדא הוה במי שהיה שומר חנם על פעמון שמצלצל מדי זמן לזמן, והנה בזה הבריח גנבים.

ויש לעיין האם דינו כשומר חנם, מכיון שהמפקיד לא שילם לו, או דילמא הוה כשומר שכר כיון למעשה החפץ הביא לו תועלת.

א. אדם אחר שילם למשאל

הנה קיימא לן דשומר חנם חייב רק בפשיעה, ושומר שכר חייב גם בגניבה ואבידה, ושואל חייב גם באונסין. ושוכר קיימא לן דדינו כשומר שכר. ויש לעיין מהו בשואל שאדם אחר שילם להמשאל.

ובאמרי בינה (דיני הלוואה ס"י ע"ד) אייתי בשם דברי משפט (ס"י ע"ב ס"ק ב') דחשיב כשוכר ולא כשואל, ויליף לה מתשובות הר"ן (ס"י י"ט, ומובא בש"ך חו"מ ס"י ע"ב ס"ק כ"ט) בשואל ספר מחבירו וניזוק הספר באונס, דפטור השואל מאונסין, דהרי המשאל נהנה גם כן, דכיון דהמשאל קעביד מצוה אם כן בעת ההשאלה פטור מצדקה מפאת עוסק במצוה נמצא דהמשאל משתכר פרוטה דרי יוסף, אם כן חשיבא המשאל כמשכיר וחוזר השואל להיות כשוכר ופטור מאונסים.

חזינן דאע"פ שהשואל לא שילם להמשאל, אלא הרויח ממקום אחר מכל מקום חשיב כשוכר.

ב. אדם אחר שילם לשומר חנם

מעתה יש לעיין בנידון דידן, בשומר חנם כלפי המפקיד ואדם אחר משלם לו על השמירה.

ולכאורה הכי נמי בכהאי גוונא הוה שומר שכר, דהרי הכי נמי חזינן דשומר אבידה הוי שומר שכר אע"פ שהמפקיד לא נתן לו השכר, דהשכר הוה פרוטה דרב יוסף. [שהרויח בהא שלא היה מחוייב לתת צדקה בעת שהיה שומר אבידה].

והנה בגוונא שהדבר לא שכח שיהנה השומר, לא נעשה שומר שכר, דהרי טעמא דרבה דפליג על רב יוסף בשומר אבידה וסובר דשומר אבידה אינו שומר שכר, היינו משום דסבירא ליה דפרוטה דרב יוסף לא שכח, אבל דעת רב יוסף דשכח. חזינן דבעינן שההנאה יהא שכח. [הנה כעין זה יהא במי שהפקידו אצלו חתול והוא אוכל עכברים].

ג. רשבי"א פליג על גוונא דשואל

הנה באמרי בינה (שם) אייתי מתשובות הרשב"א (ח"ו ס"י קפ"ט) להיפוך, דבגוונא הראשון הנ"ל בשואל, חייב באונסין כיון שכל הנאה הוא של

השואל רק אדם אחר מהנהו להמשאל. וכתב באמרי בינה דצריך לומר דהרשב"א פליג על תשובות הר"ן.

אמנם לענין גוונא השני דשומר חנם, הרי מוכחא הכי מדינא דשומר אבידה כהנ"ל דבכהאי גוונא חשיב שומר שכר אע"פ שהבעלים אינו משלם לו אלא רק מרויח ממקום אחר.

ד. הנאה בגרמת הפקדון

הנה כתב באמרי בינה (שם) דכל הנידון רק בהנאה שמגיע לו בגרמת החפץ, הלכך בשוכר פרה והשאלה לאחר, המקבל דינו כשואל אע"פ שהבעלים קיבלו כסף, דאין הכסף מחמת ההשאלה, דהא אף אם לא היה השוכר משאל לו, גם כן כבר נתחייב בדמי שכירות הפרה, ולא נתוסף הנאתו במה דהשאלה לאחר, משא"כ בנידון דידן הרייח של המשאל הוא מחמת החפץ, דאם לא היה משאל לו לא היה לו הנאה הזאת, לכך פטור השואל מאונסין.

ה. משתמש באבידה לצורכו

הנה קיימא לן (משנה בבא מציעא כ"ט ב', שולחן ערוך חו"מ ס"י רס"ד סעי' י"ט - כ') דשומר אבידה יכול להשתמש בכלי עץ לצורכן מעט כדי שלא ירקבו, ולפתוח ספר לקרוא בו כדי לשמור על הספר. וכן כיוצא בו.

ותיקשי ליהוי שומר שכר מהאי טעמא דהרי משתמש באבידה ונצטרך לומר דכל הפעולה של השמירה הוה עבור המפקיד, דהרי הא משתמש בו הוא כדי שלא יפסד הכלי, ואם כן לא נחשב שקיבל לעצמו שכר.

אך תיקשי מפרוטה דרב יוסף דהרי גם התם כל פעולתו הוה עבור המפקיד ומכל מקום כיון שנהנה חשיב שומר שכר.

אך יש לחלק, דבשלמא התם בפרוטה דרב יוסף, רק גוף השימוש הוה עבור המפקיד אבל ההנאה שנפטור מלתת צדקה אינו מחמת טובת המפקיד, משא"כ בנהנה מכלי או ספר, הרי גוף ההנאה עבור המפקיד דהרי משתמש בו כדי שלא יפסד הכלי.

ד. כל השומרים הוה מצוה

הנה אמרינן (בבא קמא נ"ו ב') בשומר אבידה דהוה שומר שכר, דכיון דעיסוקו בהאבידה הוה מצוה, אם כן באותה שעה שעוסק באבידה הרויח שפטור לקיים מצוות צדקה ולתת פרוטה לעני.

ויש לדון אמאי אמרינן הכי רק לענין שומר אבידה ולא לענין שאר שומרים שגם יחשב כעשיית מצוה וכדלהלן:

א. כל משאל עוסק במצוה

כתב בספר אהבת חסד (ח"א ס"י א' סעי' ב') דמצוה להשאל כליו ושאר חפציו גם לעשיר, כי הכל ממדת החסד שהקב"ה חפץ בו ובחסד כלול כל ענין שהאדם יכול להטיב בה לחבירו.

מעתה דן באהבת חסד דאם כן כל שואל יהא פטור מאונסין, דהרי המשאל מקיים מצוה בהשאלתו, ואם כן בעת ההשאלה פטור מפרוטה דרב יוסף, וכמו שכתב בתשובות הר"ן הנ"ל לענין משאל ספר.

ותירץ באהבת חסד, דכל משאל חפץ אינו מצוה גמורה כמו במשאל ספר ללמוד בו.

ב. משאל לעני עוסק במצוה

אך הקשה באהבת חסד (שם) דעכ"פ במשאל כלי לעני ונאנס אצלו, יהא פטור דהא הכא ודאי הוה מצוה גמורה להשאלו ועדיף ממשאל ספר לחבירו.

ותירץ דלא שייך בזה לומר שהוא משתכר אז למיתב צדקה לעני, דהא מאי טעמא הוה פטור משום דהוא עוסק עתה במצות השאלה דחיובו משום צדקה, אם כן הרי הוא נותן עתה צדקה ונמצא שאין משתכר בזה כלל.

[וצריך עיון אם נתינתו משוה פרוטה והרייח הוא בשוה פרוטה].

ג. שומר חנם עושה מצוה

הנה יש להקשות להיפוך, דכל שומר חנם שעושה טובה למפקיד יהא

שומר שכן, דהרי השומר חנם מקיים מצוה דגמילת חסדים ואם כן
יהא פטור מפרוטה דרב יוסף.

וכעין זה הקשה בפני יהושע (בבא קמא נ"ו ב') דהרי שומר חנם שוטחה
לעת הצורך ואם כן הוה עוסק במצוה ויהא שומר שכן מטעם פרוטה
דרב יוסף. [ותירץ בפני יהושע דכוונתו רק שלא יצטרך לשלם למפקיד אבל אין כוונתו לשם
מצוה].

וכתב בתורת מיכאל (סי' ב'), מובא במשברי ים על עשה דוחה לא תעשה, סי' ה'

הלכות שבת - דיני שבת התלויים בדבור - ענף א'

[הנה לומר לנכרי לעשות ספק מלאכה דאורייתא, בחזון איש (כלאים
סי' א' סק"א ד"ה ואפשר) כתב דשרי, דהרי כתב דשרי לומר לנכרי להרכיב
ספק כלאים. ובאר יצחק (או"ח סי' י"ג) הקיל לדבר מצוה בצירוף דעת
בעל העיטור דאמירה לנכרי שרי אף בדאורייתא לדבר מצוה].

ד. בהיתר בורגנין

הנה אמרינן היתר לומר שילך משום שאפשר על ידי בורגנין. ויש
לעיין אם שייך לומר שילך למדינת הים דאין בורגנין על מים, אך שייך
על ידי גשר, ובפשוטו לא אמרינן לה.

והגרע"א בתשובות (קמא סי' ה') אייתי בשם אבן העזר (סי' רס"ג) דכדי
שבפועל יטלטל בעינן שהבורגנין יהא מערב שבת, ולפי זה היאך שרינן
אמירה. וצריך לומר דשרינן משום דאם היה בורגנין היה מותר. [א"ה.
ואם כן הכי נמי נימא דאם היה גשר היה מותר].

[וברשב"א (שבת שס) כתב דפשיטא שמותר לומר שילך בעצמו, אלא
איירי שאומר לחבירו תלך עמי, אך לדינא קיימא לן דגם באומר על
עצמו בעינן להיתר בורגנין].

ובדעת תורה (למהרש"ם סי' ש"ז ס"ק ח') אייתי קושיית פנים מאירות (ח"א
סי' ל"ב) דהרי אמרינן (עירובין כ"א א') אין בורגנין בבבל ובחוץ לארץ. ויש
לומר דמכל מקום יהא שרי על ידי מחיצה דהרי איתא בגמרא (שבת ק"נ
ב') דשרינן גם מפאת דשייך על ידי מחיצה.

ה. לומר שיעשר מחר

הנה יש לעיין אם שייך לומר שיעשר למחר, כיון דשייך לעשר בשבת
על ידי תנאי. אך יש לומר דלא שרינן, דהרי התנאי משוי כאילו עישר
מתאמול ואם כן לא יהא שייך ההיתר. וצריך תלמוד.

ו. הנראה שתעמוד עמי בערב

הנה איתא בגמרא שבת (ק"נ א') אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד
עמי לערב, וברש"י פירש, נראה אם תעשה כן, [ואע"פ דשניהם יודעין
שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו מכל מקום כיון דלא מפרש
בהדיא שרי], וברמב"ם (פכ"ד מהל' שבת ה"ד) פירש, הנראה בעיניך
שתעמוד עמי לערב, אבל מכל מקום אינו יכול לומר לו שתבוא אלי
הערב.

והנה לכאורה לדבר מצוה יהא שרי, שהרי אין האיסור מצד שלוחו
שהרי הנדון על מוצאי שבת.

והיינו דיש לעיין אם מותר לאדם לומר לחבירו שיעשה בשבילו
מלאכה דאורייתא במוצאי שבת לצורך דבר מצוה.

וכמדומה דאשרינן דגרע מדיבור לדבר מצוה. אך חזינן (שולחן ערוך סי'
ש"ו סע' ו') דמותר לפסוק צדקה בשבת על מנת לשלם במוצאי שבת.
וצריך עיון.

ז. דרך רמז

הנה בדרך רמזא שרינן לומר לנכרי שיעשה מלאכה כדי למנוע
הפסד, כגון להדליק החשמל שהמקרה יפעול וכך לא יתקלקל המאכל.
ויש לעיין באופן דלא שרינן לרמז לנכרי שיעשה מלאכה בשבת, האם
עכ"פ יהא מותר לומר לנכרי שיבוא בערב לאיזה מקום ושם ירמז לו.
ולכאורה יצטרך לומר לו אם תוכל לבוא.

אך העירוני דהטעם דאסור לומר לו שיבוא בערב, דאז מצרפינן
האמירה שיהא אחר כך בערב לאמירה דהשתא משא"כ כשאחר כך
רק ירמז ולא תהא אמירה כלל.

[רבינו כתב ההערות דלהלן לפום ריהטא בלימוד הגמרא].

א. לשכור פועלים למלאכת היתר

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ז סע' ב') אסור לשכור פועלים ולא לומר
לנכרי לשכור לו פועלים בשבת, אף על פי שאין הישראל צריך לאותה
מלאכה אלא לאחר השבת, שכל מה שהוא אסור לעשותו, אסור לומר
לנכרי לעשותו.

שמעינן דאין לשכור פועלים בשבת אף לצורך מחר. ויש לעיין האם
שרי לשכור פועלים למלאכת היתר למחר. והנה אם יאמר להם שכרם,
זה אסירא אף שמותר להם לקבל השכר, אבל הנידון באינו אומר להם
שכרם, ובפשוטו מותר. ואולי שרי גם לומר בשבת לעשות מלאכת
היתר בשבת, והשכר יהא מותר להם כאשר יש הבלעה.

ב. ילך למדינת הים

הנה כתבו תוספות (שבת ק"נ א' ד"ה מה, מובא במשנה ברורה סי' ש"ז ס"ק ט')
שאפילו אם יאמר לנכרי שישכור לו פועלים לאחר השבת גם כן אסור,
דהרי חזינן שאסור לומר בשבת שילך למחר למקום פלוני שהוא חוץ
לתחום וכל ההיתר רק בגלל שיכולים לבנות בורגנין.

והנה יש לעיין אם מותר לומר בשבת שביום ראשון ילך למדינת הים
דהרי היאך שייך בורגנין על הים.

וכי תימא שילך בספינה ואין תחומין למעלה מעשרה, ואף ב"ב מיל
הא כתב ברמב"ם (תשובות סי' קנ"ד – קנ"ו, שולחן ערוך סי' ת"ז) דבימים ונהרות
לא אמרינן איסור תחומין דאינו דומה לדגלי מדבר. מכל מקום הרי
לא שרינן להתחיל לילך בספינה בשבת.

ג. לנסוע באוירון

הנה לכאורה אסור לומר בשבת שישע באוירון לאחר שבת, דהרי
אסור לנסוע באוירון מפאת האיסור חוץ לתחום, שהרי הוה ספק אם
יש תחומין למעלה מעשרה, וב"ב מיל מחמרינן בהאי ספיקא דהוה
ספיקא דאורייתא.

אך באמת יש לדון אם מותר לאדם לומר בשבת שביום ראשון יבשל
מבן דרוסאי לכל צרכו, באופן שאין הגזירה דשמא יחתה, דהרי לחד
גיסא נימא דאסור לומר כך בשבת, דעצם המלאכה הוא ספק ואסורה
מדינא דספק דאורייתא לחומרא, אמנם לאידך גיסא יש לדון דמותר,
דהרי האיסור האמירה עליה הוה רק מדרבנן, ואם כן נימא דספק
דרבנן לקולא. ואם כן היכי לדייני.

והנה כתב הגרע"א (גליון שולחן ערוך סי' רע"א על מג"א סי' י"ב) דאע"פ
דאסור לאכול לפני קיום מצוה, מכל מקום בספק אם קיים מצוה
דאורייתא, אע"פ שאכתי חייב לקיים המצוה דהרי ספק דאורייתא
לחומרא, מכל מקום מותר לו לאכול לפני קיום המצוה, דהאיסור
לאכול לפני קיום המצוה הוא רק מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא. חזינן
דבספק דאורייתא שרינן מילי דרבנן.

אך לאידך גיסא הרי דן הגרע"א בתשובות (קמא סי' ס"ד) לענין איסור
הטלת מום בבכור, האם אסור להטיל מום בספק בכור על ידי נכרי. מי
אמרינן דמותר, מכיון דהוה רק ספק בכור, ואיסור אמירה לעכו"ם הוא
רק מדרבנן, ואם כן נימא ספק דרבנן לקולא. או דילמא אמרינן דאסור,
דמתחילה נאסר מצד ספק בכור, ומשום הכי נאסר מספיקא בגיזה ועבודה
כדינא דבכור, אם כן לא מקילינן בספיקו בהא דנתגלגל ממנו איסור
דרבנן, כגון להטיל מום על ידי אמירה לעכו"ם. והכריע הגרע"א כהצד
השני דאסור. חזינן דבספק דאורייתא אסירא גם מילי דרבנן. והשתא
יש לעיין בנידון דידן למאי דמיא.

ענינים שונים [א]

ב. לחלק בין לימוד להסתכלות

אך תיקשי דהא לאידך גיסא חזינן (שולחן ערוך יו"ד סי' רכ"א סעי' י"א)
דהמודר הנאה מחבירו אסור ללמוד ממנו דברים שנוטלים עליהם
שכר, והרי מאי שנא לימוד תורה מרבו מלמוד לצורך ידיעת עניני
רפואה.

ועל כרחך צריך לחלק, דהא דשרינן היינו דוקא הסתכלות כגון
לספור האברים או להסתכל על הלחמי תודה, אבל לימוד אסרינן.
נולשון החזון איש דבמת אין כאן אלא ראייה בעלמא ואין ראייה זו נמכרת בשכר ואם כן לא
מקרי הנאה, הלכך דוקא על ראיית אברים של מת או על חלות תודות, הרי אינם נמכרים
בשכר, אם כן לא חשיב הנאה, משא"כ ללמוד מתוך ספר או מאדם, בזה הרי משלמים שכר.
ואם כן נימא דאסור ללמוד עשיית הקשר עם הרצועות, דזה אינו
רק הסתכלות אלא לימוד.

ג. מצות לאו ליהנות ניתנו

אמנם עדיין יש לומר דשרי מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו, והרי
לעשות קשר של תפילין הוא מצוה.

אך יש לעיין אם מותר לקחת שכר ללמד לעשות קשר של תפילין,
וכן אם מותר לקחת שכר ללמד שחיטה, וחזינן (כתובות ק"ו א')
שהמלמדים הלכות שחיטה וקמיצה לכהנים בבית המקדש היו לוקחין
שכרם מתרומת הלשכה. ואם כן אסור במודר הנאה.

ד. ללמד בתפילין של עצמו

אבל אם נימא דמיתסר ברצועות של תפילין שבלו יהא אסור ללמוד
בנו לקשור בתפילין של עצמו. וכמדומה דמעשים בכל יום דלא כן.
ויש לומר דהתם עדיף דכל פעם שקושר קא עביד הנחת תפילין
משא"כ ברצועות לחודיהו.

ענינים שונים [ב]

ב. ממנה דיין דאינו הגון

הנה יש לעיין בפרשת דברים בלאו של הממנה דיין שאינו הגון, כתב
במנחת חינוך (מצוה תי"ד) דאין מלקות כי דבר זה אין לעמוד עליו שהוא
יאמר שהוא חכם וכדומה. ותיקשי הא קיבל עליו התראה.

ג. לחלק

יש לדון לחלק, דבשופט יאמר שהדבר ברור שהוא הגון ואם כן בקבלת
ההתראה התכוון רק לאחוכי ביה, משא"כ בענוי לא שייך לאחוכי כיון
דלא שייך לומר שהדבר גלוי. ודחוק מאד.

[תו עיין בתוספות בשבועות (ל"ז א' ד"ה הו"ד) ובחזון איש (ח"י"ב ליקוטים סי' כ"ד לדף
ל"ז) מה שביאר בתוספות, ולאידך גיסא עיין ברמב"ם (פ"ב מהל' שבועות ה"י"ב), ועיין בספר
זכר דבר (סי' ה'). ועוד עיין בחזון איש (אה"ע סי' כ' ס"ק כ'), ובפני יהושע (גיטין י"ז א'),
ובשאגת אריה (סי' ע"ז) שהקשה בשוחט פסח על החמץ הרי אולי ביטל החמץ, ועיין במקור
חיים (סי' תמ"ח) מה שתיקח, ותיקשי מתוספות בשבועות ה"י"ל. ועיין מה שהבאנו בכל זה
בגליון פרשת דברים תשע"ד].

ענינים שונים [ג]

דפטור מדינא. וצריך תלמוד.

ב. לא תירץ משום עוסק במצוה

אמנם הראוני דאיתא בתשובות תשב"ץ (ח"א סי' ס') האי קושיא היאך
ישנו חוץ לסוכה, ותיירץ דכל האיסור מדרבנן שמא ימשך. ומשמע
דכוונתו דהתם בשמחת בית השואבה לא היה שייך שמא ימשך.
ותיקשי אמאי לא תירץ משום עוסק במצוה, אלא יהא ראייה דלא
כאגרות משה. [והעירוני הנ"ל דבגליון הגרע"א שנדפס בעין הגליון או"ח סי' תפ"ה תמה
הא קיימא לן דשינת עראי חוץ לסוכה אסירא מדינא].

ג. מצוה קיומית

הנה כתב בנתיבות המשפט (סי' ע"ב ס"ק י"ח) דיש לומר דעוסק במצוה
לא נאמר בגבאי צדקה כיון שאינם מחוייבים לקיים המצוה. אך
תיקשי מהא שמביא בביאור הלכה (סי' ע"ב סעי' ד' ד"ה ביום) דהעוסק
בניחוס אבלים פטור מן המצוה אע"פ שאינו חיובית. [ועיין באורך במשפטי
ים על עשה דוחה לא תעשה פט"ו ס"ק י' באורך בדינא דנתיבות המשפט].

קשר של תפילין

הנה קיימא לן (שולחן ערוך או"ח סי' קנ"ד סעי' ג') תשמישי קדושה שבלו,
כגון רצועות תפילין, יש בהם קדושה וצריך לגונזן.

וביאר במשנה ברורה (שם ס"ק י"ג) דלאחר שבלו ואין עומדין
לתשמישן עוד, אפילו הכי יש בהן קדושה ואסור להשתמש בהן או
לזורקן ועל כן יגנזם במקום המשומר.

ויש לעיין ברצועות תפילין שבלו האם מותר ללמוד עליהם לעשות
קשר של תפילין.

א. לימוד לא חשיב הנאה

הנה חזינן בגמרא בכורות (מ"ה א') שלמדו ממי שנידונה למיתה כמה
אברים יש באדם.

ותיקשי הא אמרינן (עבודה זרה כ"ט ב') שמת אסור בהנאה, ואיכא
דסברי דאף מת נכרי אסור בהנאה. (תשובות הרשב"א ח"א סי' שס"ה, ועיין
משנה למלך פ"ד מהל' אבל הכ"א, אך עיין תוספות בבא קמא י"א א' ד"ה שהשור).

ויליף מהכא בחזון איש (אהלות סי' כ"ב ס"ק ל"ב ד"ה איברא, וע"ע ביו"ד סי'
ר"ח סק"ז) שלימוד תכונות הדבר לא חשיבא הנאה.

ולעני"ד יש ראייה לזה מהא דאיתא במשנה בפסחים (י"א ב') שהיו
שתי חלות של תודה שנפסלו מונחות על גב האיצטבא, וידעו מהם זמן
איסור אכילת חמץ ושריפתו, דכל זמן שמונחות כל העם אוכלין,
ניטלה אחת תולין לא אוכלין ולא שורפין, ניטלו שתייהן התחילו כל
העם שורפין. ותיקשי הא נהנו מאיסור הנאה. אלא על כרחך חזינן
דבכהאי גוונא לא מקרי הנאה. והכי נמי לענין ללמוד קשר של תפילין.

לא תענון

איתא בקרא בפרשת משפטים לא תעשה כל אֱלֹמֶנָה וְיָתוֹם לא
תַעֲנוֹן (כ"ב כ"א). וכתב בחינוך (מצוה ס"ה) דאין לוקין, לפי שאין הענוי
דבר מסוים כדי להלקות עליו, כי לעולם יוכל המענה הרשע לטעון
בשקר כי מן הדין עינם או לטובתם.

א. קיבל עליו התראה

כתב במנחת חינוך (שם) בשם הגהות מ"ל דהטעם אינו נוח לו. נויש
לבאר דאיכא גוויי דלא שייך לומר כן].

תו כתב בשם ספר "יש סדר למשנה" דתיקשי הרי בכל הלאוין יכול
לטעון אמתלאות, מכל מקום כיון שקיבל עליה התראה ואמר אף על
פי כן, חייב מלקות, אם כן הכי נמי לענין האי לאו.

שומר אבידה שאינו חייב מדינא

הנה בדין שומר אבידה שאינו חייב מדינא רק לצאת ידי שמים,
כגון זקן ואינו לפי כבודו, [ואף שנחלקו ברמב"ם וברא"ש בתלמוד חכם, מובא
בשולחן ערוך ורמ"א ח"מ סי' רס"ג סעי' ג', אבל בעשיר דגם כן פטור כיון שאינו מחזיר
בשלו, ובה נהי דפטור מכל מקום אם מחזיר קא עביד מידת חסידות, ובאופן שיהא רשאי
להניח]. והשתא יש לעיין אם הוה שומר שכר או שומר חנם.

וראיתי בשם אגרות משה (בספר דברות משה למסכת בבא מציעא הערה כ"ח)
דפטור מפרוטה דרב יוסף.

א. מנמנמי אכתפא דהדדי

הנה לכאורה יש להביא ראייה מסוגיא בסוכה (נ"ג א') דבשמחת
השואבה לא טעמו טעם שינה, דהוה מנמנמי אכתפא דהדדי. ותיקשי
היאך ישנו חוץ לסוכה, ולכאורה היינו מפאת עוסק במצוה פטור מן
המצוה, חזינן דהיינו אף במצוה שאינה חיובית, ויהא ראייה דבזקן
ואינו לפי כבודו יהא שומר שכר. [נשאלו אם מותר לו לקחת כסף על ההשבה כיון
המזיק פטור.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבלת הגליון
במייל, לתרומות והערות:
L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 354
שבט תשפ"ג

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

אלא שפתאום התעורר להלכה מפורשת בשו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שצריך שלא יקפיד על העירוב אם יאכלנו חבירו, כי העירוב צריך להיות בשותפות נוחה ועריבה. וא"כ אם הוא כותב לא לקחת, זה מבטל את העירוב. אבל הוא הסתפק שמא הוא יכול לומר שבאמת הוא לא מקפיד אם מישור יאכל בתור זכות בעירוב, אלא הכיתוב הוא רק שלא יזיז סתם, ולא יאכל סתם באמצע שבוע כי רואה מצות מיתירות, אלא שהאדם ידע שזה העירוב, ואם בכל זאת ירצה לאכול מדיני העירוב, יהיה מותר לו. האם הכיתוב מקלקל, או שאפשר לסמוך על שאינו מקפיד בליבו, ועוד שמי שידע יבין שלא באו להפקיע את הזכות שיש מדיני העירוב שאפשר לאכול, אלא רק ביקשו מהאנשים לוותר ולא לקלקל. למעשה באותו ערב שבת נתנו לו פתרון, לכתוב נוסח קצת שונה, נא לא להזיז ממקומו, וגם הוסיף עליו לפרטים ניתן לפנות לאחראי. ועי"ז מי שרוצה יכול לקבל ממנו רק יצטרך לפנות לאחראי. אבל לגופו של ענין, עדיין צ"ע האם כתיבת המילים אין לקחת פוסלת את העירוב, כשכוונתו היא שלא להקפיד על מי שיקח. וצ"ע.

עמוד בישוב שהוקף בגדרות לצורך שמירת מערכת מים

בשבוע האחרון יצאנו לבדוק ישוב שעדיין לא ביקרו בו, ויש בו קהילה גדולה של שומרי תומ"צ, שגרים במקביל להרבה משפחות שאינן שומרות כלל רח"ל. בישוב הזה יש עירוב גדול, ואחד מהבודקים משתתף במסגרת השיעורים החדשה בעיר טבריה. יצאנו לשטח יחד איתו, לעבור על העירוב בצורה מדוקדקת ומסודרת, כדי לעמוד על הדברים הטעונים שיפור. באחד מהמקומות גילינו דבר מעניין, שבבדיקה פשוטה לא מבחינים בבעיה שיש בו, אלא רק בהסתכלות הלכתית מבינים את הבעיה. אחד מהעמודים שנמצאים בגבול השדות, היה סמוך למערכת השקיה של השדה, ובעל השדה רצה להגן על שטחו ההשקיה וצינורות המים, ולכן העמיד מסביב רשתות וגדרות במקרה זה הוא השתמש בגדרות ניידים המשמשים לעבודות בכביש וכדומה, אבל העמיד אותם בצורה קבועה וקשורה היטב. כשעברנו על

העירוב ראינו את העמוד עם החוטים לראשו עומד כרגיל, אבל שמנו לב שהגדרות מסביבו פוסלות אותו, ע"פ מה שכותב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאם העמיד את אחד מהעמודים בתוך מקום המוקף מד' ורוחותיו, [שהוא רשות בפני עצמו], לאו כלום הוא. המשנ"ב כתב לשון חמורה, שהעירוב הזה לא שווה כלום, למרות שהיו אחרונים שסברו להיתר [כאשר העמוד בולט מעל המחיצות כמו במקרה זה], מ"מ המשנ"ב פוסל אותו לגמרי. ובדאי שאין אפשרות לעשות עירוב כזה.

מיד יצאנו ועבדנו לתקן את הדבר, ובשלב ראשון הפתרון היה, להגביה את הגדר מהקרקע ג' טפחים, ועי"ז היא תהיה מחיצה תלויה, שאין לה דין מחיצה. ואע"פ שעדיין יש דבר המפריד באמצע הפתח, אין בזה חסרון כלל, אלא רק כאשר יש למפריד דין מחיצה, שאז העמוד מחולק בדיני הרשויות למרות שלא יכולנו להפריד את הגדרות וגם שלא לפגוע ברכוש של אדם אחר, לכן רק הגבנו אותם ע"י הכנסת אבנים גדולות מתחת הגדר, והסברנו לאחראי את המטרה ואת המשמעות ההלכתית שבה. במקביל אמרנו לו שיצור קשר עם בעל השדה, ויבקש לעשות חור בתחתית הגדר, [בגודל ג' טפחים ברוח, תחת המקום שבו החוט עובר], כדי שהתיקון לא יהיה נתון לשינויי קל בהסרת האבנים.

גדר של עבודות הרכבת והגבהה כדי שלא תפסול

דבר דומה לכך היה גם בסיוורם שנערכו בשבוע שעבר, להמחשת ההלכות לאברכים היקרים הלומדים כעת במסגרת השיעורים. באחד מהמקומות שעברנו בסיוור בירושלים, היתה גדר של עבודות הרכבת הקלה,

המצות של העירוב העירוני בבכנ"ס, והעירוב השכונתי בבית

שאלה מיוחדת שהגיעה למענה ההלכתי של מוקד העירוב, מאברך שנעשה אחראי על עירוב שכונתי חדש, וקנה מצות להניחם לצורך העירוב, נתן לחבירו שיגביה ויזכה עבור כל השכונה וגם עבור כל העיר [כדי שלא יחלוק את עצמו מהעירוב של העיר, כמו שכתב המשנ"ב (סי' שס"ו ס"ק ל"ג, ובביאור ההלכה סעיף י"ז)]. לאחר מכן פנה לבית הכנסת כדי להניח בו את העירוב כפי שהיה נהוג בקהילות היהודים כמבואר ברמ"א (סי' שס"ו ס"ד). יש לציין שבזמננו רבני הערים והישובים ממשיכים במנהג זה להניח את העירוב בבית הכנסת שלהם, אבל בעירובים השכונתיים ברוב המקומות מניחים בבית האחראי ולא בבית הכנסת של השכונה.

במסגרת השיעורים של העירובין למעשה, עסקנו השבוע בנושא זה, שבדרך כלל הסיבה העיקרית היא ענין טכני, כי האחראי על העירוב השכונתי הוא בדרך כלל אברך מן השורה, שאינו רב של בית כנסת, וגם אינו ממונה ע"י הרב, אלא הוא מתנדב מעצמו לשאת את העול הגדול בשביל לזכות את הרבים יחד עם הצורך של בני משפחתו, ובא אל הרב [כשיש רב בשכונה] לקבל את הוראותיו. וממילא כשהוא מניח את הפת של העירוב, הוא מסתדר לבד להניח בביתו, ואין לו צורך לגשת לגבאי ולהגיע להסדר שיהיה לו מקום בבית הכנסת.

האם שיתוף המבואות מועיל גם לעירוב חצרות

אבל באמת יש בזה גם ענין הלכתי שמוסיף הידור בכשרות העירוב השכונתי. הנה הרמ"א שם כותב, והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים, ונראה לי הטעם דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף, ואין צריך להניח בבית דירה, עכ"ל. וביאר המשנ"ב (ס"ק כ"ט) שבעצם יש בעיה להניח בביכנ"ס, כי מחמת קדושתו אסור לאכול בו, ונחשב מקום שאינו ראוי לדירה, והרי צריך להניח את עירוב החצרות בבית הראוי לדירה. אלא שמ"מ יש לקיים המנהג כיון שיש לזה גם דין שיתוף מבואות, ושיתוף מבואות אפשר להניח גם בחצר שבמבוי או במקום שדינו כחצר. ובבה"ל הביא שהקשה הב"ח מה זה מועיל, הרי בזה גם מערבים את הבתים, וא"כ השיתוף מבואות שאנו מניחים משמש גם לעירוב חצרות, וא"כ דאי שצריך להניחו בבית. והגר"א תירץ ע"פ המבואר ברמ"א בסי' שפ"ז, שסומכים על שיתוף במקום עירוב, דהיינו שכאשר מניחים שיתוף מבואות אפשר שהוא יועיל במינו גם לעירוב חצרות, ואז אפילו שנעשה בצורת שיתוף מבואות כגון בין ולא בפתח, חל בזה גם עירוב. לכן אפשר להניח בבית כנסת לשיתוף ולעירוב יחד.

אבל השו"ע (בסי' שפ"ז) חולק וסובר שאין סומכים על שיתוף במקום עירוב, אלא רק אם הוא נעשה עם כל התנאים של עירוב חצרות, אפשר לומר שיחולו בו שני הדינים. ולפ"ז אם מניחים את העירוב בבית כנסת, כפי המנהג שהיה בקהילות אשכנז, אינו יכול להועיל לעירוב לדעת השו"ע, ובני ספרד יצטרכו עירוב שמונה בבית וא"כ בעירוב השכונתי שמונה בבית, יש מעלה שהוא מועיל גם לבני ספרד.

יש לציין שאם העירוב מונח בביכנ"ס שמותר על פי הלכה לאכול בו סעודות שבת, [ולא רק טעימה מסעודת מצוה], יהיה מותר להניח בו עירוב כי הוא ראוי לדירה. אלא שכידוע זה שאלה הלכתית סבוכה גם במקומות שעשו תנא, ואכמ"ל. עוד יש להוסיף שבספרים מובא שבקהילות בני ספרד היו מנהגים חלוקים בהלכה זו, היו מקומות שהניחו בבית כנסת בלבד, והיו מקומות שעשו גם בבית כנסת וגם בכל חצר, דהיינו כדברי השו"ע שהשיתוף אינו פותר מלעשות עירוב בחצרות.

אם יתוב על המצות אין לקחת, העירוב יפסול!

בהנחת העירוב בבית הכנסת, נתקל האחראי בבעיה חדשה, שמא יבוא אדם ויסדר את בית הכנסת, ויקח את המצות למקום אחר, או סתם יקח אותם לאכול מהם, ואז יתבטל העירוב בלי שהוא ידע מכך. כידוע המנהג בבתי כנסת כאלו שכותבים על כאלו דברים אזהרה, אין לקחת, פרטי, וכדומה. וכך הוא התכוון לעשות, לכתוב בגדול "עירוב חצרות, לא לגעת".

פרויקט "רבים צריכים לו" אדר תשפ"ג - לחזור ולשנן, לעשות שימוש ולהוראה - עירובין למעשה למאות בוגרי השיעורים בכל הארץ, הודמנות מיוחדת!!! פרטים בקווי השיעורים ובמשרד

הגענו למקום ונפגשנו עם אחד מאנשי ועד המושב, בדקנו את נתוני השטח, והעלנו מסקנות, כמה עמודים צריכים לעשות, והיכן צריכים להיות העמודים. היו שני מקומות שהיה קיר אבן, ובו אמרנו שאפשר לעשות שהקיר יהיה גבול העירוב בשני המקומות היה דבר הלכה. מקום אחד היו סלעים גדולים ששימשו קיר תמך, דהיינו מבדיל בין מפלס גבוה למפלס נמוך, ובדרך כלל הסלעים האלו עומדים בצורה מדורגת, ולא ישרה, כדי שלא יתמוטטו. אבל במקום הזה הסלעים היו ניצבים זה על זה ישר, וא"כ הם כשרים למחיצה.

במקום השני היה קיר באורך כעשרים מטר, שבעשרה מטרים הראשונים הוא היה גבוה מהצד הפנימי אך לא מהצד החיצוני, ובעשרה מטרים הנוספים היה גבוה מהצד החיצוני ולא מהצד הפנימי. במבט ראשון נראה שזה מחיצה כשרה וטובה, כי גם באופן שאין י בצד הפנימי מועיל שיש י בצד החיצוני, כמו שפוסק השולח (סי' שס"ב ס"ב) גידוד ומחיצה מצטרפים לעשרה, [החלק הניכר מבפנים נקרא מחיצה, והחלק שניכר רק מבחוץ נקרא גידוד]. וא"כ בכל מקום יש בקיר גובה י טפחים, ומה זה משנה מאיזה צד.

אבל במבט הלכתי יתכן בזה פירצה, וזה תלוי מהו עובי הקיר. כי בקטע המתחלף שנגמר הצד הפנימי ומתחיל הצד החיצוני, המחיצה כביכול עוברת צד, ויש יסוד ידוע בהלכות מחיצה, שלא כל עובי הקיר הוא המחיצה, אלא פני המחיצה הם המחיצה, זאת אומרת שכאשר יש גובה י רק בצד החיצוני, אז המחיצה היא בצד החיצוני, ולא בצד הפנימי שאינו י. לכן אם עובי הקיר הוא עד ג' טפחים [23-28 ס"מ], אפשר לומר שהמחיצות מתחברות ע"י לבד. אבל כאן שעובי הקיר היה עבה במיוחד יותר מד' טפחים [סלעים ברוחב 40 ס"מ], אין חיבור בין הקטע הפנימי לקטע החיצוני, והקטע של המעבר הוא פרוץ ברוחב ד' טפחים.

[אמנם יש מושג של עומד מרובה מכח צורת הרשות, וזה יסגור את הרווח שבין שני צידי הקיר מדין עומד מרובה. אבל צריך בשביל זה שתהיה חפיפה, שיהיה קטע שיש גובה י בשני צידי הקיר]. למעשה כיון שזה מורכב ויכול להשתנות, נקטנו בזהירות ואמרנו לבעל הקיר שיוסיף גדר על הקטע הזה וישלים לגובה י טפחים מבפנים, ואז העירוב יהיה מובן וברור לכל אדם, וידע שלא להיכשל.

התאגדות לדרישה מהמתחמים להקים עירוב מהודר

עוד מהפעילות בשבוע זה, במחלקת אישור מתחמים עם עירוב כשר, עוסקים בתקופה זו בהכשרת מקומות רבים שיש בהם ביקוש להעמדת עירוב לקבוצות יש לציינין אין כמעט מקומות שהמקום מבקש עירוב, אלא רק כאשר משהו מבני הקבוצה דואג לכל שיהיה עירוב מסודר, ומזמין על חשבון הארגון שלו מומחה שיבדוק, או יעשה התקנת עירוב, אז עושים עירוב זמני לעצמם. לצערינו הדרישה של הציבור אינה עוסקת מספיק בתחום העירוב, ולכן אנו נדרשים להגיע כל כך הרבה פעמים לעשות עירובים זמניים.

הדרך הנכונה היא שהציבור שלנו יתאגד, ויתקבצו כמה ששוכרים את המקום המסוים, וידרשו ממנהלי המקומות שמרוויחים הרבה מאוד מהציבור, לתת שירות של עירוב טוב וקבוע העלות היא בסה"כ לא גדולה ביחס לכמה קבוצות, והדבר יכול להביא תועלת רבה, זכויות גדולות, וגם צמצום עלויות לכן אנו פונים לציבור שכבר עכשיו שוכר מקומות, להודיע לנו ולתאם שיהיו כמה קבוצות מאותו מקום, ויהיה אפשרות לפעול יחד לטובת כולם.

ישיבה על ספסל שקרוב להוט העירוב

בשבוע זה עשינו במתחם באזור טבריה, עבור ישיבה ממודיעין עילית, שנוסעת לשם לשבת השתדלנו להכניס בעירוב כמה שאפשר, כדי שיוכלו להשתמש בהיתר ולא להיכשל, אבל

מחמת מוגבלות השטח לא יכולנו להכניס הכל. במקום אחד יש ספסל שנמצא בתוך העירוב אבל הוא קרוב לגבול של העירוב, סמוך מאוד לחוט, ויש חשש שמא מי שישב עליו, יציא בטעות מחוץ לעירוב האם זה סיבה לאסור ע"פ דין לשבת עם חפצים, או שמא זה רק ענין שכל אדם יעשה לפי שיקול דעתו.

ולסאורה יש לדמות דין זה למש"כ בגמ' (ביצה דף ל) ונפסק בשולחן (סי' שס"ה ס"ה) שלא ישב אדם תחת הקורה או סמוך לחי עם חפץ בידו, שמא יפול מידיו לחוץ ויבוא לטלטל אליו. וה"ה כאן יש חשש שיטעה ויטלטל מעבר לחוט.

אמנם השולחן שם כתב שזה דוקא ביושב סמוך לרה"ה, אבל אם סמוך לכרמלית מבואר שמוותר. וכאן הרי הספסל סמוך רק לכרמלית, דהיינו החצי של החצר שאינו מוקף. אבל המש"כ שם (ס"ק כ"ט) כתב שבמקום שעושים צוה"פ היה צריך להיות מותר, כיון שהיא ניכרת, אבל בצוה"פ שלנו שהיא גבוהה, בחדי אסור כי אין היכר, ואפילו בסמוך לכרמלית אסור, כי שכיח לטעות בזה. לפ"ז יש לאסור לשבת סמוך מאוד לפתח, גם בצוה"פ הסמוכה לכרמלית בלבד. ויש לעיין מה נקרא סמוך. עוד יש לעיין אם מותר לשחק בכדור בחצר כזו אפילו רחוק מעט מהפתח, כי שכיח שמתגלגל לחוץ. וצ"ע

שחצתה תחת החוט של העירוב, ובמצב כזה היא פוסלת את הצוה"פ אמנם יש מקום להיתר ולומר שגדר כזו אינה פוסלת, מחמת שהיא זמנית וארעית, וכמבואר ע"פ דברי החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ג) שדבר זמני אינו גורם לחלוק את המקום, וכפי שהתבאר לעיל בגליונות קודמים. אבל כיון שגדרות הרכבת עומדות לזמן ארוך, לכן רבני העירובים בירושלים מחמירים ונוקטים שהם פוסלים את העירוב.

במקרה זה האברכים שהיו בסיור העירו מיד שיש גדר תחת צורת הפתח, אבל התבוננו יותר וראינו שהאחראי עשה את הפתרון הנ"ל, והגביהה את הגדרות ע"י אבנים, ונוצר חלל בגובה ג' טפחים מתחת הגדר, והיא מחיצה תלויה שאינה כשרה, לכן היא לא פוסלת את צוה"פ העוברת מעליה. האברכים נהנו לראות את הפתרונות היצירתיים של האחראים על העירובים, וכיצד הם מבחינים ומתקנים כל שניו שחל בעירוב.

על משמר ההלכה בטלטול ברחוב זבוטינסקי בבני ברק

בשבוע האחרון היתה סערה גדולה בבני ברק בשכונות פרדס כץ וקרית הרצוג, בעקבות החלטת חברת נת"ע לסגור את הגשר שעובר על זבוטינסקי, ואף להרוס אותו כליל. הענין התחיל בעקבות תאונה שפגעה בגשר בחודש כסלו, כפי שהוזכר לעיל בגליון 346, ואז הגשר נסגר לשבוע אחד, ונהיתה בעיה לתושבי השכונה שאינם יכולים לבוא בשב לשכונות העיר בני ברק עם עגלות וילדים ושאר חפצים, כי המעבר המותר הוא רק דרך הגשר, ואם הגשר סגור אין דרך לעבור. משפחות רבות נתקעו וביטלו את האירוח לאותה שבת ראש העיר המיוחד הר"ר אברהם רובינשטיין שליט"א פעל הרבה וזיז את התיקון, ואישר את פתיחתו לקראת השבת הבאה. אח"כ התגלגל הענין שוב בעקבות דברים אחרים, והחברה החליטה להרוס את הגשר. גם כאן ראש העיר שליט"א ניסה לאשר את תיקון הגשר, אך הפעם זה היה קשה יותר. בתחילת השבוע הוציא ועד העירוב בפרדס כץ הודעה מצערת, שיתכן שלהבא לא יהיה גשר כלל. בערב שבת קודש הודיע ועד העירוב שיש התקדמות לטובה, ובתקווה שהאיום הוסר ובשבוע הבא נזכה שוב להשתמש בגשר כהלכה.

הפעם באופן חריג, רבני העיר כתבו מכתב לתושבי העיר על ענין זה, בו הם מבקשים מהציבור להמתין ולא להשתמש בגשר כי מסוכן הוא, ומבשרים שבשבוע הבא יתוקן הגשר בתקווה שיהיה מוכן כבר לשבת הבאה. במכתב זה אנו רואים את ההתגייסות של כולם לציבור בני התורה, על מנת להימנע מטלטול ברחוב זבוטינסקי, למרות שעשו עליו חוטי עירוב, כיון שההיתר ההלכתי שלו בעייתי מאוד, כפי שבארנו בגליון ה"ל, ובגליונות מס' 31, 32. שבר"ה אי אפשר לעשות עירוב, והעירוב מועיל, ומה שסמכו להתיר היינו על סמך שיטת רש"י שאין שאם אין שישים ריבוא אינו רה"ה, אבל בכביש זבוטינסקי שהוא גם מעבר מעיר לעיר, וגם משמש לכל הערים שסביבו, יש שיטות שנחשב משמש לשישים ריבוא, ואי אפשר לערב אותו.

עירובי ערים שיש בהם כביש בין עירוני בתוך העירוב

מדבר זה יש לנו ללמוד גם לערים אחרות, הן בגוש דן, והן באזורים אחרים, שאם העירוב העירוני מקיף כביש בין עירוני, זה חמור מאוד, ועושה בעיה לכל העירוב ואמנם העירוב העירוני לפעמים מוכרח להקפיד און, לעשות שיהיה משהו קלוש עבור ההולכים בלי לדעת, אבל אנו שלומדים כאן לדעת, מדע להבדיל שבעירוב כזה אנו לא מטלטלים, גם נשים וגם ילדים.

בהזדמנות זו יש להודות לוועד העירוב בפרדס כץ, שעושה מאמצים רבים כדי לתקן את העירוב ולשפרו, ומתמודד עם קשיים רבים בצורה מיוחדת [ובדרך אגב יש שואלים האם מוקד העירוב קשור למה שעשו כאן או שם. אנו מודיעים שב"ה יש עוד אחראים שעושים דברים טובים, ואין ענין שהכל ייעשה ע"י מוקד העירוב. ואדברה עדיף שכל אחד ידאג למקומו, ועדיין נשאר לנו מספיק עבודה לעזור ולסייע לאלו שאינם יכולים להסתדר בעצמם, הן מבחינת יעוץ הלכתי, או אספקת ציוד, התקנה ותיקון ע"י עובדים מקצועיים או עריכת מפות, ועוד. שבזה אנו זוכים בס"ד לעזור מידי שנה למאות עירובים ברחבי הארץ, מתוך שליחות קודש למען זיכוי הרבים ועשיית רצונו של מקום].

קיר שבהלקו נמוך מהצד הפנימי ובהלקו נמוך מבחוץ

בימים אלו נתבקשנו לבוא אל הישוב מיצה, ישוב חרדי שנמצא בגוש עציון. בעקבות הרחבה של רחוב חדש מחוץ לגדרות של הישוב, וכיון שהגדרות הן גבול העירוב ביושב זה, צריך לעשות עבורם קו עירובחדש, כדי שיוכלו לטלטל, ללא העירוב אינם יכולים להוציא שום דבר מחוץ לדלת הבית, והחצר שאינה מוקפת מחיצות אסור להעביר בה יותר מד' אמות, שהם בסה"כ כשני מטרים בלבד.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת משפטים תשפ"ג

"וְרָפָא יָרָפָא" - שמירה על הבריאות על פי התורה

תוכן

א' - הרשות לדאוג לבריאותנו / א

ב' - האחריות לדאוג לבריאותנו / ג

ג' - התפילה על בריאותנו / ה

ולנסות לרפא אותנו? הלא הגוף הוא מכונה כל כך מורכבת ומופלאה, שמצד הסברא יהיה זה חוסר אחריות עבור רופא בשר ודם לנסות ולהתערב בפעולתו של הגוף, חרף העובדה שלמד רפואה במשך שנים רבות, וגם אם מדובר במומחה בתחומו.

ביצירת-הפלא הזאת ששמה "גוף האדם" קיימת חכמה עמוקה ורחבה כל כך, עד שגם אם נלמד אותה במשך מיליון שנה, לא נצליח להקיף את החכמה הטמונה בתא אחד בודד. כיצד אם כן ניתן לאפשר לרופא לתקן את הגוף בצורה חובבנית. כן - זוהי ההגדרה של כל רופא, מקצועי ומנוסה ככל שיהיה. ביחס לחכמה העצומה הקיימת בגוף, הוא אינו אלא חובבן.

פניני מוות

כאשר לואי ה-14 מלך צרפת שכב על ערש דווי, טובי הרופאים נקראו למיטת חוליו על מנת למצוא מזור למחלתו של המלך. בכתב-עת שסקר את מצבו הבריאותי של המלך שיצא לאור באותה תקופה נכתב, שהרופאים המלכותיים החליטו לרקוח עבור המלך את התרופה המובחרת ביותר. כך הוחלט, שעבור המלך יש לעשות את המירב, ומכיון שהמלך יכול היה להרשות לעצמו הוצאה גדולה מעין זו, ההחלטה נפלה לתת לו את התרופה, מה שנחשב למילה האחרונה בעולם הרפואה: הם המיסו פנינים, ושפכו את משקה הפלאים אל תוך גרונו של המלך.

"תרופה" יקרה מעין לא היתה ברת השגה עבור פשוטי העם, אולם מה לא עושים בשביל המלך? הרופאים עשו ככל שיכלו על מנת להרוג אותו, ולבסוף הם אכן הצליחו. מספר ימים טרם מלאו לו שבעים ושנים, מצא המלך לואי את מותו בנסיבות מצערות, שבוודאי היו נחסכות

א' - הרשות לדאוג לבריאותנו

וְרָפָא יָרָפָא

בפרשתנו לומדים אנו את דינו של החובל בחבירו, שחלים עליו חמישה תשלומים. והנה זאת עלינו לדעת, כי לפי תורתנו הקדושה אין האדם יכול לפטור את עצמו בבקשת "סליחה". ישנם אנשים שמפטירים, "אוי, סליחה", או "אנחנו ממש מתנצלים", והם חושבים שבכך יצאו ידי חובתם. אתה ממש מתנצל?! זה לא מספיק! אתה מזיק, ואתה אחראי למעשיך! לגרום נזק לשני, בין בגופו ובין בממונו, הוא חטא, וצריך לשלם על כך טבין ותקילין!

אחד מחמשת חיובי הממון של החובל בחבירו הוא ריפוי, וכמו שכתוב, "וְרָפָא יָרָפָא". פירוש, על המזיק לשלם את הוצאות רפואתו של הניזק. הוא אינו יכול לדרוש מהניזק לרפא את עצמו, או לבטוח בה' ולא להזדקק לרופאים - לא! עליו לשלם על רופא שירפא את חבלתו. זאת ועוד, בגמרא (ב"ק פה, א) מבואר שהמזיק אינו יכול להביא רופא שירפא בחינם, מפני שרופא כזה אינו מרפא כראוי, אלא "מביא רופא אומן ומרפאו בשכר" (לשון הרמב"ם פ"ב מהלכות חובל ומזיק הי"ח).

רשות לרפאות

אך ישנו דין נוסף אותו לומדת הגמרא מכפל הלשון בפסוק זה, "וְרָפָא יָרָפָא", והוא, "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות" - מותר לרופא לעסוק במלאכת הרפואה ולרפאות את החולים הבאים אליו.

שמה תשאלו, מדוע נדרשת לכך "רשות"? וכי מדוע שלא יהיה לו רשות לעשות כן? התשובה לכך פשוטה: אדרבה, כיצד יהיו ילוד אשה להתעסק עם גוף האדם

על עצמו. לולא הגנה זו, החיידקים היו מתרבים, ותוך זמן קצר הגוף כולו היה מתמלא בפצעים מזוהמים.

מלחמה בפולשים

אך העור הוא רק שכבת ההגנה הראשונה של הגוף, שנועד לשמור עלינו מפני מחלות וזיהומים. לפעמים הגנה זו אינה מספיקה, והחיידקים מצליחים לחדור פנימה אל תוך גופנו. קורה ואדם משתעל הישר אל עבר פניו. כך ארע לי בשבוע שעבר – פסעתי במורד השדרה, וניגש אלי יהודי על מנת לשאול אותי דבר-מה. הוא דיבר והשתעל, עוד ועוד, ישר על פני. מפאת חובת הדרך ארץ לא יכולתי להישמט מפניו, אולם במשך כל אותו זמן זעקתי בליבי לקב"ה, "אנא ה' הושיעה נא!" כך המשכתי להתפלל עד שהלה סיים את שאלתו.

לפעמים האשמה תלויה באדם עצמו. כגון מי שנוסע ברכבת התחתית או באוטובוס, ועומד ואוחז ברצועה המשתלשלת מהתקרה, אלא שרגע לפני כן עמד שם אדם חולה שהשתעל אל תוך ידו, והשאיר חיידקים על גבי הרצועה. וכך, יהודי זה שאוחז באותה רצועה, ולאחר מכן נוגע בפיו או באפו, מכניס את החיידקים הישר אל תוך גופו!

כעת צריך הגוף לדחות החוצה את כל החיידקים הללו. מה עשה הקב"ה? הכניס נוגדנים אל תוך הדם הזורם בעורקינו, שמטרתם להשמיד חיידקים. בגופנו קיים מספר עצום של נוגדנים – הדעות בעולם המדע נעות בין אלפים לבין מיליונים של נוגדנים! יש נוגדן אחד נגד שעלת, אחד נגד חצבת, וכן הלאה כנגד עוד ועוד נגיפים, וגופנו נלחם בנגיפים אלו בעזרת הנוגדנים הקיימים בו.

האם אתם מבינים את משמעות הדברים? **אין בעולם** חברת כימיקלים שיכולה לספק כל כך הרבה סוגים שונים של חומרים כפי שהגוף שלנו מייצר. זה כל כך מדהים עד שאי אפשר אפילו להתחיל לחשוב על זה.

סיירת הנוגדנים

נוגדנים אלו מרחפים בתוך כל תא ואורבים לחיידק שיעז לפלוש אל תוך הגוף. כדוריות הדם הלבנות משמשות כ"שוטרים" בתוך גופנו, אשר "מפטרלים" הלוך וחזור בזרם הדם בחיפוש אחר פולשים זרים שחדרו אל הגוף.

וכאשר מתקבלת הקריאה שאי שם ברחבי הגוף העור נפצע וחומר זר נכנס אל תוכו, מיד נוהרים שוטרים אלו מכל חלקי הגוף הישר אל זירת הפשע. הם יודעים את המיקום המדויק אליו צריכים הם להגיע.

ממנו אילו היה אחד מפשרי העם, ויתכן מאוד והוא היה יכול לחיות עוד למעלה מעשור שנים.

כמובן שהרפואה בת ימינו התקדמה מאוד מאז, ואף רופא שפוי לא היה רושם מרקחת של תמיסת-פנינים עבור חוליו, אולם אף על פי כן, אין ספק כי בעוד חמישים או מאה שנים, רבים מבין דרכי הרפואה המקובלות כיום ייחשבו למגוחכות. אפילו בעוד עשר שנים יצחקו כאשר ייזכרו בחלק מהתרופות אותן אנו צורכים בימינו.

בית המרקחת הפרטי שלך

לאור דברים אלו, ניתן היה לחשוב כי בכל מקרה של מחלה, עלינו לאפשר לטבע – כלומר הבריאה של השי"ת – להתנהל לבדו, ולתת לגוף לרפא את עצמו. הלא הקב"ה ברא את גופנו בצורה היעילה ביותר, וצייד אותו ביכולות להתמודד עם כל מיני מחלות. ולכן, גם אם האדם הזניח את בריאותו והצטנן, לדוגמה הוא ישב על יד אדם שמשתעל או שיצא החוצה ללא מעיל, והדבר גרם לו לחלות, המערכות של גופו ילחמו במחלה ויצילו אותו, פעם אחר פעם. הצינון אף פעם אינו עובר "מעצמו" – הרופא הגדול, הלא הוא "רופא כל בשר", הוא זה שמסלק אותו מגופנו.

למעשה, גוף האדם הוא בית מרקחת אחד גדול. גופנו מלא בכל מיני תרופות – חומרים כאלו ואחרים, שלאט לאט עולם הרפואה לומד על מקצתם, שנחלצים לעזרתנו ומצילים את חיינו פעם אחר פעם. לא יאומן כמה מיני רפואה והצלה מיוצרים על ידי הגוף בעצמו.

מעצמת-על ושמה: "העור"

העולם שלנו מלא בכל כך הרבה חיידקים מסוכנים שנוחתים בכל עת על העור שלנו. אנחנו נוגעים בחפצים רבים במהלך היום, ומגוון רחב מאוד של יצורים מיקרוסקופיים מוצאים את דרכם אל גופנו, ורבים מהם נושאים מחלות שבכוחן להזיק לנו ח"ו.

מה עשה הבורא יתברך? הוא ברא בעור האדם את הכח להשמיד חיידקים. העור אינו רק שכבה העוטפת את הגוף, אלא הוא בעצמו אחד האיברים העיקריים של הגוף. העור מייצר חומרים מחטאים שהורגים את החיידקים והווירוסים המזיקים. חומרים אלו המיוצרים על ידי העור הינם יעילים במידה כזו, שרוב רובם של החיידקים מושמדים תוך כעשרים דקות מרגע המגע עם העור, למרות שהם יכולים להתקיים במשך מספר שעות על משטחים אחרים.

האוויר שמסביבנו מוצף בזיהומים מזיהומים שונים, אולם כשהם פוגעים בנו, הגוף משיב מלחמה שירה ומגן

להתרפאות, אלא שזוהי חובה המוטלת עלינו - ללכת לרופא ולטפל במחלה. כך נוהגים ע"פ דרך התורה. יהודים מעולם לא ביקרו אצל כל מיני טיפוסים מפוקפקים, המרפאים באמצעות לחשים או אבני קסם. התורה מצווה אותנו למצוא רופא בעל הכשרה ראויה על פי תיאוריות הרפואה הטובות ביותר של אותה התקופה, ולתת לו לנסות. הקב"ה נותן לנו רשות לרפאות, והטיל עלינו את האחריות לדאוג לבריאותנו.

ב' - האחריות לדאוג לבריאותנו

לשמוע בקול הרופא

לאור דברים אלו נוכל להבין את המעשה הבא. כאשר רבינו ישראל סלנטר זיע"א חלה, הוא נסע לעיר קניגסברג כדי לדרוש באחד מטובי הרופאים. פרט זה לכשעצמו מהווה לימוד חשוב עבורנו - הוא חיפש את הרופא הטוב ביותר, והיה מוכן לנסוע עד אליו. אולם מה שחשוב עוד יותר הוא מה שאותו רופא אמר על רבי ישראל. לרופא זה היו למעלה מאלף מטופלים, והוא אמר כך: "מבין אלף הפציינטים שלי, ישנו אדם אחד ויחיד שמיישם בדייקנות את כל הוראותי, עד האחרון שבהם". ומי היה אותו פציינט צייתן? ר' ישראל זצ"ל. הוא היה הזהיר מכולם בכל מה שנוגע לקיום הוראות הרופא.

היודעים אתם מדוע? משום שרבי ישראל היה עבד ה', ולדידו "יִרְפָּא יִרְפָּא" היה דין ככל דיני התורה, ולמעשה אפילו חשוב יותר משאר דיני התורה, ועל כן הוא לקח ברצינות מרובה את האחריות על בריאותו. החשיבות אותה ייחס ר' ישראל לרשות לרפאות ולהתרפאות שוותה לחשיבות אותה ייחס למצות ד' מינים ואכילת מצה. הוא ידע כי משמעותו של דין זה הוא שהקב"ה הטיל עלינו את האחריות לבריאותנו, ומעתה ענין זה הוא חלק מעבודת ה' שלנו.

חטא מביא לידי עונש

כדי להבין ענין זה כראוי, עלינו ללמוד את דבריו של המסילת ישרים (פרק ט) בענין מי שמזלזל בשמירה על בריאותו ועושה דברים הגורמים לו לחלות. וזה לשונו: "ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביאו ליענשו".

אדם המזלזל בענייני שמירת הנפש הוא חוטא שמגיע לו עונש על חטאו, והוא עלול לחלות או להינזק. גם אם

אבל זו רק ההתחלה, כי גם לאחר שהם מגיעים, כעת מוטלת עליהם המשימה לאתר את הפולש הזר, וזו אינה אמורה להיות מלאכה קלה כלל ועיקר, שכן הדם הוא כמו רחוב סואן ביותר, וזורמים בו כל מיני דברים. ישנם חומרים תזונתיים שונים ומגוונים המועברים באמצעות הדם לאלפי מקומות בגוף כולו. בנוסף, הדם מעביר חומרי פסולת, כך שהכל מאוד צפוף שם! כיצד מצליחים אפוא נוגדנים זעירים אלו לגלות מי הם הפולשים שאינם שייכים לגוף?

הדבר דומה לחוקרים המגיעים לזירת פשע, ומוטלת עליהם המשימה לאתר את הפושע המבוקש מבין מאות האנשים שנמצאים בסביבה. כיצד ניתן לדעת מי הוא הפושע? אולם השוטרים המיומנים שבגופנו אומנו לעשות זאת! הם מצליחים בין רגע לאתר את החומר הזר, וכעת הם מוכנים לעשות בו שפטים.

השוטרים האמיתיים

כן, שוטרים אלו לוקחים לידם את משימת הטיפול בפושעים. הם לא עוצרים אותו רק כדי להביאו בפני שופט ליברלי שישחרר אותו. אצלם, עשיית הצדק נעשית על אתר. הפושע נשפט ונענש בו במקום, מבלי שתיתן לו אפשרות לערער על גזר הדין. כדוריות הדם הלבנות בולעים את הפולש הזר תוך ומיד.

זה מה שקורה בגופנו בכל עת ובכל שעה - הרופא הגדול מכולם משגיח עלינו ללא הרף, ואינו זקוק לכל עזרה חיצונית. אין צורך בנטילת תרופות, שכן בית המרקחת הטוב ביותר נמצא בגוף עצמו, ועל פי רוב הגוף אכן מרפא את עצמו.

אפילו בימי קדם, בעידן בו עולם המדע לא היה מודע לקיומם של חיידקים ונגיפים, ולא היו להם חיסונים כלל, וכך, בכל פעם שפרצה מגפה היא התפשטה כאש בשדה קוצים, אף על פי כן, במוקדם או במאוחר המגפה דעכה, משום שכך טבע הבורא יתברך בבריאה, שכעבור זמן מתפתח "חיסון עדר" למגפה, והיא פוסקת.

הרשות נתונה

ולכן, אילולא העניקה התורה רשות לרופא לרפאות לא היינו יודעים שמותר לסמוך על דברי הרופאים, שכל ידיעותיהם הם כאין וכאפס לעומת העומק הטמון בגוף האדם. מן הדין היה לנו להזדקק אך ורק לשירותיו של הרופא הגדול והנישא, מי שכל צפונות הגוף ודרכי רפואותיו גלויים וידועים לפניו.

אולם כאן מגיעה התורה ואומרת, "יִרְפָּא יִרְפָּא" - הרשות נתונה. לא רק שיש לנו רשות ללכת לרופא

לבריאות! אני מכיר באופן אישי שני מקרים של בחורים שאיבדו את שפיות דעתם ל"ע כתוצאה מחוסר שינה. כן, זה קרה. הם הרסו לעצמם את החיים. וגם במקרים פחות קיצוניים, רבים הם שחלו מחמת חוסר שינה, ואין להם את מי להאשים חוץ מאת עצמם!

ואם יטען מי שיטען, "אני רוצה להיות מתמיד גדול וללמוד עד שעה מאוחרת", מוטב שיאזין לדברי מרן החפץ חיים זיע"א. כידוע, בכל לילה היה החפץ חיים נכנס לבית מדרשו בראדן, והיה מורה לבחורים שעדיין ישבו ולמדו בשעה מאוחרת ללכת לישון. הוא הסביר להם כי "מארגן איז אויך א טאג" - מחר הוא יום נוסף, כלומר אפשר להמשיך ללמוד מחר. כך נוהג תלמיד חכם אמיתי!

כאשר אדם הולך לישון בשעה מאוחרת, וקם בבוקר עייף ונטול-כוחות, הרי שגופו אינו מוכן לקרב מול החיידקים. כן, גופנו עסוק במלחמה בלתי פוסקת מול הזיהומים והמחלות, והוא זקוק לאנרגיה רבה כדי להצליח בקרב. מי ששולח לקרב האכזרי גוף מוחלש ובלתי כשיר הוא חוטא, וכל נזק ומחלה שיבואו עליו הם עונש על חטאו.

אכילה נכונה

בנוסף, עלינו לאכול בצורה בריאה. יש אנשים שאוהבים לכרסם, ולפני השינה נוטלים לדוגמא חופן של בטנים או פיסטוקים ויושבים ומכרסמים. הם מכרסמים ומכרסמים, ואינם מבינים שהם מכרסמים לעצמם את החיים. מי אמר שהאוכל הזו בריא עבורכם?

התורה מצווה עלינו לאכול באופן בריא. לדוגמא, במסכת בבא מציעא (קז, ב) ישנה סוגיא ארוכה שעוסקת בנושא אחד ויחיד ששמו "פת שחרית". הגמרא שם מונה את המעלות הרבות והחשיבות המרובה באכילת ארוחת בוקר, ואת כל המחלות, בגוף ובנפש, שיחסוך לעצמו מי שיקפיד על אכילה זו.

לפעמים קורה ויהודי צדיק יוצא במרוצה מביתו מבלי שהספיק לאכול פת שחרית. כתוצאה מכך, במשך הבוקר הוא מאבד את סבלנותו ונכשל בכעס, או שאינו חש בטוב ואינו מצליח לעמוד במטלות העומדות לפניו. בנוסף, אירעו לו במשך היום כל מיני דברים בלתי נעימים. יהודי זה, בהיותו בעל אמונה ובטחון גדול, תולה אירועים אלו בקב"ה, אולם הוא אינו מעלה בדעתו כי לפי הסוגיא הנ"ל, כל הדברים הללו נבעו אך ורק מכך שלא אכל פת שחרית.

מקומם של הממתקים

כולם יודעים שחלק מאכילה נכונה ובריאה היא לאכול בזמנים מסודרים, ומי שאוכל את ארוחתיו בצורה בלתי

עד כה לא נגזר עליו עונש זה, מכל מקום חטא זה של אי זהירות בענייני בריאות עלול להמיט עליו עונש. כמה גדולה אפוא אחריותנו לשמור על בריאותנו ולהישמר מפני כל סכנה!

חיך קודמין

פרשתנו מלאה בדינים העוסקים בחובת הזהירות שלא להזיק את חבריו, בין בגוף ובין בממון. העוון שבגרימת נזק לחבירו הינו חמור ביותר, ואין לשער את גודל העונש על חטא זה. אולם מה אם ל"חבר" הזה קוראים אתה - כן, אתה בעצמך! מה דינו של מי שמזיק לעצמו? עונשו חמור לא פחות. אדרבה, האחריות המוטלת עלינו כלפי עצמנו גדולה מאחריותנו כלפי חברינו.

כפי שמי שמזיק לאחיו, חטאו חמור יותר ממי שמזיק לאדם זר, כי מוטל על האדם לאהוב את אחיו יותר מכל אדם, על אחת כמה וכמה שכאשר מדובר בנו בעצמנו, אחריותנו בוודאי גדולה עוד יותר. כך קובעת התורה הקדושה: "חיך וחיי חברך, חיך קודמין" (ב"מ סב, א). אדם של"ע טובע בנהר, ועל ידו טובע גם חברו, אם קיימת רק חגורת הצלה אחת, אסור לו לוותר לחבירו אלא עליו לאחוז בחגורה בעצמו, ובכך להציל את חייו.

עלינו לחוס בראש ובראשונה על עצמינו, שכן גופנו אינו שייך לנו אלא ניתן לנו כפקדון, עליו יש לשמור מכל משמר. אנחנו כמו אורחים בתוך הגוף, ומוטלת עלינו האחריות לדאוג לגוף היהודי הזה. מי שמזלזל באחריות זו ומזניח את שמירת גופו, חוטא חטא גדול, ועתיד ליתן על כך את הדין.

דוגמא מצויה אחת לאחריות המוטלת עלינו לשמור על בריאותנו היא כאשר אנו נכנסים הביתה. אין לדעת באילו מקומות נגענו ומי נגע שם קודם לכן, ולכן אין צורך להיות מדען דגול כדי לדעת שיש לשטוף ידים עם מים וסבון לפני שנוגעים בדברי מאכל. זהו דבר שהשכל הישר מחייבו, והוא חלק מהחובה של "וְרָפָא יִרְפָּא". אף על פי שהקב"ה דואג לבריאותנו בכל עת, הוא הטיל עלינו את המשימה להישמר מפני הסכנות והחוליים, ולמרות שהעור עסוק בלהשמיד את החיידקים המצויים על גביו, אולם הוא טרם הספיק לטפל באלו שנחתו בעשר הדקות האחרונות, ולכן אין לסמוך על מערכת החיטוי העצמי של העור. מי שסומך על זה הוא חוטא, וכל מה שיקרה לו בעקבות חוסר זהירות זו הוא עונש על חטאו.

"מארגן איז אויך א טאג"

בראש ובראשונה מוטלת עלינו החובה לדאוג לבריאותנו. ישנם אנשים המתעקשים ללכת לישון בשעה מאוחרת, אך עליהם לדעת כי זהו חטא! הדבר מסוכן

אמונה אמיתית

למדנו אפוא מדברי הגמרא כי במקרים רבים החוליים הבאים על האדם הגיעו כתוצאה מפעולותיו. נמצא אם כן שחלק גדול מהדברים שמצערם אותנו בחיינו באים עלינו בגלל שאיננו רואים את הנולד, ולא במובן הגשמי, אלא כעונש על כך שהאדם אינו מקיים כראוי את חובתו כעבד ה'. כאשר האדם מרגיש בלתי מרוצה ממצבו בחיים, עליו להבין כי במידה רבה, חטאיו הם אלו שהביאו אותו למצבו הנוכחי.

לא לכולם קל לשמוע את הדברים. קשה להודות בכך, כי הדבר מטיל אחריות רבה על כתפינו. הרבה יותר פשוט להיות "מאמינים" ולתלות הכל בקב"ה, אולם למען האמת, מה שמצופה מאיתנו הוא שתהיה לנו אמונה אמיתית, ושנאשים את עצמנו במה שקורה לנו. חלק גדול מהדברים המצערם שאנו עוברים ל"ע בחיינו באו עלינו כעונש על כך שהזנחנו את חובתנו לשמור על הבריאות. אנחנו אחראים על הבריאות והאושר שלנו. אנחנו קובעים האם נהיה שמחים או חלילה אומללים.

ג' – התפילה על בריאותנו

הרופא האחד והיחיד

וכאן אנחנו מגיעים למה שנראה כפרדוקס גדול, וזהו החלק החשוב ביותר של שיחתנו זו. בכל יום אנו מתפללים שלוש פעמים, "רפאנו ה' ונרפא". אנחנו אומרים את המילים הללו כל הזמן, אולם לעתים הן נאמרות במהירות כה גדולה ובאופן כל כך שטחי, עד שאנחנו שוכחים את מה שמילים אלו בעצם מלמדות אותנו. הבה נתבונן במילים: "רפאנו ה' ונרפא" – לכאורה הדבר נראה כבלתי מובן: מה הפירוש "ונרפא", הלא בוודאי אם ה' ירפא אותנו, אזי נרפא. אלא שהמשמעות הפשוטה ביותר של המילים היא: "רפאנו ה', ורק בכך נרפא". גם לאחר כל האמור על חובת ההשתדלות בשמירה על הבריאות ובריפוי מחלות, ה"שורה התחתונה" היא, שאתה ה', אתה הוא הרופא האחד והיחיד, ורק על ידך אנחנו נרפאים.

אמנם ננקוט בכל הצעדים הנדרשים כדי לשמור על בריאותנו, אולם הדבר נעשה מתוך הכרה ברורה כי אתה הוא זה שמרפא אותנו. אכן, מוטלת עלינו החובה

מסודרת, מזיק לבריאותו. כך גם ידוע שצריך ללעוס היטב את המזון ולא לבלוע גושים גדולים. אנשים ממהרים ואין להם סבלנות לאכול כמו שצריך, אולם לא כך היא דרך התורה. זה לא תירוץ לאכול בצורה בלתי בריאה!

הן אמנם, חרף העובדה שבאופן כללי מוטל עלינו לצרוך מזון בריא, לבוא ולומר באופן מוחלט שאכילת ממתקים היא דבר בלתי נכון, זו בוודאי טיפשות גדולה. לפעמים זקוק האדם ל"חיזוק" קטן בדמות ממתק כזה או אחר. לעתים קרובות האדם נמצא במצב רוח ירוד, ומרגיש שהוא זקוק למשהו שיחזק אותו וירומם את רוחו. במקרים כגון אלו, מומלץ לו למצוא איזה ממתק או חטיף ולהנות מעט יותר מכפי שהוא רגיל בשגרת היום-יום. כן, לעתים ניתן לאכול דברים שאינם מוגדרים כמסוכנים, אלא שהם אינם מומלצים, ומפעם לפעם כדאי לו לאדם לעשות בהם שימוש כדי לרומם את רוחו.

אולם בדרך כלל, מאכלים המלאים בסוכר מזיקים לשיניים אלא אם כן מצחצחים שיניים מיד לאחר אכילתם. מלבד זאת, לעתים הם באים במקומם של מאכלים בריאים ומזינים, כך שבאופן כללי יש להימנע מהם.

הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים

כתוב במשלי (כב, ה), "צִנִּים פָּחִים בְּדֶרֶךְ עֶקֶשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם". הפירוש הפשוט של "צנים" הוא קוצים, ו"פחים" הם בורות, וכוונת הפסוק היא שההולך בדרך עיקש, כלומר בדרך עקומה, ינזק על ידי דברים אלו, ומי ששומר על עצמו ירחק מהם. אולם הגמרא (כתובות ל, א) מפרשת את הפסוק בדרך אחרת. המילה "צנים" מתפרשת מלשון "צינה", כלומר קור, ו"פחים" הוא מלשון חום, וכוונת הפסוק לפי זה היא, שלהצטנן או לסבול ממכת-שמש, הרי זה "בדרך עיקש", כלומר דברים מעין אלו מתרחשים לבעלי מבט עקום. ומפסוק זה מסיקה הגמרא כי "הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים".

מסופר על רבי ישראל סלנטר זצ"ל שפעם כאשר היה מצונן, ראו מקורביו שהוא נראה מוטרד. כאשר שאלוהו לפשר הדבר, הגיב כי מכיון שהגמרא קובעת כי הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים, הרי שמי שהצטנן פירוש הדבר הוא שהוא בעל גישה עקומה, וכי הוא אינו מקיים את אשר מוטל עליו. זה מה שהטריד את ר' ישראל!

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה – ועדי מוסר, ספר לב אביגדור – עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור – פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

העצה הטובה ביותר

הגמרא במסכת שבת (לב, א) מלמדת אותנו יסוד חשוב ביותר: "לעולם יבקש אדם רחמים עד שלא יחלה" - כלומר, לעולם מוטלת על כל אדם האחריות להתפלל על בריאותו בזמן שהוא עדיין בריא. "לעולם" פירושו **לעולם!** תמיד! גם כאשר מצב בריאותך תקין ב"ה, ואין שום סימן ולו הקל ביותר למחלה כלשהי, ונדמה כעת כי האושר, ההצלחה והבריאות המושלמת ימשיכו כך לעד. כעת הוא הזמן הטוב ביותר לבקש מהשי"ת בריאות איתנה. בקש ממנו שתמשיך להיות בריא כל ימי חייך.

למען האמת, דברים אלו לבד, אפילו קודם שנסביר אותם יותר לעומק, יש בהם עצה טובה ביותר, ויתכן ומעולם לא שמעתם ממני עצה חשובה יותר מזו. להתפלל לקב"ה על הבריאות בעודנו בריאים!

חשוב שהצעירים מבינכם יחשבו על הדברים. כעת אתה בריא? קרא אל אלקיך ובקש ממנו שכך יישאר! אתה צועד במורד השדרה המרכזית ורואה שלטים על חזיתות הבניינים. בקומה א' יש רופא שמתמחה בתחום זה, ובקומה ב' רופא אחר שמתמחה בטיפול בבעיה אחרת, וכן הלאה וכן הלאה. ראה כמה תחומים ישנם שלהם צריך רופא מומחה! הבט כמה צרות עלולות להתרגש על האדם. אם קורה אפילו משהו אחד קטן ח"ו, כבר צריכים לרוץ למומחה גדול. ויש כל כך הרבה דברים שעלולים להשתבש - זה לא נגמר. אז הנה, כעת יש לך הזדמנות לבקש מה' עוד לפני שמתרגשות ובאות הצרות: "אנא, ריבונו של עולם, אנא הושיעני והצילני מכל רע! אנא עשה שאשאר בריא ושלם!"

המחיר עולה

הגמרא מסבירה מדוע כדאי לו לאדם להתפלל לה' על בריאותו עוד טרם יחלה: "שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר" - ברגע שהאדם כבר נמצא בתוך המחלה, ונתון לחסדיהם של הרופאים והתרופות, הרבה יותר קשה לו לצאת מזה, והוא זקוק לזכות גדולה יותר כדי להבריא ממחלתו.

הגמרא ממשילה על כך משל: "אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיטו, חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר, עלה למיטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול". נמחיש את הדברים במושגים בני ימינו. גניח שאדם יוצא מפתח ביתו והנה הוא רואה לקראתו שוטר חמור סבר שעומד לגשת הישר אליו. מה הוא עושה? מוציא מכיסו שטר של 5 דולר, ניגש אל השוטר ואומר,

להשתמש בשכל הישר שניתן לנו ועל פיו להשתדל בענייני רפואה ושמירת הבריאות, אולם אסור לנו לשכוח שה' הוא הרופא שלנו, ושרק בו תלויה רפואתנו.

אכן, קל לומר את הדברים, אבל קשה יותר ליישם, שכן דרכי ההשתדלות בהן מחויבים אנו לנהוג גורמות לנו לחשוב שאנחנו אחראים לבריאותנו, ושמקור בריאותנו הוא הנהגתנו וזהירותנו, ושבהן תלויה הצלחתנו.

המחשבה המלווה

לכן חשוב מאוד שנזכיר לעצמנו את היסוד הזה, ולא רק בתפילת "רפאנו". כל פעולה בה אנו נוקטים כדי לקיים חובה זו של "וְרָפָא יִרְפָּא", צריכה להיות מלווה במחשבה: "ריבונו של עולם, למרות שאני עושה את חלקי, אני עושה זאת מתוך ידיעה שבאמת זה אתה. אתה הוא רופאנו ומושיענו".

אדם שנחתך באצבעו, והוא רץ אל עבר ארון התרופות על מנת לחבוש את פצעו, עליו להתפלל לה', "יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שיהא עסק לי לרפואה" (ברכות ס, א) - "ריבונו של עולם, איני בוטח בשום משחה אנטיביוטית ובאף תחבושת! רק אתה הוא זה שמרפא אותי!" וכך, בעודו חובש את פצעו הקטן, עליו לחשוב ולזכור שרק בה' תלויה רפואתו.

כמובן שאיננו מזניחים את החובה של "וְרָפָא יִרְפָּא". איננו אומרים לה', "ה', אני אנוח בינתיים ולא אעשה דבר, ואתה כבר תדאג לרפא את פצע". לא! אנחנו עושים כל מה שמוטל עלינו, ואיננו גורעים כי הוא זה מהאחריות המוטלת על כתפינו להשתדל בדרכי הרפואה, אלא שלכל פעולה והשתדלות שאנו עושים, צריכה להתלוות המחשבה כי מעשה זה אינו אלא קיום החובה המוטלת עלי, ואילו הרפואה עצמה באה אך ורק ממנו יתברך, ואינה תלויה כלל וכלל בהליך רפואי כזה או אחר.

חכמה בגויים

ישנה אמירה ידועה של אחד מחכמי הגויים, לפיה "גרם של מניעה שווה קילו של תרופה". למען האמת, אין בדבריו חידוש גדול כל כך, ומדובר בהגיון פשוט ובריא. כל אחד מבין שעדיף לשמור על הבריאות מאשר להזדקק לתרופות. טוב יותר ללכת לישון בזמן ולאכול כמו שצריך מאשר להרוס את הבריאות ולהזדקק לשירותי הרפואה.

אולם למעשה המשפט הזה כולל הרבה יותר ממה שהיה בכוונתו של מי שהגה אותו, וכיהודים מאמינים נוכל להבינו בצורה עמוקה בהרבה, שכן אנחנו יודעים שהמניעה היעילה ביותר עבור כל מחלה היא אחת: ה' יתברך!

הוא מתכוון לכל מילה שהוא אומר. הוא מאוד מפחד! לא מכבר הרופא שלח אותו לערוך מספר בדיקות חשובות, וכעת הוא חושש מפני התוצאות, שעלולות להביא בכנפיהן בשורות לא טובות. כמוכן שהוא קורא באמת! מהו אם כן פירושו של מושג זה - "לכל אֶשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת"?

אמת ואמונה

התשובה היא ש"באמת" פירושו "באמונה". "לקרוא אל ה' באמת" פירושו להתפלל מתוך הכרה ברורה שהצלחתנו בענין שעליו אנו מתפללים היא אך ורק בידיו של השי"ת, ובלתו אין להושיע. אדם שמתפלל מתוך הבנה ש"אין עוד מלבדו" - אין שום כח אחר בעולם שיכול לעזור לי מלבד הקב"ה, הוא זה שקורא אליו באמת.

ולכן התפילה המובחרת ביותר היא זו שנישאת לפני שבאה הצרה על האדם, שכן תפילה זו באה מתוך אמונה גדולה יותר. כאשר טוב לו לאדם והכל זורם על מי מנוחות, הוא בריא בגופו ושלם בממונו, ובכל זאת הוא מזכיר לעצמו שמקור כל הצלחתו הלא הוא ה' יתברך, וכל אותם דברים טובים שיש לו כעת תלויים אך ורק ברצון ה', הרי שזוהי אמונה אמיתית. אין כל גורם חיצוני שמכריח אותו לבקש ולהתחנן אל ה', אלא אמונתו הפנימית בלבד. זוהי קריאה אל ה' באמת.

לעומת זאת, כאשר האדם פונה אל ה' בתפילה כאשר הוא כבר נתון בתוך הצרה ל"ע, כאשר הוא חולה במחלה, על אף שזה בוודאי דבר טוב ורצוי עד מאוד - תמיד טוב להתפלל לה'! - אולם למעשה, הוא התעורר רק לאחר ש"נלחץ אל הקיר". יתכן והוא כבר ניסה כל מיני דרכים אחרות להסתדר בכוחות עצמו, וכשראה שצרותיו אינן מסתלקות, קרא והתפלל אל ה'. אין כל השוואה בין תפילה כזו לבין תפילתו של אדם בריא שמתפלל לה' שלא יחלה, שכן בתפילתו הוא מראה בצורה הברורה ביותר שהוא בוטח אך ורק בה', ותפילה כזו, היא היא "קריאה אל ה' באמת".

ראשו מגיע השמימה

התפללו אל ה' שליבכם יהיה בריא, בזמן שכלל אינכם מודעים לקיומו של איבר כזה ששמו "לב". הלב מתפקד בצורה כה יעילה ושקטה, עד שאיננו שמים לב אליו כלל וכלל! כעת הוא הזמן להתחנן אל ה', "אנא ה', עשה שליבי ימשיך לפעום ללא כל תקלות!" כך קוראים אל ה' באמת, וזו התרופה הטובה מכל!

מיהו זה שקורא אל ה' באמת? אותו אדם שמקיים את חובת ה'רפא' בשלמות. הוא אינו מעלה בדעתו אפילו להסתכל על סיגריה! הוא אוכל טוב, ומקפיד לישון

"אדוני, לא אני הוא זה שאתה מחפש", ותוחב לידי את השטר. אם מדובר בשוטר שמחפש עילה לעצור אותו, אולם הוא עדיין לא מצא כזו, הרי שבמקרה כזה חמישה דולרים עשויים להספיק. לעומת זאת, אם השוטר כבר החל לכתוב את הזימון למשפט, הרי שסכום שכזה כבר לא יועיל, כי לא פשוט כל כך לקרוע את הזימון הזה. אכן, תמורת 25 דולר הוא יסכים לעשות את זה.

אך אם השוטר כבר סיים לכתוב את הזימון והכל כבר מתועד, הרי שכעת הסיפור כבר יותר מסובך. עכשיו צריך כבר לגשת למפקד תחנת המשטרה, ועליו, 25 דולר עלובים אינם עושים כל רושם, וצריך להעלות את התעריף. אך מה יעשה אדם שכבר עומד בפני השופט? כעת כבר אי אפשר לתחוב לו שטר של 50 דולר, אלא ההליך מורכב יותר. יש להעביר לידי מעטפה המכילה מסמכים שבהם יש ראיות חדשות בנידון, ובמקרה, אחד המסמכים הוא המחאה של חמש מאות דולרים. למחרת ידפוק כבוד השופט בפטיש ויודיע כי: "לאור ראיות חדשות השופכות אור על המקרה, הוחלט לזכות את הנאשם".

זהו המשל שנותנת לנו הגמרא על ענין זה של "לעולם יבקש אדם רחמים עד שלא יחלה". ככל שידחה האדם את התפילה לה' על בריאותו, ככל שהוא שוקע עמוק יותר בתוך בור החולי, כך יעלה המחיר עבור היציאה מבור זה.

"יקראוהו בְּאֵמֶת" - הכיצד?

אך נשאלת השאלה, מדוע זה כך אצל הקב"ה? מדוע דורש השי"ת מהאדם יותר, ככל שהוא נמצא עמוק יותר בתוך צרתו? נכון, ככה זה במשל, אולם מדוע כך הוא בנמשל? עלינו לנסות ולהבין את דרכיו של ה'.

ביאור הענין כלול בפסוק אותו אנו אומרים שלוש פעמים ביום במזמור "אשרי יושבי ביתך": "קרוב ה' לְכָל קֹרְאֵיו לְכָל אֶשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת" (תהילים קמה, יח). מי שקורא אל ה' באמת - הוא נמצא ממש על ידו. אולם יש לשאול: למי מתכוון דוד המלך? מי אינו קורא אל ה' באמת? כאשר אדם מבקש מה' שישלח לו פרנסה, האם הוא אינו מתכוון לכך? כשהוא מתפלל על ברכה והצלחה, האם אין פיו וליבו שווים? כולנו קוראים באמת.

כמוכן שמי שאומר מילים מבלי לחשוב עליהם כלל בוודאי אינו "קורא באמת". אדם שמתפלל "רפאנו ה' ונרפא" וכלל אינו חושב על מה שהוא אומר, זה אינו כלום. אולם דוד המלך בוודאי אינו בא לשלול "קריאה" מעין זה. דברים מעין אלו לא היו קיימים בימי קדם.

דוד המלך מתייחס לאדם שכשהוא אומר "רפאנו", הוא מתכוון לכך באמת ובתמים. אילו היינו יכולים לצלם את שכלו בקרני רנטגן, היינו רואים בצורה הברורה ביותר כי

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

כיצד אפשר לעזור לבחור ישיבה הסובל מרגשי נחיתות?

תשובה:

לא ברור לי לגמרי מה כוונתך בזה, אולם עליך לדעת כי רגשי נחיתות אינם דבר שלילי! אדרבה, עליו לשמוח בכך שהוא מרגיש נחיתי, כי הדבר מראה שהוא עניו.

הבעיה מתחילה כאשר האדם אינו שמח במציאות זו. מי שמרגיש אי שביעות רצון מרגשי הנחיתות שלו, הרי שהוא אינו עניו. להיפך, הוא מעוניין בכבוד. הוא רוצה להיות כמו אותו בחור פופולארי שכולם מעריצים אותו ונושאים אליו את מבטיהם, וכואב לו שהוא אינו יודע להתבלט כמוהו. אתה שואל על רגשי נחיתות מעין אלו? זה כבר סיפור אחר. הפתרון לבעיה זו הוא ללמוד מוסר ולהבין כמה מגוחך וחסר משמעות הוא הכבוד המדומה הזה שאליו הוא שואף. צריכים ללמד אותו שאין לו מה לקנא באותו "גברא רבא" שכולם נושאים אליו את עיניהם, ועד כמה צריך הוא לשמוח בכך שהוא ביישן ונחבא אל הכלים. "בושת פנים לגן עדן" (אבות ה, כ). האם אתם מעלים בדעתכם כמה עבירות נמנעות מאדם ביישן? אדם שהוא עז פנים ורברבן, עלול להיכשל בעבירות חמורות ולהתפתות לכל מיני פיתויים. הביישן לעומתו מוגן מפני פיתויים רבים.

שמונה שעות בכל לילה. אם הוא לוחץ את ידו של אדם אחר, הוא מקפיד לא לגעת בפה מבלי לשטוף ידיים עם סבון. הוא עושה הכל כדי להגן על עצמו, משום שזהו רצון ה'.

עם זאת, ברור לו מעל כל צל של ספק שכל ההשתדלויות הללו הינן חסרות משמעות לחלוטין. הוא מבין כי אין כל תועלת עצמית בהקפדה על היגיינת הידים ובאכילה נכונה. הוא מזכיר לעצמו תדיר כי, "העובדה שאני הולך לישון בזמן אינה משיגה דבר. אפילו הביקור אצל הרופא הוא חסר משמעות". הוא קורא תמיד אל ה' כי הוא יודע שאין שום דבר אחר שיוכל לעזור לו. רק ברכת ה' יתברך היא זו שמביאה לו בריאות. הוא בוטח בה' לבדו ויודע כי אין עוד מלבדו, ומתוך כך הוא קורא אליו באמת.

האיש הזה מתעסק עם כל דרכי הרפואה ושמירת הנפש, ממש כפי שה' רוצה שיהיה, אך בו בזמן מחשבותיו נמצאות עם ה' יתברך. הוא מוצב ארצה, אך ראשו מגיע השמימה.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

רפואת הגוף והנפש

התורה הקדושה מצווה אותנו לדרוש ברופאים ולמלא אחר הוראותיהם. עלינו לעשות כל שביכולתנו כדי לשמור על בריאותנו, אך בו בזמן צריכים אנו לזכור כי בריאותנו מגיעה אך ורק מעם ה', הרופא כל בשר, ועלינו להתפלל בכל עת לישועתו.

השבוע נקפיד בלי נדר להזכיר לעצמנו את המסר הזה פעמיים ביום. פעם אחד בעודנו עושים פעולה כלשהי של שמירת הבריאות כגון: אכילה, שינה, הליכה וכדומה, ופעם נוספת לפני ברכת "רפאנו" בשמונה עשרה.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

התייחסתי למה שעוררו אותי פעמיים משמא, ועוד פעם אחת כשאבי מורי טרח וביקש בתחנונים לחזק דבר זה, ולא נענתי.

ואצטט כאן דברים שאמר מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל (הובא בספר ברומו של עולם, עמוד שמ"ו ז"ל): **התפשטות המחלה הנוראה המפילה חללים רבים, נגרמת משום שאנשים מזלזלים בקדושת בית הכנסת, ומדברים דברים בטלים בשעת התפילה, וזוהי הסיבה שהתפילות אינם מתקבלות לפני כסא הכבוד מאחר שמדברים באמצע התפילה.** והוסיף: **שאם המתפללים יפסיקו לדבר באמצע התפילה המחלה תיעצר.**

ועל כן באתי כעת לכל מי שקורא דברים אלו, אולי בזכות ההתעוררות שתבוא עתה מקריאת דברים אלו, ירחם המרחם עלי וישלח לי רפואה מן השמים בתשח"י. המצפה לישועת ה', חזקיהו יוסף בן שרה פייגא.

ומתחת למכתבו כתב גיסו הגאון רבי אברהם יצחק בן מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א: כל הדברים האמורים לעיל נכונים ומדויקים, ונבקש מאוד להיות נושא בעול עם גיסי הנ"ל שמתייסר ל"ע ביסורים קשים, וה' ישלח דברו וירפאהו.

ומרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל כתב לו אז, שניכר שזהו חלום אמיתי, וכתב מכתב חיזוק בענין זה וביקש לפרסמו. וז"ל:

בס"ד שבט תש"פ

הדין פשוט בשו"ע או"ח סי' קמ"ו שמשעה שנפתח הס"ת לקרות בו איסור גמור לדבר אפי' מילה אחת ואפי' בין גברא לגברא ואין שום היתור בעולם כלל והוא מדינא דגמ' בסוטה, וכן בזמן חזרת הש"ץ הוא איסור גמור לדבר וגדול עונו מנשוא כדאי' בשו"ע סי' קכ"ד, וכן באמצע קדיש צריך לזהר מאד מאד שלא להשיח כמש"כ המ"ב סי' נ"ו סק"א, וכן צריך לזהר מאד מאמירת אשרי ובא לציון שעלמא קאי עלי' כדאי' בסוף סוטה והובא בשו"ע סי' קל"ב, וכן באמירת עלינו צריך לזהר לאומרו בכוונה באימה ובריאה וכדאי' במ"ב סי' קל"ב דברים נוראים ע"י, ועל כ"ז יש עונשים חמורים להמדיח בהן והמזלזל כדאי' במ"ב ריש סי' נ"ו בשם המדרש ר"ח אשכנזי לאליהו בכמה אלפי גמלים טעונים אף וחמה לשלם לאלו וע"ש עוד במ"ב דברים נוראים וע"ע בזה"ח וכן דף ל"ג דברים נוראים לאלו וכבר הבאתי כ"ז בארחות ישר תפילה, ולכן ודאי צריך להתחזק בזה מאד ואי' בברכות ל"ב אלו דברים צריכים חיזוק בכל יום כו' תפילה, והמתחזק ומחזק אחרים בזה ודאי זכות הרבים תלויה בו ויזכה עבור זה לרפ"ש ואריכות ימים ושנים טובות בעזה"י.

בירורי הלכה

אנפלאות שהרצפה חלקה שלא תחליק רגליך. ובחי' הרד"ל שם (אות י"ח) ביאר דטעמו היה לפי שאסור להיכנס להר הבית במנעל. וכתב: אלא שצ"ע, כיון שאיסור זה משום מורא מקדש הוא ואין העכו"ם מצווין על כך, א"כ לכאור' לא היו חייבין ישראל למנעו מזה. ע"כ.

אכן לכאור' יש לתרץ כנ"ל, דכיון דאין כבוד ביהמ"ק שייכנסו אליו במנעלים, החיוב על ישראל להשיג בכך ולמחות במי שרוצה להיכנס בו במנעלים, אפי' אם הגוי עצמו אינו מחוייב בזה. ועד"ז מצינו בספר ח"ח (בבאמ"ח עש"ז), שכתב שם שמי שמספרים לו לשה"ר נראה שעובר אמ"ע דמקדשי תיראו משום דודאי בהיכל המלך לא היה מניח לחבירו לספר לו דבר שאינו רצון המלך, ע"ש.

שו"ר שכ"כ הגר"ח זצ"ל (אגרות וכתבים דרך אמונה ח"א עמ' ק"ח, אות פ"ד) וז"ל: תנן בכלים פ"א מ"ח... ובמגילת תענית פ"ג תניא... וקשה איך נתן לו ליכנס בחיל ולא דאג אלא על המנעלים, וי"ל דלגוי אין לו איסור

בר"ח אדר יחול הארציית השלישי לגאון רבי חזקיהו יוסף פלמן זצ"ל, בנו של הגאון הגדול רבי שלום בן-ציון פלמן זצ"ל. בתקופה האחרונה של חייו הוא הרבה לחזק את עם ישראל בשמירת קדושת התפילה ובית הכנסת. ברצונו להביא את מכתבו שפירסם אז בכל העולם, ואפשר לומר שהוא הגרעין הראשון לכל ההתחזקות שיש בס"ד בענין קדושת הבית הכנסת החל מתחילת 'הקורונה'. וז"ל:

כ"ח טבת תש"פ, לכבוד ידידי שליט"א.

לאחרונה אנחנו עדים לחרון אף ה' (רח"ל), אשר רבים חלו ונפלו חללים, צרות שונות ומשונות בריבוי כזה שאינו זכור לכאורה עשרות בשנים, אין יום שאין קללתו מרובה וכו'. ואף אני בעוונותי פגע בי יד ה', והריני בתפילה ובתחנונים לפני בעל הרחמים שיחוס עלי וישלח לי מרפא ומזור לגופי ונפשי. בעודי במיטת חולי הריני פונה אליכם בבקשה ובתחנונים, חוסו עלי ועל שאר חולי ישראל, וקבלו על עצמכם דבר קטן כדי להסיר חרון אפו "שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה", ולקבל זאת לפחות ארבעים יום, עבור רפואתי השלימה, חזקיהו יוסף בן שרה פייגא.

ברצוני לשתף אתכם במה שעבר עלי. לפני כחודשיים (באמצע חודש חשוון), שמעתי בחלום הלילה קול, ללא דמות או משהו שאני מכיר או זוכר, אומר לי כך: **יוסי, תחזק את הנושא שלא לדבר בתפילה וקריאת התורה, לכל אחד יש תפקיד בעולם, ועליך לחזק נושא זה.** קמתי בבוקר ולא התייחסתי לחלום, אמרתי, "חלומות שווא ידברו". שבוע לאחר מכן הופתעתי עד מאוד לקרוא בעלון "איש לרעהו" סיפור על אדם שגם חלם חלום דומה להפליא, בו מבקשים ממנו לדאוג שיפסיקו לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה, ולאחר תקופה חלה אותו אדם במחלה הנוראה, אותו אדם חשב שיש קשר בין הדברים והחתים 700 אנשים שלא ידברו בשעת התפילה וקריאת התורה ולאחר תקופה הוא החלים לגמרי מהמחלה, חשבתי אף אני, אולי גם כאן מתרחש סיפור דומה, אבל כדרכו של עולם לא התייחסתי ואמרתי חלומות שווא ידברו.

לאחר כחודש וחצי (בתחילת חנוכה תש"פ) חלמתי שוב את אותו חלום, אלא שאז אני רואה את אבי מורי הגאון הצדיק רבי בן ציון פלמן זצ"ל עומד כמו בהקיץ לנגד עיני ואומר לי, "יוסי זה נוגע אליך, יוסי, תדאג שהציבור יפסיקו לדבר בבית הכנסת בעת התפילה". קמתי מבוהל, אך נרגעתי לאחר מכן ואמרתי לעצמי שזה כלום, הרי החלום חזר ונשנה, כנראה חשבתי על כך ביום, והרי, "אין מראין לאדם אלא מהרהורי ליבו", מאז התחלתי להרגיש לא טוב, וכשבועיים לאחר מכן (יום ט' טבת תש"פ) גילו אצלי את המחלה הנוראה, אני סמוך ובטוח שנענשתי על זה שלא

בעניין חובת השמירה על כבוד בית הכנסת, ומניעת קטן ועכו"ם מבזיון בית הכנסת

כתב הפמ"ג (קנ"א א"א סק"א): 'ויש לגעור במי שמשיח שיחת חולין בביהכ"נ'. והנה לגבי כל מצוות התורה אנו מזהירים בכך ממצות עשה דהוכח תוכיח, אבל לגבי ביהכ"נ יש לדון דהוא מעצם מצוות מורא המקדש, דכאשר נוהגים בביהכ"נ שלא לפי כבודו מוטל החיוב על כל אחד ואחד למחות בכך כדי לשמור על כבוד ביהכ"נ. ונביא לכן מספר מקורות, ומה שיש לדון בזה.

א. איתא בבראשית רבה (פרשה ס"א ס' ז'): ביקש -] אלכסנדרוס מוקדון לעלות לירושלים וכו', כיון שהרגיש גביעה בן קוסם הלך ועשה לו שתי אנפלאות ונתן בהם שתי אבנים טובות שוות שתי רבאות של כסף וכיון שהגיע להר הבית אמר לו אדוני המלך שלוף מנעלך ונעול לך שתי

להיכנס דא"ז מו' מצוות ואין מצווה על ומקדשי תיראו, ואין לומר שזה גזל... אלא שמוטל עלינו לא לתת לגוי ליכנס משום דמאס וכמו שרץ שנמצא במקדש שחייב להוציאו וכ"ש שאסור להכניסו ואם נכנס יש לגרשו וכ"ז כשיכול לגרשו אבל באלכסנדר מוקדון שיכנס בעצמו וא"א למונעו השתדל עכ"פ שלא ילך במנעלים עד שהגיעו לקה"ק כי שם סבר כיון שרואה שגם אנחנו אין נכנסין א"כ לא מפני שהוא ערל אין לו ליכנס יבין שלא ליכנס.

ב. ויעוי' משנה ברורה (צ"ח סק"ג) שכתב: 'בשל"ה (מס' תמיד נר מצוה אות ק"א) קורא תגר על המביאים ילדים לבהכ"נ והוסיף בשם המחצה"ש (והם דברי השל"ה עצמו שם): 'והיינו קטנים שעדיין לא הגיעו לחינוך, מטעם כי הילדים משחקים ומרקדים בביהכ"נ ומחללים קדושת ביהכ"נ וגם מבבלים דעת המתפללים' וכו'. ויש לדקדק את לשון 'ומחללים קדושת ביהכ"נ' שיש כאן חפצא דחילול, ואע"פ שהקטנים לא הגיעו לחינוך אבל יש בזה קפידא משום שלמעשה יש כאן חילול הקודש.

ג. והנה כתב הרמ"א (רפ"ב סעי' ג') שאסור לקרות בתורה בראש מגולה, וכתב המג"א (סק"ח, הובא במשנ"ב) דהיינו קטן אבל גדול בלא"ה אסור לילך בראש מגולה, וציין לסי' קנ"א סעי' ו' שכתב השו"ע דאסור להיכנס לביהכ"נ בראש מגולה. ובביאור כוונתו כתב המחצה"ש דר"ל שגם שם צ"ל דאיי"ר בקטן, דאילו גדול בלא"ה אסור. והנה דין זה הובא גם בסי' צ"א סעי' ג' בזה"ל: יש למחות שלא ליכנס בביהכ"נ בגילוי הראש. ולדברי המחצה"ש ג"ז איירי בקטן, והיינו כנ"ל דאף דקטנים עצמם אינם בני מצוות [ואין אחרים מצווים על חינוכם] אבל כיון שיש בזה בזיון לביהכ"נ החובה על כולם למנוע זאת.

אולם הלבושי שרד שם השיא את כוונת המג"א לענין אחר, וכן הבאה"ל (בסי' צ"א שם) כתב בזה תירוצים אחרים. ובאמת נראה דזה תלוי בכל דבר

לפי ענינו, ויש דברים שיש בהם 'בזיון', ואז החיוב על כל אחד לסלק בזיון כזה מביהמ"ק ומביהכ"נ, אבל יש דברים שאינם בזיון בחפצא אלא שהם הנהגת בזיון מצד האדם, ובהם אין חיוב על כל אחד למנוע בזיון זה אם לא במקום מצוות תוכחה, והכל לפי הענין.

ד. ויעוי' בטור סי' תל"ג שהביא מהירושלמי דבתי כנסיות ומדרשות חייבין בבדיקה לפי שהתינוקות מכניסין בהם חמץ. [ולשון פסקי מהרי"ח בפסחים: 'שכן נכנסין לה בשבתות ובראשי חדשים עם תינוקות ופיתו בידו'. ומבואר דמותר להביא קטנים לביהכ"נ ולהניח להם לאכול שם. והיינו כנ"ל דבזה ליכא 'בזיון' לביהכ"נ והקטנים עצמם אינם בני מצוות.

ה. ובאמת נראה דכל דבר שיש בו בזיון עד שגם אחרים מצווים למנועו, בזה גם העכו"ם עצמם מצווים (וכן הקטנים אם הם בני דעת), דודאי גם לעכו"ם אסור לבזות את בית ה'. (ויעוי' בספר מצות היראה שדקדק מלשון החינוך מצוה תל"ג שמצות יראת ה' מחייבים בה גם העכו"ם). ורק בדברים שהקפידא בהם מצד הגבירא, בזה י"ל כדברי הרד"ל שאין העכו"ם מצווה. ולגבי הכנסת מנעלים י"ל דיש כאן בזיון, וכמש"כ רש"י (יבמות ק"ב). דטעם האיסור לפי שהדך להכניסם בט"ט.

ו. והנה כאשר עכו"ם נצרכים להיכנס לביהכ"נ (ללוי מבוגר או למלאכה), כמדו' לא שמענו שיקפידו עליהם שיכסו את ראשם, וכן השיב הגר"ח ק"צ"ל כשנשאל כך 'בהמות אי"צ לכסות ראשם', וצ"ל דזה ל"ח 'בזיון', ויעוי' מש"כ לעיל מהמחצה"ש, ויעוי' בחת"ס נדרים ל: ויל"ע.

ז. ויל"ע עוד בכל זה בדברי הפוסקים מה שדברו מענין נתיצה ע"י עכו"ם, ואכ"מ. [ואגב, כשדברו פעם עם הגר"י ברטלר צ"ל בענין אם עכו"ם מוזהר על נתיצה אמר, 'וכי מיטוס לא ייענש על שהחריב את ביהמ"ק?! דוק!]. (הדברים נכתבו ע"י הרב חנוך כהן, כולל חז"א)

קוראים כותבים

לכבוד הגליון החשוב ביותר דכיון שעוסק בריבוי כבוד שמים גתב עליו בשערי תשובה (שער ג' אות קמ"ח) דזכותו גדולה עד לשמים.

בדבר שעוררו לפני שבועיים במה שהביא המשנ"ב (קנ"א סק"י) דהאריז"ל היה נזהר מאוד שלא לדבר בבית הכנסת רק תפילתו, ואפי' דברי מוסר לא דיבר פן ימשך ממנו דברי חול. דאי"ז רק מידת חסידות ותו לא, אלא על כל אחד החובה להזהר ממה שיכול לגרום לו לדיבורי חול בביהכ"נ וכ"ש בביהמ"ד חלילה.

בס"ד מצאתי כן להדיא במרגניתא טבא (הובא בסוף ספר אהבת חסד) אות ג' וז"ל, שלא לשוח בבית הכנסת ובביהמ"ד מעסקי העולם אף לדבר הצריך ביותר אם לא לדבר מצוה וגם בזה צריך למעט שלא לבוא מן המותר אל האסור, ונכון לדבר בלשון הקודש.

ואף שענין זה קשה בו החיזוק, חשבתי להועיל לי ולשכמותי לומר בכל סעודה ההלכה 'בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה' וזה יהיה לזכרון לבל תשתכח מצוה זו מלבינו חלילה. ויה"ר שיסיר ה' חרון אפו מעלינו ונזכה לביאת גואל צדק ולבנין ביהמ"ק בב"א י.ק. ב"ב

סיפור השבוע

נפטר אבל את הקבלה הטובה המשכתי לשמור.

כעבור זמן התברר לי ש'כל מה שאדם עושה לעצמו הוא עושה', אז חסתי על חייו של הרב פלמן. ומשמים זיכו אותי להתברך בזרעא חייה וקיימא, ונולד לי בן תשעה חודשים אחרי אותה קבלה טובה. "הנה כי כן", מסיים הרב קדוש, עשר שנות ציפייה והתרועעות בין רופאים הסתיימו להן בהחלטה אחת שקיבלתי בלבי שלא לדבר בשעת התפילה קריאת התורה.

*****

לכבוד מערכת גליון 'קדושת בתי מקדש מעט' מדי שבוע אני קורא ומתרגש מן הדברים המובאים בגיליון, הם גורמים לי חיזוק רב.

זמן רב היה בני בשידוכים בלי שהבנו את הסיבה לדבר. עשינו מספר רב של סגולות מכל מיני שיטות, אך לאחר שקראנו את הגיליון קבלנו על עצמנו במשפחה עשרה ימים לא לדבר בבית הכנסת. בחסדי שמים, השידוך התחיל בתוך 'עשרת הימים' ובכך נושענו! ברצוני לפרסם ענין זה בגיליון כהבנתכם. בתודה ובברכה פ. ה. ל. בני ברק

קיבלנו סיפור שסיפר הרב יוסף קדוש לרב ישראל וויס מעלון 'דרשו' באדר תשפ"א: ברצוני לספר מעשה שאירע עמי לפני כשנה, ביום מן הימים נכנסתי לבית הכנסת וראיתי בלוח המודעות מכתב מרגש מאוד מהרב חזקיהו יוסף פלמן צ"ל [עיין בדבר המערכת] שהיה אז על ערש דווי לאחר שגילו כי בגופו מקנת המחלה הנוראה בשלב מתקדם מאוד.

היתה לי היכרות עם הרב יוסף פלמן ז"ל. כתושב בית שמש יצא לי לפגוש אותו פעמים רבות והיו לנו קשרי ידידות. במכתב הוא סיפר על חלומות שחלם שקראו לו לעורר על הענין של זהירות מדיבור בשעת התפילה וקריאת התורה, חלומות שהוא ביטל והתעלם מהם, ולאחר מכן כשלקה במחלה תלה זאת בהתעלמותו ההיא. הוא ביקש אז שכל מי שקורא את המכתב יקבל על עצמו שלא לדבר בתפילה לכה"פ 40 יום לרפואתו, ובאמת היתה התחזקות גדולה מאוד בענין ברחבי בית שמש בפרט וברחבי הארץ בכלל.

חשבתי לעצמי, הרי אני מכיר אותו, כואב לי הלב על מצבו הרפואי, החלטתי שאני מקבל על עצמי וחתמתי את שמי על המודעה בהתחייבות גמורה שלא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה לפחות 40 יום, ועם השתדלות שלא לדבר בתפילה בכלל גם לא אחרי שיהלפו 40 הימים הללו. למרבה הצער הרב פלמן

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון כ"ט

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשיות
יתרו משפטים
תשפ"גברכת המעביר שינה
כי משי אפיה לימא המעביר חבלי שינה
מעניי ותנומה מעפעפי, [ברכות ס:]ברכת הנותן ליעף כח
עוד ברכה אחת יש בסדורי אשכנז בא"י
אמ"ה הנותן ליעף כח, וטור סימן מ"וברכות השחר
חלק י"א

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמח"ס ברומז של עולם

ביאורי התפילה

ברכת המעביר שינה

הודאה הניתוסף בברכה זו

בגמ' ברכות (ס:) איתא, כי משי אפיה לימא המעביר חבלי שינה מעניי ותנומה מעפעפי. וצ"ב דכבר בירך פוקח עורים. ומיישב האבודרהם, לפי שכשמעביר ידיו על עיניו וברך פוקח עורים העביר קצת עוצם (נדר"ל עצימן עין) מעיניו וקצת מעפעפיו, ועדיין עוצם לא העבירה כלו עד שירחצם במים.

ביאור ב' דרגות של השינה

וכתב בעץ יוסף, המעביר שינה, היא תרדמה שבתוך העינים, ותנומה מעפעפי, הוא נים ולא נים תיר ולא תיר, (היינו שאינו ישן ממש אך עדיין אינו עירוני ממש), שאינו אלא בעפעפים – וזה אפילו כשקם ממתנו, ע"כ. וזה, דאף שכבר הודה להקב"ה על שהחזיר לו את ראות עיניו וברך ברכת פוקח עורים, מ"מ עדיין מרגיש עייפות וכבידות בתוך העינים, ועוד יותר על העפעפים, שכידוע אינם חוזרים לפועלתם הרגילה עד כמה דקות אחרי התעוררותו משינתו. וחייבים אנו להתבונן שמה שהעברת מים על עיניו מעביר מהן ומעפעפיו את ההרגשה המצערת הזו, אינו אלא משום שהקב"ה ברא לנו את המים, והטביע בהם הכח להעביר את השינה והכבידות מאברים נפלאים אלו.

ולכן גם ע"ז אנו חייבים לברך את הקב"ה ולהודות לו, בין על העברת התרדמה מהעינים ובין על ביטולו של הכבידות מהעפעפים, כי על כל פרט ופרט מטובותיו ית' אנו רוצים להודות לו, כמ"ש תן לו מעין ברכותיו. וזה גילוי נפלא על גודל החיוב עלינו להכיר טובותיו יתברך בכל ענין ובכל עת, ולהודות לו עליהם.

הברכה הוא בשביל מצות רחיצת פניו

והר"י בן יקר הוסיף חידוש גדול וז"ל, ומצוה היא לרחוץ פניו במים ולא יהיה כחשוק, (אולי ר"ל דבלי הרחיצה יחסר לו מאור פניו) משום (משלי ט"ז ד') כל פעל ד' למענהו, והכי היא בשבת (דף נ' ע"ב), ולכן מברך, ע"כ. וכונתו למש"כ בגמ' שם, דתניא, רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום, בשביל קונו, משום שנאמר, כל, פעל ה' למענהו. ופרש"י, לכבוד קונוה דכתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם (בראשית ט'). ונדר"ל, דלכן מצוה ליזהר בנקיט של פניו כי על ידו מתפרסם כבוד ה' שעשה את הפנים האלו בצלמו ובדמותו. ועוד פרש"י, דהרואה בריות נאות אומר ברוך ששכח לו בעולמו.

וכאן חידש הר"י בר יקר דכוונתו חז"ל שברכה זו תכלול ג"כ שנברך להקב"ה על הזכות הגדול הזה שנוכל לפרסם כבודו ית' בעולמו ע"י מאור פנים יפות, אחר שרחצנו את פנינו והחזרנו את הצורה היפה, שתלויה הרבה על הצורה של העינים ועפעפיהם. וזה כעין מש"כ בסוטה (מ' ע"א) מודים אנחנו לך על שאנחנו מודים לך.

ביאור רחב של ב' דרגות השינה והשייכות להענינים

הענין תפילה (לר' יעקב מקלנבורג) הרחיב בענין העברת השינה וז"ל "כל ההרגשים באים מן המוח - מקורם שעליו - אל הלב. והלב משלח בכל הגוף. ובליילה סותם הקרום הדבוק בגלגולת ואוסף המוח כל הרגשותיו אליו. וכן כל הנפש כולה נאסף על הלב, ואז הוא ישן. ויש בגוף מין לחה וסממנית (באלזאם) והיא נופלת על העפעף וגורם השינה. ושינה היא הסתלקות המחשבות, והיינו כאשר נשתקע בשינה, ותנומה הוא מבחוק כאשר הוא נים ולא נים תיר ולא תיר, והיינו שעפעפים - הם מכסה העינים - (ואויגענליעד) סגורות, אבל אין מחשבות נעדרת ממנו, דקרי ליה ועני, וזהו שינה מעיני - הפנימיות, הסתלקות המחשבות, ותנומה מעפעפי היא חיצונית שעפעפים הם סגורות."

ברכת הנותן ליעף כח

החזרת הנפש שקטה ושלווה

כתב הטור (סימן מו) "עוד ברכה אחת יש בסדורי אשכנז בא"י אמ"ה הנותן ליעף כח ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו בערב ביד הקדוש ברוך הוא עייפה מעבודה קשה כל היום ומחזירה לו כבוקר שקטה ושלווה וע"פ המדרש חדשים לבקרים רבה אמונתך בשר ודם מפקיד פקדון ביד חבירו ומחזירו לו בלוי ומקולקל אבל אדם מפקיד בכל ערב נשמתו ביד הקדוש ברוך הוא והיא עייפה ומחזירה לו חדשה ורגוע".

הברכה ניתקן על תשישות כח שנתרבה בעולם

כתב הסדר היום ז"ל "ונותן ליעף כח שאע"פ שהאדם יעף ויגע בין במלאכת שמים ועסק התורה שנקראת תושיה שמתשת כחו של אדם בין במלאכתו לפרנס בני ביתו הקדוש ברוך הוא ברחמיו מחדש כחו ורוחו בכל בקר כאלו לא היה בו שום חולשת חיל ויגיעה כמ"ש וקוי ה' יחליפו כח וכענין שנא' חדשים לבקרים רבה אמונתך וכן אנו מתפללים לפניו שיתן בנו כח ואזירות חיל לעסוק בתורה ובמצוה כדת וכשורה ולא נעצור חיל מעשו' כל הבא בידנו להפיק רצון שמים ואף על פי שזאת הברכה יש נמנעים מלברך אותה משום שלא מצאנוה בגמ' בסדר הברכות של שחרית והיא תקנת הגאונים זלה"ה להיות שראו תשות הכח שנתרבה בעולם וראו שיהי' יפה להם לברך זאת על הגמול הטוב שגומל עמנו בכל יום תמיד לחדש כחנו ורוחנו ולהחליף בנו כח לעשות מלאכתנו מלאכת שמים ולעבוד עבודתו". והוא דבריו בשו"ע הרב (סי' מ"ו).

הקב"ה נותן לנו כח לעמוד בתוך הגלות

ובאמת נוסח הברכה הוא מלשון הקרא בישעיה (מ' כ"ט) "נותן ליעף כח ולאינ אונים עצמה ירבה", וביארו המפרשים נע' ברד"ק ועוד דקאי על ישראל בתוך הגלות. וכ"כ הערוך השולחן (מ"ו ז') דזהו עוד ביאור בהברכה, "דהקב"ה נותן לנו כח לעמוד בתוך הגלות שאנו עייפי הזמן ואלמלי השגחה הפרטית לא היינו יכולין לעמוד אף יום אחד".

נוסח 'חבלי' שנה

הנה הנוסח בגמרא לפנינו הוא "המעביר חבלי שינה" וכ"ה בבה"ג ובאבודרהם ונוסח ע"מ, אבל גירסת הר"י והרא"ש ועוד כמה ראשונים הוא "המעביר שנה". וכ"ה בכ"י של כמה דפוסים בש"ס, וכ"ה הנוסח במסכ' דרך ארץ רבה (פי"א), וכ"ה בסידורי התימנים. והתיקון תפילה [ס' אצוה"ת] הביא הגהות ענף חיים שבסוף סדור התימנים שביאר "הא דלא גרסינן 'חבלי' משום דמשמע דדוקא חבלי שנה הוא מעביר ולא כל השנה".

מסורת התפילה

טעם תקנת ברכת הנותן ליעף כח

כתב הטור (סימן מ"ו) "עוד ברכה אחת יש בסדורי אשכנז בא"א אמ"ה הנותן ליעף כח ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו בערב ביד הקב"ה עייפה מעבודה קשה כל היום ומחזירה לו בבוקר שקטה ושלוחה וע"פ המדרש חדשים לבקרים רבה אמונתך וכו'". והנה כתבו התוס' בברכות (מ"ו ע"א ד"ה וברכה) בשם רבינו תם ש'יהי רצון' היא מברכת המעביר שינה מעיניו וכו' וצריך לומר ויהי רצון, ושפיר הוי מעין פתיחה סמוך לחתימה, "דסמוך לחתימה איכא ותגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים" שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש כחו כדאמרין במדרש חדשים לבקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה שלמה ושקטה בגוף כאשר היתה בתחלה אף על פי שהיתה עייפה והיינו כעין פתיחתה". והיינו שלבד מההודאה על עצם העברת השינה, יש כאן הודאה מיוחדת על מה שמחזיר אותנו אחר השינה נשמה שלמה ושקטה וכו', וכיון שדבר זה נעשה ג"כ ע"י השינה, שפיר הוי מעין הפתיחה.

ויש לתמוה, דא"כ מה נתחדש בתקנת ברכת הנותן ליעף כח שהוא נמי כנגד ענין זה, למה תיקנו ב' ברכות על ענין אחד. ובאמת הובא מקצת דברי התוס' במג"א (שם סק"ה) בזה"ל "ואע"ג דבעינן מעין פתיחה סמוך לחתימה י"ל דתגמלני חסדים טובים היינו החסד שעושה הקב"ה שמעביר חבלי שינה מעיניו". וצ"כ למה החסיר רוב דברי התוס', דאינו הודאה רק על עצם העברת השינה, אלא גם על מה שנתחדש כוחותנו מחדש, ולמה השמיט נקודה זו¹. ואולי המג"א נתקשה בזה, ומשו"ה הניח הדבר על עיקר העברת השינה, וע"ע.

ובאמת הב"ח כבר הדגיש זה, דהביא דברי התוס' בברכת המעביר שינה, וכתב "כמש"כ רבנו בסמוך", [וכן בביאורו] כתב על זה לע' בתוס'. ובאמת בביאורי האבודרהם על ברכות השחר, כשהגיע לברכת הנותן ליעף כח כתב וז"ל "ויש מקומות שמברכים נותן ליעף כח והטעם אפרשנו בגמלנו חסדים טובים", וע"ש שכתב כמו דברי התוס', הרי בהדיא דענינם שוה, והדרנין לקושייתנו דתנתי למה לי. וכפשוטו י"ל דהתם תיקנו נוסח חתימת הברכה על ענין זה כדי שיהא החתימה כעין הפתיחה, אך אין זה עיקר ענין הברכה, וא"כ שפיר יש מקום לתקן ברכה מיוחדת ע"ז, ובזמן הגמ' לא נראה לחז"ל צורך לקבוע ברכה מיוחדת ע"ז, ורק אחר זה מפני חולשת הדורות [ע' סדר היום] רצו לקבוע ברכה מיוחדת על ענין הזה.

וכ"ז את"ש לפי מה שנקטו רוב הפוסקים דברכה זו ניתקנה אחר זמן התלמוד, אולם לפי דברי הב"ח דהקדמונים היו גורסין כך בגמרא [אע"ג דלפנינו ליתא], א"כ בוראי תמוה, דא"כ כבר ניתקן ע"ז ברכה בפנ"ע ולמה להו לחז"ל לחזור ע"ז שוב בחתימת ברכת המעביר שינה. ואולי משו"ה נאיד הב"ח מפירוש התוס', ופירוש בדרך אחרת, דהחסדים טובים קאי על ההצלחה מן היצירה, והוא המושך "ואל תשלט בנו יצירה" וכו'. [ולדעתו הדרא קושית התוס' למה הוא מעין הפתיחה, ובעזה"י יתבאר בגליון הבא].

הקדמת הברכה להמעביר שינה

יש להעיר על סדר הברכה שמקדימין ברכת הנותן ליעף כח לפני הברכה של המעביר שינה, הלא מתחילה יש לברך על העברת שינה ואח"כ על הכח החדש, [ובפרט שראוי להקדים הברכה המוזכר בש"ס]. וע' בלבוש שביאר "שהיא מתוקנת על רחיצת פניו, והנאת הרגיעה היא מורגשת מיד קודם רחיצת הפנים".

הנידון בהפוסקים אם מותר לחדש ברכות אחר זמן התלמוד

דעת המהרש"ל והב"י דאין לחדש ברכות

א[כתב המהרש"ל (שו"ת סימן ס"ד) "וברכת הנותן ליעף כח גם איני נוהג לאומרה מאחר שליתא בתלמוד בבלי ולא בתלמוד ירושלמי וכן שום מחבר לא הביאה אלא שהטור כתב טעם על סידורי אשכנז שנתקנה על פי המדרש חדשים לבקרים כו'"]

ברכת הנותן ליעף כח

ותימא הוא שהרי כתב האשר"י להדיא במסכת בכורות מיום שנחתם התלמוד אין רשות לשום אדם לתקן ולהוסיף ברכה חדשה אף לגאונים לית להו רשות ומ"ה נראה שלא לאומרה". וכ"כ הב"י "מאחר שלא נזכרה בתלמוד איני יודע איך היה רשות לשום אדם לתקנה ומצאתי שכתב האגור (הל' ברכות סי' פז) שראה מקטרגים עליה מטעם זה והרמב"ם וסמ"ק והרוקח לא הזכירוה והכי נקטינן". וכן פסק בשו"ע, אבל הרמ"א כתב דהמנהג הפשוט בבני אשכנזים לאומרה.

דעת האר"י ל' לאומרה

ב[והחיד"א בברכי יוסף כתב דעכשיו נתפשט המנהג בגלילתנו ע"פ כתיב האר"י צ"ל לאומרה [והאר"י ל' מסדר הברכה אחר 'מלביש ערומים'] כי אף דקבלנו הוראת מרן קים לן דאלמלא מרן אף הוא ראה דעת קדוש האר"י צ"ל גם הוא יורה לברכה. ומה גם שכתב הרב נוסח הגדולה דאיכא מאן דשמע דהדר ביה מרן בסוף ימיו. [וע' בפנימיות התפילה שהארצנו בדברי האר"י ל]. והוסיף החיד"א (בספר טוב עין סו"ס ז') "ואני בעיני אומר כי רבינו האר"י צ"ל כל הנפלאות אשר גילה היה בכ"ב חדשים והיו תלמידיו מעלימין דבריו ובסתום חכמה. ומרן ושאר הרבנים לא ידעו אחד ממאה מגדולתו. והן בעון נח נפשיה דרב האר"י ז"ל בימי מרן, ויתכן שאח"כ ידע מרן מתלמידיו האר"י ז"ל שכן היה אומר וחזר בו.

דעת הראשונים דמותר להוסיף ברכות

ובעיקר טענת המהרש"ל מדברי הרא"ש דאין לברך ברכה שלא הוזכרה בתלמוד, לאו כו"ע מודו לזה, דמצנינו רש"י בספר הפרדס (עמ' נ"ז) שכתב וז"ל "ויותר הם [מ] מאה ברכות שהרי ברכות השחר(ית) הן יותר מעשרים לפי שבני אדם הוסיפו לברך על כל צורך וצורך ומן הדין לא היו ראויים אלא תמני סרי ואין לחוש אם הוסיפו, [ד] לא נאמר אלא שלא לפחות אבל להוסיף יש לו רשות ולברך ע[ל] כל חביב לו". [ויש עוד ברכות שדנו הפוסקים כגון מגביה שפלים, וע' בגליון על ברכת זוקף כפופים שהארצנו בזה]. וכ"כ רבנו מנחם (ברכות פ"א הט"ו) בענין מה שנהגו בחז"ל לומר ברוך ה' לעולם במעריב ולחתום ברכת "המלך בכבודו וכו'", דאע"ג דברכה זו אין לו שורש בהלכה, אפ"ה אין בה משום לא תשא דהא רבנן בתראי תקנוה והרשות נתונה לכל גדול שבכל דור ודור לתקן ברכה לפי המתחדש לאנשי דורו דקי"ל (ר"ה כה ע"ב) יפתח בדורו כשמואל בדורו וכו'".

השגת הט"ז על המהרש"ל

וגם הרא"ש [שממנו נובע דברי המרש"ל], האריך הט"ז (סי' מ"ו) דהרא"ש בעצמו בכתובות כתב בהדיא דשפיר לא הוי לא תשא כל שאומרה דרך ברכה, והוכיח מזה דאין כוונת הרא"ש בבכורות לבטל המנהג של המקומות שנהגו לאומרה, אלא לבאר טעם הנוהגים שלא לאומרה. ומסיק דבדואי אין אחר המנהג כלום.

מנהג עוקר הלכה

והגר"א (סי' מ"ו) ביאר דמנהג עוקר הלכה, [ומקור לזה מדברי הירושלמי בבבא מציעא (פ"א ה"א) בענין שכירת פועלין דהכל הולכין אחר מנהג המדינה, מה שחייב הפועל לעשות, וע"י אמר הירושלמי דזאת אומרת מנהג מבטל הלכה, ובכל דוכתא אמרינן הממנה"ה חוץ מזו. ומבואר מדברי הגר"א דיש לתלמוד מכאן לענין או"ח ג"כ]. וכ"כ האבודרהם בהדיא בענין ברכת יראו עיניו במעריב "וכבר נהגו לאמרו ומנהג אבותינו תורה היא כדאמרין (ירו' ב"מ פ"ז) מנהג מבטל הלכה".

דעת הב"ח דיש גורסים ברכה זו בגמרא

הב"ח (סי' מ"ו) תמה על הב"י "מי הגיד להם שניתקנה ברכה זו אחר התלמוד אני אומר דהקדמונים היו גורסין כך בגמרא ומה שכתב רבינו עוד ברכה אחת יש בסדורי אשכנז ר"ל אע"פ שאינה בסדורי ספרדים לפי שלא היה נמצאת ברכה זו בגרסתם בגמ' מ"מ איכא למימר דהאשכנזים היו גורסין כך בגמ', וא"ת למה תקנוה חכמי התלמוד, י"ל שניתקנה על שאדם מפקיד וכו', והלא יש לנו גדול מעיד ע"ז, הלא הוא הסמ"ג (עשין כז) דקא חשיב בתוך י"ח ברכות ברכת הנותן ליעף כח"³.

- בעיקר מש"כ התוס' דהגומל חסדים טובים מרמז לזה, מדווקא הטיב לפמש"כ בביאור הגר"א [בגולה ונסתר, ע' עומק התפילה], הנותן ליעף כח בחסד, כי הוא המחידש בטובו, וכו' חדשים לבקרים כו' כידוע, כל חדש בחסד, שיר חדש, עכ"ל.
- וע' בלבוש דמשמע דכ"ז נכלל בהעברת השינה, ואולי כ"ז נכלל בדברי המג"א. וז"ל הלבוש "דשפיר הוי מעין פתיחה סמוך לחתימה מהמעביר שינה, דסמוך לחתימה איכא ותגמלני חסדים טובים, והיינו גמילות חסדים טובים, ש"י השינה יש לו לאדם מנוח ומרגוע מעמלו ויגיעו, ויש בו תועלת ג"כ בשינה שמעכל מאכלו, ואח"כ הקב"ה מעביר מנוחו השינה ומחדש כחו כדאמרין במדרש חדשים לבקרים וכו', והרי אין לך גמילות חסדים מהשם יתברך יותר מהעברת השינה, והיינו ממש מעין פתיחה סמוך לחתימה", ויל"ע במה שסיים "והרי אין גמילות חסדים יותר מן העברת השינה, אם כוונתו משום התחדשות הכוחות, או עצם העברת השינה דענין זה הוא כעין הפתיחה ממש, ולבד מזה יש עוד טובות דאינו ממש כעין הפתיחה, וצ"ע.
- ויש להביא קצת מקור לברכה זו מדברי הירושלמי בפרק תפילת השחר (ברכות פ"ד ה"ב) דבית ר' ינאי אמרין הנוער משנתו צריך לומר ברוך אתה ה' מחיה המתים. וכתב הגליון הש"ס, "הא דאין מברכין אותו, עיין פרי חדש (רי"ש סימן מ"ו) שכתב שהוא בכלל מחיה המתים, ולדעתנו הוא בכלל הנותן ליעף כח ע"פ מש"כ הטור שם", עכ"ל. וביאור דבריו הוא, דהתחדשות הכח בא מהחזרת הנשמה שנתן לה הקב"ה ושינה הוא א' משישים במיתה, והקב"ה נתן לה כל יום מחדש חיים חדשים עם כוחות חדשות, והוא ענין ברכה זו. ומדויק ג"כ מה שהירושלמי הביא אח"י תפילה גדולה עם ברכה זו, "רבני חסאתי לך יהי רצון וכו' שתתן לי לב טוב חלק טוב יצר טוב וכו'". והנה לא נתבאר לא אם זהו חלק של הברכה או לא, ויתכן שהוא כעין מה שאנו עושין בברכת המעביר שינה דמסיימים יהי רצון ע"ע ברכת הגומל חסדים, וצ"ע.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונו שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

ברכת המעביר שינה ביוהכ"פ וט' באב

כתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"ז ה"ח) "ביום הכפורים ובתשעה באב שאין שם רחיצה אינו מברך נטילת ידים ולא המעביר חבלי שינה". והשיג הראב"ד (שם) והר"ן (יומא עח.) דליכא איסור לרחוץ פניו מפני לפלוף שבעיניו. ועכ"פ ע"י כלים טופחין בודאי שרי. וכן נקט רבינו ירוחם (ני"ח ח"ב), ועי' בסכ"מ (שם). אולם הגר"א במעשה רב (הל' ברכות השחר אות ט') חשש לדעת הרמב"ם וכתב "ולכן ביום כיפור שאין אומרים ברכת שעשה לי כל צרכי וברכת המעביר שינה יאמר אותן בלילה תיכף כשנועל מנעליו וכשרוחץ פניו".

הניעור בלילה אם מברך

כתב המ"ב (סי' מ"ו סקכ"ד) וז"ל "ע"י בספר אליהו רבה שכתב דברכת אלהי נשמה וברכת המעביר שינה אין לברך אם היה ניעור כל הלילה. וכ"כ הח"א (כלל ח' ס"ט) והדרך החיים (סי' ד' ס"א). ונאפילו לשיטת הרמ"א דברכות השחר נתקנו לברך על מנהגו של עולם, ולכן אפילו אינו נהנה מברך, מ"מ נשתנו ברכות אלו שנוסחתם פרטית על עצמו, (המעביר שינה מעיניו ותנומה מעפעפי' א' נשמה שנתת בי וכו'). ובפמ"ג ובשערי תשובה השאירו דבריו בצ"ע. ומסיק בשע"ת דיראה לשמוע אלו השתי הברכות מאחר ויכוין לצאת. ואם ישן בלילה ששים נישמין לכו"ע יש לו לברך אותם, עכ"ד המ"ב. וע' בשע"ת שהאר"י להקשות על פסק הא"ר וגם הוכיח מהאר"י ל"ל שהיה מברך בכל ענין. ומכח זה כתב דאם לא יוכל לצאת מן השני, מן הראוי להביא עצמו לידי שינה אפילו רק למשך כמחצית שעה, כדי לחייב עצמו בהברכה".

ברכת הנותן ליעף כח

ולענין ברכת הנותן ליעף כח, כתב הפמ"ג (סקי"ב) דכו"ע מודה דלדעת הרמ"א יוכל לברך בניעור כל הלילה, אע"ג דאם לא ישן לא שייך החזרת הפקדון של נשמה חדשה עם כוחות חדשים, כיון דאינו מדבר על עצמו, שפיר מברך אמנהגו של עולם.

הניעור באמצע הלילה ודעתו לחזור ולישון

כתב הפרי חדש (ריש סימן מ"ו) "אם קם בחצות לילה לקרות תיקון חצות או ללמוד ודעתו לחזור ולישון ברכת המחזיר יניחנה לבוקר. וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ו

הלכות ברכת המעביר שינה

מהל' תפילה ה"ג) וז"ל בשעה שייקץ בסוף שינתו מברך וכו', וכתב הכסף משנה דדוקא בסוף שינתו ולא כל זמן שייקץ באיזו שעה שתהיה. אבל ברכת הגומל [צ"ל המעביר שנה, וכן מבואר בדבריו לקמן סימן מ"ז] וברכות התורה יברכם ויחזור ויברכם בבקר דשינת קבע בלילה על מטתו לכו"ע הוי הפסק, ואם תקפה עליו שינה לכו"ע אין לו לחזור ולברך אותם, עכ"ל. וביאור דעת הפר"ח הוא, דאם יחזור וישן אז כבר עבר העברת שינה הראשונה, ואם לא יברך אז, הרי כשיחזור ויישן שוב יפסיד ברכתו על השינה הראשונה.

ויסוד זה כתב המ"ב (סי' נ"ב סק"י) על דעת הגר"א דזמן ברכות השחר היא כל היום, ואפילו בלילה עד שעת השינה הוא חיובן אם שכח לאומרן קודם. וע"ז כתב המ"ב "ונ"ל דאם חוטפתו שינה לכו"ע לא יכול תו לברך ברכת המעביר שינה נדוגמת ברהמ"ז בסי' קפ"ד ס"ה עי"ש]. וכוונתו דכמו דאיכא שיעור עיכול לענין ברכות המזון, ואחר שאזדא ליה שביעתו שוב א"א לברך, ה"נ אחר שחטפתו שינה, אבדה ברכתו של העברת שינה הראשונה".

אולם המג"א [סי' ו' סק"ח] הביא בשם הסדר היום "דהמשכים לקום ויצטרך לישן שנית יאמר אלקי נשמה והמפיל חבלי וכו' בלא חתימה וכשיקום שנית יאמר בחתימה". ומש"כ "המפיל חבלי וכו', כתב השע"ת דט"ס הוא וצ"ל "המעביר חבלי וכו'" [שהוא הגיר' בגמ' ובכמה ראשונים], וכ"ה הגירסא בהסדה"י לפנינו, ודלא כהמחצית השקל שביאר דכוונתו לברך ברכת המפיל לפני שהולך לישון פעם ב'. והמ"ב (סי' מ"ז סק"ל) פסק כדעת המג"א, וכתב בביאור הלכה, דאם בדיעבד בירך אחר שינה הראשונה, נחלקו בזה הפוסקים אם יחזור ויברך אחר שינה השניה, ומסיק דספק ברכות להקל.

אמירת שאר ברכות השחר באמצע הלילה

ולענין שאר ברכות השחר, כתב הפר"ח בהדיא (בסימן מ"ו) דיש להמתין עד הבוקר, חוץ מברכת המעביר שנה דיש לאומרה מיד כשיקץ ויחזור ויברך בבוקר פעם שנית. אולם המ"ב (שם) כתב להיפך וז"ל "ואפילו במשכים אחר חצות לילה לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון עוד אח"כ שינת קבע, אפ"ה יוכל לברך כל אלו הברכות נלבד מאלקי והמעביר ושוב לא יצטרך לברך אותם כשיקום בבוקר". נמצא דדעת המ"ב להיפך מדעת הפר"ח (בסי' מ"ז), דלענין המעביר שינה פסק להמתין עד הבוקר, ויברך אחר שינה הראשונה בלי שם ומלכות, ולענין שאר הברכות כתב דיוכל לברכם".

ובלאו דעת הא"ר את"ש, דהכא שאני דכשהגיע הלילה שוב א"א לברך על מנהגו של עולם, דכבר הגיע זמן שכיבה, ואין לברך אלא על הנאות בלבד. [ונכונ"כ מציינו לענין ברכת הנותן לשכוי בינה לפני עמוה"ש דכתב המג"א דאין לברך אלא אם שמע קול תרנגול]. ולפי"ז את"ש דכ"ז שהוא עדיין יום לא הוי זמן שכיבה ומצי לברך על מנהג העולם, וצ"ע. ועוד יש להעיר, דלמה לא כתב כן לענין הנותן ליעף כח, דאם כבר חטפתו שינה דא"א שוב לברכו. ואולי לא דמי, דס"ס עדיין נשאר לו איזה כח שניתן לו אותו היום, ולא דמי להעברת שינה, וצ"ע.

6. והעירו דמש"כ הסדה"י דיש לברך בלי שם ומלכות אחר שינה הראשונה, יל"ע אם כוונתו דמחויב לעשות כן, או דאם רוצה לברך הברכות השחר אחר שינה הראשונה אין לברך ברכה זו בשם ומלכות. אבל אם רוצה אין צריך לברך כלל. ומדברי השע"ת מבואר כד' א', דהרי לענין ברכת אלקי נשמה, הביא דעת הפר"ח דאין לברך עד הבוקר ע"פ דברי הר"מ לברך בסוף שינתו, וכתב דאין לחוש לזה, דכ"ז אם מתעורר ואינו קם ממטתו, אבל הקם לומר תיקון חצות וכדומה מודה הר"מ דיש לברך. אלא יעשה כהסדה"י לברך בלי שם ומלכות וכו'. והוסף, דה"ה אם רוצה לברך פעם ראשונה עם שם ומלכות ופעם ב' בלי שם ומלכות. ומבואר דהבין דיש לחשו לברך אחר כל שינה [כמו שינת יום], ואם ממתינ עד הבוקר כבר הפסיד ברכתו הראשונה, אלא דאין לברך ב' פעמים עם שם ומלכות, דיתכן דהוי כשאר ברכות השחר דאינו מברך יותר מפעם אחת ביום. ולפי"ז ה"ה לענין ברכת המעביר שינה, יש לו לברך ב' פעמים וכנ"ל.

אולם המ"ב [מ"ז ל' לא הבין כן, דהרי כתב וז"ל "ואפילו במשכים אחר חצות לילה לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון עוד אח"כ שינת קבע אפ"ה יוכל לברך כל אלו הברכות ושוב לא יצטרך לברך אותם כשיקום בבוקר לבד ברכת אלקי נשמה יאמר בלי חתימה והמעביר שינה יאמר בלי הוכרת השם, ואח"כ כשיקום בבוקר יאמר אותן בהוכרת שם ומלכות כראוי". מבואר מדבריו, דקאי על מש"כ "דאם רוצה לברכן וכו' ושוב לא יצטרך וכו'", ואם היה חיוב מיוחד לברך אלו הברכות, היה צריך לפרוט את זה. ולפי"ז עיקר דינו של הסדה"י הוא דאין לברך עם שם ומלכות עד הבוקר, וכן משמע מהמחצית השקל, ע"ש.

7. ולא מציינו מקור מפורש כדבריו, אלא דיצא לו כפי הבנתו בדברי הסדה"י, לפי מה שביארנו בהערה לעיל. והנה הפר"ח מציינ מש"כ לעיל (סימן מ"ו) והתם לא כתב אלא אלקי נשמה, והתם סמך הפר"ח על דברי הכס"מ דייק מהרמב"ם לברך בסוף שינתו. ולפי"ז משמע דקאי דוקא על ברכת אלקי נשמה ולא על שאר ברכות, ואי"כ צ"ב מהו באמת המקור למה שהוסיף בסימן מ"ז שאר הברכות. אולם ביאורו"ד הוא פשוט, דס"ל להפרי"ח דכל הברכות ניתקנו על סדר אחד של כל הדברים שאדם עושה כשניעור משנתו ומתחיל יום חדש, ואי"כ כיון שמציינו שאלקי נשמה נקבע רק על הקיצה בסוף שינתו, ה"ה כל הברכות הנמשכין אחריו נקבעו על אותה קיצה שהוא רק בסוף שינתו.

1. ומצינו חידוש בספר המאורות (הובא בקובץ שיטת קמאי ברכות ס:) שדעתו דאין הברכה ניתקן על חציצת הפנים דוקא, דהרי הק' על הרמב"ם "וכי עיקר הברכה ההיא תלויה ברחיצת פניו, ואע"ג דבגמרא קאמר כד משי אפיה, איכא למימר דאורחא דמילתא נקט, ומ"מ אם לא רחץ פניו בכל יום יסיר לפלוף שבעיניו בסדינו או בענין אחר, למה לא יברך ברכה זו". ונראה מדבריו, דענין הרחיצה הוא להסיר לפלוף שבעיניו, ולא עצם ההתעוררות שנעשה ע"י המים.

2. מבואר מזה חידוש גדול, דגם בסוף היום אכתי יש מעלה בזה ברחיצת הפנים להקיצו יותר משנתו. 3. והנה מקור לדבר זה הוא מהא"ר שהעתיק כן מהגהות השו"ע, שהוא העטרת זקנים. וכל המעייני בפנים יפלא, דהעט"ז בא לעשות פשרה בין דעת המחבר והרמ"א, והכריע כדעת הטור דיש ברכות דמברך בכל גונו יש ברכות שמברכים רק אם נהנה. אמנם אנו נוהגים כהרמ"א לברך כל הברכות על מנהגו של עולם ולא כדעת הטור. וממקום שבאת, ע"ש שהוסיף גם ברכת מליבש אוור ועוטר, ולמה הביא הא"ר דבריו לחצאין, וצ"ע".

ועוד יל"ע דאם אנו חוששין שלא לברכם על מנהג העולם, למה סתמו הפוסקים ולא אמרו דאין לברך אא"כ רחץ פניו כמו שמבואר בהרמב"ם [וכל הראשונים הסכימו לו בזה לבד מספ' המאורות] דאם לא רחץ פניו אינו מברך, וצ"ע. ואולי לפי מש"כ השע"ת דשאני ברכות אלו דאם בלי הנאה הוי כמו אומר שקר, כיון דנאמר בלשון יחיד. וי"ל דגם בברכות אלו מברכין על מנהגו של עולם, ומשו"ה אין אנו מקפידין על חציצת הפנים, וכל ההקפדה הוא לגבי מה שנראה כמדבר שקר, ומשו"ה מקפידין שלא לברך בלי שינה, כיון שלשון הברכה מדבר על השינה שלו.

4. ובשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' ס"ג) מדייק מדברי השע"ת דגם שינה ביום שפיר דמי. אולם הארכנו בברכת אלקי נשמה שמדברי הח"א והמ"ב משמע ולא מועיל אלא שינת הלילה, וכן השיב הגר"ח זצ"ל בס"ס אשי ישראל.

5. וכבר האריכו בזה לענין ברכת אשר יצר, דדעת השו"ע הוא דאם שכח לברך אשר יצר ושוב עשה צרכיו פעם ב', חייב לברך ב' פעמים אשר יצר. והאריכו הפוסקים להשיג על השו"ע, והסכימו דאם כבר צריך לנקביו עוד הפסיד ברכתו ושוב אינו מברך אלא על השנית, (ע' מ"ב סי' ז' סק"א וסק"ו).

אך יש להקשות דשאני ברכת אשר יצר דמברך על כל עשיית צרכיו, אבל בברכות השחר נוהגים כדעת הרמ"א דמברכין על מנהגו של עולם, ומה בכך שחטפתו שינה. וגם יש לתמוה דהול"ל דכל מי שהלך לישן באמצע יום דאבר ברכות. ולפי מה שחושש לדעת הא"ר דברכה זו שאני, את"ש דהוי כמו ניעור כל הלילה דאין מברכים על מנהג העולם, [וגם הכא הוי כשקר דמדבר על עצמו וכבר חטפתו שינתו]. ויתכן

פנימיות התפילה | ברכת הנותן ליעף כח

תקנת הברכה על התחדשות לבוש הרוחני

"הטעם לשתי ברכות אלו שהם מלבנים ערומים וברכת הנותן ליעף כח נתקנו לסוד מה שנתבאר עתה צ"ה, והוא כי הגה אץ ארס צאריך אקר לא יחטא, וע"י כך מפשיטין מעליו לבוש הקדושה, ומלבישין לנשמתו לבוש הקליפות נגדים כואים, כדמיון משה ויתגללו בניו את עדים, ונמשך עליהם זרמת הנשמה, וכדמיון אהר"ר שנאמר בהם יזיעו כי ערומים הם, ואח"כ כתיב וילבשם כתנות עור משכא דחויא.

והנה הכל הוא כפי ערך החטא, כי אם החטא קל מתחלף כח הלבוש ההוא, אבל אנו מסתלק מעליו, ואם החטא הוא חמור, מסתלק הלבוש לגמרי מעליו. וכנגד צ' בחינות אלו תיקנו צ' ברכות אלו, וענינם הוא, כי הגה בכל לילה כאשר האדם מפיק נשמתו צד המלכות העליונה כסוד ציד אפקיד רוחי הגה הוא מחלשת אותה כסוד 'חדשים לבקרים כו'. ומי שנסתלק ממנו לבוש נותנת אליו צדוק בחינת לבוש ומי שיש לו לבוש אלא שנחלש היא נותנת כח בלבוש ההוא.

וארי נתבאר ברכת מלבנים ערומים, שנתקנה כנגד מי שנתפשט מעליו לגמרי מלבוש הקדושה, והנה הוא מתחלף עתה צדוק לגמרי. וכנגד הבחינה השניה שנחלש מלבשו אך לא נפשט לגמרי תקנו ברכת הנותן ליעף כח.

ארז"ל שער הסוגות (דרושי ברכות השחר)

בטבע האדם, וע"י פשיטא דיש חיוב חדש לברכם בכל יום. ובכח זה האדם פועל בעבודתו להוריד השפע בהבריאה המיוחד לאותו יום, וזהו מש"כ דנתקנה על חידוש מעשה בראשית.

ויש להוסיף בזה, דהטעם בדאמת מברכין כל הברכות בכל יום, כתב הרשב"א (שו"ת סי' קצ"א) "לפי שבשחר אנו נעשים כברייה חדשה דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך צריכים אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותם הברכות שאנו מברכים בכל בוקר ובוקר". והרואה יראה דדברי הרשב"א אלו הוא ממש היסוד ומהות של ברכה זו, על התחדשות הברייה חדשה של כל יום, וכ"כ הטור דמיסוד על מקרא הזה של "חדשים לבקרים", וע"י יש לכוון את דברי הרמ"ע מפאנו, דלא הוצרכו להזכירה, דזהו עיקר ההוראה שמתחדש בכל בוקר ופשיטא דצריך לשבח הקב"ה על זה, ולבד מזה תיקנו ג"כ לפרט כמה דברים פרטים של הברייה חדשה של האדם.

חלוקת דרבנן

וממשיך הרמ"ע מפאנו "וראויה ברכה זו שתאמר אחר ברכת מלביש ערומים קודם להתעטף בציצית, כי החידוש בכל יום מלביש למה שלפניו ולפני פניו עד עולם. והמצות חזרות ומלבישות את הכל, שמהן חלוקת דרבנן כנודע". והדברים יתבארו ע"פ המשך דברי הרשב"א שהבאנו, שמבאר הרשב"א ענין תקנת נטילת ידים בבוקר "ולפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו ולטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו". ומבאר דהאדם מקדש עצמו דומיא דכה"ג. ומצינו דהכה"ג נתקדש כל יום ע"י הבגדי כהונה, [ומחוסר בגדים הוי כזר], וכמו"כ יש לכל ישראל "חלוקת רבנן" מלבוש רוחני, וכמש"כ הארז"ל. ומשו"ה מברכין אותה אחר מלביש ערומים, דע"י הלבוש הרוחני ניתן לאדם הכח שמתחדש בכל יום, [וזהו דרך אחרת מהארז"ל]. ומייחס זה להציצית שעל ידה נתגלה הך חלוקת דרבנן, [כלשון ה"לשם יחודי לעטיפת הטלית].

תיקון טעות: הבאנו בגליון הקודם דברי הטור (סי' צ"ח) דראוי ללבוש בגדים נאים לתפילה כמו כג', וצ"ל כגון בגדי כהונה.

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א מח"ס אור צפון

ברכת הנותן ליעף כח

הטור מבאר שנוסח ברכה זו נתקנה על פי דברי המדרש וז"ל המדרש: "חדשים לבקרים רבה אמונתך", בשר ודם מפקיד פקדון ביד חברו ומחזירו לו בלוי ומקולקל, אבל אדם מפקיד בכל ערב את נשמתו ביד הקב"ה והיא עייפה, ומחזירה לו חדשה ורעננה, עכ"ל. והנה הגר"א מבאר שבברכה זו מברכים על החסד שהקב"ה משפיע עלינו המתבטא בהתחדשות כוחותינו בכל בוקר, וז"ל בסידור כתב יד, הנותן ליעף כח בחסד, כי הוא המחדש בטובו, ובו חדשים לבקרים כו' כידוע, כל חדש בחסד, שיר חדש, עכ"ל. וכן כתב רש"י על הפסוק "חדשים לבקרים" (איכה ג, כג), "מתחדשים חסדיך מיום ליום", עכ"ל. הקשר בין מידת החסד לכח ההתחדשות מבוסס על זה שמידת החסד מופיעה כהתפשטות תמידיה של השפע, וזו פעולה המתחדשת בכל רגע. ואשר על כן, אדם עייף, וכל שכן ישן, כוחותיו מצטמצמים וחוזרים למקורם, וכאשר האדם מתעורר, הקב"ה בחסדו הגדול נותן לכוחותיו להתפשט מחדש, והיא ההתחדשות. ומדוקדק היטיב מה שפירשו התוס' [ברכות מו.]. והאבודרהם חתימת הברכה הבא "בא"ה הגומל חסדים טובים, ע"פ דברי המדרש אלו "שהקב"ה מחדש כוחנו בכל בוקר כדאמרין חדשים לבקרים וכו", הרי בהדיא דענין 'חסדים טובים' הוא התחדשות הכוחות.

ומבאר האמרי שפר (בביאורו לפירוש הגר"א הנ"ל), שהתחדשות הכוחות בכל בוקר אינה מוגבלת רק לכוחות גשמיים אלא שייכת גם להתחדשות הכוחות הרוחניים, שהם האור הגנוז שמלווה אותנו בגלות עד שנוכח לגילוי השלם, והוא מה שאנו מבקשים "אור חדש על ציון תאיר". אור חדש זה שמלווה אותנו בגלות הוא הנותן לנו את הכח לתקן את כל העולם מבקר לבקר ומיום ליום, עד שנצליח לסלק את העייפות של הגלות ולשיר שיר חדש בעולם החדש. ובזה יבואר דברי ה'סדר היום' [ע' ביאורי התפילה] שנתקן ברכה זו מחמת החולשה שירדה לעולם בהמשך הגלות.

ברכת המעביר שינה

יש לדקדק על ההבדל בין שינה מעיני לתנומה מעפעפי. ומתחילה יש לבאר שמה שחז"ל תלו את השינה בעיניים, אינו רק בגלל שסוגרים את העיניים בשעת השינה, אלא שהשינה קשורה בעצם לעיניים, שהרי בשעת השינה מסתלקים במקצת השכל והנשמה שמאירים את עיני האדם, וממילא מחמת סילוק זה אין עיניו יכולות להשיג על מעשיו, וכאשר האדם קם ורוחץ את פניו מתעורר כח השכל להאיר ולהתפשט בכל הגוף. נמצא שיש שתי הבחנות בהתעוררות מן השינה, א' אחת היא יותר רוחנית, והיא מה שהשכל מתחיל להאיר את העיניים והאדם יכול אז להשיג על מצבו, והוא סילוק השינה [וזה אפילו כאשר העפעפים עדיין סגורות]. ב' ההבחנה השניה היא יותר גשמית, והיא היכולת של העיניים להשיג על כל פרטי מעשיו [כמו אצל הקב"ה כתוב לשון עינים על ענין ההשגחה כמש"כ (זכריה ד' י') "שבעה אלה עיני ה' המה שוטטים בארץ"], והוא סילוק ענין התנומה, וזה מתבטא בפתיחת העפעפים.

ובזה יבואר כפילות הלשון בברכה זו, שהרי העברת השינה מן העיניים היא שייכת להבחנה הראשונה, והעברת התנומה מן העפעפים שייכת להבחנה השניה. [ובזה יבואר היטיב ההמשך של ה'יהי רצון' ויתבאר עוד בגליון הבא בס"ד].

הוקדש לע"נ ר' מרדכי צבי ע"ה בן הר"ר יצחק אלימלך הי"ל, נלב"ע כ"ג טבת תשפ"ב

כניסת שבת ב"ב 5:06

יציאת שבת ב"ב 6:06

גיליון 41

תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת משפטים

משפטי התורה וחוקי העמים

"ואלה המשפטים" פרש"י "ואלה" מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני.

הגר"י ליבוביץ זצ"ל בספרו "דעת תורה" מבאר שרש"י מגלה כאן את ההבדל המהותי והפער התהומי בין משפטי האומות למשפטי התורה. משפטי האומות מיוסדים על הסכמת בני אדם המושפעים מהזמן שבו הם נמצאים, וכן מתנאי החיים של הציבור הכפוף לחוקים שלהם. המשפטים הם ע"פ דעותיהם של המחוקקים שדעותיהם משתנות כפי רצונותיהם תאוותיהם ומצב רוחם שבכל רגע, לכן הם חסרי עקביות מתקבלים ומתבטלים לעיתים מזומנות. לא כן היא תורתנו הקדושה מעשה אלקים היא, ולא זו בלבד שאינה מיוסדת על בסיס הסכמת בני אדם אלא להיפך, **התורה היא שקדמה ליצירת האדם שנוצר בהתאם לאזהרות התורה ומצוותיה ד"הסתכל באורייא וברא עלמא**, ולכן דיני התורה נצחיים ותורתנו לא תהא מוחלפת דאף המשפטים ניתנו בסיני.

רק חוקים מהבורא לא משתנים לעולם

ניתן להבין את הדברים ע"פ משל: בעיר אחת הקימו בנין גדול ומפואר שתוכנן בקפידא לדירות מגורים. לאחר שהסתיימה בניית הבנין, הוחלט לשנות את ייעודו לבית חולים.

מובן כי המבנה לא התאים, והיה צורך בשיפוצים נרחבים כדי להתאים את הבנין לייעודו החדש. משום כך הרסו את המטבחים, צרפו דירות לדירות אחידים וכדומה. אך למרבה הצער גם לאחר כל השנויים הוכח כי הבנין עדיין רחוק מלמלא את ייעודו החדש. התברר כי המעלית אינה מתאימה לאלונקה וכו' וכו'.

הנמשל הוא, העולם נברא ע"פ התורה, ד"הסתכל באורייא וברא עלמא" ועפ"ז נתנו לאדם תכונות מתאימות ומשפטים על פיהם יחיה. אך כאשר מנסה לשנות את הייעוד של חיי תורה ולחיות על פי תרבות הזרה לרוח התורה, הרי שהוא חי בבנין שלא תוכנן לצורת חיים זו, ועליו לעשות כל הזמן 'תיקונים' שיאפשרו לו לחיות באופן שבחר לעצמו. אבל מי שחי ע"פ משפטי התורה שעל פיו תוכנן העולם אין צריך תיקונים כיון שחוקיה ומשפטיה תוכננו מראש לכל הדורות כולם.

מהו כפל הלשון "ענה תענה" "צעוק יצעק"

"כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו" (כ"ב, א)

וצריך ביאור מה כפילות הלשון "ענה תענה" "צעוק יצעק" "שמוע אשמע" באה ללמדנו?

ה"אלשיך" בספרו "תורת משה" מאריך לבאר שהמצער אלמנה ויתום צערם כפול, אחד צער על הענוי וההקנסה, והשני שכשתענית תזכור האלמנה אלוף נעוריה והיתום את אביו, דאומרת בלבה כי לולא חסרתי עטרת בעלי לא עיניי אדם וכן היתום אם היה לו אב הוא היה בעזרו. - וכן צעקתם כפולה צעקה על עצם הענוי וגם צעקה על האלמנות והיתמות.

לכן "שמוע אשמע" שתי שמיעות על הענוי ועל זכירת חסרונם, ועל עצם הענוי אמר "והרגתי אתכם", כי אף מבלי שהיה מענה אלמנות ויתומים אלא מענה אחרים ראוי הוא לעונש זה. ועל שגורם להזכיר אלמנותה אחרי שנשכח המת מהלב,

ביאורי תפילה

"יתום ואלמנה יעודד" - שם ה' בתוכם

במזמור "הללי נפשי את ה'" כתוב "ה' מתיר אסורים, ה' פוקח עיורים, ה' זוקק כפופים, ה' אוהב צדיקים, ה' שומר את גרים יתום ואלמנה יעודד".

תמה השל"ה מדוע בכולם הזכיר שם ה' "ה' מתיר אסורים, ה' פוקח עיורים וכו'" ורק אצל "יתום ואלמנה" השמיט שם ה'? **וביאר** שביתום ואלמנה שם ה' מרומז בשם "יתום ואלמנה יעודד", ראשי אותיות העולות כ"ו כמנין שם הוי"ה. שיתף שם ה' בתוך "יתום ואלמנה" על דרך שנאמר "כי ה' אלקים הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים" ונאמר אחריו "עושה משפט יתום ואלמנה" (דברים י"ז, ז), ובאיוב (כ"ט) נאמר "ולב אלמנה ארנין".

"יהיו נשיכם אלמנות" שהיא האלמנות לא נשכחת כדברי המכילתא שלא יהיו עדים על מיתת בעליהן ולא ינשאו לעולם. ועל הזכרת היתמות ליתומים "יהיו בניכם יתומים" ותזכר יתמותם תמיד, שלא יורידם לנכסי אביהם, נמצא שגם בגדלותם לא תשכח יתמותם מידה כנגד מידה.

מה מקרי "ענוי" דיתום ואלמנה

הרמב"ם בסה"מ (ל"ת רנ"ו) כתב שאזהרה זו כוללת שלא יענה אותם לא במאמר ולא במעשה, "אבל ידבר עמם דברים טובים ורכים ויתעסק עמם בעסק ויתנו להם לחיות בטוב שמחים ויכוון ההפלגה בזה, ומי שיקצר בדבר מזה הנה עבר על זה". עכ"ל.

ודבר תימה הוא שהרי הלאו הוא "לא תענון", וא"כ מדוע זה שרק מנע מהם הטבה כתב הרמב"ם שעבר, הרי לא עינה אותם? ונראה בבאור דברי הרמב"ם ע"פ מש"כ ה"אלשיך" בבאור הכפילות "ענה תענה" דבענוי יתום ואלמנה יש מלבד הענוי עוד צער נוסף, מההרגשה שמענים אותם מחמת חולשתם שאין להם את התמיכה והסיוע של הבעל או האב.

לפ"ז מובן שכשנמנעים מלהטיב ליתום ואלמנה כפי שהיו רגילים להטיב עמם קודם לכן, או שמחמת איזו סיבה הם מצפים שיטיבו עמם ומקצרים בזה, הם תולים זאת ביתמותם ובאלמנותם ונגרם להם מחמת זה צער, לכן הוא עובר בלאו ד"לא תענון".

מסופר על הצדיק הירושלמי רבי אריה לוין זצוק"ל, שפעם בחול המועד סוכות, ראוהו מהלך באחת משכונות ירושלים. וכשנשאל מה מעשהו שם, ענה רבי אריה: "נוהג אני בחול המועד לבקר את האלמנות, נשותיהם של הרבנים. כל ימות השנה האלמנה טרודה בעבודתה ואין היא מרגישה בבדידותה אבל בחול המועד כאשר כולם חוגגים ואינם עובדים, אזי מרגישה האלמנה בבדידותה ונזכרת בימים הטובים שכולם היו באים בחג לבקר את בעלה הרב כשהיה עוד בחיים, והבית היה הומה ממבקרים והשמחה היתה גדולה. ואילו כעת היא יושבת בודדה וגלמודה וימי החג נהפכים לה לצער וכאב גדול. לכן מקפיד אני לבקר ולעודד את האלמנות דוקא בימים אלו".

קריאת פרשת שקלים

'פרשת שקלים' זכר ל'משמיעין' על השקלים' או דע"ז נחשב כאילו נתון שקלים כדאמרינן "ונשלמה פרים שפתינו" ונפק"מ אם יכול לקרואה א. ביחיד ב. בימות החול ג. ע"י קטן ד. אם צריך לצאת בברכות ה. אם כשלא שמע חייב להשלימה

קריאת פרשת "שקלים" זכר בעלמא או בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו"

בשו"ע (סי' תרפ"ה) נכתבו סדר ארבעת הפרשיות. בשבת הסמוכה לחודש אדר קוראין פרשת "שקלים" שהיא "כי תשא". איתא במשנה בשקלים (פ"א מ"א) שבאחד באדר משמיעין על השקלים. ופירשו בירושלמי "ולמה באחד באדר? כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ויתירם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן".

וכן אמרו בגמ' במגילה (כ"ט): לענין קריאת התורה דפרשת שקלים, דכיון שבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה קדמינן וקרינן באחד באדר, כי היכי דליתא שקלים למקדש. וכן פרש"י מתני' במגילה דבר"ח אדר שחל בשבת קוראין בפרשת שקלים להודיע שיביאו שקליהן באדר, כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה.

קריאת פרשת שקלים הוא זכר ל'באחד באדר משמיעין על השקלים'

המאירי (שם) כתב שבאחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכינו כולם את שקליהן באחד בניסן. ועכשיו הוא אומר שעושין לה השמעה אחרת והוא קריאת פרשת שקלים. וכך מבואר להדיא בחינוך (מצוה ק"ה) ובאבודרהם (ארבע פרשיות) שקריאת פרשת שקלים בזה"ז שבעונותינו אין לנו ביהמ"ק, הוא "זכר להכרזת השקלים בזמן שביהמ"ק היה קיים. לשיטת זו דהוי "זכר בעלמא" מסתבר שתיקנו תקנת קריאה זו ככל תקנת קריאת התורה דהוי חובת ציבור. משמע מדברי המאירי והחינוך שזו תקנה מחודשת שניתקנה לאחר החורבן לקרוא פרשת שקלים.

"ונשלמה פרים שפתינו" - ע"י הקריאה נחשב שנתן שקלים

אולם כתב הר"י אבן שעייב (דרשות פ' משפטים ושקלים) וז"ל "בעונותינו אחר שחרב ביהמ"ק ואין אנו יכולים לקיים מצות שקלים, נצטוונו לקרוא הפרשה להיותה זכרון כאילו קיימנו המצוה עצמה, וכמו שאמרו מנחות (ק'). שהעוסק בפרשת עולה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עולה וכן במנחה, ולפי"ז י"ל כן בפרשת שקלים כאילו הביא שקלים" עכ"ל.

וכ"כ ה'לבוש' (בסימן תרפ"ה סעיף א' הובא במ"ב ס"ק ב') שטעם קריאת פרשת 'שקלים' הוא שאנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של "כי תשא" דכתיב בה ענין השקלים.

בשו"ת "בנין שלמה" (סימן נ"ד) דקדק כן מהפסוקים בפרשת שקלים, דכפל הכתוב "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומה ה' לכפר על נפשותיכם" (ל', ט"ו), ושוב כתיב "ולקחת את כסף הכיפורים... והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם" (ט"ז), ומ"ט שחזר ואמר "לכפר על נפשותיכם?" וביאר שבתחילה איירי בנתינה בפועל שמועילה "לכפר על נפשותיכם". ופסוק ט"ז קאי אמן שביהמ"ק חרב ולא נשאר לנו אלא "זכרון" ענין מחצית השקל, גם בזה יזכר "לכפר על נפשותיכם".

נפק"מ א' - חובת כל יחיד וצריך לכון לצאת אף בברכות

לדברי ה'לבוש' יתכן דהוי חובת יחיד שכל אחד ישלים בשפתיו את חיוב מצות השקלים, ובשמיעת הקריאה יוצא בזה וחשיב כהוציא בשפתיו מדין שומע כעונה.

שו"מ שכ"כ ה"מועדים וזמנים" (ח"ו סימן צ"ה) שמכיון שקריאת פרשת "שקלים" אינה בעלמא אלא קריאה שמכפרת כמו מחצית

השקל בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו", א"כ היה ראוי לכ"א לקרוא פרשת שקלים אלא שהבעל קורא מוציאו והוא כקורא. לפי"ז כתב לחדש שא"כ הוי כפרשת "זכור" לענין זה שחייב בברכה שלפניה, ועל כן יש לכוון לצאת בברכת העולה והקריאה, ולא דמי לקרה"ת שבכל שבת דהוי חובת שמיעה.

נ"מ ב' - אם חייב להשלים 'פרשת שקלים' ביחיד או בימות החול בספר 'תורה ושבת' כתב נ"מ בין ב' השיטות ביחיד שלא שמע קריאת פרשת "שקלים" בבהכ"נ אם עדיין חייב להשלימה ולקרוא אותה ביחיד, דלפי הטעם שיסוד תקנת קריאת פרשת "שקלים" הוא "זכר" למקדש, א"כ מסתבר שגדר התקנה היתה כפי שהיתה בביהמ"ק שענינה היה בתורת הכרזה והודעה לציבור להזכירם להביא שקלים, וכ"ז רק בציבור הוא ולא שייך שישלים קריאה זו ביחיד.

אולם לדברי הר"י אבן שעייבו וה'לבוש' שענינה של הקריאה הוא לקיים הענין של "ונשלמה פרים שפתינו" נמצא שבדיעבד שייך לקיים ענין זה גם ביחידות ואף בימות החול כל חודש אדר, אלא שלכתחילה תיקנו לקרואה בציבור בשבת שיוכלו כולם לקיימה אף עמי הארצות.

נ"מ ג' - אם קטן יכול לעלות לקריאת שקלים

הרמ"א כתב (סימן רפ"ב סעיף ד') שקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוסיפין באדר, וכתב המ"ב (ס"ק כ"ג) דכונת הרמ"א לזמנו שהש"ץ קורא ומשמיע לציבור ומוציאים יד"ח, והגידון הוא להעלות לתורה קטן בד' פרשיות אלו, דהא בזכור שהיא חובה מה"ת שישמענה כל אדם מישראל ודאי בעינן שיקרא בר חיובא.

במקראי קודש כ' (פורים סימן א' בהררי קודש) דהדבר תלוי במחלוקת הנ"ל, דלדעת רש"י והמאירי שהקריאה בזה"ז היא זכר להכרזה על השקלים בזמן הבית, ברור הוא שהמשמיע על השקלים אין צריך שיהא בר חיובא ואף קטן יכול לקרואה.

אולם לדעת ה'לבוש' שהקריאה עניינה לקיים בזה "ונשלמה פרים שפתינו" למצות נתינת השקלים שהיתה במקדש, כיון שבעינן לזה לדין שומע כעונה בעינן קריאת בר חיובא שיועד להוציא אחרים ידי חובתם.

ד' פרשיות חמורים יותר משאר קריאת התורה ואין להקל בהם בשו"ע (סי' קמ"ו סעיף ב') מצינו שיש שמקילין בקרה"ת למי שתורתו אומנותו או מי שהתחיל לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קה"ת, דשרי להו לעסוק בזה ואינם מחוייבים בשמיעת קה"ת. ובמשנ"ב משמע דגם פרשת שקלים כך הוא הדין, ואינו חמור יותר משאר קריאת התורה, ורק בפרשת זכור ופרה אין להקל.

אולם בספר "השל"ה" (סוף ח"א ריש מסכת מגילה) כתב בשם מהר"ש, דכל ד' פרשיות אלו יש בהם חומרא יותר מקריאת הפרשיות של כל השנה שחיובן ג"כ בציבור.

דהתם אם יש עשרה השומעים את הקריאה יש מתירין לאחרים לעסוק בתורה, אבל באלו החיוב מוטל על כל ישראל לשומעם, מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן.

אם צריך לכון לצאת ידי"ח 'קריאת פרשת שקלים'

לענין כונת מצוה בקריאת פרשת "שקלים" ו"החודש" דהוה מדרבנן, יל"ע דהמ"ב בסימן תרפ"ה ס"ק ט"ו כתב שאף לשיטות שקריאת פרשת "פרה" אינה מדאורייתא, מ"מ אפילו במצוה דרבנן ג"כ צריך לכוון לצאת ידי המצוה, וא"כ צריך לכוון לצאת ידי חובת תקנת קריאת פרשת "פרה" דל"ה קה"ת בעלמא!

לדברי ה'של"ה' שכלל את כל הד' פרשיות כאחד, פשוט שגם בקריאת פרשת "שקלים" ופרשת "החודש", יש לכוון לצאת ידי חובת תקנת קריאתם.

בסיעתא דשמיא עד עתה יצא לאור 'קובץ משולחן גבוה' ו' חלקים על התורה וג' חלקים על המועדים.

להשגת הקבצים, להערות והארות, ולרשימת התפוצה של הגיליון

ניתן להשיג בטלפון 05-48419094 או במייל mg036198046@gmail.com

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

משפטים – תשפ"ג

עד כמה גדול כוחה של אמונה

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא [משפטים כא, יט]

שח מרן הגר"ק זצ"ל: הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל סיפר ששמע מרופאו של הקיסר שבא אל הקיסר בערב שבת אחה"צ וכשיצא ממנו המתנה לו אשה אחת והתחננה על נפשה כי בנה חולה מאד ושיכנס לראותו נכנס וראה שהוא כבר גוסס וכי אפסו התקוות, ובכל זאת רשם רצעפט שתלך לבית המרקחת ותקנה אלו התרופות ותתן לחולה כל י"ז דקות ארבע טיפות. ביום ראשון עבר הרופא במקום וראה את אותו הבן החולה מסתובב כבר ברחוב ונכנס אל אמו לשאול מה ארע, וסיפרה לו, הנה כבר היה קרוב לכניסת השבת וחשבתי שבין כה לא אשיג את כל התרופות והרי מיהו הרופא האמיתי אני יודעת לכן הרתחתי מים ושמתי בו את הרצעפט ונתתי לחולה כל י"ז דקות ארבע טיפות מהמים וב"ה הבריא. (דרך שיחה ח"א עמ' רנג)

אפילו על יום אחד לא בטוח

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא [משפטים כא, יט]

פעם אחת באה אשה אצל ר' יצחק אלחנן רבה של קובנה ובכתה תמרורים שהרופא גילה דעתו כי בעלה לא יחיה יותר מג' ימים. ככה השתומם הגאון, הרופא הבטיח על שלושה ימים. ואני על עצמי אינני בטוח אפילו על יום אחד כי אין האדם יודע את עתו. (חיי המוסר)

גנב של תורה

כי יגנב איש שור או שה וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. [משפטים כא, לז]

איתא במכילתא "אבל המתגנב מאחר חבירו והלך לשנות בדברי תורה אף על פי שנקרא גנב הרי זה זכה לעצמו, ועליו הוא אומר (משלי ו, ל) לא יבוז לגנב כי יגנוב, לסוף נמצא מתמנה על הצבור וישלם שבעתים, שנאמר (שם לא) את כל הון ביתו יתן, ואין שבעתים אלא דברי תורה, שנאמר (תהלים יב, ז) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים".

כותב הגר"א מילקובסקי זצ"ל: כל הרואה עומד ומתפלל על הדברים הללו מה פירוש הדברים אבל המתגנב אחר חבירו והולך ושונה פרקו אעפ"י שנקרא גנב הרי זה זוכה לעצמו וכו'. וכבר עמדו על המאמר הזה הרבה גדולי ישראל ועי' בחור"מ סימן רצ"ב סעי' כ' ברמ"א שכותב שאסור להעתיק דברי תורה מספרו של חברו שלא ברשותו והנ"מ עם הארץ אבל ת"ח מותר. ומביא הגר"א מקור לדין זה ממכילתא הנ"ל, והסמ"ע שם סקמ"ה מביא בשם המרדכי שאין לבזות מי שגונב דברי תורה ומעתיק. והש"ך שם מביא המאמר שבמכילתא גם מתוספתא פ"ז דב"ק. ולפי הנראה היה לפני הגר"א גירסא אחרת בלשון המכילתא או התוספתא דאילולא זה דוחק הוא לפרש דמדבר על לגנוב ר"ת ולהעתיקם.

ואני חושב לישב המכילתא בלשונה שמשמעות הדברים תהיה ככתבם ממש עפ"י מה ששמעתי מעשה שהיה עם הגאון רי"א זצ"ל.

ידוע שרבנו יצחק אלחנן זצ"ל היה חתנו של נכבד אחד בעיר וואלקוביסק והיה תלמיד להגאון אב"ד דשם רבי בנימין דיסקין זצ"ל שהיה אחר

הראב"ד בק"ק הורודנא, ולמד בהתמדה רבה בזמן ההוא היה בוואלקוביסק גם הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי ליפשיץ זצ"ל אשר היה אחר"כ אב"ד דק"ק נוברדוק ושעדליו וג"כ היה תלמיד של הגאון ר' בנימין דיסקין זצ"ל. ושני האברכים הללו שהיו שניהם עדיין צעירים לימים למדו בתורת חברים ושקדו על למודם בהתמדה נפלאה היתה להם גם קביעות ללמוד בלילה בבית המדרש עד שעה מאוחרת וכשהגיע הזמן הלכו שניהם מביה"מ כל אחד לביתו. ומספרים על רבי יצחק אלחנן זצ"ל שהיה עושה כך כשהיו שני החברים קרובים לביתם. ורי"א ראה שחברו רב"מ נכנס אל ביתו היה הוא מתגנב אחר חבירו וחזר והלך אל בית המדרש ולמד לבדו עוד כמה שעות עד שהלך הביתה. וככה היה רי"א זצ"ל מוסיף ולומד כמה שעות במעל"ע יותר מחברו. ואנחנו הלא יודעים תוצאות ההתמדה הזו של רבי יצחק אלחנן זצ"ל שעד מהרא נעשה לגדול הדור ונתעלה להתקבל לרב בעיר נוברדוק ולבסוף בקובנא.

לגנב מסוג זה מכוונים חז"ל במכילתא ובתוספתא הנ"ל ולכן הם אומרים שנמצאנו למדים ששבעה גנבים הם הגונב דעת הבריות והגונב נפש וכו' אבל המתגנב אחר חבירו והולך ושונה פרקו יותר מחברו אעפ"י שנקרא גנב הרי זוכה לעצמו. כאילו אומרים הלואי שגנבים כאלה ירבו בישראל ועליו הוא אומר לא יבוז לגנב כזה כי יגנוב ולסוף נמצא מתמנה על הצבור ומשלם ממה שבידו שבעתים כלומר מתורתו שלמר משלם לאחריתו בדיוק כמו שהיה לריצ"א זצ"ל. (ספר דבר אליהו ח"ב דרוש נ"ז) - מסופר כי ר' ברוך מרדכי היה אומר דרך צחות, מקנא אני בחברי ר' יצחק אלחנן שחמיו אינו עשיר כחמיו וסעודתו דלה משלי ואינו אנוס לבטל עליה זמן כמוני. דר קלצקין הדואר תש"ה גל"כ"א)

מי שמתעסק באיסוף הכספים לאלמנות ויתומים זוכה שתהיה עליו סניגוריה כבירה

כל אלמנה ויתום לא תענון. [משפטים כב, כא]

בנו של הגאון רבי ראובן פיין זצ"ל סיפר מעשה מופלא שסיפר אביו זצ"ל הגר"ר פיין למד בישיבת מיר בליטא ובתקופת המלחמה התפזרו בני הישיבה מחמת המצוק בכמה עיירות קטנות והמשיכו ללמוד אני סיפר הגאון זצ"ל התגלגלתי לבעל בית אחד שסיפר לי מעשה שהיה אצל רבן של ישראל מרן הגאון רבי יצחק אלחנן זצוק"ל, פחד נורא שרר בימיו של רבי יצחק אלחנן מפני גזירת הגיוס לצבא.

הפתרון היחיד שעמד בפני ההורים היה לתת שוחד לקציני הגיוס על מנת שישחררו את בנם הבעיה היתה שלשם כך ניצרכו לגייס סכומי כסף גדולים ולא לכל אחד היה כסף וגם מי שהיה לו הסתכן מאוד בעצם הנתינה שהלא עלולים לקחת ממנו את הכסף ולהאשימו אחר כך בנתינת שוחד גם הגבירים הגדולים חיפשו אפוא את אנשי הקשרים עם שלטונות הצבא על מנת שיעבירו את הכסף לאדם הנכון. והנה הגיע פעם גביר גדול לרבי יצחק אלחנן וסיפר לו על הצרה שניחתה על משפחתו בהודעת הגיוס שהגיעה לאחד מבניו המופלגים בתורה ובראית שמים הגביר סיפר שהכין סכום כסף גדול אבל הוא חושש כנ"ל שיאשימוהו בנתינת השוחד ולכן הוא בא לשאול את פי הגאון האם לתת את השוחד או להימנע מכך. אמר לו רבי יצחק אלחנן יש לי מאכע"ר גדול ומוצלח מאוד שיעביר את הכסף בשלום לכתובת הנכונה אתה יכול להביא לי את הכסף ואני אסדר

את הדבר על הצד הטוב ביותר' לשמע הדברים אחזה את הגביר שמחה גדולה עד מאוד.

אין לביתו הביא את המעטפה ומסרה לידי של רבי יצחק אלחנן כעבור זמן קצר הגיע אכן מכתב מיוחד ובו התבשרו בני המשפחה על שחרורו של הבן מן הצבא. חזר העשיר אל רבי יצחק אלחנן ובישר לו בשמחה את הבשורה הטובה ואמר אם יש לרב מאכע"ר כל כך מוכשר מדוע לא לפרסם את שמו כדי שיוכל לסייע לעוד אנשים. חיך רבי יצחק אלחנן ואמר, בוא ואגלה לך מי היה המאכע"ר שלי. באותו רגע שבו הגעת אליי וסיפרת על הצרה שלכם ועל רצונך לתת שוחד לקציני הצבא, עמדה בחדר השני שבביתי יתומה שהגיעה זמנה להינשא ומירה בבכי על שאיש אינו רוצה לקחתה משום שאין לה נדוניה מתאימה לקחתה את כל הכסף שהבאת לי ומסרתי אותו לידיה והיא בירכה אותך מכל ליבה ופיה לא פסק מדברי ברכות ואיחולים האם הינך יודע להעריך כוחה של ברכת יתומה. אמר רבי יצחק אלחנן והוסיף שכיון שהקב"ה הבטיח שכר כה גדול למי שעוזר ליתומים ולאומנות ממילא הבנתי שאם אעביר את הכסף לידיה של היתומה תבורך אתה מן השמים ובנכם ישוחרר מן הצבא. (עלינו לשבח במדבר עמ' רנח)

לדאוג לחובות של אחרים

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך. [משפטים כב, כד]

ומעשה שהיה באחד השכונות בירושלים, שישנם אנשים הומלסים ה", שהם חסרי בית וישימים ברחובות ובגינות ציבוריות, ובקור הגדול שהיה השבוע אחד ההומלסים נפטר, ואברכים סידרו שיקברו אותו, ואברך אחד הלך למכולת ונשאל אם נשאר אותו הומלס חייב לו כסף, שפעמים היה מגיע לקנות מעט אוכל שם, שאינו רוצה שיצטרך לחזור בגלגול, והביט בו המוכר בפליאה ואמר לו "אתה האברך השביעי שנכנס ב-24 השעות האחרונות לשאול את השאלה הזאת", ולמדים אנו מכך מהו "מי כעמך ישראל", שאלו הם בני תורה.

ושמעתי מבעל גמ"ח מפורסם, שהיה גאון א' שחתם ערבות ונפטר, והלוה לא שילם את החוב, ואחרי כמה חודשים מפטירתו הגיעה אשתו לגמ"ח ומספרת שבעל התגלה לה בחלום ואמר לה שחסר לו יכנס לגן עדן רק החוב של הערבות שהתחייב. ושתשדל לשלם את זה. וביקשה שיחלקו את זה לתשלומין.

והוא סיפר את זה למרנן הגרא"ל והגרח"ק ושאל האם יתכן בדורינו שאחרי כמה חודשים כבר יכול אדם ליכנס לגן עדן, ושאלו עליו אם למד תורה והרביץ תורה, וכן אם היו לו יסורים, ואחרי ששמעו שהיה לו את המעלות הללו, אמרו א"כ זה שייך.

להתרחק משקר

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע. [משפטים כג, ז]

בספר 'אמונת התחיה' מהרב ר' משה נתנאל ב"ר דניאל מזעטל, בפתח השער (דף י"ג בסוף הערה כ"א) מסופר על רבי ליבל קובנר בזה הלשון: "להגאון האמיתי מורנו הרב אריה לייב שפירא אב"ד דקהילת קודשקאוונא, אשר חכמי דורו העידו עליו שהוא בקי בש"ס ותוספות בעל פה, פעם אחת בא אליו אברך מופלג אחד לקבל ממנו סמיכה לרבנות, ולא רצה ליתן, כי דרכו היה שלא ליתן שום הסכם וסמיכות. אך כאשר האברך הזה הפציר בו מאד כמה פעמים, כתב לו מליצת הסמיכה, אך את חתימת ידו הרחיק מהכתב הרבה שורות במקום פנוי, והיה זה לפלא בעיני בית דינו. ענה להם: מה תתמהו על זה, הלא התורה אמרה מדבר שקר תרחק, אחר כי אותו אברך אינו ראוי לחלוקא דרבנן, אך כיון שהכרחני לעשות רצוני, לכן הרחקתי את חתימתי למען ידעו הכל כי דבר מתכוין יש בזה..."

מתקופת היותו של רבי לייבל'ה רבה של קלווריה מסופר, שבאחד הימים נכנס לעירו אחד מחברי נעוריו מתקופת וואלאז'ין, כדי לאסוף כספים בתורת שד"ר עבור ישיבת וואלאז'ין. רבי לייבל'ה הציע לו שילוהו מבית לבית לאסוף כספים עבור הישיבה הק' וכך הוי - רבי לייבל'ה הצטרף אליו ויחדיו כיתתו רגליהם עבור הישיבה הק'. כשהגיעו לבית מסוים אמר לו רבי לייבל'ה שאינו כדאי ליכנס לבית זה, מכיון שיהודי שמתגורר בו אינו נותן מכספו עבור "גולמישר זכין" (כך היה הכינוי לדברים שהיו קרובים

וחביבים לליבם), מכיון שהוא חסיד, ואינו רגיל לתת רק לצדקות שקרובים ללבו. אותו שד"ר מוואלאז'ין החליט שבכל זאת ינסה להכנס, ואולי הוא יצליח לקבל כסף. אמנם רבי לייבל'ה בשלו ולא נכנס, באמרו שאינו כדאי וחבל על הזמן, שהרי אין הבעה"ב "היימישר" ואינו נותן על 'עולמישר זכין'. עבר קצת זמן, והנה יצא השד"ר עם שק מלא כסף. שאלו רבי לייבל'ה בתמיהה, איך הוא הצליח לקבל הכסף, הרי אין הוא רגיל לתת על 'עולמישר זכין'. אז סיפר לו השד"ר שהיה לו עצה פשוטה, הוא סיפר לו מופת מאדמו"ר, והחסיד נהנה מהסיפור, וממילא הצליח לקבל כסף עבור הישיבה... בשמוע זאת רבי לייבל'ה, מיד נסוג לאחור ואמר: "האסט גאנוצט מיט שקר, גיי איך מאר ניט וייטאר סיט איין" (השתמשת עם שקר, אם כן איני ממשיך לאסוף איתך יותר).

ואין זה סוף הסיפור, כמה שנים לאחר מכן, בשנת תר"ט, כשהכתירו את רבי לייבל'ה כאב"ד דקאוונא, המנהג היה אז שבשעת ההכתרה היה מגיעים נכבדי ורבני העיירות, לשגר לרב החדש ברכת מזל טוב. אחד מן העומדים בשורה באותה מעמד היה אותו שד"ר מוואלאז'ין, וכשהגיע תורו כדי ללחוץ ידו של רבי לייבל'ה, התרחק רבי לייבל'ה לאחור ולא רצה להושיט לו ידו באומרו: "האסט גאנוצט מיט שקר, האסט גאנוצט מיט שקר".

קבלה לשמור שבת מיד

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר. [משפטים כג, יב]

שח אאמו"ר הגר"נ גולדברג שליט"א: שמעתי מר' שלום שבדרון זצ"ל שהיה גר בשכונת 'שערי חסד' בירושלים, וסיפר שהיה אדם מבוגר שדר בשכונת 'נחלאות' הסמוכה והיה לו אופנוע, ובכל שבת היה עושה סיבוב ב'שערי חסד', מרעיש עם האופנוע ובורח, ופעם אחת התארגנו כמה בחורים, הטמינו לו מלכודת ותפסו אותו, והביאו אותו לביתו של הגרש"ז אועירבאך זצ"ל, ולפתע פרץ אותו יהודי מבוגר בבכי, ואמר "אתם ראייתם את ה' ? אני ראייתו את ה'", וסיפר שהיה ברוסיה בזמן מלחמת העולם השנייה, ושלוו אותם לקרב לכבוש איזו שהיא עמדה, ושלוו בפרט את היהודים שלא היה אכפת להם מהם שימותו, והוא נזכר בקב"ה והבטיח לו שאם הוא ניצל מן הקרב הוא משתנה, והיה הדבר בשבת, וסיפר שהכדורים הקיפו אותו מסביבו, וכל כובע הפלדה שלו היה מחורר, אך בו עצמו לא נגע דבר, וראה את הקב"ה בחוש, ואמר לעצמו שצריך לקיים את ההבטחה שהבטיח לקב"ה, אך בשבת הזאת הוא מעשן, ובשבת שלאחריה הוא יתחיל לקיים את ההבטחה, וזה מה שקרה לו, שבכל שבת הוא דוחה זאת לשבת שלאחריה, כיון שאם לא משמרים את הדברים אלא דוחים אותם אזי מפסידים אותם, וזוהי החכמה הגדולה לשמר הכל.

ובאירוסין שלי דיבר ר' זבולון גרז זצ"ל, ואמר דהנה מצינו בתחילת פרשת משפטים את מצות עבד עברי, ולכאורה הרי דין עבד עברי נוהג רק מזמן שנכנסו לארץ, ומפני מה נצטוו על עבד עברי, וביאר שהרי חיו ישראל במצרים וראו מהי עבדות, ואם רק כאשר ייכנסו לארץ ישראל יצוה אותם על עבד עברי לא יבינו על מה מדברים איתם, ורק מיד לאחר שהיו בעבדות, צריכים לקבל עליהם קבלה להתנהג כראוי בעבד עברי, כיון שעדיין זוכרים הם כיצד היו הם בעצמם עבדים.

יום היארצייט של הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל

שמעתי מהגרא"א דיסקין שסיפר לו א' שהיה גר בגבעת שאול שבבחרותו בישיבת פונבז' היה חולה כל חודש אלול בצהבת, ושכב בחולשה ביוה"כ בחדרו, והגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל ישב לידו כל היוה"כ ולא הלך להתפלל אלא רק להיות איתו ולסעודו כל היום כיפור.

עוד שמעתי שבשנה האחרונה עשו בני משפחתו אצלו שמחת בית השואבה ושרו שירים רבים. ופתאום ביקש פתק ורשם [כי לא יכול היה לדבר אז] שישרו שבחי ירושלים, והתפלאו על כך, והראה על אחד הנהגים שהיה שם, ורצה לשמחו בשירים המיוחדים גם בשבילו.

ובעת חוליו היה זמן שאמרו לו שיכולים ללמד אותו לדבר רק ב' מילים, ושאלו איזה מילים רוצה שילמדו אותו, ואמר אמן, ותודה. כי באמירת אמן הוא יכול לצאת יותר מאשר שומע כעונה, ותודה שיוכל להודות לכל העוזרים.

100 שנה לפטירתו של גאון ישראל רבי זלמן סנדר כהנא-שפירא זצ"ל – רבה של קרינק - ל שבט תרפ"ג

דגמת מאלטש

בקוברין נולדו לרז"ס ארבעת בניו ובתו, ולאחר שנים ספורות חלתה זוגתו ונפטרה. לאחר שנשא בזיווג שני את אלמנתו הצעירה של רבי בנימין זאב מאלף יהלום-שטיין רבה של מאלטש, החלו מפצירים בו לקבל עליו את עול הרבנות, אך רז"ס מאן לשמוע ולהענות לכך, ואמר לחותנו שאינו יכול ואינו יודע... והלך חותנו ושאל את ידיד נעוריו של רז"ס, רבי חיים מבריסק, וקיבל ממנו מכתב המלצה חמה לקבלת רבנות, וכי הוא הראוי לכך ביותר. כשהראה חותנו את המכתב, ושאל: ומה תאמר עתה. והכחיש רז"ס את הכתוב, ומעבר לזה כתב מכתב לר' חיים ובו מתלונן איך יכול לומר עליו כזאת... (המכתב הגיע לרשותו של הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שהיה מתלמידי רז"ס במאלטש, וסיפר עליו בנו הגר"ש קוטלר זצ"ל). הפצרות בני ביתו ומקורביו נשאו לבסוף פרי ובשנת תרמ"ה נבחר רז"ס לרבה של מאלטש.

בשנת תרנ"ח עם ייסודה של ישיבת "כנסת בית יצחק" בסלובודקה, הוזמן מטעם מייסדיה לכהן בה כראש ישיבה. הוא שהה שבת אחת בסלובודקה, והשמייע מחידושי תורתו לפני בני הישיבה, ולא נסתייע הדבר וחזר למאלטש, כנראה בהשפעת אנשי מאלטש והפצרתם שלא יעזבם. אולם הוא התנה עמם לייסד ישיבה בעיירה, ואנשי מאלטש הסכימו לכך.

ישיבת "ענף עץ חיים"

בהסכמתו ולחצו של ידידו רבי חיים הלוי מבריסק, ובהתכנסות אסיפה במינסק בבית הגביר הלמדן ר' ברוך זלדוביץ עם הרב דמתא "הגדול ממינסק", שהיה כבר אז מחותנו, והגאון רבי אליעזר גורדון אב"ד וראש ישיבת טעלז, פתח את הישיבה במאלטש בקיץ תרנ"ח, היא ישיבת "ענף עץ חיים", על שמה של הישיבה הגדולה בוולוז'ין - "עץ חיים" - שנסגרה אותה עת. תוך שנים אחדות יצא שמעה ברחבי ליטא ומספר התלמידים הגיע למאה ועשרים, ונהת אליה מכל המחוזות, מבריסק מקוברין וממינסק, צעירים בעלי כשרון ודעה, עמלי תורה ומחדשים, שרצו לחדד שכלם ולהעלות כח חידושיהם בתורה בהדרכת ראש הישיבה הגאון הגדול ומורה הדרך. כן באו קבוצות מאורגנות של בחורים משיבות אחרות להיות במחיצת גאון וחריף זה.

ראש הישיבה

בשיעוריו מתגלה רז"ס במלוא קומתו הרוחנית ובכוח למדנותו המופלא. שיעורים אלה היו בבחינת מניע וגורם עיקרי לפתח כח החידוש בתלמידיו, להדריך אותם בהבחנה אמיתית בתפיסת כל ענין וענין לפי נקודתו הפנימית ולאור תחומי שרשיהם המיוחדים. וסיפר הגאון רבי אלתר מישקובסקי, בנו של הגה"צ רבי חיים לייב מסטאביסק ותלמיד הישיבה באותם ימים, כי רז"ס לא הסתפק במתן שיעוריו בלבד, וכשהיה מעלה איזה חידוש מיוחד ב"לומדות" בשעת התרכזותו בסוגיא בלומדו בביתו, היה מתפרץ תיכף לבית הישיבה, תופס את הצעירים בעלי הכשרון, ומשמייע לפניהם את דבר חידושו.

את שיעוריו היה נוהג רז"ס לומר כסדר "דף על דף", מבלי להחסיר אף מאמר באגדתא, וכפי שהיה מקובל בוולוז'ין, לפעמים היה משמייע גם שיעור עמוק כשהוא משולב במאמר שביסודו הוא "מלי דאגדתא", כן התקיימו בישיבה "ועדים" אשר היו מיועדים לבירורם וליבונם של סוגיות ומושגים, "ועדים" אלו - סיפר הגר"א אונטרמן זצ"ל, שהיה מחבורת תלמידי הישיבה אשר הגיעו מבריסק - יכלו להימשך שעות ארוכות ולפעמים אף יותר מכך. וכך התעלו בני הישיבה בנתיבי העיון וההעמקה, בדרכי הניתוח וההפרדה - לפי שיטתו המיוחדת של מורם ורבה הגאון רבי זלמן סנדר. לעזרתם של בני ישיבה צעירים שעדיין לא הבינו כדבעי את השעור, באו הטובים והמבוגרים יותר, אשר למדו והדריכו אותם. הם נחשבו כתלמידים שלא מן המניין/ במדה מסוימת, עד שהוכשרו והגיעו לדרגה בה הבינו את השיעור. שיעוד ראש הישיבה היה במרכזם של הדברים, היסוד והמצפן.

יחסו לתלמידיו היה רך ואבהי, אהבתו לבני הישיבה היתה ללא גבול, ואף לאחר סיימם את לימודיהם בישיבה נשארו קשורים אל רבם בעבותות.

הגאון רבי שלמה זלמן סנדר כהנא-שפירא זצ"ל (תר"א-תרפ"ג), מגאוניה המופלאים ומאשייה המיוחדים של יהדות ליטא בתקופת הודא ההרה, עת מלאו עריה ועיירותיה גאונים וחכמים, צדיקים ואנשי מוסר. עת היתה ליבו ומרכזו של עולם התורה.

שמו של רבי זלמן סנדר הפך למושג, מושג של גדלות, מושג של גאונות, והיו חידושי ותורותם הולכים מקצה עולם התורה ועד קצהו, ובני הישיבות לומדים ומשננים את סברותיו ומחשבים את חשבונותיו של רבי זלמן סנדר, הממציא את עומק הבנתה של תורה, חודרים לשיתין, לפנימיותה של סוגיה, אל לב ליבה של בעיה.

אך ברבות הימים ובצוק העתים, לאחר חורבנה והשמדתה של יהדות ליטא זו, ומפני שתורתו של רבי זלמן סנדר לא באת בספר, הועם אורה ודעך זה המושג. שרידי גאוני ליטא, זקני ירושלים וגדוליה, אמנם מזכירים את שמו בדחילו ורחימי, אך עליהם להבהיר ולהסביר לשומעיהם מי היה ומה היה רבי זלמן סנדר.

תולדותיו

רבי זלמן סנדר נולד בשנת תר"א בעיירה ניסביץ שבפולין מינסק לאביו רבי יעקב (כהנא-שפירא) ולאמו מרת חיה עלקא. אביו, שנודע בשמו "יענקלי וואז'נר", היה גדול בתורה, ותקופה מסוימת שימש כראש ישיבה בלידא, מקום בו כיהן אביו הגאון רבי משה כאב"ד. רבי משה, שהיה מכוונה לרוב חריפותו "ראש הברזל" ונודע בכינויו "רבי מאשקע דבי ארציקס", היה חתנו של גאון ישראל רשכבה"ג רבי חיים מוואלז'ין, בלוקחו בזיווג שני את בתו מרת רלקה, בעלה בזוג ראשון היה רבי יוסף סולובייצ'ק, אשר נפטר בדמי ימיו בהותירו לה בן קטן יצחק זאב, ובהגיע עת דודים נשא לאשה את רבקה בת אביו חורגו רבי משה מזיווגו הראשון, ובנם בכורם היה הגאון רבי יוסף דב בעל "בית הלוי".

רז"ס היה ידוע בילדותו כעילוי מופלא, בהיותו בן תשע שנים הקשה פעם קושיא עצומה לאביו, האב לא מצא תירוץ לקושיא בנו ומתוך התרגשות התחיל לבכות, וסיפר רז"ס בשנות זיקנה כי לקושיא זו לא מצא תירוץ כל ימי חייו. תחילת תלמודו היה אצל אביו, ולאחר שצר היה לו המקום וצמא תורה, נשלח לוולוז'ין ללמוד אצל ש"ב הגאון בעל "בית הלוי", ששימש כראש ישיבה יחד עם הגאון ר' נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב. שם עמל בתורה בדיבור חברים בצוותא עם רבי חיים, בנו של ה"בית הלוי", הוא היה דבק ברבו ה"בית הלוי", אף אחרי שהלך לוולוז'ין לסלוצק ולבריסק.

ר' זלמן סנדר היה מיוחד בעיקר בפשט וכן אמר הגר"ח שרז"ס לקח מהביה"ל את כח הפשט אני לקחתי את כח החילוק מאבי הביה"ל אך החדות נשארה אצלו.

לאחר שיצא שמעו כלמדן מופלג, נלקח להיות חתנו של הגביר הלמדן ר' יושה מינסק לבית שיינבוים, מחשובי ומנכדי קהילת קוברין המעטירה, חותנו פסק לו דנויה גדולה וכן מזונות על שולחנו לתקופה של חמש שנים.

מספרים, כאשר חיפש רבי יושה חתן לבתו, טרח ונסע אל הנצי"ב וביקש ממנו חתן הגון, הנצי"ב חשב מעט והפנה אותו לבחון את הבחור רבי זלמן סנדר. כשראה אותו רבי יושה נרתע בפליאה - בחור נמוך שגבו כפוף עבור בתו הגבוהה והנאה המחוננת במיטב המעלות? שכח רבי יושה את טרחת הדרך והזמן, שכח שגם לבתו חסרון יש, ארו את חפציו ועזב את המקום. בדרך התיישבה עליו דעתו והבין שטעה. עצר את העגלה, הפנה את הסוסים וכעבור יום או יומיים הופיע שוב אצל הנצי"ב. אמר רבי יושה: הרי לביתי חסרון - חרשת היא, מסתמא הצעה זו של בחור נמוך וכפוף - ראויה היא. נסגר השידוך למזל טוב, נערכו גם ההכנות לחתונה, ורק שעה קלה לפני החופה, גילה החתן כי הכלה חרשת. נסער פנה לרבו ובפיו שאלה: מה לעשות? לא שרבי זלמן סנדר חשב לבטל את השידוך, ודאי שלא, אלא שבעיה הלכתית התעוררה לו, כיצד תשמע הכלה "הרי את מקודשת"? מצא לו הנצי"ב פתרון והחופה הועמדה. ורבי זלמן סנדר - נשא שבח לבורא על כי אשתו אוזניה סגורות ולא נכנסים בהם דברים העלולים להפריעו מלימודו... מבית פלאי זה העמידו יחד ארבעה בנים גאוני עולם.

פעם כאשר כיהן כבר כרב בקריניק, עבר דרך העיר מאלטש מקום רבנותו הראשונה, ויצאו לקבל את פניו כל אנשי העיר ונכבדיה בכבוד גדול, וביניהם כמה מתלמידיו לשעבר, פנה הוא קודם אליהם ושוחח עמם בד"ת וכיבדם מאה ואחר פנה אל חשובי הקהל שעמדו והמתינו. הוא דאג למצבם הרוחני והגשמי כאחד. הם היו מבאי ביתו, שהיה פתוח בפניהם לרווחה. הוא דאג להעלות את כבודם בעיני הציבור, והקפיד שלא יקראו בשם "בחורי ישיבה" אלא "בני ישיבה".

ומספר רבי חיים חיקיל גרינברג סיפר לי הגאון ר' אברהם בער כהנו שפירא זצ"ל גאב"ד דקובנא שאביו הגאון הצדיק ר' זלמן סנדר זצ"ל היה מזהיר בכל תוקף להבע"ב דעיר מאלטש שלא יזלזלו ויפגעו ויביישו את השם של ישיבת בחורים הגר"י ויינברג ז"ל היה אומר תמיד שמצוה כן הקפיד כי הבחורים שהיו אוכלים "ימים" אצל בעה"ב, לפחות בשבתות וי"ט יאכלו יחד בפני עצמם, ואפילו בתקופות של מחסור ומצוקה.

כבעל תפיסה מהירה ולב רגיש הבין את רחשי לבות תלמידיו על סגולותיהם, ותכונות נפשם המגוונות, ואם כי מבטו היה חריף, היה בטבעו מלא חדווה ושמחה של בן תורה, ואהב לשמח את הבחורים להשתעשע ולהתרועע איתם. היה נוהג להחזיק לידו קופסת טבק, והיה לוקח קמפוצ' טבק תוך שהוא מפטיר "קח בני, נוחח טבק" שמעק טאביק. כמו כן היה נוהג להזמין אצלו ללילי שבתות מתלמידי הישיבה, והיה מנמק זאת כדי שלא לבוא ל"הטיית הנר", אולם בחר רק באלו הרגילים לאחר בלימודם בלילה.

התבטלותו כלפי גדולי תורה מדורות קודמים היו מופלגים. קרה פעם שבחור אחד הקשה לו קושיא חמורה מאד, ודן אותו אם אפשר ליישב באופן זה, או אופן אחר, לבסוף אמר לו רז"ס על יישוב מסויים: כן, באופן זה הדבר מתיישב על הלב.

אז גילה לו הבחור כי את הקושיא מקשה רבי עקיבא איגר, ונשאר בצ"ע, והתירץ הוא הצעתו שלו ליישוב הקושיא. כשאך שמע רז"ס את שמו של רע"א, נותר ממקומו והכרח: "אם רע"א אומר "וצריך עיון" התירץ בודאי אינו נכון", ותיכף טרח להוכיח מדוע א"א לומר כך. באחד המכתבים הוא מתבטא "כתבתי זאת למעכ"ל לבל יחשדני אחרי ימים בראותם את הקושיא הזאת יוצא מפינו לבל אהיה כמתלבש בטלית שאינו שלי ח"ו".

הוא היה אומר: בשביל שהאדם יגבר ויצליח - צריך הוא לאזור מתניו ולהתאמץ בכל כוחו. אך כדי שיכשל ויפול די אם יניח ידו, אם רק ימנע עצמו מלהתחזק ולהתאמץ - אף שאיננו שואף לירידה ונפילה, ממילא הוא נופל...

והיה כנגן עליו המנגן ותשרה...

מפורסמת היתה בישיבת מאלטש עריכת ה"סדר", שהיה ברוב פאר והדר, כולו ז"ן בשעתה, כל בני הישיבה היו מוזמנים לסדר בביתו של ראש הישיבה, וברוב התלהבות היו חוזרים על הניגון המסורתי של וולוז'ין ל"חסל סידור פסח", אשר לפי המקובל היה זה גיגונו של ר' חיים מוולוז'ין. ח"ס עצמו היה מנגן מופלא ובעל קול ערב ומיוחד. הוא היה גאון בנגינה וחבר נייגונים הרבה, והיו גיגונו ידועים וצליליהם מתגלגלים בעולם הישיבות דאז, ועד היום זכורים ומושמעים אחדים מהם. בימים הטובים במיוחד, כשביתו של ראש הישיבה, והישיבה עצמה, היו הומים מאדם, היו מושרים נייגונים שהוא חיברם. מפורסם היה נייגונו על הפיוט הנאמר בין פסח לעצרת "יונה יעלת חן, מה לך כי תבכי" משיח יבוא לך קומי ולכי, כי אני מושיעך וגואלך אשר תחכי", את הניגון הזה חיבר בהיותו צעיר לימים, וכאשר ניגן זאת לפני רבו בעל "בית הלוי", התרגש רבי יוסף דובער עד לדמעות. כן ידוע נייגונו לפיוט של רבי שלמה בן גבירול "אכולה שכולה למה תבכי, הנואש לבן מאשר תחכי". את הניגון לתפילת הימים הנוראים "שמך מעולם עובד על פשע" היו שרים בדבקות שעד כלות הנפש, המשגיח הרוחני ביקש לשירו שוב ושוב, ובין נייגון לניגון היה משבץ בו רעיון מוסרי עמוק.

רב ומנהיג

לבני עיירתו היה מסור מאד, והיה למופת בין רבני ליטא ביחסו האבהי והלבבי לבני קהילתו. היה מיראי הוראה ולא רצה לפסוק בעצמו בשאאת ופסקי דינים, ולכן העמיד מורה הוראה ודיין לפסוק, והוא עצמו לא פסק. וסיפר הגר"א קוטלר זצ"ל כי פעם באה אליו אשה עם עוף בשאלה, ולא

היה שם המורה הוראה, ופסק לה רז"ס בעצמו, אך הוסיף לה כי כאשר ישוב המורה הוראה ישאלו רז"ס אם נכון עסק, ואם יתברר כי לא פסק כראוי, יודיע לה. ועל מקרה דומה סיפר הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל - מתלמידיו הגדולים של רבינו בתקופת קריניק - כי פעם נאלץ רז"ס לפסוק בעצמו מחמת שהדיין לא היה במקומו, ולאחד שחזר הדיין ביקשו רז"ס לעיין אם טוב פסק, וכאשר אישר כי נכון פסק, השמיע אנחת רווחה והתבטא: "אינך יודע כמה כוח ובריאות הדבר גזול ממני".

פעם פגש באסיפת רבנים את רבה של לודז הרב מיזל. שאלו הרב מיזל: שמעתי שאתה מסרב לפסוק הלכה לבני קהילתך, אולם מי הראוי לפסוק אם לא אתה?! התנצל רבי זלמן סנדר ואמר:

"בודאי יכולתי לפסוק, אולם מאוד פוחד אני כשתבוא אלי אותה שאלה בפעם החמישית. בפעם הראשונה והשנייה אין לי ספק שאגש אל השאלה בכל הפחד והמורא, אבל לכשתגיע השאלה בפעם החמישית... מכך אני ירא..."

סיפר הישיש ר' פייבל שוטטר מקלעצק, ששמע מזקן אחד שהיה מעיר קריניק, שהכיר עוד את הגאון רבי זלמן סנדר שפירא אב"ד קריניק (אביו של הדבר אברהם מקאוונה), שפעם בא אליו נגיד אחד והניח אצלו צרור מעות עבורו, והגאון ר' זלמן סנדר מימיו לא הכיר בצורת מטבע, וכאשר נכנס אליו השוחט דמתא שהיה עני מרוד, נתן לו את צרור הכסף.

אך מכיון שהרבנית נשיתתה וזוגתו בזיווג שני] ראתה שנתן את צרור הכסף להשוחט, התחילה לצעוק עליו: הוי בסל, מה עשית עם הכסף! וענה הגר"ס: מביע שצועקים על אורות הצרור, שמע מינה שזה דבר חשוב!

נו, זאל עט זיין פארץ שוחט! [אם כן שיחיה עבור השוחט!].

סיפר הרה"ג הישיש ר' מרדכי דוב רוגוזניצקי אב"ד קארדיף שלמד בטעלז במשך י"ב שנה, ואביו היה תלמידו של הגר"ר זלמן סנדר אב"ד קריניק, שאביו סיפר לו, שדרכו של הרה"ג ר' זלמן סנדר היתה, שביום ראשון של חול המועד התפלל בישיבה בעיר מאלטש שם היה משמש כראש הישיבה, ושם לא היו נוהגין להניח תפילין בחוה"מ, אבל ביום ב' של חול המועד הלך להתפלל בבית המדרש הגדול ואז לבש תפילין, להראות שאלו ואלו דברי אלקים חיים.

ממאלטש לקריניק

בשלהי חורף תרס"ג סגר רז"ס את הישיבה ועזב את מאלטש, וכל זאת משום שרוחות זרות חדרו לישיבה, ואחדים מתלמידיה נתפסו והושפעו, הקדיחו תבשילים והחמיצו. "קשר בוגדים" - זעק רבי זלמן סנדר, ומיהר בעצת ידידו הגר"ח מבריסק לפזר את הישיבה, ויתר על כסא הרבנות במאלטש, נטל עמו קבוצה מבחירי התלמידים שעמדו בתומתם, ועקר לקריניק בהענותו להזמנת יהודי העיירה לכהן שם כמרא דאתרא, ולמלא את מקומו של ידידו הגאון הנוער רבי ברוך לאווסקי זצ"ל בעל ה"מנחת ברוך" שנלב"ע - עם גאון זה עמד בקשרי כתובים. בקריניק פתח מחדש את הישיבה שנקראה גם היא "ענף עץ חיים". אל הישיבה בקריניק נהרו בחורים ממחוזות הודונא, ביאליסטוק, לומז'ה ומקומות אחרים, ושוב תפסה ישיבתו של רז"ס מקום מרכזי בעולם הישיבות. שיעוריו של רז"ס מצאו מהלכים אל כל הישיבות, והגיעו בע"פ ובכתב מהכא להתם אל הישיבות האחרים.

אשכבתיה דרבי

עם עבור תקופת החגים תרפ"ג חש רבי זלמן סנדר ברע, מצבו הלך והחמיר, בישיבות שבארץ ובגולה הרבו להתפלל לרפואתו, אך ניצחו אראלים את המצוקים, וביום כ"ט בשבט ער"ח אדר תרפ"ג נשבה ארון האלקים, וירושלים ועמה כל עולם התורה, התעטפו קדרות.

על מצבתו נכתב:

פ"נ: זה הכהן הגדול מאחיו א', למד ולימד דעת את העם מ' שנה הרביץ תורה ברבים נכד מוהר"ח מולז'ין זצ"ל ה"ה הרב הגאון הגדול צדיק מפורסם מן **שלמה זלמן סנדר כהנא-שפירא** אב"ד ור"מ דמאלטש וקריניק בהרה"ג הצדיק ר' יעקב זצ"ל נלב"ע ביום ער"ח אדר תרפ"ג תנצב"ה.

וראה עוד אודותיו ומחידושיו בס' חידושי הגר"ס על סדר שנים וסדר קדשים.

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת משפטים

ורצע אדניו את אזניו במרצע (כא, 1)¹

פירש"י: בד"ה ורצה אדניו את אזניו. במרצע, בא"ד ומה ראה און להרצע מכל שאר איברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זקאי, און זאת ששמעה על הר סיני (כ, יג) לא תגנוב, והלך וגנוב, תרצע. ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני (ויקרא כה, נה) כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע.

וקשה דהו"ל להעניש ולרצוע את הידים שעשו את מעשה העבירה דגזילה ולא האוזן שרק שמעה הציווי. וחזינן מכאן, דשורש העבירה הוא השמיעה דאם היו שומעים המצוה כדבעי לא היו עושים העבירה [וכמרגליה בפומיה דמו"ר הג"ר מרדכי גיפטר "מען דארף נישט נאר הערן מאן דארף דערהערן"].

וכן איתא במדרש רבה פרשת יתרו (כז, ט) וז"ל שמעו נא דבר ה' בית יעקב הה"ד (ישעיהו נה, ג) שמעו ותחי נפשכם, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם נפל מן הגג ונתמלא כל גופו מכות, הרופא נכנס אצלו וממלא כל גופו רטיות. אבל הקב"ה אינו כן, אלא אדם מלא עונות, אמר לו הקב"ה תן רטיה על האזן וכל הגוף מתרפא, הדא הוא דכתיב שמעו ותחי נפשכם. לכך אמר (ירמיהו ב, ד) שמעו דבר ה' בית יעקב. וכן אתה מוצא ביתרו שעל ידי שמיעה זכה לחיים, ששמע ונתגייר, שנאמר (שמות יח, א) וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו וגו' עכ"ל. מבואר במדרש כנ"ל שאם השמיעה היא כראוי שמביאה לידי מעשה הרי היא רפואה לכל העבירות. וכן פירשו המפרשים מש"כ רש"י וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא וכו', דהיינו יתרו לא רק שמע אלא שמע ובא².

ויש להוסיף יתר ביאור עם דברי הרמב"ם בסוף הל' חגיגה (ג, ז) בענין מצות הקהל וז"ל וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם ולשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני, עכ"ל. הרי שגילה לנו הרמב"ם איך היה צריך להיות השמיעה במעמד הר סיני, להקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה, ואוזן שלא שמעה באימה ויראה והלכה ועשתה עבירה תרצע³.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך (כב, כד)

פירש"י: את עמי. עמי ונכרי עמי קודם.

במסכת בבא מציעא (עא.) איתא אמר מר עמי ונכרי עמי קודם, פשיטא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם [ישראל קודם]. בפשטות כוונת הגמרא ללמדנו שאפילו במקום שיכול להרוויח ע"י שילוח לעכו"ם, הלואת ישראל בחינם קודמת.

והגאון ר' מאיר סאלאווייציק ביאר⁴ באופן אחר, דהנה הרמב"ם בהלכות מלוה ולוה (ה, א) כתב שיש מצות עשה להלוות לנכרי בריבית שנאמר (דברים כג, כא) לנכרי תשיך ומפי השמועה למדנו שזו מצות עשה וזהו דין תורה. והוסיף שמסופר על הגר"ח שפעם חיפש נכרי להלוות לו בריבית כדי לצאת דעת הרמב"ם דס"ל דהוא מצוות עשה.

1. קטע חדש

2. הרה"ג ר' עזריאל יוחנן טויבער.

3. והראני הרה"ג ר' דוד מאיר מש"כ בשם משמואל (שבועות תרע"ח ליל א') וז"ל ומקשים העולם מה חטאה האוזן הרי שמעה והוא לא ציית וא"כ הו"ל לרצוע את הידים. ותירץ שהוא לא שמע מרעותא דליבא אלא בשטחיות ולא שם אליו לבו וע"כ נסתעף מזה שלא קיים מה ששמע כי אלמלאי היה שומע מפנימיות הלב לא היה בא לידי מדה זו.

4. בשנת תשע"ב, נמסר ע"י תלמידו הרב צבי יברוב.

ועפי"ז ביאר הגר"מ דהוי סד"א דילוח לנכרי כדי לקיים מ"ע זו, קמ"ל דמצות עשה להלוות לישראל קודמת.

אם הבול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו. כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. (כב, כח-כו)

במכילתא: ושמעתי כי חנון אני. שברחמים בראתי את עולמי (פרשה יט).

והדברים צריכים ביאור, דמהו הקשר בין בריאת העולם ברחמים להכא⁵. ונ"ל ע"פ המובא בספר שיחות מוסר להגאון ר' חיים שמואלביץ (מאמר עד ומאמר קה) לבאר הא דאיתא במסכת כתובות (סב:) דרב רחומי הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי דיומא דכפורי, יומא חד משכתי שמעתא. [נמשך למודו, ולכן התאחר ולא הגיע לביתו בזמן שהיה רגיל לבא], הוה מסכיא דביתו [אשתו היתה מצפה לו ואומרת] השתא אתי, השתא אתי. לא אתא, חלש דעתה, אחית דמעתא מעינה, הוה יתיב באיגרא [ישב רב רחומי ולמד על הגג] אפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה [נשבר הגג מתחתיו ונפל למטה ונפטר]. ולכאורה צריך ביאור שהרי על ידי עונש זה נענשה אשתו של רב רחומי יותר.

אלא רואים כאן יסוד נורא, דחומר הדין של בין אדם לחבירו אינו עונש כדי לרצות את הנפגע, אלא הוא כאש שכל השולח בו יד נכוה מהאש. ואע"פ שלא בכונה נתאחר רב רחומי ועוד הרי אשתו תסבול יותר ע"י עונש זה, שנתאלמנה מבעלה, לא היה זה מדין עונש. אלא חטא בין אדם לחבירו הוא מציאות של אש החקוק בטבע העולם שכל השולח בו יד נכוה. ולכן נפטר רב רחומי שפגע באשתו וכאלו זרק עצמו לתוך אש אוכלת.

והן הן הדברים בפרשתינו דע"פ שורת הדין המלוה צודק שהרי הגיע זמן הפרעון והלוה לא פרע ואם כן בדין הוא יכול להחזיק את המשכון עד שיפרע החוב. מ"מ אומרת תוה"ק, והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, שהרי ללוה אין כסות לילה והוא צועק מצער⁶. ומבואר במכילתא יסוד הדברים, כי ברחמים בראתי את עולמי, פירוש מכיון שהעולם נברא ברחמים לכן נחקק בטבע העולם האי מציאות דכל הפוגע בחבירו נשרף מהאש כביאור הגר"ח, וא"כ כאשר יצעק העני ויצטער מאוד דאין לו במה להתכסות בלילה, מחוקי וטבעי העולם שהמלוה יהיה נכוה שהרי פגע בחבירו.

והנה לעיל (כא-כב) כתיב כל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. וצריך להבין מדוע שם לא כתיב ושמעתי כי חנון אני. אולם לפי מה שנתבאר א"ש דבמשכון בעצם המלוה צודק, רק מ"מ כיון שהעולם נברא ברחמים שומע ה'. משא"כ בענוי אלמנה ויתום הרי המענה עושה שלא כדין, וא"כ מה שה' שומע צעקתם הוי מצד מדת הדין, ואין צריך להגיע לרחמי ה'.

שוב מצאתי כעיי"ז בחזקוני⁷ וז"ל ושמעתי כי חנון אני, אף על פי שאין כח הסברה נותן שיהא עליך להחזיר לו המשכון שהרי הלוי עליו מעותיך ובעל חוב קונה משכון (ב"מ פב.), מכל מקום אשמע לו כי חנון אני ונכמרו רחמי עליו על שיצעק לפניך והיית אכזרי ולא חסת עליו, לכך נאמר כאן חנון אני. אבל למעלה גבי יתום ואלמנה אין צריך לכתוב כי חנון אני, מאחר שאתה מענה אותם דין הוא שאשמע צעקתם.

5. הרב צבי יברוב כתב בשם הגאון ר' מאיר סאלאווייציק לבאר עפ"י מש"כ הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (א, יא) וז"ל וכיון שנתברר שאינו גוף וגוייה יתברר שלא יארע לו אחד ממאורעות הגוף, לא חיבור ולא פירוד לא מקום ולא מדה לא עליה ולא ירידה לא ימין ולא שמאל וכו', עיי"ש. והיינו שהקב"ה לא שייך אצלו מידות בני אדם ואף לא מידת רחמנות וחנינה, וכפי שכתב מרן הגרי"ז בשם הגר"ח בפרשת נח (על הפסוק ויעבר אלקים רוח על הארץ) שזהו הנאמר בפיוט לפועל רחמיו בדין, שלא שייך באמת אצל הקב"ה מדת הרחמים אלא כשהקב"ה שופט את עולמו ורואה שצריכים הם למידת הרחמים אז הוא פועל רחמים ומרחם עליהם. והיינו שכל מה שנקרא רחום חנון הוא לפי מה שהנהגתו בעולם, שמתנהג במידת הרחמים וחנינה. ונראה דזהו כוונת המכילתא, לבאר הנאמר ושמעתי כי חנון אני, שאין הכוונה שהקב"ה הוא חנון אלא שברחמים בראתי את עולמי, וזה העולם ברא והנהיג במידה זו.

6. ועי' בספר תורת משה להאלשיך שכתב בפרשת כי תצא (כד, טו) שאע"פ שאמרו חז"ל (ב"ק צג. ר"ה טז). המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה, אם הוא עושה כן מצער עמוק הנוגע עד הנפש אין בו חטא כי אין אדם נתפס על צער כזה, ושומע ה' צעקתו. וכ"כ בפרשת ראה (הרה"ג אהרן פריעד).

7. וכ"ה ברשב"ם עיי"ש.

לעטר ברזיא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

ראובן לוח משמעון ר' זוז ויש לו קרקע עידית ששוה ג' זוז וקרקע בינונית וזיבורית שכל אחד שוה ר' זוז האם שמעון יגבה כל הר' זוז מבינונית

אלא עידית, אבל תלמיד הרשב"א והרא"ש ז"ל מיירי כשה' בשעת הלואה ובשעת הנזק עידית בינונית וזיבורית, דנמצא להבינונית לא נחשב עידית רק בינונית, אלא דלא אלא ה' עידית כנגד כל החוב, וזוהי חזית לן דכיון דהניזק כבר נשתמש בזכות גובייתו דיל' לגבות העידית לא נגרע זכותו של הבע"ח מהבינונית.

והנה יד"ו הנאון מוה"ר יעקב גרונאוול שליט"א, הערני דאבתי יש לפשוט הספק מדברי תלמיד הרשב"א והרא"ש ז"ל דהא מיירי באין די עידית לשלם לניזק ואיכא בינונית ואין די בינונית לשלם לבע"ח ולניזק, ובפשוטו מיירי גם באופן זה, דלולי שר' גם ניזק ה' הבע"ח טובה כל הבינונית, ומוכח דאע"פ הדעידית קטן מהבינונית ה' מן הדין להבע"ח טובה כל חובו מהבינונית לולי שיש כאן גם ניזק, ומוכח כהצד השני בספק דגם כשאין עידית כנגד כל החוב נוטל הבע"ח מהבינונית.

ונמו: לו דליכא ראי', דשפיר י"ל דמיירי דאיכא עידית כנגד כל החוב של המלוה אלא דהניזק גדול הרבה יותר, וכגון כשהניזק ה' זוז והחוב נמי ה' זוז, ויש למוזק קרקע עידית ל' זוז וקרקע בינונית ל' זוז וקרקע זיבורית ל' זוז, והניזק נטל קרקע העידית ועדיין נשאר לו לגבות עוד ל' זוז מהבינונית, והשטא באים הניזק והבע"ח לגבות מהבינונית, דבכה"ל לולי הניזק ה' הבע"ח נוטל כל הבינונית דאיכא עידית כנגד כל הבינונית.

אמנם אבתי יש לפשוט הספק שפתחנו בו מדברי הגה"מ ז"ל, דלדבריו דבליכא עידית הוי הבינונית עידית גם גבי הבע"ח, ואם איכא נמי ניזק הניזק נחזית לבינונית בתורת עידית, א"כ בגדול הספק שפתחנו בו לא יטול הבע"ח מהבינונית אלא ל' זוז כנגד שיעור קרקע העידית והכצד השני, דהיאך נימא דהבע"ח נוטל הק"נ זוז מן הבינונית בתורת בינונית, הא לא יתכן דקרקע נחשב גם עידית וגם בינונית.

מיהו יש לדחות, דיל' דנהי דלא יתכן להחשיב אותה שדה בין עידית בין כבינונית אבל זה רק כנתיב שהעידית נגבית, אבל בנז"ל דעידית עידית לה נגבית דליכא ניזק, שפיר י"ל שהשדה יהיה לה ב' הגדרות היינו בינונית כ"ז שלא נגבית העידית, ועידית את יגבה העידית.

[ב] גלע"ד בע"ח המצאה נפלאה להוכיח כהצד הראשון, לחלוף לא יטול אלא ג' מהבינונית וק"נ מהזיבורית, ובחזקת ג' דקדמו.

[ג] ב"ק ח' א' אמרי' דביש לו ללוח בינונית וזיבורית, למד' דבשלו ה' שמי' נוטל המלוה מזיבורית דהבינונית הוי גבי הלוח כעידית, נע"ש. [ד] נראה, דלדך גיטא בספקתניו בריש המאמר דא"כ ביד הלוח אפי' מעט עידית דינו של המלוה לישלם כל הבינונית, א"כ סגי במה שיש ללוח אפי' קרקע עידית שוה פרוטה, דכך לי קרקע עידית של ג' זוז לקרקע עידית של פרוטה.

[ה] דעת הר"ן ז"ל בפ"ד דניזקין [יט ב' מה"פ הרי"ף] בשמעתא דפרובול, דדבר שהוא זכות לאדם, אע"ג דנמשך ממנו חוב שהוא יתר על הזכות, וזכר וקנה, דבשעת הזכיה הוי זכות גמור, ובזה יישב היאך יכול המלוה לזכות קרקע ללוח כדי שיוכל לכתוב עליו פרוזבול. עוד מובאר ההם בדברי הר"ן ז"ל, דאע"ג דכששטמ הלוח מיד צווח, מ"מ כיון שבשעה שזיכה לו המלוה לא צווח, לא מהני מה

סדר הגביה לניזק וללוח למד' בשלו ה' שמי', ולכא' תליא ממש בספק הראשון, דאם נימא כהצד הראשון הג"ל דכבר בתחילת הגביה אנו קובעים מה נקרא עידית ובינונית, ה' מן הדין דהניזק נוטל כל העידית וכל הבינונית, והבע"ח יטול זיבורית, דמיד כשיגבה הניזק מהעידית נעשה הבינונית עידית, והזיבורית נעשה בינונית, וא"כ הבי"ד קובע כבר מתחילה דהבינונית הוי עידית.

וראה זה מצאתי מציאה גדולה בדברי תלמיד הרשב"א והרא"ש ז"ל ב"ק ח' א' ד"ה ולענין וז"ל, "ולענין פסק הלכה קי"ל כר' דאמר בשלו ה' שמי' וכו' והיכא דאית ל' עידית בינונית וזיבורית ואין עידית כדי הניזקין ולא דבינונית כדי בעל חוב, משתברא דגובין ממנה לפי חשבון, דהא אלים שעבודיהו דניזקין דבינונית כמו בעל חוב."

ומעתה מדכתב דגובין ממנה לפי חשבון והיינו דהניזק והבע"ח חולקין בבינונית לפי חשבון הרי מוכח כהצד השני בספק שפתחנו בו, דהבינונית לא נעשה עידית, אלא אחרית לן דע"כ ה' הבינונית משועבד נמי לניזק בדליכא עידית ולפיכך חולקין. והא דאמר' ב"ק ח' א' "אי אמרת בשלח ה' שמי' תיעשה בינונית שלו כעידית" היינו כעידית לענין הגובינא.

מיהו מדברי הגה"מ ז"ל בס' ק"ב סק"ב יש להוכיח אפכא. שכ' דלוח שבשעת הלואה ה' לי רק בינונית ואח"כ קודם שעת הגובינא קנה הלוח עוד זיבורית, דינא הוי להבע"ח נוטל זיבורית, ודמי אנפשי' מהא דאמר' ב"ק ח' א' בה' ל' עידית בינונית וזיבורית בשעת הלואה ומכר את העידית דהבע"ח נוטל בינונית ומוכח דבתר שעת הלואה אולי, ות' ח"ל "שאני הכא דבשעת הלואה לא ה' על השדה שם בינונית שתיקנו לו חכמים, דבשלו ה' שמי' והוי עידית לדידיה" נע"ש.

הא קמן, דמה שנטל הניזק בינונית באין לו עידית היינו משום דהבינונית נעשה כעידית ממש, ולדבריו ז"ל ישנתה הדין בגדול תלמיד הרשב"א והרא"ש ז"ל, דלנתה"מ ז"ל הניזק יטול העידית והבינונית כנגד נזק, והבע"ח יטול מה שנשאר מהבינונית והשאר יטול בזיבורית.

והדגא ב', דיל' דדברי תלמיד הרשב"א והרא"ש ז"ל אינם ענין לספק שפתחנו בו, דיל' דגם להצד הראשון דקדום תחילת הגביה אנו קובעים מה נקרא עידית ובינונית, מ"מ היכא דאיכא עידית והניזק טובה עידית, אין זה מגרע כח הבע"ח בבינונית, דהא אמרי' ב"ק ח' א' דבה' ל' עידית ומכר הבע"ח גובה מהבינונית דבשעת הלואה ה' לו ג' קרקעות, וא"כ ה' דכוותה דבשעת ההלואה ה' ג' קרקעות לא נגרע כחו דהבע"ח מבינונית משום גביית הנזק, אלא דע"כ ג' הניזק מישך שייכא בבינונית דגם זה שנתעבד לו, ואכתי אין להוכיח מזה לספק דידן באין שם ניזק אלא בע"ח אלא דליכא קרקע עידית כנגד כל החוב, ודו"ק.

ואי כנים אנו בע"ה, י"ל דדברי הגה"מ ז"ל אינם סותרים לדברי תלמיד הרשב"א והרא"ש ז"ל, דהנתה"מ ז"ל מיירי דבשעת הלואה לא ה' רק בינונית דבכה"ל הבינונית לא נחשב בינונית

בפרשתינו ציונו הבורא ית"ש על ענין תשלומי נזק, ואמרה תורתנו הקדושה "מיטב שדחו ומיטב כרמו ישלם" ע"כ נכתבו בע"ה ענין הנוגע תשלומי עידית לניזק ובינונית לב"ח.

תנן בגיטין מ"ח ב', "הניזקין שמי' להן בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית. ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית. ובב"ק ז' ב' אמרי', "בעא מיני' רב שמואל בר אבא מאקרוניא מרבי אבא כשהן שמי' בשלו ה' שמי' או בשל עולם ה' שמי'". ונפק"מ באית ל' ללוח בינונית וזיבורית. דאי בשל עולם ה' שמי', גובה הבע"ח מבינונית דהוי בינונית דעלמא, ואי בשלו ה' שמי' נעשה הבינונית כעידית וגובה הבע"ח מזיבורית, ולא איפשטא התם.

ונסתפקתי ספק גדול ולא מצאתי בזה עד הלום דברים מפורשים.

הנה למד' בשלו ה' שמי', היאך יהי' הדין באחד שלוח מחבירו מאתיים זוז, ויש ללוח קרקע עידית ששוה ג' זוז, וקרקע בינונית ששוה ר' זוז וקרקע זיבורית ששוה ר' זוז, האם יגבה הבע"ח כל חובו מבינונית או דילמא ג' זוז יגבה מבינונית וק"נ זוז יגבה מזיבורית.

וצדדי הספק, האם נימא דקדום שמתחיל המלוה לגבות אנו קובעים דנגד ג' זוז מחחוב יש ללוח ג' סוגי קרקעות ויטול ג' זוז מהבינונית, אבל כנגד שאר החוב דהיינו ק"נ זוז אין לו ללוח אלא ג' סוגי קרקעות בינונית וזיבורית, וא"כ כיון דבשלו ה' שמי' יטול המלוה שאר החוב מזיבורית, או דילמא דכיון דאית ל' ללוח ג' סוגי קרקעות עידית בינונית וזיבורית יזינו של בע"ח בבינונית, דהתורה חיובית ללוח למגרע בבינונית שבקרקעותיו, ולא איכפת לו כמה שאין בעידית נגד כל החוב.

וביתר שאת יש לומר, דכיון דהרי הג' זוז הראשונים המלוה נוטל בינונית דיש כנגדם עידית, והעידית הרי נשאר ביד הלוח, א"כ גם אם נימא דבתחילת הגביה אנו קובעים שאנו מחלקים החוב, מ"מ לאחר שיטול המלוה ה' זוז הראשונים מהבינונית, הרי עדיין נשאר העידית ביד הלוח, וא"כ יאמר המלוה, עתה אקח עוד חמישים זוז מהבינונית דהרי יש כנגדם ג' זוז עידית, וכך יעשה כג' זוז השלישיים וכן הלאה ע"י הדרך.

והנה אין לפשוט הספק מהא דבב"ק ח' א' הא כימא שמי' נוטל המלוה זיבורית אבל לא היכא דלית ל' עידית ללוח, והשטא אי נימא דבאין לו עידית כנגד כל החוב נוטל הבע"ח החלק הנשאר מזיבורית, אלא שמי' נוטל המלוה ל' ללוח נמי עידית וט"מ נוטל הבע"ח מזיבורית, הא ליתא, דהרי טעמא דבכה"ל המלוה נוטל מזיבורית, היינו משום דכנגד שאר החוב שאין לו עידית ה"ז נחשב שאין לו אלא בינונית וזיבורית.

ונלע"ד בעזה"שית' להביא ג' ראיות נפלאות לפשוט ספק זה.

[א] הנה כסגנון הספק הג"ל איכא נמי להסתפק באחד שחוק את חבירו מאה זוז וגם לוח מאחר חמישים זוז, ויש לו קרקע עידית ג' זוז וקרקע בינונית ג' זוז וזיבורית מאתיים זוז, היאך נקבע

שצווח אח"כ, "יעוש"ה. [האיפיון האחרון של ד"ר בכאור דברי הר"ן ז"ל שלא יסתר מהא דאמרי' בב"ב ק"ל"ה א' בצוה מתחילה ועד סוף, ע"י בח"י הרשב"א ז"ל בקידושין כ"ג א' ד"ה ולענין, וע"י בדברי המחמ"א ז"ל בה"ל זכ"י ומתנה ס"ו ואכמ"ל].

והנחה אי נמא דכשש ללוח מעט עדיית נוסל הלוח מבינונית צ"ע, אי פיקח המלוה יזכה לו ללוח קרקע בשווי פרוטה אחת של עדיית, וממילא יטול מהלוח את הבינונית ולא את הזיבורית והנחה יש ללוח מעט עדיית והרבה בינונית וזיבורית.

והנה הגרעק"א ז"ל בגיטין מ"ח ב' ד"ה המוציא כתב וז"ל "ואולי י"ל באמת לדינא דמה דשיימי' בדמיוק היינו לבני אותן נכסים שהיה לו בשעה שהיוק דחלה החיוב לשלם ממיטב שלו. אבל הכל שקובה אחר שהיוק אף צריך לשלם מהם בתורת מנייה אבל ליכא עלייהו דין עדיית וזיבורית וזיבורית ב"צ"ע לדינא, ומד"ה דצ"ע לדינא בהכרח מיירי למ"ד כשלו הן שמין דקיי"ל הכי.

והשאלה להך גיסא דאם המזיק קנה קרקע אחר הנוק לזכא עלי' דין מיטב, לפי"ז ליתא לראייתו הנ"ל, דא"כ ה"א אם הלוח ה"ל ב' בשעת הלוחה בינונית וזיבורית וקנה קרקע עדיית אחר שעת הלוחה ליכא עלייהו דין עדיית ולא יגבה המלוה אלא מזיבורית. וא"כ לא יועיל המלוה מידו גם אם כנה לו ללוח קרקע עדיית אחר ההלוחה.

קנה לא ליתא, דהנה נוראות נפלאות על מאור שינונו רבינו הגדול הגרעק"א ז"ל הויאך לא הביא גמ' ערוכה לפשוט ספיקו, דהנה בכתובות ק"א א' אמרי' "שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה, רב ששת אמר הפוכי מטרתא למח לי אלא זה עומד בשלו הן עומד בשלו", ואמרי' דלמ"ד בשלו הן שוין אם לא ראונו יש רק בינונית ולשמעון רק זיבורית וקדם שמעון וגבה הבינונית מראשון, חזרו ראונו וגובל הזיבורית משמעון, דלאחר ששמעון גבה הבינונית אית' לי' עתה בינונית וזיבורית ודינו של ראונו ה"ל לה לשמעון אלא בינונית מ"מ כיון דאח"כ קיבל זיבורית דינו של המלוה שלו זיבורית, ולא אמרי' דהכל נקבע בשעת הלוחה, וזיבורית ב' בדמיוק שקנה עדיית דאדל"ל גמ' בתר שעת דוביינא.

ובענין ד"ה בענין ד"ל חלקל לכוון נכון, בדברי הגרעק"א ז"ל היינו רק בניזוק דשעת החיוב הוי רק שעת הנזק, אבל בהלוחה שעת החיוב הוי גם אחי הלוחה ע"י שעת הפירעון, דכל רגע ורגע איכא בדיעה דממוני גב' [דא"כ ה"א ה"א בכתובות מ"ב ב' ד"ה וידי' פירעון הון כל רגע ורגע רכיב עלי' חוב פירעון משא"כ בהלוחה, אין זה סותר לדברינו, וכונת התוס' פד"ה"א איכא מחייב חשב כל רגע ורגע, משא"כ בהלוחה דהמחייב ומו"מ איכא אלא בתיעה בכל רגע ורגע שפירעון החוב]. ובזה גם הגרעק"א ז"ל מודה דאדל"ל גמ' בתר שעת גוביינא, ולפי"ז הדרי ראייתו הנ"ל לדוכתא.

מיהו גוף הראי' אינו מוכרח, ד"ל דהתם מיירי כשאין למלוה קרקע עדיית, ואח"כ אם יש לו מעט עדיית יעשה כן אי פקה הוה, אלא דה דוחק, דאטו בשופטני עסקי', וכי לא יכול המלוה לקנות מעט קרקע עדיית מאדם אחר ועי"ז ירויה קרקע בינונית מהלוחה.

ובשגם, דלאידך תי' דכ' הר"ן ז"ל בגיטין שם, דהה דתני התם לגבי פרוחבול דיכול לזכות קרקע ללוח בעי"ז הוי מקולי פרוחבול, וכדנקט הראש"ש ז"ל בתשו' כלל ק"ח ס"ו, הנה לפי"ז דאדל"ל אודא, דלפי"ז לא מהני שיוכח ללוח מעט עדיית דמדי שישמעון הלוח יצווח שאינו רוצה.

ג' ברם נלע"ד בעושה"ש"ל להביא ראי' מחודדת כהך גיסא דהלוח לא יטול אלא ב' מהבינונית וק"כ מהזיבורית, וראי' זו נכונה גם לדעת הראש"ש ז"ל ובהקדם ב' הקדמות.

א' אמרי' בכתובות ק"א א', "אתמר, שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה, רב ששת אמר הפוכי מטרתא למח לי אלא זה עומד בשלו הן עומד בשלו", ואוקימנא לה התם באית' לי' לראובן עדיית ובינונית ולשמעון יש זיבורית, ור"ש פליגי אם בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין. דרב ששת ס"ל בשל עולם הן שמין, וא"כ בין אם ראונו יגבה תחילה בין אם שמעון יגבה תחילה דינא הוי דראובן יגבה בינונית ושמעון יגבה הבינונית, ורב נחמן ס"ל דבשלו הן שמין, וא"כ אם ראונו יגבה תחילה הרי יגבה הזיבורית ושמעון יחזור ויגבה ממנו הבינונית, ואם שמעון יגבה תחילה הרי יגבה הבינונית של ראונו וראובן יחזור ויגבה הזיבורית משמעון דהבינונית שצאל שמעון נעשה עדיית.

ב' יש להסתפק באית' לי' ללוח עדיית ובינונית, והלוח רוצה להגבות לבעל חובו מהעדיית, האם יכול לכופו על זה, או דילמא יכול המלוה לומר כיון דדינו בבינונית אינו חפץ בעדיית אלא רצוני דוקא בבינונית דבזה מקבל שדה גדולה יותר.

והנה היכא דהמלוה חפץ בזיבורית דוקא האם יכול לכוף את הלוח לשלם לו זיבורית באנו למחלוקת התוס' והראש"ש ז"ל, דדעת התוס' בב"ב ח' ב' ד"ה אבל, דיכול המלוה לכוף את הלוח לשלם לו זיבורית, ודעת הראש"ש ז"ל בב"ב דבב"ק ס"ה ב' דאין המלוה יכול לכופו על זה אלא יכול הלוח לומר לו כיון דדינך בבינונית טול רק בינונית.

מיהו אין בזה לפשוט ספקינו, ולב' הצדדים. ד"ל דעד כאן לא קאמרי' התוס' דיכול המלוה לדרוש זיבורית היינו משום דאל"כ נעלת דלת בפני לווי' וכדאמרי' לעיל ז' ב', אבל לכוף את המלוה ליטול עדיית דלא שייך סברא זו מאן יימר דאפשר לכופו. וכן מדברי הראש"ש ז"ל ליכא לפשוט, דע"כ לא קאמר הראש"ש ז"ל דהמלוה אינו יכול לכוף הלוח לפרוע לו מזיבורית דשאני התם דבידי הלוח לשלם מה שלכו חפץ, אבל היכא דהלוח חפץ לפרוע בעדיית אין ביד המלוה לעכבו.

ומצאתי דהמהר"ם שייך ז"ל בב"ב ח' ב' פשיט"ל דאין הלוח יכול לכוף המלוה ליפרע מעדיית, וכן אסיק השער משפט ז"ל בסי' ק"ב ס"ב, אולם דעת ההפלאה ז"ל בכתובות צ"ב א' ד"ה והנה לכאורה, והתומים ז"ל בסי' ק"ב ס"ג ד"ה והנה המרדכי, דהלוח יכול לכוף המלוה ליטול עדיית בציור פורטא, והתרומת הכרי' ז"ל בסי' ק"ב ס"ק' הביא כן מדברי המאירי ז"ל, והנחתא דוד ז"ל ב"ק ז' ב' ד"ה ובעיקר.

ועתה ניהדר לספקתנו בריש המאמר. הנה לאור ההקדמות הנ"ל יש להוציא בעני' הראי' מחודדת, ובזאת חשבון, אם נימא כדעת ההפלאה והתומים ז"ל דהלוח יכול לכוף המלוה ליפרע מעדיית, ונימא כגיסא קיימא דספקתנו דאם יש ללוח מעט עדיית והרבה בינונית והרבה זיבורית דין המלוה ליטול כל הבינונית דאית' לי' ללוח ב' קרקעות ואע"ז דלית לי' עדיית כנגד כל החוב, הנה לפי"ז קשיא טובא דברי הגמ' בכתובות הנ"ל.

דרי' אמרי' התם בשניים שהוציאו שטר חוב זה על זה דאם יש לראובן עדיית ובינונית ולשמעון זיבורית דינא הוי דראובן נוסל הזיבורית ושמעון הבינונית, ולהנ"ל הא ליתא, דהרי ראונו יכול לטעון שברצונו להגבות את שמעון מעט עדיית

[בשעור ט' קבין לשהר או חצי קב בינונית ע"י ח"מ ס' ק"ג ס"ה יס' קע"א ס"ג] והשאר בינונית, דהרי מותר לראובן להגבותו עדיית בע"כ וכנ"ל, ונמצא דהנחה איכא בזה שמעון מעט עדיית והרבה בינונית וזיבורית ושוב דינא דראובן לחזור ולגבות כל הבינונית. [הראי' זו נכונה גם לדעת הראש"ש ז"ל דהא הכא מיירי דיש לו עדיית, אלא מחודדת דאע"ז דיש ללוח מעט עדיית מ"מ אין המלוה גובה מבינונית אלא כנגד הסכום הקטן של עדיית דלגבי הסכום הזה נחשב כיש ללוח ג' קרקעות אבל בשאר הסכום דין המלוה לגבות מבינונית, ולפיכך אם ראונו יגבה מעט עדיית לשמעון לא ירויה בינונית אלא כנגד סכום זה. וליכא למימר דשמעון יאמר אני רוצה להגבות תחילה הקרקע זיבורית שלי לראובן וממילא יחזור לשמעון ויטול הבינונית, דזה אינו, דודאי זכותו של ראונו לומר רצוני להגבות תחילה לשמעון, וכדאמרי' התם בגמ' לדעת רב נחמן יעו"ש.

מיהו יש לדחות הראי', ד"ל דלוח אינו יכול לפרוע חובו מכמה קרקעות אם יש מספיק לטול חובו מקרקע אחת, ומצאתי בזה פלוגתא בדברי רבנן קמאי ז"ל דהנה רבינו יונה ז"ל בעלייתו ב"ב קכ"ד א' ב"ה ואם אמר, וז"ל דאף על פי שלוחה היה יכול לפרוע לו חובו במפוזר בכמה שדות מקצת החוב בזה ומקצתו בזה, כיון שבין הכל שוה כשיעור חובו, אבל אין אחד מן האחרין יכול לדחותו. והתם מיירי רבינו יונה ז"ל להדיא כשיש מספיק בקרקע אחד כנגד כל החוב, דהא בגיטין שם לגבי היורשים מיירי כשיש בקרקע אחד לשלם כל החוב, ועל כ' דלוח יכול לפרוע בכ"ה מ"מ מכמה קרקעות.

אבל אמרי' ז"ל בב"ב דב"ק ס' ו' כתב אהר דיוורשים ז"ל, "ונראה דהיינו דוקא היכא דיכול לגבות שדה שלימה מכל אחד כגון שירש ד' שדות וכל אחד נטל שתי' טול מזה שדה ומוזה שדה, אבל אם לא ירשו אלא שתי' שדות לא יטול חצי שדה מזה וחצי שדה מזה דאילו היה בא לגבות מאביהו לא היה יכול לומר לו טול מכל שדותי חלק אחד משדה זו וחלק אחד משדה זו דאם זה נעלת דלת בפני לווי' דלאו פירעון יפה הוא אלא בית דין מבנין לו חובו משדה אחת". והעתיקי' הטור ז"ל בח"מ ס' ק"ו.

הא קמן דאביהם לא היה יכול לפרוע חובו מכמה קרקעות בשיש די בשדה אחת לשלם החוב, מיהו דהריש"ש ז"ל שם אות' כ' ובסמ"ע ס"ק כ' כשיש בכל חלק מהשדה שרוצה להגבותו שיעור שדה דהיינו שיעור ט' קבין יכול להגבותו מכמה קרקעות גם לדעת הראש"ש ז"ל, ולפי"ז הוכחתנו מדברי הגמ' בכתובות אכתי קיימת דהיכא דהחוב שחייב ראונו לשמעון הוא חוב גדול, דע"כ"ס יכול ראונו ליתן לשמעון עדיית שיעור ט' קבין ושאר החוב בבינונית, וממילא רוב הקרקע דבינונית שביד ראונו ישאר ברשותו וכחשבון הנ"ל.

שו"ד דא"צ לזה והוכחתנו קיימת וברורה גם לדעת הראש"ש ז"ל. דהכא אליבא דאמת לא יפרע רב מ' קרקעות, דאם כניס אנו בדברינו נמצא דלמעשה בפועל ישאר ראונו בקרקע בינונית ושמעון ישאר בקרקע זיבורית אלא דראובן בפועל יפרע רק בקרקע אחד שו"מ מעדיית, ולא ב' הראש"ש ז"ל, אלא לפרוע מ' קרקעות אלא כשפורע לו בפועל מ' שדות דאין זה פירעון יפה, אבל בגמ' דאם החשבון שכתבנו נכון, הרי נמצא בפועל לא יגבה לו מ' קרקעות אלא דמכאן זה ישאר הזיבורית של שמעון ביד שמעון ונמצא דבפועל לא פרע ראונו לשמעון מקרקעות של עצמו אלא פרוטה אחת עדיית, ודו"ק.

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

טוב שברופאים לגיהנם

ורפא ירפא (כא, יט)

חז"ל (ברכות ס"א) דרשו: "ורפא ירפא - מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות".

היה ספור בירושלים שרופא אמר למישהו שהוא לא נותן לו יותר מחדשים לחיות. אחרי ששה חדשים הוא רואה אותו הולך ברחוב בריא אולם.

"ברוך מחיה המתים", ברוך אותו הרופא. "הייתי בטוח שאתה כבר בעולם האמת", הוסיף.

"הייתי שם", השיב. "דע לך שאתה חייב לי יישר כח גדול, הצלתי את החיים שלך!"

"למה? מה קרה?"

"הייתי בבית דין של מעלה וראיתי שהעבירו רשימה של הסנדלרים שצריכים למות באותה שנה, אחר כך רשימה של החיטים. אחר כך הביאו רשימה של הרופאים, ואתה היית בתוך הרשימה. צעקתי: תעזבו אותו, הוא לא רופא! כך הצלתי אותו..."

ב"לקושי אנשי שם" מביא בשם רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל שמבאר את דברי המשנה (מדועין פרק ה, יד): "טוב שברופאים לגיהנם": כשאדם חוטא ופוגם את נפשו - הרפואה היא לעשות תשובה. יש תקווה תשובה לכל חטא. על חלול שבת, למשל, צריך להתענות ארבעים יום. אדם שאינו עושה תשובה מעצמו שולחים לו יסורים מן השמים כרפואה לנפש. הרפואה הסלה ביותר, הזולה ביותר, היא לקבל בזיונות באהבה! זה חוסך תעניות, סגופים, יסורים, בלי התקף לב ובלי ארוע מחי. אם מישהו בזה אותך ואתה מקבל זאת באהבה - זו הרפואה הטובה ביותר! אבל הדוקטור שעשה את זה והביא לך את הרפואה - כלומר המבזה הזה שבזה אותך - הוא ילך לגיהנם.

היה רופא גדול באחת ממדינות סקנדינביה, שכששהו שואלים אותו: "מה הסכומים של החולה להחלים?" היה שואל: "החולה יהודי או גוי?" שאלו אותו: "מאי נפקא מינה?" והוא השיב: "אצל גוי אני יכול לתת דיאגנוזה, אצל יהודים אני לא יכול לתת דיאגנוזה כי תמיד יש הפתעות. זה לא הולך לפי הספר".

אנחנו מסימים את ברכת "רפאנו" בתפלת שמונה עשרה: "ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל". לכאורה קשה: ומי מרפא את הגויים, לא הקב"ה? שמעתי תרופ: את הגויים הקב"ה מרפא לפי כללי הרפואה, אבל ישראל על ידי תפלות יכולים להשיג רפואות גם מחוץ לכללים. כשרבי איסר זלמן מלצר זצ"ל היה חתן הוא חלה במחלת השחפת. באותה תקופה היתה המחלה הזו חשוכת מרפא ורבי איסר זלמן הציץ לארוסתו לותר על השדוך. הלכו ל"חפץ חיים" זצ"ל והיא אמרה לו שהיא לא רוצה לבטל את השדוך. אמר לה החפץ חיים: "יש אנשים בריאים ולא בהכרח שהם יאריכו ימים, ויש אנשים שאף על פי שהם חולים, מקצבות להם הרבה שנות חיים. בריאות ושנים לא בהכרח הולכים ביחד".

רבי איסר זלמן האריך ימים עד גיל שמונים וארבע.

(רבי אליהו דיסקין שליט"א - נאה דורש)

השב תשיבנו - גם למי שיקניטך בדברים

כי תפגע שור איבך או חמורו תענה השב תשיבנו לו (כז, ד)

הנצי"ב בפרושו "העמק דבר" מבאר, ש"אויבך" האמור כאן הפונה למי שמקניטו בדברים, אף על פי שאינו מצר לו בפעל. כלפיו אמר הכתוב שהיה עולה על הדעת לומר שהמוצא יסלק ידו מהשיב לו את אבדתו, משום שכשיבוא אצלו יקניטוהו בדברים, ושוב וישר להתרחק ממנו. ואף על פי כן - אומרת התורה - "השב תשיבנו לו", ושובר מצוה לא ידע דבר רע, ואפילו אם יפגעהו בדבר רע - יתאפק וילך לו אחר ששיבנו. אדם עלול לחשב בלבו: 'מה פתאום שאחזיר את האבדה לאדם כזה? הרי הוא מסגל להגיד: 'אתה לא מצאת את החמור, אתה גנבת אותו! מה לי ולצרה זו? אינני רוצה שום עסק עם שפוס כזה!'

באה התורה ואומרת: אל תתחשב במה שהוא עלול להעליל עליך, אלא "השב תשיבנו לו".

אציל מולני אבד סכום עתק של כסף: אלפים רובל שבין ותקילין. הוא תלה מודעות גדולות: "מי שמצא ארנק עם כסף וישיב אותו אלי - יקבל מתנה מאה רובל", מבלי לכתב כמה כסף היה בו. הגיע אליו יהודי אחד, שמצא את הארנק, והשיב לו אותו. היהודי המתין שהגוי יקום את הבשחתו, ויתן לו מאה רובל מתנה, אך במקום זה, הגוי שהבחין שיש לו עסק עם יהודי, התחיל להרים צעקות: "גנב! היו פה שלשת אלפים רובל! תחזיר עוד אלף! איך אתה עוד מעז לבקש מאה רובל מתנה?!" לא פחות ולא יותר: הגוי הזעיק את המשטרה, והיהודי הובל לתא המעצר והעמד למשפט.

בצר לו פנה היהודי לרבה של לודז', רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל, שהיה חכימא דיהודאי, וספר לו את כל הספור. אמר לו הרב: "תודיע לי מתי המשפט ואני אהיה הסגור שלך".

הגיע יום המשפט. היהודי הבהל הישר מהכלא לבית המשפט, כשהוא אזור באזקים. האציל הפולני עמד נגדו ושטח בפני השופט את טענותיו, ורבי אליהו חיים מייזל הקשיב מהצד למהלך המשפט.

כשהגוי סים את דבריו, בקש רבי אליהו חיים את רשות הדבור, ומשאו נתנה לו, אמר: "אני מכיר את האציל הפולני הזה מאה שנים רבות. אדוני השופט! דע לך שכל מלה שהוא אומר - אמת! אין לכבודו משג עד כמה הוא מקפיד על האמת".

האציל הפולני שמע שהרב מעיד עליו שכל מלה שלו היא אמת, צהל ושמח. לבו התנפח מגאווה: "אפילו הרב אומר שאני איש אמת...".

ואז אמר הרב לשופט: "תשאל את האציל אם הוא מאמין לדברים שלי".

השופט שאל את האציל, והוא השיב: "בודאי! כל דברי הרב קדש הם! הרב אמר עלי שכל מלה שלי אמת, וגם אני מכבד את הרב ואומר שכל מלה שלו אמת".

והרב המשיך: "אבל אני מכיר גם את היהודי, ואני יודע בידיעה ברורה שכל מלה שלו היא אמת, הוא אף פעם לא משקר, והוא שוען שהוא מצא אלפים רובל. אז איך זה יכול להיות שהאציל אומר שלשת אלפים ויהודי אומר אלפים? כנראה שזה לא אותו ארנק! הארנק של האציל, עם שלשת אלפי הדינרים, עדין לא נמצא. היהודי מצא ארנק אחר ששם היו רק אלפים רובל. לפי חסי המדינה, במקרה כזה מניחים את הארנק עם אלפים הרובל במשך שנה במשטרה, ואם עד אז לא נמצא המאבד - הארנק שייך למוצא".

שוקולד כלם רוצים

ויענו כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה (כד, א)

כל ישראל עונים בפה אחד 'נעשה'. תשובתם נאמרת בלשון רבים: נעשה, ואין זו תשובה בלשון יחיד - אעשה.

הדבר תמוה - כל אחד יכול להצהיר לגבי עצמו שהוא מסכים לקבל עליו על תורה, אך מנין לו שגם אחרים רוצים כמותו? מנין העו והתעצומות לדבר בשם הצבור ולהכריז בלשון רבים 'נעשה'? תרוץ נאה השיב על כך רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, כפי שספר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל:

בבקר שערתי באר"ב התארחתי אצל רבי יעקב קמינצקי. במוצאי שבת הזמין אותי לנסע לבורו פארק, לבר מצוה של נכדו. נסענו לשם יחד, וכשבאנו לאולם מצאנו בו ראשי ישיבות וקהל גדול. במהלך בר המצוה קם החתן, והפליא את כל הנוכחים ב'סיים' שערך על חמש מסכתות - בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין ומכות. לאחר מכן קם סבו, רבי יעקב קמינצקי, לדרש, ופתח ואמר -

המדרש וגם הזמר הקדוש אומרים, שהיצר הטוב מגיע לאדם כבר מצוה. עד אז מתלווה אליו היצר הרע שנמצא בו מילדותו, ולכן הוא נקרא 'מלך זקן וכסיל'. אנו חוגגים כעת, אפוא, את חנינו של היצר הטוב לחתן הבר מצוה. אם כך יוצא, שהחתן למד את כל חמש המסכתות עם היצר הרע. תמוה - אם אין לו יצר טוב, מה דחף אותו ללמד?

אכן, קשה טובה.

השומעים החלו מתלבטים ומתחבטים בענין, ורבי יעקב קמינצקי המשיך ואמר: אספר לכם ספור שארע לי לא מכבר. הזמינו אותי לתלמוד תורה בעיר מונסי, לבחון בו את התלמידים. בחנתי את התלמידים, והם ידעו יפה את תלמודם. עמדתי לחלק להם את הממתקים שהבאתי עבורם, אחרי שיעמדו בבחינה, אך לפני כן הקדמתי ושאיתי אותם: באשר מקבלים בני ישראל את התורה אומר הפסוק: "ויענו כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה" - שש מאות אלף איש עמדו וקראו פה אחד: כלנו נעשה!...

קשה, מנין הסמכות של כל אחד מהם לדבר בלשון רבים בשם האחרים? הלא לכאורה כל אחד יכול לקבל על עצמו על מצוות, ולהכריז: אני אעשה, אני מסכים, וכשכלם יכריזו זאת יחשב הדבר שענו בקול אחד. איך יכול אחד להתחייב בשם כלם?

התלמידים לא ידעו את התשובה. אמרתי להם: לא נזר. הוצאתי את השקית שהבאתי אתי, ושאיתי אותם: 'ילדים, רוצים שוקולד?' - 'כן!!!' צעקו כלם פה אחד. המשכתי: 'כלם רוצים?' - 'כן!!!' צעקו כלם שוב.

'איך אתם יודעים שכלם רוצים?' - הקשיתי - 'כל אחד מהם יכול להגיד: אני רוצה. איך אפשר לענות בשם האחרים?'

'שוקולד כלם רוצים, אין ילד שלא אוהב שוקולד' - אמרו הילדים.

זאת התשובה גם לשאלה הקודמת, הסברתי להם. התורה היא שוקולד, היא מתוקה מדבש ונפת צופים, לכן יכולים היחידים לדבר בשם כלם. אין מציאות כזו של יהודי שאינו רוצה לשמע ולקבל על עצמו את דברי ה' המתוקים והערבים כל כך!

כך גם לענינו - סים רבי יעקב קמינצקי את דרשתו. אין כאן שאלה כיצד למד חתן הבר-מצוה כל כך הרבה דפי גמרא ללא היצר הטוב, שהרי מדבר בשוקולד, והוא ערב ומתוק כל כך, ומאליו נמשך אליו כל אחד גם מבלי שיהיה בו כח של היצר הטוב שידרבן אותו.

(רבי שלום מאיר ורן שלישי"א - נאה דורש)

רבי אליהו חיים סים את דבריו, והשופט קבל אותם ונתן להם תקף של פסק דין.

הבנתם איך זה עובד? המאבד עוד מעליל עלילות על המוצא... זהו שאמר הנצי"ב: "שהיה עולה על הדעת לומר שהמוצא יסלק ידו מהשיב לו, משום שכשיבוא אצלו יכניסו בדברים, וטוב וישר לסטות ממנו". היהודי הזה עושים לו טובה, משיב לו את אבדתו, והוא משיב רעה תחת טובה ומעו להעליל עליו עלילות - אתה גנבת אותו! באה התורה ואומרת: אל תעשה חשבונות כאלה, אלא "השב תשיבנו לו".

(רבי מאיר צימרוט שלישי"א)

מאמירת האמת לא מפסידים!

מדבר שקר תרחק (כז, ב)

בחור אחד, מעבב שדוכים, שהגיע לגיל שלשים ושתים, בא לרבי רפאל שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, ושאלה בפיו: "נפגשתי כבר הרבה פעמים, ולצערי אני למד אפזבות. ונהנה, סוף כל סוף הציעו לי עכשיו הצעה שמוציאת מאד חן בעיני. דא עקא, אני מבגר ממנה בתשע שנים. שאלתי האם לומר לה את האמת בנוגע לגילי, או אז יש סכויים רבים שהיא תוריד את השדוך, או שאשקר ואפחית כמה שנים מגילי האמיתי?".

כל החברים שלו יעצו לו פה אחד, שיפחית את גילו: "בשדוכים כלם משנים מן האמת", אמרו לו.

כלם יודעים שלבחור בגיל כזה אין הרבה הצעות, ונהנה סוף סוף יש הצעה. דא עקא, היא עומדת על כרעי תרגולת, לגלות עכשיו - סכנה. לגלות אחרי הארוסין - סכנה עוד יותר גדולה. לא רק שהוא יהיה בחור מבגר אלא גם מבשל שדוך...

הרב שמואלביץ החליט ללכת לשאל את מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל. נענה הרב ואמר מיד: "כרגע יש לו כבר בעיה אחת שהוא מבגר כעת רוצה אתה להוסיף לו עוד בעיה ולהפך אותו לשקרן? אם עם בעיה אחת צריך נסים, עם שתי בעיות לא יהיה די בנסים, אלא יצטרפו נסי נסים... עליו ללכת ישר ולומר את האמת", פסק הרב שטיינמן.

הרב שמואלביץ שב לבחור ואמר לו את פסקו של הרב שטיינמן. דא עקא, כשחבריו שמעו על כך, אמרו לו: "הרב שטיינמן נמצא בדרגות גבוהות של בטחון. הוא בבחינת סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. אתה לא בדרגה שלו! הרב שטיינמן אינו משקר אף פעם, אבל אנחנו משקרים מאה פעמים ביום... שקר אחד יותר, שקר אחד פחות, לא יעלה ולא יוריד..."

אולם הבחור החליט: "יש לי אמונת חכמים! אני הולך על פי מה שהורה הרב שטיינמן, ולא משקר".

בפגישה שנקבעה, אי אפשר לומר שהבחור לא רעד מהשאלה שהבחורה עשויה לשאל בנוגע לגילו, כי הוא כן רעד! אבל כשהשאלה אכן נשאלה - הוא השיב את האמת.

עכשיו, רבותי, תשמעו מה שאמרה הבחורה... נלמד מזה פרק מאלף באמונת חכמים:

"ידעתי בדיוק את גילך על פי התוכנה של משרד הפנים שישנה ברשותי. אלא שאמרתי לעצמי, שאשאל אותך לגילך, כדי לבדוק כיצד מתחיל אתה את החיים אתי. אם תתחיל בשקר, ולא תחשף את גילך האמיתי - אסיק מזה שכל החיים בינינו יהיו בשקר, ואוריד את השדוך. אך אם תאמר את האמת, הוי אומר שהאמת חשובה לך - עם כזה בחור אני מענינת להתחתן, על אף שהוא מבגר ממני בתשע שנים". כשהולכים עם האמת, ועם אמונת חכמים - זה ללכת עם הקב"ה! וכשהולכים בדרך הזאת זוכים לקבל גם עולם הזה וגם עולם הבא.

(רבי גואל אלקריף שלישי"א - נאה דורש)

וארטים לפרשת השבוע

כא א ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. לפניהם הכוונה לפני הדיינים. הדין ידוע שבספק ממון יש 6 סוגי הכרעות לדיינים והן רמוזות במילה משפטיים מוחזק. **שודא**, פשרה, שנינון, יחלוקו, מונע עד שיבוא אליהו. והנה יש הכרעה נוספת שלא מוזכרת והיא הכרעת **כל דאלים גבר**, ובשלמא לתוס' דסייל דכל דאלים הוא סילוק והיינו שהדיינים לא מכריעים אלא רק מסלקים את ידיהם נוחא, אלא לפי הראייה דסייל דכל דאלים הוא הכרעת הדיינים למה מתעלמים מזה. וייל דהוא בהמשך הפסוק **אשר תשים לפניהם**, היינו לפי הראייה, יש עוד הכרעה, והוא שתשים לפניהם והם יריבו ביניהם.

כא ג. אבנא בנפא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו. הנה בפרשת חתבי ויצא מעמך הוא ובניו עמו. ואילו כא' בזה כתב בני ומדוני; וייל, אומר החת"ס, דהנה רש"י והרמב"ן כאן כותבים שהאדון חייב בפרנסת האישה והילדים במקום האב, והרי חיוב האב במזונות בנו הוא עד גיל שש. וא"כ כאן שמדברים על יציאת העבד לאחר שש, ממילא אין לדים שהוא זן כעת וא"כ לא יוצאים ילדים מרשותו, משא"כ בפרשת בהר שמדברים שם על יובל וזה יכול להיות גם אחרי שנתיים, אז יש דין שיוצאים גם חיובי בניו מעמו.

כא ד. אם אדוני יתן לו אשה. ומביא רש"י שאין לתת לו אשה אח"כ יש לו אשה. ותמחה העולם, הרי במבאר בקידושין סט. יכולים ממזרים להטहर עיי שיגנבו וימכרו אותם לעבד עברי, והם יקבלו שפחה כנענית. ולפי מה שכותב רש"י שאם אין לו אשה לא מוסרים לו שפחה, הרי לממזר לא היתה אשה קודם; וייל דמה הטעם באין לו אשה שלא מוסרים לו שפחה, כדי שלא ישאר עמה, וכשיש לו אשה הוא ירצה לחזור לאשתו ומשפחתו. וממילא, בממזר שאינו יכול לישא אשה אחרת, בזה לא חששו לאוסרו כדי שישא אשה כשרה, אשה אינו יכול לישא כשרה, לכך למרות שאין לו אשה מוסרים לו שפחה כדי שאח"כ ישחררו את זרעה ויהיו כשרים בקהל.

כא יד. וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, מעם מוצהי ותקחנו למות. הגמ' בחולין יא. אומרת מהיכן יודעים שאזלינן בתר רוב, ומשני מיאחרי רבים להטות. ופרכינן ה"מ ברובא דאיתא קמן, ברובא דליתא קמן מנ"ל! ומשני דילקי **מעולה**, (שכולה למזבח וא"א לדעת אי טריפה היא או לא) שהיה לנו לחשוש שמא היא טריפה וא"כ הקרבן פסול, קמ"ל שהולכים אחרי רוב ולרובם לא טריפות, עיי"כ הגמ'. ומכאן גם לומדים שמי שהרג במזיד נהרג ולא יכול לומר הרגתי אדם טריפה, כי רובם לא טריפה. וכעת מובן הפסוק: וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, היינו שאדם יהרוג במזיד ויאמר (בערמה) הרגתי טריפה, ימעם מוצהי ותקחנו למות, היינו מביאים לו ראיה מהמזבח שמצנינו בו שלא חוששים לטריפה, וממילא הוא יצטרך למות. חיד"א וחת"ס

כא יט. אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' רק שבתו יתן ורפא ירפא. מכאן רמז לדון בפסוק הרמב"ם והשו"ע שאף שאין דנים דיני אדם חפ"ל מ"מ רפוי ושבת דנים. ורמז לזה בפסוק זה: אם יקום ויתהלך בחוץ והיינו חוץ לארץ. רק שבתו יתן ורפא ירפא. אך שאר נזקי אדם אין דנים. כף הכהן לרבי אברהם יצחקי.

כא לו. כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. והטעם שבשה נותנים ארבע ולא חמש כבשור, אומרת הגמ' שבגניבת שה הוא התבהה עיי שנטל את השה על הכתפיים, ובגלל הבזיון מורידים לו שה אחד ובמקום חמש ישלם 4. והטעם שמורידים לו כשיעור הזה? ואפש"ל בטעם שמורידים לו רק חמישית מהקנס - דהא אמרו חז"ל "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער" ועוד אמרו חז"ל "מדידה טובה מרובה פי חמש מאות ממידת פורענות", וממילא יוצא שאם לענין השכר אדם מרויח כתוצאה מהצער פי מאה - אז לענין העונש אדם צריך להרויח כתוצאה מהצער חמישית. דהא עונש זה מידת פורענות שהיא אחת מחמש מאות ממידה טובה, ומאה לחלק לחמש מאות שווה חמישית. ולכן מובן למה במקום שללם חמשה כמו בשור - הוא משל ארבעה כיון שזה מה שהוא מרויח מהצער - הנחה של חמישית מהעונש. שלחו לעלון.

כא לו. כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. והטעם שבשה נותנים ארבע ולא חמש כבשור, אומרת הגמ' שבגניבת שה הוא התבהה עיי שנטל את השה על הכתפיים, ובגלל הבזיון מורידים לו שה אחד ובמקום חמש ישלם 4. מקשה עיי"כ הרב שך הרי בזיון של יהודי שווה מיליונים, וכמו שכתבו מוטב להפיל עצמו לכבשן האש ואל לבין וכו', וא"כ היה צריך להיות לו עודף בגלל הבזיון ולמה מחשיבים בזיון כ-שה אחד? וייל, אומר הרב שך, שהתורה מגלה לנו היות והגנב הזה הסכים להתבזות ברחובות בשביל רווח של שה אחד ממילא הוא

גילה לנו שבשבילו בזיון של יהודי שווה רק שה אחד ולכן מורידים לו שה אחד. לפי"ז אדם שלומד כל יום בהתמדה ויום אחד הוא מפסיק באמצע הסדר בשביל להרוויח איהה כמה ידיעות מעניינות, או כמה שקלים, או אחד שכל יום הוא קם בזמן למניין החשוב ויום אחד בשביל כמה דקות שניה הוא נשאר במיטה, ממילא מכאן ולהבא ולמפרע הוא יקבל שכר בשמים על כל המימם שהוא כן למד טוב, או קם בזמן, כמו ההנאה שבשבילה הוא ביטל מהתורה, או שכר על המימם שקם בזמן לתפילה כהנאת 5 דקות שניה. ומשל למה הדבר דומה, לאדם שכל יום עבודה שלו היא עושה 5 מיליון דולר, האם בשביל איהה כמה דקות שניה או הנאה קטנה שחולפת הוא יפסיק אותה, פשיטא.

כב כב. אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. הלשון **כי אם** צעוק הוא קשה, כי היה צריך להיות כתוב ואם צעוק יצעק אלי. ויילעיי"ב טז פניניה לש"ש נתכוונה במה שציערה לחנה כי היא רצתה שחנה תתפלל, ובכ"א נפטרה לה הילדים. ומוכיחה מכך הגמ' שאסור לצער אדם אפי' לש"ש. וזה מה שכתוב כאן בפסוק אם ענה תענה אותו בשביל (כי אם) שיעצק אלי, שמוע אשמע צעקתו, ואז המשך הפסוק וחרה אפי וחרגתי אתכם, ר"ל.

כב כד. אם כיש תלוה את עמי. איתא בב"מ עה אמר רב יהודה כל מי שיש לו מעות ומלווה אותם שלא בעדים עובר על לפני עוור. ור"ל אמר גורם קללה לעצמו כי שיבוא אח"כ לגבות את הכסף והלה יכחיש כולם יקללו אותו ויאמרו מהמלוה שקרן. וקשה א. למה שיאמינו ללווה יותר מהמלווה. ועוד ומה נחלקו ר"י ור"ל. וייל דבכתובות (יב) נחלקו רב יהודה ור"ל (דס"ל שם כרבי יוחנן) האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, לרב יהודה הוא חייב כי בריא ושמיא בריא עדיף, ולר"ל פטור הנתבע ולי"א בריא עדיף. ולפי"ז יובן מה שנחלקו רב יהודה ור"ל הכא. דר"ל לא ס"ל רב יהודה אלא ס"ל שכל כופר הכל נאמן במיגו שהיה יכול לומר איני יודע והיה נאמן, ומדמעיו פניו וכופר הכל סימן שדובר אמת. ולכן מובן דעת ר"ל שהלווה שלא בעדים יכול לקלו את המלווה, כי יאמינו ללווה כשכופר כי יש לו מיגו, משא"כ לרבי יהודה שהאומר איני יודע חייב, א"כ כשכופר הכל אין הוכחה שבאמת הלווה צודק, לכך הוצרך ר"י להגיע לטעם של לפני עוור. עיר בנימין.

כב כה - כו. אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו. כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעוור. הנה יש לעמוד על שינוי הלשון. בתחילה כתב שלמה ולבסוף שמלה. ויש לבאר שלשון שלמה הוא בגד דל ובז"י כדכתיב אצל הגבעונים (והושע ט ה) ושלמות בלות עליהם. מאידך לשון שמלה מורה על בגד חשוב ויקר, כמ"ש ששאלו בני ישראל מהמצרים כל כסף וכלי זהב ושמלות ואומר שם רש"י (שמות יב לה) שהשמלות יותר חשובות מהזהב והכסף. ולפי"ז פרוש הכתוב הוא כך אם חבל תחבול שלמת רעך היינו הבזוי של רעך, עד בא השמש תשיבנו לו, ולמה הרי"ז בגד בזוי ומה כי קרטי להחזיר לו מיידית? התשובה היא כי היא שמלתו לעוור, והיינו כיוון שאין לו בגד אחר אז אצלו הוא בגד חשוב הנקרא שמלה. ויש להוסיף את דברי הגמ' בנדרים מט: שמסור שם שרבי יהודה היה עני מרוד והיה לו ולאשתו בגד אחד בלבד שכשהוא היה יוצא הוא היה מתכסה באותו בגד, וכשאשתו יצאה אשתו התכסתה בבגד הזה ור"י ברך ע"ז ברוך שעטני מעיל (עני"ש במהרשי"א שאין לא ילבש כי הוא ראוי לשינהם) למרות שהיה בגד בזוי, בגלל שבעיניו זה היה חשוב כי לא היה לו משוה אחר (הר"ן שם). ולפי"ז יובן ג"כ מה עומד מאחורי הקרי והכתיב של המילה כסותה וקוראים כסותו כי זה למרות שזה בגד דל אבל אצל העני בבית הוא משמש גם ככסותו של העני וגם ככסותה של אשתו. רבי עזרא אלטשולר.

כב ל. לכלב תשליכון אותו. יש לעיין למה כתוב תשליכון ולא תשליכו; וייל, אומר רבי חיים קניבסקי, שבא לרמז לדברי הגמ' בשלהי שבת, דאיתא שם דדרך העולם להשליך שאריות הבשר לסבל והנימ במדבר, אבל בעיר לא יעשה זאת כי הכלב יסרך אחריו. והנה איתא בב"ב כה. מרחיקין הנבילות מהעיר נ אמה. ולכן כתב לכלב תשליכון והיינו שתשליחו נאמה כדי שלא ילך אחריכם.

כג ד-ה. כי תפגע שור אויבך או חמורו תעה השב תשבנו לו. כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו' עזוב

תעזוב עמו. הנה במצות השבת אבידה כתוב **אויבך**, ואילו במצוות עזוב תעזוב כתוב **שונאך**. צ"ע למה שנתנה התורה בלשון בין שתי המצוות? וייל עיי"פ מה שחילקו חכמי הלשון בין אויב לשונא. אויב הוא מי ששנאתו בשרר וכלפי חוץ נראה כאוהב, ואילו שונא הוא מי שמראה את שנאתו כלפי חוץ. וכעת הכל כמין חומר. דבפרשת אבידה שהבמה תועה בדרך ואין בעלים שרואים ד"ז אז זה הזדמנות לאויב שכלפי חוץ נראה כאוהב לנקום את שנאתו לבעלים, ואותו ציוותה התורה להשיב. משא"כ בעזוב תעזוב שם האויב לא יעני לא לסייע כי כלפי חוץ הוא משקר ואוהב, והבעלים כאן

פרשת משפטים תשפ"ג

רואים אותו ובוודאי יעזור, ולכך הציווי הוא על השונא ששנאתו היא כלפי חוץ ואותו ציוותה התורה לעזור. פרדס יוסף.

כג טז. וחק האסיף בצאת השנה באספק את תבואתך מן השדה. וקשה כאן קושיה עצומה, הא חק האסיף הוא חג הסוכות, וכתוב כאן שהוא בצאת השנה, היינו באלול, ולהלן בפרשת כי תשא כתוב חק האסיף לתקופת השנה ופרש"י בתחילת השנה בהא? וייל, אומר היאור שמח' עיי'פ המדרש הידוע (ולקוט פרשת פנחס), שמעיקרא הקב"ה רצה לעשות ר"ה בחודש תמוז, יו"כ בחודש אב, וסוכות בחודש אלול, ובגלל שעשו חטא העגל הקב"ה ביטל הכל, ובתשרי נתפיים ופרע להם את כל החגים הנ"ל בחודש תשרי. וא"כ פרשתנו שהיתה קודם חטא העגל - סוכות היה אמור להיות באלול, ואילו בי"כ תשא' שהיה אחרי חטא העגל סוכות נהיה בתחילת השנה. ויובן ג"כ למה בי"כ תשא' כתוב גי'פ יראה כל זכורך י'לא יחמוד איש את ארצך', ואילו כאן (כג כז) לא כתוב את המשפט ולא יחמוד איש את ארצך על הפסוק שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וייל עיי'פ עירובין נד. שקודם שנשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בהם, וכאן הוי קודם שנשתברו הלוחות לכך לא הוצרכו בברכה של לא יחמוד איש את ארצך, משא"כ בי"כ תשא' לאחר שבירת הלוחות הוצרכו להבטחה ולא יחמוד איש את ארצך.

כג יט. ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך לא תבשל גדי בחלב אמו. וקשה מה הקשר בין ביכורים לאיסור בשר וחלב? וייל עיי"פ מה שמספרים על הגאון שכהנאה היה בבית הכסא, כדי שלא יבוא להרהר בלימוד הוא היה קורא בספרי חכמה של גוים, יום אחד הוא רואה שכתוב שאם אחד מעררב בשר וחלב יחדיו, ולוקח את החלב ומשקה עם זה את האילן צומחים פירות מאוד מיוחדים... אמר הגאון כעת אני מבין את הקשר בין ביכורים לבשר וחלב, היינו שהתורה אומרת לנו שכשתביא ביכורים לא תעררב בשר וחלב ותשקה עם זה את האילן, כי זה אסור בהנאה. (מאז הוא הפסיק ללמוד בספריהם כי הוא מגיע עיי"כ לדברי תורה).

כג כד. לא תצטווה להם וגו' כי הרת תהרסם ושבך תשבר מצבותיהם. יש לעיין למה לא הובא כאן גם ואת אשריהם תגדעון' או יתשרפו באש' כמו שכתוב בכי תשא ובדברים: וייל, אומר רבי יחזקאל אברמסקי, עיי"פ עיי"ז נג: ששם במבאר שגוי לא יכול לאסור דבר של יהודי אא"כ יהודי נז כזה, וכגון שהיהודי בעצמו עובד עיי"ז אז גם הגוי יכול לאסור את החפץ של היהודי, ואומרת הגמ' שאחרי שישראל עבדו לעגל נאסרו כל האשרות בארץ כנען אע"פ שארץ כנען היא ירושה מאבותינו וא"כ אין גוי אוסר דבר שאינו שלו, בכ"א זה נאסר כי מתתבר שניחא להם לישראל העבודה לעגל, ואי"כ י"ל דהכא הוא קודם חטא העגל לכן כתוב לשבר רק את המצבות שזה תלוש ושייך לגוי אבל אשירה שזה מחובר זה שייך לישראל ואת זה לא צריכים לשרוף או להשמיד כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ורק אחרי חטא העגל שהתבר שניחא לנו בזה אז שליחותיהו קא עבדי ונאסרו גם העצי אשירה, לכן בכי תשא התווסף דינא שאשריהם תשרפו באש.

כג כה. ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך. יש להבין מדוע פתח בלשון רבים ועבדתם, וסיים בלשון יחיד לחמך ומימך? וייל דהנה מצנינו בתהילים כעיי"ז שכתוב יאמר נא ישראל בלשון יחיד ואח"כ כתוב יאמרו נא בית אחרן בלשון רבים, ואמר עיי"כ הגר"א שכשהפסוק מתייחס לכל ישראל הוא אומר בלשון יחיד וכשמתייחס למיחידים אומר בלשון רבים. וא"כ ממילא כאן נאמר כך: ועבדתם שם את ה' שאפי' אדם תעבדו רק מעט אנשים את ה' אז יהיה ברכה לכל ישראל בפרנסה, וכמו שאמרו חז"ל כל העולם כולו נזיון בשביל חנינא.

כג כה. ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסיריתו מחלה מקרבך. איתא בתענית ח: בימי ר"ש בן נחמני היה רעב ומגיפה, ונסתפקו על מה להתפלל ואמר רשב"ינ שיתפללו על הרעב, כיוון שאחרי שיתבטל הרעב יהיה שובע וממילא תתבטל המגיפה. והנה זה הפשט בפסוק: ועבדתם זה תפלה (ביק צב:) וא"כ התורה אומרת לנו שעל האדם להתפלל על הלחם והמים, והיינו ועבדתם וגו' וברך את לחמך ומימך, ואז והסיריתו מחלה מקרבך, כי אוכל לחיי יהיב. יעלת חן.

כד ז. ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. הנה ב"יתרו' כתבי ויענו כל העם יחדיו ויאמרו: ב' שניונים מהתם להכא. דהתם כתיב יחדיו ולא כתיב נשמע, ואילו הכא כתיב נשמע ולא כתיב יחדיו. והביאור הוא דהנה לא כ"א מישראל יכול לקיים כל המצוות כי יש מצוות התלויות בכהנים, אבל יש שתי אפשרויות לקיים כל המצוות. א' מדין ערבות. ב' עיי"ז שלומד פרשת עולה וכו' נחשב כאילו מקיימם. וא"כ י"ל דבפרשת יתרו כתיב יחדיו הוי מדין ערבות, ואילו הכא כתיב ונשמע שהוא לימוד התורה (והיינו ששומע את התורה נאמרת) אז לא בעינן יחדיו.

זהירות בכבוד הקדמונים

על **הפסוק** ולא תענה על ריב הביא רש"י מה שדרשו חז"ל שאין חולקין על מופלא שבבית דין, לפיכך מתחילין בדיני פשות מן הצד לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם, כאן רואים כמה חמור העניין לחלוק על הגדול מאיתנו, ולהלן נביא מדברי רבותינו כמה חמור הדבר : כתב השלי"ה הקדוש (ח"א) שער האותיות עמי (ע.ח.): והמלעג ומלוצג בדברי חכמים איתא במסכת עירובין (כא :): דנדון בצואה רותחת, ו**נראה זה דבכלל זה** האומר על איזה סברא המוזכרת בגמרא או ברש"י או בתוספות או איזה תירוץ, ואומר דבר חזק הוא זה, ואלו הייתי אני אומר דבר זה היו משחקים עלי, הוא עשה עבירה גדולה. ולפי שמעתי הרבה פעמים כן מדברים, על כן הנינו מזהיר על זה באלף אזהרות. ור' יהושע שאמר פעם אחד בושני מדברכים בית שמאי נתחרט והושרו שינוי מפני התעניות וכו', וראיתי ממורי ורבי החסיד הגאון מהר"ש ז"ל כשהיה שומע מפיו תלמידיו שאמרו וכי היה המקשה טועה וכיוצא בזה, היה מכהו מכת מרדות, ומלבד תשובה שסידר לו, והיה מרגיל תלמידיו לומר תמיד בלשון כבוד כגון דברי המקשה אינם מובנים לי לרוב ועומק וכיוצא בה ע"כ. וז"ל החזון איש בקובץ אגרות ח"ג אג' נ"ד : רצוני להעיר דחובתנו ליוזר בלשונו דברנו נגד רבותנו, וקשה היה לי לשון כת"ר שיחי ששימש במלת טעות נגד הגאון מהרא"י (הרב אפרים זלמן מרגליות) ויש אפירות לכאר הדברים בלשון נקי" ומכובדת כראוי לדבר בפני רבותנו. ולא עוד אלא שדורות הקודמים השתמשו בבקשת מחילה בעת שכתבו נגד החכם, מפני שכבוד רבם היה קבוע בלבבם והיו מדברים ברתת ובזיע. לא כן אצלנו, בקשת המחילה קובע את תביקת הדעת שהשגתנו נכונה, ומאז מאז צריך התגברות בשעת השגה שלא ליהנות ממה שאינו צריך ליהנות, רק מגילוי התורה. ואם תחת הלב אין בידינו, אבל בלשונו בידינו להזהר ע"כ. ועיין בספר "קריינא דאגרתא" (ח"א א' קנ"ה) מבעל ההקלות יעקב: אין דרכי להשיב על מכתבים ואינו לפי כוחי והשבתי הפעם כדי להעריך על דבר א' שכתבת במכתבך דברי המהרי"ם בלשון גאון ולזלזל שכתבת עליו שכתב נגד המציאות, וידוע כי על הבעל גאון אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם ומסלק ממנו השראת השכינה וכל היהדות שלו בסכנה ח"ו ואינו זוכה לאסוקי שמענתא אליבא דהלכתא וכו' והי' לך לכתוב לא זכיתי להבין או צריך עיון. אני מקוה שבזכות התורה שאתה יגע עליה תנצל סוף סוף מהגאון הטמאה ותזכה להיות לגדול בישראל ע"כ. ו**ידוע** המעשה הנורא מהחפץ חיים זצ"ל מבנו שסיפר (הואב בכל כתבי החפץ חיים השלם ח"ג): בזכרוני מימי ילדותי שהיה איזה מסיבה אצל אבי ז"ל ושתו משקה (אולי היה אז בר מצוה שלי איני זוכר בבירור) ודברו דברי תורה ופרקתא אז קושיא אחת של בעל שאגת אריה והוטב בעיני הולמודים המסובים, וכשחלקו לי משקה ואמרתי לחיים, ברכו אותי בהצלחה בלימודי, אז הוצאתי מפי, הלואי שאזכה ואוכל לפרק כל דברי השאגת אריה, וכששמע אבי את דברי, דחני לפתי ידיו ואמר בפומבי אתה כבר לא תתיה גדול (בתורה) בגלל דברך (האלו), וקם בזעף, ולדאבוך, נתקיימו דבריו. אמנם ב"ה לא נלקיתי במדה רעה זו בגדולתי, ואי שמת בתקלת חיברי בתורה, ובמכש"כ בתקלת גדולי ישראל, אמנם ילדות היתה בי, מר אבי לא הזכירני מזה בכל ימי חייו אבל הדברים נרשמו בלבי ע"כ.

מחבר אחד ההריב עזר וכתב על דבר שמואב בשם רבינו יונה, שכנראה מקומו בספרו "שערי תשובה" ואינו להלכה.

רבי צבי פסח פרנק נתן לו מנה אחת אפיים וכתב לו כך: "אני מביע לו את תמהוני, איך לא ירגיש בנפשו רוממות כבוד לקדושת הראשונים, ולבי הומה לראות עולם הפוך, כי כמה אנשים אשר חיים המה עמנו היום, חלק להם כבוד מלא חופניים, ולעומתם מזכיר את הראשונים בלשון כבוד אדם כדבר איש אל רעהו, וכאלו חברותא נמי איכא, ואין עני צרה ח"ו ברבוי כבודם של אחרונים החיים אנתו, אלא

מצטער אני על אי כבוד הנמצא בחבורי נגד הראשונים.

ודמי יריתח קבירי על כבודן של ראשונים ממלאכים. ותמה אני אם יש בדורנו היכולת לומר על הראשונים שגזמו ואיימו ועוד ביטויים כאלה, שאינם כלל לפי כבודם הראוי להם מדור אחרון דור יתום כדורנו זה, והרי מצונו בחולין (דף נ"ט:) שאמרו והזהרו ברבינו אחאש שמאיר עיני גולה הוא, ופירש רש"י, לנהוג בו כבוד ולדון לפניו בהלכה. הרי גרם במקום דפשיטא לנו שאין הלכה כדבריו, מכל מקום צריך לנהוג בו כבוד. בלוי הלך איך נזהר גדולי ישראל בכבודם של הקדמונים וביטלו דעתם בפניהם, וגם כשהוצרכו לחלוק עליהם נזהרו מאד בכבודם.

על **החת"ס** מסופר שפעם בעת הלימוד הביא קושיא בשם הגאון רבי משולם אגראי (מגדולי הדור בזרז אחד קודם. הוא היה הרבי של בעל הניתוחת המושפט וכשנפטר היה החת"ס כבן עשרים וארבע), "אבל לק"מ", ונפל דיבור מפיו, וכאשר יצא מפיו שיחה קלה זו, הרגיש כי נסתמו ממנו מעינות החכמה ולא היה יכול ללמוד לנאה, וניסה להתחיל איזה פעמים ולא עלתה בידו, ותיכף ומיד פסק מללמוד האלה השיעור, והרגיש בעצמו שהיו העונש בא לו על מה שהרהיב בלשונו לדבר זאת על הגאון הנורא, והלך לביתו ובהתבודדות בינו לבין עצמו שפך שיחתו בדמעות שליש לפני קונו ויוצרו בחרטה בעומק הלב למחול לו על שפעג בכבוד הגאון הקדוש זצ"ל, ואח"כ תיכף ומיד ראה שנפתחו לו מעיינות החכמה כמקדם. למחרת כאשר באם החת"ס לביהמ"ד ללמוד עם התלמידים, התחיל בקול רם

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

ובבכיה גדולה: "בני היקרים! אתמול פגעתו בכבוד הגאון הנורא רמשי"א זצ"ל ונסתמו ממני מעינות החכמה ונשכח ממני בלימוד, לזאת הפסקתי מללמוד השיעור הלאה, ונעשיו אני מתודה על הדברים ברבים שזרקו מפִי, ואני מפייסו ברבים, ומכאן ואילך נזהר בכבודו" ע"כ. **סיפר** רבי שלמה קרליץ שפעם נכנס בחור אל הרוגוטשובר לדבר עמו בלימוד, ותוך כך דיבור התבטא בחבור בזלזול כלפי איזה שהוא דבר הלכה שכתב רבינו הגרע"י, שזכורו שלמי הרוגוטשובר אשר כידוע בגאונותו המופלגת היה מבטל את דבריהם של ה"אחרונים" יכול הוא להתבטא כך. אולם לא עלה הדבר יפה בעיני הרוגוטשובר והא קם מיד וסטר לבחור על לחיו, כך שהוא קורא לעומתו: מבזה תלמיד חכם. סיפר רבי אריה פינקל פעם שאל אחד מתלמידיו של רבי ברוך בער ליבוביץ את הגרב"ב, מדוע כל פעם כשהוא מזכיר את רש"י מתבטא בזהו נוסח "הייליגער רש"י" והשתתפ מדברי השואל זלזול ברש"י, ביקש הגרב"ב שיביאו סכין מהמטבח ועשה קריעה בגדו. **פעם** באיזה סכסוך מסוים, שאל החזון איש את אחד הצדדים: ומהי דעתו של אחד המעורבים. והתשובה היתה: פלוני אמנם תלמיד חכם גדול, אבל נדמה כי הוא תמים במקצת. החזון איש יצא מגדרו, נתן בחזוקה מכה על השולחן, ובקול תקיף וחזק אמר: אסור לדבר כן! ולאחר מכן החל מסתובב בחזרו אנה ואנה בהתרגשות גדולה ומבלי לומר מילה! **פעם** נשלח אל רבי צבי פסח פראנק ספר לשם תנינת הסכמה. הגרצ"פ זצ"ל פתח את הספר בנוכחות השליח, והנה נודקו עד עיניו ביטוי שאיננו מכובד כלפי גאון קדמון. הוא סגר מיד את הספר ולא רצה לעיין בו יותר, והחזיר את הספר לידי השליח בלי להעניק הסכמה. **הרב** מטעפליק - רבי שמשון אהרן פולנסקי היה מפורסם בעדינות נפשו עם כל זה לא שתק אף הבלג כשהדבר נוגע לכבוד ראשונים ממלאכים, פעם בא לפניו בחור אחד ואמר לפניו איזה חידוש על מסכת יבמות, ואמר לו הגאון הבא לי את חידושי הרשב"י ופתח והראה לו ברשב"א ששם מבואר להיפוך מהחידוש של החבור, כשראה בחבור את דברי הרשב"א ענה ואמר בעזות אם כך אומר אני להיפוך מהרשב"א, מיד כששמע הרב מטעפליק את דברי החבור שהתריס נגד הרשב"א, אמר הסתלק מכאן תיכף ומיד, איני רוצה לראותך כאן. **סיפר** רבי אריה פינקל: פעם השתתף רבי אליעזר יהודה פינקל באסיפה שנערכה מטעם ועד הישיבות. בישיבה השתתפו זקני ראשי הישיבות לצד שרי המשלה בכירים. כשהוא נכנס לחדר הבחין באווירת זלזול הפגנתי מצד אנשי השלטון שישבו באווירת קולתראש ולצינות. הוא הזדעזע מבזיון התורה, ניגש לחבורה והרעים עליהם בקולו: דרך ארץ, פרחחים, כאן יושבים גדולי תורה! זו היתה הפעם הראשונה בתקופת המדינה החילונית, שהתנהגה קלטה, שיש מין מושג כזה כבוד התורה. פעם סיפרו לגאב"ד טשעבין שאחד הרבנים כשהשמיע באוזניו איזה ווארט של רבי שלמה קלוגר, אמר להלך דרך מליצה שזה ראש פורים תורה, כששמע זאת גאב"ד טשעבין החוויר כסיד והזדעזע באמרו: "איך לא מפחדים לומר דיבורים כאלו על מלאך האלוקים. **פעם** ביקר בישיבת ליקוד אחד מחשובי ראשי הישיבות, וכיבדוהו להשמיע שיעור תורני בהיכל הישיבה. ראש הישיבה רבי אהרן קוטלר נוכח אף הוא במעמד זה לכבוד האורח. והנה אותו אדם התבטא דיבורים שאינם הולמים כלפי "תומים" שדבריו בסוגיא נראו לו תמהיים. באותו רגע נתעורתו בני הגר"מ קוטלר בזעף וניתר ממקום מושבו כמי שזכנו אזניו. הוא לא הסכים בשום אופן שיהלך ויסיף וישמיע לבני הישיבה את חידושויו ופלפוליו. **מסופר** על רבי משה פיינשטיין שפעם היה עד שמיעה להערה פוגעת בכבודו של תלמיד חכם מסוים. הילכויות השולות תדיר של רבי משה השתנו לפתע תכלית שינוי, הוא היישיר מבטו אל דיבורי כאלו, האומרן פסול לעדות!

כתב רבי יעקב חיים סופר שליט"א בספרו נר יהודה (קונטרס "יהודה עולה") על דודו רבי יהודה צדקה: זכיתי פעם להשתתף בשיעורו הקבוע בכל יום, ואחד מבני החבורה הפטיר מילה שלא לפי כבוד אחד מהחכמים שליט"א שהשתתפ בלימוד, וראיתי בדודי הרב שהלמיר פנים והחלץ נוונים, ומיד גער בו בנזיפה ובקול גדול ואמר לו: 'מה זה פה שוק; אם לא תבקש מחילה מהחכם ותפסיק דיבורים כאלו נפסיק ונבטל את השיעור! והרגשת בחוש שדבריו אלו יצאו מתוך לב כזאב ודואב, כי בשום פנים ואופן לא היה מסוגל לשמוע בזילותא של צורבא מרבנן וקי"ו תלמיד חכם חשוב, עד שאיים בביטול השיעור מכל וכל.

פעם בא לפני רבי יוסף שלום אלישיב למדן מופלג שהרצה לפני מערכת סבוכה. מרן זצ"ל היטה אוזן והעיר בדריכות: "הרי ב'בית יוסף' כתוב לא כך!" "יהא אם כן דלא כ'בית יוסף!" הכריז האיש בדעה זחוהה. מרן זצ"ל שמע את ההצהרה ולא יסף לדבר עוד. לאחר שסיים לגולל את פלפוליו ועזב את הבית, הורה מרן לבני ביתו שיתדלו שאתו אדם לא ישוב לפקוד את מעונו עוד! מעשה שהיה לפני ארבעים שנה: תלמיד חכם עלום נודע, שעמד בראש מוסד מפא"ר ששייע רבות לעולם התורה, קיבל לידי תכריך גדול של כתבי חידושי תורה שחיבר קרובו, שהיה רב בעיירה בליטא. אותו רב היה עליוי עצום, חידושי תורתו נכתבו בעמקות גדולה, והיו מפליאים את כל רואיהם. בטרם הוציא את החידושים לאור, החליט אותו תלמיד

חכם שהוא מוכן לעשות זאת רק אם מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל יעבור עליהם. מרן זצ"ל לא יכול היה לפנות זמנו לזה, אך לא היה יכול לעמוד בהפצרותיו של אותו תלמיד חכם ששייע רבות לעולם התורה. מרן זצ"ל לקח את הכתבים לידיו והחל לעבור עליהם, אך לאחר שעיין במספר דפים שמט את החיבור מידו והפסיק לעיין בו. "יש כאן ביטוי כלשהו נגד אחד מגאוני הדור הקודם!". לאחר שראה את הביטוי שבו לפי כבוד אותו גדול בתורה, לא רצה להמשיך ולעיין בו מחמת היותו חס על כבוד חכמים.

והעונש של המזלזלים בכבוד החכמים הוא גדול לאין ערוך: רבי חיים קניבסקי סיפר שאביו הסטייפלר סיפר לו, שהיו שני בחורים טובים בלימודם, בישיבה בנובהרדוק, שפעם אחת כאשר למדו מהרש"א ודבריו לא מצאו חן בעיניהם, אמרו לעצמם 'הוא' מנפסר כמו ילד', והלחינו הספר מהרש"א (שאו עוד היה שנדפס בספר רוקח ואינו אותו בתוך עגלה של תינוק, נענעו את העגלה כדרך שמנעעים לתינוקות, ומה היה סופם בימים שבאו אחרי כן? אחד מהם יצא מדעתו לגמרי והשתגע, והשני התקלקל ויגר מדרך התורה רח"ל. עוד הובא ב"ישאריה ציון" (הוספות ל"שם הגדולים") מערכת הגדולים אות צ': שהיה אחד שהיה שונא את ה"חכם צבי" על שרדף את הכת של ש"צ ימ"ש עד זורחמה, ומנהגו של ה"חכם צבי" היה לקבל שבת קודש בריקוד ובשמחה, ופגם חלון היה היתה ההוא רוקד כנגדו להתל בו, ולא זו משם עד שנשתגע והיה רוקד תמיד וסופקו את כפיו בלי הפסק עד יום מותו.

סיפר רבי משה יוסף (שהיה מתלמידיו הראשונים של רבי חיים מוולוז'ין) מפעם נורא שאינעם רבי מרדכי יפה פגע בלבושים: בשנת שמ"ט שימש רבי מרדכי רבי זצ"ל כאב"ד בהורודנא. ביד רמה תנהיג את בני עירו, שסרו דרך קבע למוצא פיו. לא מהנהגותיו המופלגות היתה בשבת קודש. קול תלחתו הערר עלה ובקע בין בלתי היהודים, ששטת הזמירות היתה המרגשת ביותר. בקול מרטיט זימר אל אלוקי, כשקדושת השבת מאירה על כל סביבותיו. אולם הכל היו מודים, כי שירת הפזמון "מה פית" היתה הנעלה מכולם. אורח כי בא לעיר, היה נאסף יחד עם כל השאר, תחת חלונ של הרב, והאזין לקול הארי ולהתלהבות הנוראה שאחזה בו, עת שר את הפיוט הנ"ל. גם פריצי היהודים, אותם שנשבו בכללי החטא וההשכלה, ידעו על שירת הרב. אמנם איש מהם לא הצטרף למאגנים. הם, בנאורותם נהגו גם לזלזל בו, עד לאותה שבת שלא פגה מזכרונם. שעת מנחה גדולה, רבי מרדכי פוסע לבדו לעבר בית הכנסת הגדול, מוקדם לפני שאר המתפללים, תפס כולו בשרעפים, והנה אל מולו קבוצת חוללים, פניהם זורחות. ראש החבורה רואה את הרב, ובמוחו מנצנץ רעיון משגע. "אולי" הוא אומר לילדיו השתויים "אולי נשמע קצת מה פית"!: החבורה העליזה פורצת בצחוק, ומיד ניגשים הם אל הרב, אוחזים בשתי ידיו, ומולכים אותו אחר כבוד אל ביתו של אחד מהם, איש עשיר, שבטרקליו נאספו ידידים רבים. עולצים ומאושרים, הם נהנים לקראת ה"הצגה" שעוד מעט תערך. ואז, אחרי שהושיבו את הרב על גבי כסא מפואר בראש השולחן. ואז, אל מול הפנים המחייכות, פונים בני החבורה הליצנית, ואומרים בהן מעושה: "בששתנו מכבודו, רבי עירנו המופלג, כי ישיר לנו 'מה פית' יפית"!: חבורה רעודה!" רבי מרדכי הרים את ידו. הס הושלך. כולם ציפו ל"ישעשועי". והאב"ד גאון עולם, פנה אל היושבים ואמר: "אשייר לכם ואזמר בקול, אך תנאי אף קצב הניגון!" קול צחוק רועם פרץ מפי הנוכחים, שהסכימו, כמוכן, לתנאי הלוה, בתקוה שהשמחה והעליצות רק יגברו ועילו מרגע לרגע. ל"מציאה" שכזאת הם לא ציפו. כל היושבים קמו ממקומם והסתדרו במעגל יד דבקה לרעותה, והחל ריקוד אמיץ, כשרב העיר פוצח בקולו הערב בפזמון המפורסם. המחול התנהל בעצלתים.

דקה, עוד דקה, ועוד שתיים, ואז החל הגאון אטאט להתלהב יותר ויותר, וככל שהיה התלהב, הרגישו בני החבורה, כי כאילו ריקודם גובר מעצמו, וכשהחל רבי מרדכי לספוק בכפיו מרוב התלהבות, קרה לפתע דבר מדהים: עם כל ספיקת כף הוקפצו הרוקדים באוויר וצנחו מטה להמשך הריקוד. תחילה, היה נראה זה כפרץ של שמחה, אך במהירות הם הבינו, כי לא הם השולטים בקפיצות, אלא רבם מוחה כף גוהם מקפצים, וככל שהתלהבות אצל האב"ד גוברת, גוהם הקפיצה גם הוא עולה. שוב ושוב מצאו עצמם בני החבורה נחבלים בתקרה, משם לארץ, וחוזר חלילה, איש לא היה יכול לעצור את גופו מלקפוץ. אף אחד מהם גם לא היה מסוגל למנוע את החבטות הקשות, על כל הלווה עליהם. שעתיים שלמות ישב רבי מרדכי וישרור בהתלהבות. לאיש מכת הלצים לא נותרה יד או רגל שלמה. פניהם דומים היו לקלף ישן שירוקת עולה בו, וכל ביתת נתמלא סחי, קיאי ומיאוס. בעוד רגע, כל חשבו, כשר תפרח נשמתם מן העולם הזה. והנה תם הניגון. כולם שכובים דוויים וכוואבים בלי רוח בהם. הגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל קם מכיסאו, פונה אל כל הנמצאים בבית, ואומר להם: "יחן חן לכם, רבותי מכובדים, על כי עשיתם רצוני, שכן המחולות תאמו באופן מופלא את הניגון והפזמון, ואם ירצו כבודם, אם תעשו פעם נוספת סעודה, אזי אומר לכם בהתלהבות עצומה עוד יותר... מתוך הספר אוצר פנינים ועובדות להרב גרשוני.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שו"ת

ותחנונים. ויש להוסיף שתמיד כדאי בערב ראש חודש להקפיד ביותר על אמירת יום כיפור קטן והיה אומר ע"כ הסטיפלער שזה סגולה לאריכות ימים ומסוגל לבטל גזירות קשות על האדם.

שאלה: משנכנס אדר מרבדים בשמחה, ממתי ובמה מקיימים את זה? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אומר שזה מתחיל מב' דראש חודש אדר (י"א שמהמולד זה מתחיל) ומקיימים זאת ע"י הוספה בשמחה. רבי חיים עצמו שותה יין כדכתיב ויין ישמח לבב אנוש. ועוד אומר רבי חיים שאם יש לאדם שמחה או סיום ישתדל לקיימו בחודש אדר. ומי שאין לו שמחה ביין שישמח עצמו בדברים אחרים כגון בגד נאה וחדש וכדו'. ובכ"א חודש זה הוא זמן מסוגל לתפילה וישועה. ובמעשה איש טובא שהחזו"א אמר שאילו בזמן בליטא היו מרבדים דיבורים ואוירה של שמחה היו פחות ופחות נתפסים להשכלה רח"ל. ותפקידנו היום להרבות שמחה וחיות בעבודת השם.

שאלה: איך נמדד אדם האם הוא יר"ש? **תשובה:** אם הוא יר"ש בממון וזהיר בזה עד מאוד זה הסימן לאדם שהוא באמת יר"ש. מהחזו"א.

שאלה: כיצד הברון רוטשילד נהיה עשיר? **תשובה:** סיפר רבי עובדיה יוסף שרבי צבי הירש אב"ד צ'ורטקוב אביו של בעל ההפלאה היה לו משרת יר"ש בשם רבי מאיר אנשיל רוטשילד. לרבי צבי הירש היתה בת יחידה והוא חסך בשבילה נדוניה בסך 500 דינרי זהב. בערב פסח הוא ראה שזה נעלם, באותו הזמן משמשו רבי מאיר התחתן ופתח עסק, בני ביתו של הרב חשדו שרבי מאיר הגנב והיו כל הזמן באים ואומרים את חשדם לפני הרב אך הרב דחה אותם והשתיק אותם ואומר להם על החומרה שיש לחשושים בכשרים, בכ"א בני ביתו של הרב לא נתנו לו מנוח עד שהצליחו להפשיג בין רבי מאיר לרב והרב סיפר לרבי מאיר את כל הקורות אתו שנאבד לו כסף, רבי מאיר מיד הבין שהרב חושד שהוא הגנב אמר רבי מאיר אכן אני לקחתי את הכסף על מנת לפתוח עסק ומיד הוציא מאמתחתו 200 דינרי זהב והביאם לרבי צבי הירש, אולם לימים נתבררה האמת שאחת המשרתות בבית הרב לקחת את הכסף. כשנודע הדבר לרב הוא נבהל ורץ לרבי מאיר אנשיל לשאול אותו למה אמר שהוא הגנב וכו' אמר רבי מאיר ראיתי בצער הרב והחלטתי לתת לרב הכל למרות שעיי"כ יהיה לי שם לא טוב. מששמע זאת הרב, בירך אותו והבטיח לו ברכה לעושר לו ולדורות אחריו.

שאלה: איזה סגולה יש לחיזוק הבית מפני רעידת אדמה? **תשובה:** כתב בכף החיים אות תקס בשם השערי תשובה שהמדקדק להשאיר אמה על אמה כדינו לא יפול ביתו לעולם.

שאלה: בפרשת השבוע כתוב והסירותי מחלה מקרבך, מה יש מחז"ל שמומלץ לעשות בשביל שהקב"ה יסיר מאיתנו מחלות? **תשובה:** מובא בחז"ל שהיו מתיים בישראל כל יום שאם אנשים, בא דוד ותיקן להם לישראל מאה ברכות והנגיפה נעצרה. וחז"ל הביאו שנתקנת מאה ברכות כל יום מצילה ממחלות וממיתה (מדרי"ר במדבר יח. טור וב"ח או"ח מו. ועוד), ומאה ברכות הכוונה היא לכלל יום גם בשבת שאין הרבה ברכות בתפילה, וכן וודאי שצריך לומר בכוונה וזהיר בזה. ובגבר הבאנו עוד עניינים שמצילים ממחלות. נביא כאן כמה מהם. זהירות ומשיחה בטיהל בבית כנסת. הבן איש חי שבת לב. מביא לקבל עליו מצווה חדשה שלא נהג אותה מקודם לכן, ורבי חיים קניבסקי אמר לאנשים לנהוג מנהגים וחומרות חדשים כדי להוסיף זכות. קיום השבת בשלימות בקדושה ובטהרה. ברכת אשר יצר בכוונה בקול ומתוך הכתב. ומעל הכל לימוד התורה. והרב שטינמן היה אומר שאם לא חוזרים בתשובה ומתחזקים בקיום רצון ה' לא יעזור שום דבר הכל יחזור שוב רח"ל.

שאלה: מה רבי חיים קניבסקי היה אומר על בדיקות לגילוי מוקדם של מחלות? **תשובה:** רבי חיים חזרו ואומר שמי שבאופן כללי מרגיש טוב אין שום דין לעשות בדיקות ושומר פתאים ה', ורק מי שיש לו נערווין ועצבים אין לו איסור לעשות. אבל דעתו שאין צורך לעשות אלא מה שפחות בדיקות, אא"כ הוא מרגיש לא טוב שאז יערוך בדיקות.

שאלה: הרמב"ם מביא שבעה כללים להנהגת האדם בביתו, הראשון הוא 'מכבדה יותר מגופו', מה הפירוש? **תשובה:** דין קדימה. ואם יש למשל ב' כסאות חיוב לתת לה את הכסא הנוח יותר, וכן אם יש מקום ברכב של השווער לאמילו אחד והשני צריך להיטלטל באוטובוס, עליו לתת לה את המקום הנוח, ואפילו שבשבילו זה על חשבון הלימוד וכדו' והדין הזה כולל עזרה בבית כקניות וכדומה. והרווח שיוצא לו מזה הוא עצום כי ההערכה אליו מתגברת מאוד ע"י שמכבדה, כי ככה הוא טבעה של אשה, ואל יחשוב שהוא נעשה סמרטוט עיי"כ. עמודיה שבעה.

שאלה: בפרשת השבוע מדבר שקר תרחק. צריך להקפיד לדבר אמת ומי שמקפיד בכך לעולם אינו מפסיד. חז"ל כתבו דברים חוצבי לבבות בעניין גנות השקר ובטוב מידת האמת. השל"ה הקדוש כותב שהרוצה שבניו ילכו בדרך הישרה גם כשאינם תחת פיקוחו יחדיר בהם את מידת האמת. וישריש בהם את חומר השקר אפי' בשיחה בטיהל. וידוע שכשהיו באים להרב שטינמן לקבל ברכה לפני בר מצווה והיו שואלים איזה קבלה היא אומר לקבל ע"ע לומר רק אמת כל החיים. ומובא בחז"ל שהדובר אמת אצל מלך קודם זמנו וכל ברכותיו מתקיימות. ומכלל דן אתה שומע לאו ר"ל. והנה ידוע שהגאון מוילנא כתב שעל שקר של הילדים יש להכות אותם, האם ד"ץ נאמר בזמנינו או לא? **תשובה:** הרב דיאמנט בספרו זכינו כותב שדברי הגאון אינם מתאימים לטבע הילדים בזמנינו ולכן במקום לתת מכות, ימאס בעיני הילד את הרצון לשקר, ויעודד מאוד לומר את האמת, והיינו לומר שאם יאמר את האמת לא יפסיד אלא אי יעריכוהו עיי"כ, אפי' כשעשה מעשה חמור לוותר לו עיי"כ בזכות שיאמר את האמת. כי לרוב השקר בא מרוב פחד מהעונש, אבל כשמשקר יפסיד, לתת לו הרגשה שזה לא משתלם לו לשקר, והיינו לומר שמי שמשקר מפסיד ולא מאמינים לו בשום דבר, כמו הסיפור עם ה'זאב' זאב' וכשמתמיד בשקרים לתת לו הרגשה שהוא כמו הסיפור זאב זאב וכבר לא מאמינים לו לכלום. והכל בלי עצבים.

שאלה בחושן משפט: אדם שנתבע ע"י מלווה שלא שילם חובו, והלווה אומר איני יודע אך אשתי טוענת שהחזרתי האם מועיל או לא? **תשובה:** הנה נפסק בחו"מ עה א האומר לויתי ואיני יודע אם פרעתי חיוב שלם מספק ובסעיף כא

שאלה: מה הדבר שיכול להשפיע על האדם שלא יעשה עבירות וידבר לשח"ר, מה הכי יכול להפחיד אותו? **תשובה:** אם אומרים לו שהוא הופך להיות אדם בזוי ומושפל זה הכי יכול להשפיע עליו, בפרשת שבוע מופיע העניין החמור של עד שקר, הגמרא במסכת סנהדרין אומרת: שהיו מאיימים על העדים שיעידו עדות אמת ולא שקר. וכיצד היו מאיימים עליהם כדי להפחיד אותם שימנעו מלהעיד עדות שקר? תשובה: הגמ' שם אומרת שהיו אומרים להם שאם יעידו עדות שקר, לא יהיה גשם ויהיה רעב בעולם, וימותו ברעב. אומר רבא: הדבר הזה לא ירתיע אותם, כי הם יכולים לומר אפילו אם יהיה רעב במשך שבע שנים לא יאונה רע, לנו לא יקרה כלום. אלא אמר רבא: אומרים להם שיהיה מגפה בעולם והם ימותו. אמר רב אשי: גם זה לא יועיל להפחידם, כי יאמרו שאף אם תהיה מגפה שבע שנים, מכל מקום לא ימות אדם קודם זמנו. אלא אמר רב אשי אומרים להם: עדי שקר, זולים וקלים אפילו בעיני אלו ששכרו אותם. וכך מסקנת הגמרא: שהאזהרה המועילה ביותר להפחיד את העדים מלהעיד שקר, היא להודיע להם שיהיה להם עינוש שקר, יהיו בזוים בעיני אלו ששכרו אותם. והדבר צריך ביאור: מדוע האיום היחיד מכל האיומים שכן יכול להשפיע עליהם לא להעיד עדות שקר, הוא לומר להם שעדות שקר תגרום שיוזלזלו בכם, לא יעריכו אתכם, וגם מי ששוכרים אתכם ביום לכם ולעוגים עליכם: אומר רבי חיים שמואלביץ: חז"ל ירדו לסוף דעתם של העדים הללו הבאים להעיד עדות שקר, והכירו בפנימיות נפשם, ישנה נקודה פנימית שהיא ודאי משפיעה על האדם, כיון שהיא הרגשה ביותר אצל האדם, ונכבדות שמה. כשאומרים לעדים שימו לב: אתם חושבים שאם תעידו עדות שקר כולם יטפחו לכם על השכם, מישחו יראה בכם אמצעים שאינם יראים מאיש?! טעות חמורה בידכם, אפילו האנשים ששכרו אתכם בכסף כדי שתעידו עדות שקר הם ביום לכם על שפלותכם, במסתרי לבם הם לועגים לכם על הסכמתכם לשקר ולהפחיל את הזולת על לא עול בכפו, רק עבור צע כסף. והידיעה הזו עשויה להתרועע אותם מן העדות, אם אמנם עדי שקר הם. זה האיום היחיד שיכול להשפיע, כי העוצמה הטמונה בו, עצומה ביותר, מדובר על כבודם העצמי של העדים, שעשוי להפגע מעדות שקר, אתה תהיה זל, שפל, חסר ערך, בעיני אלו ששלחו אותך, ויש בטיעון זה כדי להניא עד שקר מעדותו. אותו הדבר אחד מתלוצץ או מדבר לשח"ר אם נאמר לו דע לך אתה נהיה בזוי ושפיל או מרתיע אותו ביותר.

שאלה: בפרשתנו: כל אלמנה ויתום לא תענון: מי שפוגע באלמנות ויתומים נענש בעונש שלא מצוינו כמותו בכל התורה, וחרה אפי' והרגתי אתכם והיו נשיכם אלמנות ובנים יתומים, האם איסור חמור זה נוהג רק באלמנות וביתומים או גם בעוד אנשים? **תשובה:** החפץ חיים (פסק שעונש חמור זה נאמר בכל בני אדם האומללים שיש מאוד להיזהר לא לצערם כי העונש עיי"כ הוא בלי שיעור כמבואר בפסוק. וברור שעל כל אדם יש איסור ועונש חמור לצערו, אך באנשים אומללים העונש הוא נורא ואיום. ולכן על האדם להיזהר מאוד מאלו בכל מיני זהירותות לא לצער חלילה אלמנה ויתום וכן שאר אנשים שקשה להם, ויעשה כל השתדלות לשמחם כי מכלל לאו אתה שומע הן. וברור שמי שמשמח את האנשים האלו ואנשים שקשה להם זוכה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה רצונו ומשפיע עליו שפע ברכה עד בלי די. ביטוח לכל העניינים.

שאלה: איך מצליחים בחיים, גם למי שיש לו מזל רע? **תשובה:** בפרשת השבוע מובא ועבדת את ה' אלוקים וגו' והסירותי מחלה מקרבך לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, את מספר ימך אמלא. ידוע שאמרו חז"ל שחיים מאושרים תלויים במזל, אך יש דבר אחד שיכול לשנות גם מזל הכי גרוע שיש והוא תפילה מעומק הלב, ובלב נשבר. וזה מה שכתב הפסוק עיי' ועבדתם שם את השם שעבודה היא תפילה או והסירותי מחלה מקרבך...את מספר ימך אמלא, ועוד דברים נפלאים שהפסוק מביא. וזה הסוד לכל ההצלחות בעולם וגם למי שמזלו רע מאוד. פעם רבי חיים קניבסקי אמר לאחי הרמ"ח הדבר הכי פשוט הוא להתפלל, אחי שמח הלא זה הכי קל, אך לפתע הוא ראה שהיצה"ר מוצא לו כל רגע תרוץ אחר למה לא להתפלל וזה הכי קשה למצוא זמן לתפילה. אך באמת הכי מועיל. ויש להוסיף כשקורה לנו משהו הוא מגיע מהבורא ויש לזה מטרה אחת שנשוב בתשובה, אז אמנם התפילה מועילה אך אם לא שבים בתשובה עלולה לצוץ לנו צרה אחרת. אז בוודאי ששכל פעם שבה עלינו משהו עלינו להתחזק בשעית רצון ה'. וכך נפטר מהצרות.

שאלה: הצרות המשונות שקורות לנו בשנים האחרונות מאז הקורונה, ולאחמ"כ פטירת גדולי ישראל מכל העדות ובימים אלו פיגוע רודף פיגוע ואף הגיע ממש למחוזותנו, מה זה אומר לנו? **תשובה:** כתבו הנביאים שבדור עקבתא דמשיחא שאם לא חוזרים בני ישראל בתשובה אז הקב"ה ימלך עלינו עיי' מחלות ופטירות ממחלות ואם זה לא יועיל יבוא חרב ואם זה לא יועיל אז רח"ל יהיה חמה שפוכה, ומה אנוחו צריכים עוד בשביל להתעורר. לכן תשובה וקיום רצון ה' בכל מהלך היום זה התפתרון שלא יהיה רח"ל עוד גזירות רעות עלינו. ונזכה בקרוב ממש לגאולה השלימה בב"א.

שאלה: בימים אלו הממשלה רוצה להעביר רפורמה רחבה בבתי המשפט בישראל, האם צריכים להתייחס למחאה ולהפחדות של השמאל? **תשובה:** הציבור שהכי הרבה סבל מבתי המשפט או הציבור החרדי וברור שצריך לעשות הכל בשביל שנוכל לחיות כאן ולקיים אורח חיים חרדי, והדרך לעשות את זה, זה רק עיי' שיבטלו את הכוח הרב שיש כיום לשופטים וחבר מועצת שמיציגים מיעוט מהציבור היהודי בארץ. ואסור להתרגש מההפגנות שלהם כי הכל זה צביעות והם לא מפגינים כלל כנגד הרפורמות אלא נגד הממשלה ונגד החרדים כמו שראינו שהרעג ליברמן דיבר השבוע ביום שני שצריך להפסיק לסייע לחרדים הטפילים (מה הקשר בין הרפורמה לחינוך החרדי) וכן אמרו עוד נואמים. ועצם זה שהם מאיימים בדם ובאש זה עוד סיבה להמשיך ללכת. ולכן אין ספק שעמבחינה רוחנית יש תועלת מרובה בהחלשת כוחם של שונאי הדת.

שאלה: מה הסגולה של רבי חיים ויטאל לער"ח ור"ח אדר שחל בשבוע הקרוב? **תשובה:** מקובל בשם ר"ח ויטאל שסגולה גדולה לומר כל התהלים בער"ח אדר ויש אומרים גם להתענות אז. ויש בזה עניינים נוראים. וכותב רבי אלימלך בידרמן בבאר הפרשה שדברי ר"ח ויטאל לגמור התהלים הוא גם **בראש חודש אדר** וכי"כ החוזה בנפולין. והאהבת שלום כתב שכל החודש יהיו עד רצון לתפילה

וכג מובא מחלוקת ראשונים אם טוען פרעתי ע"פ אחרים יש אומרים שחייב שבועה וי"א פטור משבועה ובקצות רכז כתב שהמחלוקת היא לגבי שבועה אבל ממון הוא חייב מספק ועי"ש בנו"כ.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת. רעיונות שנשלחו למדור השבוע. א. פיתרון להם ששאלו בשבוע שעבר על מצלמה שאינה מצלמת ברור: (אם אין בעיה בהגדרות) בד"כ זה קורה בגלל לכלוך בעדשה ע"י מגע עם הידים. הפתרון כמובן לנקות את העדשה בעדינות (לא ללחוץ כדי שלא יתקלקל הזום במידה וישנו) ע"י נייר טישו עדין או קיסם אוזניים. **ב. פתרונות לגיהוקים:** לסחוט מיץ לימון וללגום מעט. עוד פתרון לזה: לשתות כוס מים ללא נשימה עד כמה שאפשר. **ג. עצה להתקפי כיס מרה:** ההתקפים מעידים שיש אבנים בכיס המרה. יש אלו שחיו עם זה שנים ללא התקפות ע"י שנמנעו ממאכלים שומניים. עם זאת, האבנים יכולים לגרום לזיהום חמור ומסוכן לכן יש שממליצים על ניתוח להוצאת כיס המרה. בדרך כלל האבנים באות במהלך הריון ואז לא עושים ניתוח. את הניתוח ניתן לעשות במעיני הישועה אצל כל הרופאים. אמנם יש עדיפות שד"ר קולר מנהל מחלקת כירורגיה יהיה המנתח. האשפוז ליום בלבד אם לא במקרה חריג. **אחר כתב:** פתרון לכיס המרה לפי מה שידוע לי אזי: לוקחים אבטיח שלם, קוראים על לידתו של הילד, וטוחנים חזק וסוחטים כמה שאפשר, (יש מכוונות לסחיטת פירות קשים שעושים את זה בצייק), ולשתות מהמיץ הזה (לא טעים...) כוס אחת שלוש פעמים ביום. **ד. הפתרון לרוכסן עבה** שנתקע הוא לבדוק האם לא נתפס פיסת בד מהבגד בחלק האחורי של הרוכסן במקום שנתקע. או ייתכן כי שן ממסילות הרוכסן התעקמה או איבדה צורה ולכן נתקע. עוד כתב ע"ז: לגבי רוכסן שנתקע - לשים ווילין או סבון ואז לנסות לפתוח

הלכות מענייני הפרשה

בפרשתנו לא תבשל גדי בחלב אמו. מובא בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהילים ח) שעיקר קבלת התורה היתה בשביל שנכשלו בבשר בחלב, והלכות בשר בחלב זה הלכות שיש בהם הרבה דינים בבית היהודי, כגון ביטול ברוב, טעם כעיקר, נ"ט בר נ"ט, כבוש כמבושל, אינו בן יומו, דבר חריף, בריה, דבר פגום, ועוד הרבה דינים. לכן עניין גדול לכל מי שמנהל את ביתו כהלכה ללמוד הלכות אלו מתוך השו"ע ונו"כ ויכל לדקדק בהלכות חמורות אלו. **נביא כאן דין המבשל מאכל פרווה בסייד חלבי (נ"ט בר נ"ט)** האם מותר לאוכלו אח"כ עם בשר? כשהמאכל הוא לא חריף (והיינו כשהוא ללא הרבה תבלינים שעושים את כל המאכל חריף), אם הכלי הוא בן יומו (דהיינו כשבישלו בו חלב בתוך כד' שעות) לכתחילה לכו"ע לא יבשל בשביל לאוכלו עם בשר, אך כשבישלו לשו"ע מותר לאכלו עם בשר וכן נהגו הספרדים. ולרמ"א אסור לאכלו עם בשר אך מותר לאכלו בארוחה בשרית עם כלים בשריים אף כשהם חמים וכן נהגו האשכנזים. וכשהוא לא בן יומו דהיינו כשעבר יותר מעשרים וארבע שעות מאז שבישלו בו חלב, לספרדים מותר לבשל בו לכתחילה פרווה כדי לאוכלו עם בשר, ולאשכנזים אסור לבשל לכתחילה

הלכות ענייני אמן. זה הלכות שכתובות מפורש בשו"ע והרבה לא יודעים את זה. כתוב בשו"ע סי' קכד שיש מושג של אמן חטופה, קטופה, קצרה, יתומה. חטופה הכוונה שעונה אמן לפני שהמברך סיים לברך או שמחסיר את האל"ף שבאמן. קטופה שמחסיר את הנו"ן שבאמן. קצרה שזה פחות משיעור אמירת "א-ל מלך נאמן" (כ-0.7 שניות). ויתומה שעונה אפי' שלא שמע הברכה מהמברך. ניתן לקבל דף קליט ומתומצת של ענייני אמן כהלכה לתליה בבתי כנסיות ובמקומות ציבוריים לזיכוי הרבים, שישלח DANI4194908@GMAIL.COM ותורכו מפי עליון. בקשה למייל

חידות

או, או נשבר או (כב ט) את החוי את (כג כח) נפש תחת נפש, עין תחת עין, שן תחת שן, יד תחת יד, רגל תחת רגל, כויה תחת כויה, פצע תחת פצע, חבורה תחת חבורה, (כא כג-כה). **יב.** כלב (כג ל) שור, חמור (כג ד) גדי (כג יט) צרעה (כג כח) פרים (כד ה) שה (כא לו)

חידות לשאול את הילדים: א. באיזה אות תולים תמונה? **ב.** לבן ששותים כמים והוא לא מים ולא שלג? **ג.** איזה חודש הוא ראש למשפחה? **ד.** מתי אדם מוריד רק את הכיפה בלבד למספר דקות? **ה.** איזה מילה היא כינוי לבעלי חיים, היא שם של אישה וכן היא כינוי לחי? **ו.** איזה צבע של חולצה מברכים עליה? **ז.** מה משותף לשמחה, דגים, ראשון ושני? **ח.** מה המשותף לאזניים, ארור, העץ? **ט.** מה המשותף לכהונה, אביונים, שונא? **י.** מה המשותף לבית, שושנת, אביו? **יא.** מה המשותף לאסתר, מסכת, חלום? **יב.** מהו עיר בצפון חלק עליון בגוף ויושב בקצה? **יג.** מי שותה כל הזמן רק מים וזה מאכלו ובכ"א הוא שמן וענק? **יד.** עם איזה כף אכלו? **יז.** איזה דבר יקר קונים אותו ומשאירים מחוץ לבית למרות שאין בעיה להכניסו לבית? **טו.** על מה מברכים כמעט מידי יום שש ברכות?

תשובות: א. וו. **ב.** חלב. **ג.** אב. **ד.** אצל הספר. **ה.** חיה. **ו.** חולצה לבנה, ומקדשים הלבנה. **ז.** אדר - משנכנס אדר מרבין בשמחה. מזל אדר דגים. אדר ראשון אדר שני. **ח.** המן - אזני המן. ארור המן. המן העץ. **ט.** מתנות - מתנות כהונה. מתנות לאביונים. שונא מתנות יחיה. יח. יעקב. **י.** תענית. **יא.** ראש פינה. **יב.** לויתן. **יג.** כף אשפה. **יד.** אופנים. **טו.** על לחם. נט"י, המוציא, וארבע ברכות ברהמ"ז.

חידון משמעותי מילים לפרשת משפטים.

ז' משמעויות למילה צד.

צד - ארב. "ואשר לא צדה" רש"י: צדה לשון ארב (שמות כא יג).

צד - לא באמצע, לא במרכז "ופתח התיבה בצדה תשים" (בראשית טו).

צד - תפס בעלי חיים. "הצד צפור למגדל וצבי לבית חייבי." (משנה שבת פרק יג משנה ה).

צד - כיוון. "כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד" (מעשר שני פרק ה משנה ב).

צד - סמוך. ליד. "עומד בצד הגת או בצד הפרצה" (פאה פרק ז משנה א)

צד - מכנה. הצד השווה שבהם.

צד - אחד מכמה. צד אחד. העומד מצד החתך.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במייל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למייל: 456alon@gmail.com יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

מרן הגר"י זילברשטיין קובע באופן נחרץ:

ברכת שר התורה תמשיך להתקיים גם עכשיו

המדובר בבעל עסק שסיכם עם ראש-כולל גדול בצפון הארץ על תרומת סך ניכר מרווחיו, וקיבל על כך את ברכותיו וחתימת-ידו של מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ■ מיד לאחר מכן שגשג העסק שלו באופן על-טבעי ■ בימים אלה הוא מתכוון לפתוח עסק חדש, ושאל את מרן הגר"י זילברשטיין האם ברכת הגר"ח תתקיים גם לאחר פטירתו? ■ התשובה היתה חד-משמעית

יש בסיפור זה את כל הסופרלטיבים המתבקשים: גם אמונת חכמים, גם הצלחה למחזיקי תורה, גם החשיבות שיש לייחס לברכת-צדיק, ועוד. והכל החל מביקור סתמי-לכאורה אצל מרן הגר"י זילברשטיין של יהודי, תושב צפון-הארץ, שהגיע בבוקרו של יום אל הרב שליט"א, וסיפורו היה נראה לנו כמרתק במיוחד... ולא טעינו...

והכל סובב סביב אחד הכוללים הגדולים בצפון, ששמו-הטוב הולך לפניו. בכולל לומדים אברכים רבים, העולים ומתעלים בתורתם וביראתם. הסיפור שהגיע לאוזנינו החל לפני שנתיים, כאשר ראש הכולל עצמו הגיע לשובות את השבת במושב בצפון הארץ, ונפגש באקראי עם יהודי שסיפר לו שפתח זה-עתה עסק מסחרי, והתעניין בקבלת ברכה לעסק. הוא שאל את ראש הכולל מה לדעתו יוכל לתרום להצלחתו של העסק.

האיש השיב לו שאם יקבל על עצמו לתרום מהרווחים למען אחזקת לימוד התורה בכולל, תהיה לו בס"ד הצלחה גדולה, כפי שמוכח בחז"ל באינספור מקומות. בעל-העסק התלהב, והשניים סיכמו את הדברים במסמך מיוחד, תוך שהמושבניק הלז התחייב לתרום סך נכבד מרווחיו לכולל.

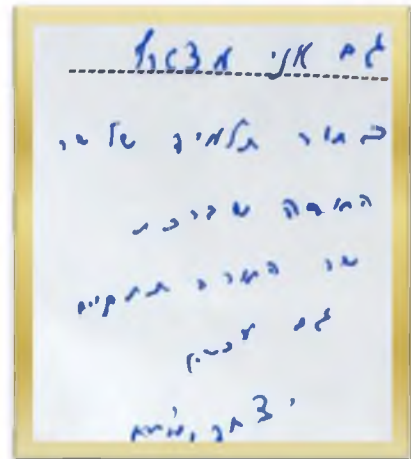
בביקור שערך בזמנו ראש הכולל אצל מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, סיפר לו על העסקה שחתם עם האיש ההוא, והגר"ח הוסיף את חתימתו על המסמך שנכתב-ונחתם בין השניים, והאציל מברכותיו על התורם. חתימה זו, כמו גם הברכות שיצאו מפה-קדשו של מרן זצ"ל, נסכו עידוד רב בקרב בעל-העסק.

וראה זה פלא. ימים ספורים ביותר לאחר העסקה שחתמה, והוספת חתימתו של מרן הגר"ח, נרשמה הצלחה אדירה בעסקיו של האיש. גם עיוור היה יכול לראות שמדובר בהצלחה לא-טבעית, שגרפה אחריה רווחים גדולים במיוחד.

במשך כל השנתיים האחרונות הוא תורם מהרווחים לכולל. בימים אלה ממש, הוא הרוויח סכום כסף גדול במיוחד, והתוכנית שלו היא לנצל את הסכום הזה כדי לפתוח עסק נוסף. במוחו התעוררה שאלה, האם הברכה של הגר"ח פועלת גם לאחר פטירתו, ואז הוא ימשיך לתרום מהרווחים שיופקו גם בעסק החדש.

התורם הגיע אל מרן רבנו הגר"י זילברשטיין ושטח בפניו את השאלה. הרב שליט"א מיהר להשיב וכתב בכתב-ידו על טופס ההסכם בין האיש לכולל: 'גם אני מצטרף בתור תלמיד של שר התורה שברכת שר התורה תתקיים גם עכשיו. יצחק זילברשטיין!'

נמצאנו למדים מהסיפור המרתק את כל התובנות האפשריות בענין אחזקת תורה... על ההצלחה חסרת-התקדים שהיתה לבעל-העסק לאחר שהתחייב לתרום לכולל - כבר דיברנו; על הברכות והחתימה של מרן הגר"ח - כבר שמענו; ועכשיו, הצטרפה לכך הצהרתו ואמירתו של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א הקובע בצורה ברורה ומפורשת שברכתו של שר התורה תמשיך להתקיים!!!

מרן הרב שליט"א חותם על כך שברכת מרן הגר"ח תתקיים גם לאחר פטירתו

כמה רוע צריך להיות בבן-תמותה כדי לגדוע
שתי נשמות טהורות שכאלו!

בכיות ויללות עד כניסת השבת; שמחה ומחולות ב'לכו נרננה'; צווחות ונהי לאחר ההבדלה

ההלם והיגון שאחזו בכל שדרות היהדות הנאמנה כתוצאה מהפיגוע בערב שבת, התעצמו ברמת אלחנן, מקום מגוריה של

משפחת הסבא הדגול, הגאון רבי שמואל פאלי שליט"א, שהיתה נתונה בעיצומה של שמחת נישואי הנכדה ■ אלמלא ראינו במו-עינינו את האווירה ששררה במהלך השבת באולם השמחות, לא היינו מאמינים ■ אם עד כניסת השבת אפשר היה לשמוע את הבכיות והיללות, הרי ש-2 דקות לפני התקדש השבת ביקש רבי שמואל מכל הנוכחים שלא לדבר מילה על האסון במהלך כל השבת, ומיד לאחר מכן פצחו ב'לכו נרננה' בריקודים ומחולות ■ במוצאי השבת נפתחו שוב כל הסכרים, במיוחד לאחר שנודע על עלותו השמימה של הילד השני ■ המעשה הנורא שסיפר בשבת המרא דאתרא מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין לבני המשפחה ■ ומה שנותר לעידוד ונחמה הם ה'פתקים' של ה'הספקים' שלמדו שני הילדים בחיידר, שנתגלו מוכתמים בדמם בזירת הפיגוע

נגזרה הגזירה הנוראה, ומשפחתו של הבן, הרה"ג רבי אברהם-נח שליט"א, נפגעה בפיגוע הדריסה הקטלני.

השתתפנו ב'שבע ברכות', וממש אי אפשר היה להאמין שזה קורה לנו מול העיניים. כ-100 איש, אולי יותר, שהו במשך שלוש-הסעודות באולם השמחה, בפנים קורנות, וגם אם התאמצנו - לא ראינו שום-כלום ממה שקרה בערב שבת. לא רק שלא דיברו על כך מילה וחצי-מילה, אלא עשה רושם שגם ההרגשה-שבלב היתה מליאה בשמחה ובקדושה, טהרה של התקרבות לבורא עולם.

נחלי הדמעות לשיאים

בתפילת מנחה שלפני התקדש השבת שהתקיימה אף היא באולם השמחות, נשמעו בכיות ויללות, במיוחד לאחר שנודע על קבורתו של ישראל-יעקב, אבל מיד לאחר התפילה ביקש הגאון רבי שמואל פאלי, את רשות הדיבור, ואמר:

'שבת-המלכה פורשת עלינו עכשיו את כנפיה, ואנחנו צריכים להתרומם ולהתקדש בקדושת השבת, ואני מבקש מכל הנוכחים שלא לדבר על הטרגדיה שפקדה אותנו, ובקשתי גם מהדרשנים שלא יזכירו כלל את הנושא'.

הקריאה הזו, שעוררה מן-הסתם רעש גדול בפמליה של מעלה, העלתה את נחלי-הדמעות לשיאים, וכולם נתנו קולם בבכי. ואז נכנסה השבת - - - וכמו בכל הסיפורים שקראנו ושמענו אודות גדולי ישראל מהדורות הקודמים שכאשר פקדו אותם אסונות נוראיים בכו ובכו ובכו, אבל עם התקדש השבת הפכו לאנשים אחרים, זה בדיוק מה שקרה בבית המשפחה הרוממה. ברגע שהחזן פצח ב'לכו נרננה', נתנו המשתתפים את ידיהם זה לזה, ופרצו בריקוד סוחף, נלהב ומרגש, שנמשך שעה ארוכה - - - ונחזור שוב ונאמר: אלמלא ראינו במו-עינינו, יתכן שלא היינו מאמינים - - - מי שראה את בני המשפחה בשבת האחרונה, פרשת קבלת התורה, וקִזָּה בהנהגותיה המופלאות,

מי שנכנס בכל אחת מסעודות השבת האחרונה לאולם השמחות הבני-ברקי, שם התקיימו 'שבע ברכות', לא יכול היה להבחין בהבדל כלשהו בין אירוע-השמחה הזה, ובין כל יתר אירועי השמחה וה'שבע ברכות' שהיו בשבת בעיר התורה.

אדרבה, אם כבר היה הבדל, הוא צוין לצד השמחה-הרבתי שהורגשה לכל אורך מהלך סעודות השבת, כולל הסעודה-השלישית. בני המשפחות של בעלי-השמחה שרו וזימרו בהתלהבות ובאש-קודש, בעיניים עצומות וביקוד-נפש, והכל השתתף בשירה ובזמרה, מגדול ועד קטן, מבחור ועד איש-שיבה. דמעה אחת לא נראתה בעיני איש, ואפילו דוק של עצב לא נצפה בחלל האוויר.

ולחשוב ש-3 שעות לפני כניסת השבת הגיעה אליהם הבשורה הכי-נוראה שאפשר להעלות על הדעת! ולחשוב שכל משתתפי השמחה הם קרובים באופן ישיר לכל הנפגעים בפיגוע המזעזע שהתרחש בכביש רמות! לחשוב שהסבא והסבתא, וכל האחים והאחיות, הגיסים והגיסות, ועשרות בני הדודים, שמעו אמנם על מותו של יעקב-ישראל בן ה-6 (שנקבר עוד לפני השבת), אבל לא ידעו מאומה, ממש מאומה, מה עלה בגורלו של הילד השני, אשר-מנחם, בן ה-8, שנפגע אף הוא בצורה אנושה, כמו שלא ידעו מה מצבו של האב, רבי אברהם-נח, שנפצע אף הוא בגפיים באופן קשה.

ולמרות הכל, הם מצליחים להתעלות כל-כך מעל עצמם, ולמחוק את הרגשות הגואים, ו---לשמוח בשמחת השבת, ובשמחת החתן-והכלה!

תעצומות-נפש של אמונה טהורה נראו שם, בשמחת ה'שבע ברכות' של משפחת מכובדנו הדגול הגאון רבי שמואל פאלי שליט"א, מוותיקי תושבי רמת אלחנן, ומראשי ישיבת 'בית שמעיה', שהשיא את נכדתו - בת לחתנו הרה"ג רבי אברהם ישעיהו פראגר - ביום שני, ובעיצומה של השמחה

יכול היה להתחזק באמונת-אומן, ולדעת שגם בזור הזה שבו אנחנו חיים, עדיין יש להשי"ת בנים-אהובים המקיימים את רצונו בלבב שלם, ואם אסור לבכות בשבת, אז לא בוכים! ולא רק שלא בוכים, אלא גם ששים ושמחים בגזירת הבורא יתברך!

ומיד לאחר ההבדלה, התפרצו כל סכרי-הדמעות, וקול נהי ובכי נשמע, כל ההרגשות שהיו אצורות בשבת בתוך הלבבות פנימה, פרצו עתה בקול רעש גדול, כשכולם קיבכים את האסון הנורא. היללות והצווחות התגברו שבעתיים לאחר שנודע שבמהלך השבת נפטר גם אשר-מנחם בן ה-8.

חלק לא-מבוטל מההלם שאחז בערב שבת בכל שדרות היהדות הנאמנה למשמע הפיגוע, חלף דרך שכונתו, רמת אלחנן, מקום מגוריה של משפחת הגאון רבי שמואל פאלי, ומה שהוסיף לרגשות-האבל היתה העובדה שהמשפחה כולה היתה נתונה בעיצומה של שמחת נישואי הנכדה.

בדרשה בליל-שבת לא האריך המרא דאתרא בדברים, ולפני שאמר פרקי תהלים לרפואת הפצועים ציטט מן הגר"י זילברשטיין את הפסוק 'שבת משוש לבנו, נהפך לאבל מחולנו', ואמר שכל אבל מעורר צער ויגון, אבל הנביא מדגיש במיוחד את המקרה שהאבל מתרחש בתוך כדי המחול והשמחה, כדי לבטא את עוצמת הצער.

הגר"י זילברשטיין המשיך וציטט את דברי הנביא 'הביטה וראה את חרפתנו', ואמר שפיגוע המתרחש בצורה זוועתית שכזו, תוך כדי דריסתם של העומדים בתחנת האוטובוס, מבטא חרפה ובזיון, בושה וכלימה, לעם היהודי, במיוחד כשהשונאים שמעבר לגבול מחלקים סוכריות אחד לשני, כהבעת שמחה על כך שהצליחו לפגוע בנפשות קדושות וטהורות, כל זה מסמל חרפה וחילול השם נורא, וגם על כך צריך להצטער במאוד.

הרב שליט"א הוסיף שמשפחת פלאי היא מהמשפחות המיוחסות ביותר באומה היהודית, וכל-כולה מליאה וגדושה באצילות ובהנהגות-של-מלכות, 'ואם הקב"ה מכה גם במשפחות כאלו, צריך להבין עד כמה אבא-שבשמים כועס, ואנחנו מחויבים לרצותו ולפייסו, ולחזור בתשובה שלימה'.

בתפילות הבוקר השתתף הגאון רבי שמואל פאלי שליט"א בתפילה בבית הכנסת המרכזי, וניגש אל המרא דאתרא ואמר לו: 'אנחנו מקבלים את הכל באהבה! רק לשמוע את הדברים יוצאים מפיו של מרביץ תורה דגול, המצוי בצרה שכזו, ולא מתלונן על מאומה, אלא מצהיר בריש גלי שהמשפחה כולה מקבלת את הכל באהבה! - - - ראה ה' והביטה'.

לאחר התפילה עלה מן הרב שליט"א לבית משפחת פאלי, ועודדם בדברי אמונה, וסיפר לנוכחים סיפור מבהיל, שלא התפרסם עד היום. מעשה שהיה במשפחה שאחד מילדיהם נהרג, רח"ל, ולאחר כמה שנים נולד שם ילד נוסף במזל טוב. והנה, כשהיה הילד השני בן 3 בלבד, הלך פעם עם אביו ברחוב, והצביע לפתע על בנין מסוים ואמר: 'יש פה ישיבה, נכון? האבא התפלא, שכן כיצד יודע ילד בן 3 על ישיבה הנמצאת במקום?'

אבל הענין לא נגמר בכך. לאחר שנכנסו לישיבה, הצביע הילד על חדר מסוים, ואמר, לפליאת אביו, 'אני רוצה להיכנס לחדר הזה!...' אף אחד כבר לא הבין על מה מדבר הילד...

האברך הרב אלתר שלמה הרטמן הי"ד שנרצח אף הוא בפיגוע

כשנכנסו לחדר, אמר הילד שהוא רוצה לשבת על ספסל פלוני, והצביע עליו.

האבא שכבר לא ידע את נפשו מרוב בהלה, ניגש אל מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל וסיפר את הדברים. הגר"ח אמר לו שנשמתו של הילד שנהרג ירדה שוב בגופו של אחיו, כגלגול, ויבטוחני, אמר הגר"ח, שהילד הזה יצמח כתלמיד חכם גדול. ממילא - אמר הגר"י זילברשטיין לבני משפחת פאלי במהלך השבת - גם אתם יכולים להתעודד מכך, שכן אף אחד אינו יודע דרכי-שמים, אבל בוודאי שהשי"ת יחזיר לכם את האבידה בדרך כלשהי. המרא דאתרא ציין עוד את דברי הראשונים שאמרו שאדם שנהרג על קידוש השם, אין לו יסורים במיתתו, ולכן גם אם זה נראה שבאו עליו כאבים בפיגוע הדריסה, הרי שהראשונים מבטיחים שאין הדבר כך.

גם רואים דבר שמימי נוסף, שכמו שכתוב (דברים, א' מ"ד) וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כָּאֶשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבָרִים, והפירוש הוא שלאחר שהדבורה עוקצת היא מתה, כך גם אצלכם - אמר הרב - המחבל מת מיד לאחר שביצע את הפיגוע.

בני משפחת פאלי סיפרו לנו שאבי הילדים שנפצע, רבי אברהם-נח לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל, הגיע לתחנת האוטובוס 'במקרה'. הוא היה אמור לנסוע יחד עם רעייתו וילדים נוספים במכוניתם, אלא כיון שלבני הזוג היו 10 ילדים (ולאחר הפיגוע נותרו 8 רח"ל), נאלצו כמה מהם לנסוע באוטובוס, והאב המסור ליווה אותם לתחנה, והמתין עד לבוא האוטובוס. בעת שהמתין יחד איתם, הגיע המחבל, שבתחיקר שנערך התברר שהוא המתין מרחוק וכשראה שהתחנה התמלאה באנשים, התניע את הרכב במהירות שיא, ופגע בהם. ה'ציונים' שקיבלו יעקב-ישראל ואשר-מנחם הי"ד בלימודיהם בחיידר, וה'הספקים' שלמדו השבוע, שהתגלו בזירת הפיגוע כשהם מוכתמים בדמם של הילדים הקדושים - הם נטפי-העידוד וטיפי-הנוחם.

וכמה מלים מלב-ללב לרבי שמואל האהוב:

תמיד ידענו ודיברנו אודות המשפחה הכל-כך מיוחדת שגידלתם בביתכם, אתה והרבנית תחי'. לא נאריך בכך, אבל אי אפשר היה שלא לראות את האצילות הנפשית הנסוכה על פני כל אחד מילדיכם. זה היה כל-כך בולט, כזרקור מאיר המפיץ את נגהו.

תודה על החיזוק העצום שהענקת לנו במשך השבת האחרונה. כשראינו אותך מְהֻלָּךְ ביישוב-הדעת, ומחזק ומחזיק את עצמך באמונה תמימה - גם אנחנו התחזקנו. ידענו את שְׁגֵב-בטחונך בהשם יתברך.

למשמע ההכרזה המטלטלת שלך ש'אנחנו מקבלים את הכל באהבה' - כך בפשטות - לא יכולנו לעצור בעד שטף-דמעותינו, ואנחנו מודים לך, הגאון ר' שמואל, על המשפט הזה שנצרב בליבותינו. 'מקבלים את הכל באהבה!' - כך, בסגנון ישיר, ללא הצטעעויות. הכל באהבה! בצלילות-דעת מדהימה גם ברגעים כל-כך קשים. והקב"ה יושב בשמים ושומע את המשפטים הללו, ומלמד סניגוריה על בניו. וכפי שמרן הגר"י זילברשטיין אמר לכם, במהלך השבת, בטוחנו שבעזרת השם עוד תזכו לראות ולרוות הרבה-הרבה נחת יהודי מכל יו"ח.

ובזכות האמונה שלכם, יפרס הקב"ה עלינו ועל כל עם ישראל - הנמצא באחת משעותיו הקשות ביותר - את סוכת-שלומו.

קטצע רים

האיש קם באמצע שיעורו של מרן הגרי"ש אלישיב ואמר 'לא הבנתי, הרב יכול לחזור עוב על הדברים?' - ומה עשה מרן זצ"ל?

הקטע הבא שהופיע ב'דרשו' חייב לעמוד מול
עיניו של כל מרביץ תורה באשר-הוא

מי אינו יודע את הכלל החז"לי שלא הביישן למד? הכל יודעים זאת. אבל צריך ליזכור שלמלים אלו יש המשך, והן אומרות שלא הקפדן מלמד! כך שיש הרבה מקרים שאכן התלמיד התגבר על ביישנותו, אבל המלמד לא הצליח להתגבר על קפדנותו... זו הסיבה שכדאי לשמוע את הסיפור הבא.

סיפר הגאון רבי מתתיהו גרוסמן שליט"א, ראש ישיבת נדבורנה לצעירים: במשך שנים היה לי מנהג טוב שנהגתי בעצמי, שבכל פעם שהייתי עובר בשעות אחר הצהריים בשכונת מאה שערים, הייתי שם פעמי לעבר בית מדרשו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, פותח ספר ולומד עד שהחל שיעורו של מרן. לפעמים הייתי שעה, לפעמים שעתיים וגם יותר, ובלבד שאזכה לשמוע שיעור מפי גדול הדור.

היה זה מחזה מופעים. לא פעם הבאתי גם את הילדים שלי, שישבו ויראו, שתיחקק בראשם דמותו וצורתו המופלאה של הרב אלישיב, בשעה שהיה מוסר שיעור בגמרא.

אפשר לספר רבות על הרב אלישיב והשיעורים המפורסמים שלו. יש הרבה מאוד תובנות שלמדתי מאותם שיעורים, מצורת ההנהגה שלו, והיחס שלו לעניינים שונים, אבל אני רוצה לספר על שיעור מאוד מאוד מיוחד שלמדתי ממרן זצ"ל.

וזה לא שיעור בגמרא, אלא שיעור ב"איך מלמדים

גמרא לתלמידים". משתתפי השיעור היו אנשים מכל גוונים הקשת. חלק מהמשתתפים היו לומדים קודם לכן את הגמרא הדק-היטב, וכשמרן הגרי"ש היה מוסר את השיעור הם היו 'מתנפלים' עליו עם שאלות כבדות-משקל, שאלות שנוגעות לשורשי הסוגיה.

בחלק גדול מהמקרים מרן זצ"ל לא היה מתייחס לשאלות. לפעמים הוא היה מתעלם, לפעמים היה מניד ידו לאות כי זאת לא שאלה בכלל, ולפעמים היה מחייך למשמע השאלה, וקורא שוב את הרש"י, כאומר: איני יודע מה אתה רוצה, זה לא מה שרש"י אומר, תקרא שוב את רש"י, וכל הבעיות תיעלמנה...

פעם, והיה זה כשמרן זצ"ל כבר היה בן 98 כמדומני, מסר שיעור במסכת פסחים, ותוך כדי השיעור פתח שולחן ערוך 'אורח חיים', והקריא קטע מאוד מעניין ומאוד ארוך מתוך ה-'אבן העזר'. זה היה חריג יחסית, בוודאי לאותן שנים.

מרן זצ"ל הקריא והסביר באריכות במשך קרוב ל-10 דקות את המחלוקת בין ה'אבן העזר' והגרעק"א. והנה קם אחד המשתתפים, ודופק על הסטנדר כדי להסב אליו את תשומת לבו של מרן הגרי"ש אלישיב, ואומר: "אני מבקש שהרב יסביר לי שוב את כל הקטע הזה ב'אבן העזר', לא הבנתי מה הוא אומר...".

אני עצמי ממש הסמקתי מבושה, התביישתי עבור אותו אדם שנעמד ככה מול גדול הדור, שעיני הכל נשואות אליו, ואומר לו "לא הבנתי...", "שהרב יסביר עוד פעם". מה זה? זה היה נראה לי אפילו כקצת חוצפה, ובוודאי לא כדבר שמביא כבוד לבעליו.

אבל אז למדתי את השיעור הכי-חשוב מכל השיעורים של מרן זצ"ל. הלא-ידיאמן הזה קרה: הרב אלישיב דפדף בחזרה לתחילת הקטע, והתחיל לקרוא מההתחלה, לאט, בסבלנות, מתאמץ להגביה את קולו שישמעו אותו היטב, ומסביר כל מילה כמו שמסבירים לילד קטן, כדי שהפעם ההסבר יהיה ברור ושהשואל יצא מכאן כשהוא מבין היטב את דברי 'אבן העזר'.

מול השאלות הקשות שהכינו טובי הלומדים, הוא חייך; מול ההתקפות

אז לא צריך להתבלבל... האמת היא, שהם, החזאים הנכבדים היושבים בתחנה המטראולוגית, לא בודים את התחזיות מליבם. הם רואים את הכל על המסכים, והמודלים שלהם מסתמכים על נתוני-אמת, הנאגרים ונאספים על-פי מה שנראה ונצפה בשטח. ובכל זאת, פעמים רבות קורה שהם נאלמים דום, נפעמים עד עומק נפשם, ואינם יודעים להסביר מה קרה כאן.

התחזיות שלהם דיברה על ימים יבשים, על הפוגה בין הגשמים, והנה בשטח זה נראה הפוך לגמרי. היובש הפך להיות רוטב, ההפוגה הפכה לרצף אחד ארוך וממושך של גשמי-עז, וכל מה שצפו המומחים הללו אך בליל-אמש הפך להיות חוכא ואטלולא, עד שלפעמים הם מתביישים מעצמם ומתחזיותיהם. ולפעמים - הם גם נאלצים להודות שמפתח-של-גשמים נתון אך ורק בידי בורא-עולם.

וכל זאת מביא אותנו להאמין באמונה שלימה בדברי חכמינו ז"ל שלמדנו ש'שנה שחונה' או 'שנה גשומה', ברכת שמים או ההיפך מכך, אינם פועל-יוצא שגרתי של נתונים פיסיקליים כאלו או אחרים, אלא של תהלוכותינו בש מירת התורה ובקיום המצוות.

עבודתם של החזאים והמטראולוגים השונים היא אמנם חשובה לכשעצמה, שכן המידע שהם מפרסמים משרת את הציבור בצרכים רבים, ובהם גם כאלה שיש בהם פיקוח נפש, אבל יש לדעת שה'תחזית' היוצאת ממכשיריהם, מבוססת על נתונים שהם בחזקת 'אולי', ואם לא יחול שינוי.

כל מה שמעבר לכך, תלוי רק בידיו של הבורא-עולם. רק הוא מכתוב, רק הוא קובע, ורק הוא פוסק מה יהיה בעולמו. כל המודלים הסטטיסטיים אינם קובעים את מזג האוויר, אלא הינם כלי שניתן לנו בברכת-שמים, כדי להתחקות אחרי מזג האוויר, עד כמה שידינו מגעת. היכולת היחידה לנסות ולהשפיע בצורה ממשית על מזג האוויר, היא אך ורק באמצעות שיפור אורחותינו, ולא בעזרת שום תחליף מדעי אחר.

זה המקום להזכיר את השאלה מדוע מזכירים בתפילת 'עננו', שתוקנה לכאורה רק על גשמים, גם עניינים אחרים כמו חרב ורעב וחייה רעה, ופגעים אחרים? והתשובה היא, שהגשמים הם מסימני השפע שטבע הקב"ה בבריאתו, וכשהוא רוצה להיטיב לבריותיו הוא משגר להם את גשמינו. זו בדיוק הסיבה שכאשר הגשמים אינם יורדים, אות ברור הוא שאבא בשמים כועס, ובשל כך הוא מונע את ירידת הגשמים. וכאשר אבא כועס על הילדים שלו, יש להם לחשוש גם מפגעים אחרים, רח"ל.

שומרי תורה ומצוות, לא תולים בטחונם באף גורם אחר. רק באלוקי הרוחות, במי שאמר והיה העולם, הנותן טל ומטר לברכה על פני האדמה.

שניחתו עליו מכל עבר, הוא חזר וקרא שוב את דברי רש"י: מול הטענות והניסיונות להתנצח איתו, הוא הניד ידו בביטול; אבל כשיהודי אומר לו "אני לא מבין, אם אפשר להסביר לי עוד פעם", הוא לא חושב פעמיים.

מדפדף אחורה ומסביר עוד פעם!!! זה נתן לי להבין יסוד מאוד חשוב בהרבצת תורה. כשתלמיד אומר לך "לא הבנתי", זאת השאלה הכי חזקה! זאת השאלה הכי טובה! זאת השאלה הכי מבריקה! אם אתה הופך אז לחסר-סבלנות, ומסביר לו במהירות וברוגזה את מה שהוא לא הבין בפעם הראשונה כשהסברת עם כל הלב, נראה לך שיש סיכוי שהפעם הוא כן יבין?

לא הקפדן מלמד! מי שרוצה ללמד לאחרים צריך שתהיה לו סבלנות. לא חייבים לענות על כל שאלה, לא חייבים להתווכח ע ס כל טענה, לא חייבים להתלהב מכל סברה שאומר תלמיד, אבל כן חייבים להסביר שוב ושוב ושוב!

כי אם אתה לא מסביר למי שלא הבין, אי אפשר לקרוא לך מרביץ-תורה. אפילו פוסק הדור, בשיא תפארתו, בזקנותו המופלגת, כשכל העולם כולו חל מפניו, כשכל פוסקי ההלכה ברחבי העולם משחרי ס לפתחו לשמוע את מוצא-פיו, ולפעמים היו צריכים להמתין ימים ושבועות עד שיהיה לו זמן אליהם, כשאחד התלמידים אינו מבין משהו, הוא מסביר לו בסבלנות, ברוגע, במאור פנים, לאט לאט, בשפה ברורה ובנעימה, עד שהתלמיד מבין את הדברים.

יש כאן מוסר השכל מאוד חזק, ואני חושב שכל מלמד, מגיד שיעור, ראש ישיבה, כל מרביץ תורה צריך לדעת את זה ולהפנים את זה.

והרי התחזית הלא-מעודכנת...

התהפוכות המתרששות בתחזיות הגשמים, מלמדות ש'שנה שחונה' או 'שנה גשומה', ברכת שמים או ההיפך מכך, אינם פועל-יוצא של נתונים פיסיקליים, אלא של תהלוכותינו והתנהגותנו בשמירת התורה ובקיום המצוות

בשבוע שעבר שבו התרחשה סערה חורפית, דיברו בתחילה על כך שהגשמים ייפסקו כבר ביום חמישי, ביום ששי תהיה הפוגה, עד שבת-אחה"צ, ואז יתחילו שוב מטרות-העז.

אחר-כך, כשראו שהגשמים ממשיכים גם בחמישי בלילה, וביום ששי, 'דחו' את התחזית בחצי יממה. ומשראו שגם תחזית זו 'מתקלקלת', הלכו על זה שאכן הגשמים יימשכו אל תוך השבת, וההפוגה תהיה רק לקראת שבת-לפנה"צ, מה שגם לא התממש בצורה מוחלטת.

למעלה: האנטנות מעל התחנה המטראולוגית, לא הן הקובעות את מזג האוויר; למטה: בקרים מעל 'חיריה'

כנינים מדברי הרב

**כדי שגזר-הדין יתבטל ויקרע,
צריך האדם לקרוע מעצמו סכום
כסף גדול; ואם כן, כיצד פועלת
עצתו של ה'בן איש חי'?**

**לפנינו סיפור שהובא בדברי מרן הגר"י
זילברשטיין בפרשת 'שמות', עם כמה חידושים
מופלאים שכדאי לחרטם על לוח-הלב.**

שני סוחרים יהודים הפליגו בספינה לעבר העיר קרקוב בפולין, שם התקיים יריד שנתי גדול. בעיצומה של ההפלגה החלה להשתולל סערה גדולה בים, והספינה נעה-ונדה כמטוטלת. כעבור כמה דקות נפער חור גדול בספינה, מים רבים החלו לחדור ולהציף אותה, והיא החלה לשקוע במים.

משראו שני הסוחרים שבאו מים עד נפש, והם נמצאים בסכנת חיים, נדרו שאם ייצאו מהסכנה ויישארו בחיים, הם יתנו סכום כסף גדול מאוד לצדקה. והנה, שניהם החלו לשחות לעבר החוף, וכנגד כל הסיכויים נצלו לחיים ושבנו לביתם בשלום.

עתה הם רוצים לקיים את נדרם, והבעיה היא ששניהם נותרו עניים מרודים, שהרי כל כספם וסחורתם טבעו במצולות. גם אי אפשר להתיר להם את נדרם, מפני שהיה זה נדר בעת צרה שקשה להתירו. ונשאלת השאלה מה היא תקנתם של שני הסוחרים?

הראיה מהמשנה במסכת נזיר

והנה, בספר 'תורה לשמה' של ה'בן איש חי' (סימן רכ"ו) דן בשאלה זו, ומעניק פתרון יצירתי לענין הסבון. הצעתו היתה שאחד הסוחרים, נקרא לו ראובן, ילך כסף כסכום הנדר, וייתן את הכסף הזה לחברו, שנקרא לו שמעון, בתור צדקה, כדי לקיים את נדרו.

לאחר מכן יחזיר שמעון את הכסף לראובן, אף הוא בתורת צדקה, כדי לקיים את נדרו-שלו, ונמצא ששניהם קיימו את נדרם, ואז יוכל ראובן להחזיר את ה'הלוואה'.

ה'תורה לשמה' למד דבר זה מהמשנה במסכת נזיר האומרת (פרק ב' משנה ה') 'הרי נזיר ועלי לגלח נזיר, ושמע חברו ואמר... 'אני ועלי לגלח נזיר', הרי זה חייב'. המשנה

ממשיכה ואומרת ש'אם היו פקחין, מביא כל אחד מהן קרבנות על ידי חברו, ואם לא עשו כן, חייבין לגלח נזירות אחרים'.

וזה ממש כמו הפתרון של ה'תורה לשמה' שנתן לשני היהודים כדי שיוכלו לקיים את נדרם.

גם פסק-הדין קרע את גזר-דינו של אדם

אלא שאני מתקשה בהבנת הדברים, אמר הרב שליט"א. האם כששני היהודים נדרו את נדרם, היה זה בעת צרה גדולה, והם התכוונו שהצדקה תצילם ממוות, ואם כן איך אפשר לקיים את הנדר בצורה כזו? האם זה נקרא 'צדקה תציל ממוות'?

בצדקה כזו האדם צריך לקרוע מעצמו, דהיינו לתת סכום כסף כזה שיהיה נחשב כאילו נקרעה חתיכה מגופו, מעצמו-ובשרו! והפתרון של ה'בן איש חי' איננו עונה לכאורה על ההגדרה הזו.

וברור שאם ה'בן איש חי' אמר מה שאמר, הוא צודק, וצריך להבין את דבריו. ואפשר לומר כדלהלן.

כדי לקרוע את גזר-דינו של אדם, צריך אמנם לקרוע מעצמו סכום כסף גדול, אבל כשה'בן איש חי' אומר מה שהוא אומר, ומעניק פתרון שכזה לשני היהודים, גם זה קרוע את גזר-הדין! כי ה'בן איש חי' אמר!

**כאשר מטעימים את התורה,
אפשר להגיע למדרגות עצומות,
גם עד כדי התחשבות בדעת
מיעוט מול רבים**

**במשנה במסכת ברכות (פרק א' משנה ה')
מתעוררת שאלה קשה, ומתירוצו של מרן
הגר"ש אלישיב זצ"ל אפשר ללמוד לקח
ומוסר.**

המשנה אומרת ש'מזכירין יציאת מצרים בלילות', ומביאה את דברי רבי אלעזר בן עזריה שאמר, 'הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ימי חיך, הימים. כל ימי חיך, הלילות. וחכמים אומרים, ימי חיך, העולם הזה. כל (ימי חיך), להביא לימות המשיח'.

וקשה, מה הועיל הדבר שכן זומא הצטרף לדעתו של רבי אלעזר בן עזריה? הרי עד עתה לא פסקו כראב"ע מפני שהיה יחיד נגד רבים, ואם כן גם כאשר בן זומא סבר עתה כמותו, נשארו הם דעת המיעוט מול דעת הרבים, ומדוע החליטו עתה חכמים לשנות את דעתם ולסבור כמו ראב"ע?

ותירץ מרן הגר"ש אלישיב על פי דברי הגמרא במסכת סוטה (מ"ט א') שמשמת בן זומא בטלו הדרשנים, ופירש רש"י שכן זומא היה בקי בטעמי המקראות, ומוסיף רש"י שכן מוכח מהמשנה לעיל במסכת ברכות שכן זומא ביאר את הפסוק בצורה אחרת מכל החכמים, ואכן הצליח לגרום בכך שכל החכמים יסברו כמותו. את דברי רש"י 'שהיה בקי בטעמי המקראות', אפשר לפרש בשני הסברים. גם שהיה בקי

בטעמים ההלכתיים, וגם הכניס בלימודו 'טעם וריח', והביא את הלומדים להנאה ותענוג בלימוד. הרי לנו עד כמה גדול כוח לימוד של היחיד, אם הדבר נעשה בטוב 'טעם', עד כדי כך שכוח זה יכול להוות משקל נגד רבים אחרים.

זהו הוא גם חיזוק לכל ילד, שכדאי לו להשקיע ולהתאמץ בלימודו, ולהגיע למדרגות עצומות וכבירות, עד שהרבים מתחשבים בדעתו.

מדוע לא תיקנו חז"ל ברכה על פעולות כף היד?

חז"ל תקנו ברכה כמעט על כל פעולה שאנחנו עושים. מדוע לא תקנו ברכה גם על הפעולות שעושים בכף היד? הרי אילו יש שם קלוקל, אין כף היד מתפקדת, והאדם לא יכול להשתמש בכל השימושים הנפלאים שהקב"ה יצר את הכף בשביל זה?

אולי אפשר ליישב, שהרי אנו מברכים כל יום "בא"י אשר קדשנו במצותיו וציוונו על נטילת ידיים", ובברכה זו נכללות גם הידיים... ולכן המרים יד על חברו נקרא רשע, כי הידיים נחוצות מאד, ובלעדיהן אי אפשר לעשות מאומה! ולכן מי שמשתמש במתנה גדולה זו, הידיים, כדי להכות את חברו, עונשו גדול מאוד.

לעומת זאת מי שמרים רגל כדי לבעוט בחברו, ולא הצליח, לא נקרא רשע.

הרוויחו כפליים בזכות השבת

בעיר בריסק היה יהודי רחוק מתורה ומצוות, אבל את בתו שלח ללמוד ב'בית יעקב', מפני שהיה זה בית הספר הקרוב לביתו. האדם ההוא החזיק בחנות יוקרתית של תיקים וארנקים.

והנה, בשבת אחת הוצרך אותו יהודי לנסוע עם אשתו, והכריח את בתו לעמוד בחנות כמוכרת ביום השבת. הבת, שלא רצתה לחלל שבת, נקבה במחירים מופרזים לכל מי שנכנס לחנות והתעניין במוצר פלוני, וזאת כדי שלא תצטרך למכור ולחלל שבת.

והנה בצאה יום השבת עצרה כרכרה של נסיכה בפתח החנות, והנסיכה רצתה לקנות ארנק יוקרתי שמחירו חמישים זלוטי. הבת נקבה במחיר עתק - חמש מאות זלוטי, כדי שהנסיכה תצא בלי לקנות. הנסיכה עמדה על המקח והסכימה לשלם שלוש מאות זלוטי, אך הבת סירבה, ואכן הנסיכה יצאה בלא-כלום, והבת הצליחה לשמור את השבת.

למחרת, כשעמדו הוריה בחנות, הגיעה שוב הכרכרה, הנסיכה יצאה במהירות, לקחה את הארנק שרצתה והניחה בנדיבות חמש מאות זלוטי, באומרה 'אני מאד ממנהלת לאירוע מיוחד, ואני חייבת את הארנק הזה', וחזרה לכרכרה.

ההורים הבינו שכנראה ביום השבת היה כאן דין-ודברים, ורצו לומר לה שמחיר הארנק הוא חמישים זלוטי בלבד, אך כרכרת הנסיכה כבר עזבה את המקום במהירות. כששאלו

ההורים את בתם במה היה מדובר, סיפרה להם כל מה שהיה, שנקבה במחיר מופרז כדי שלא יתבצעו עסקאות בשבת.

והנה, ליבו של האבא החל לנקוף עליו, שמא היה בכך גול. והשבנו לו כדלהלן: נאמר בתורה: [שמות, ב' ט'] "ותאמר לה בת פרעה, הילכי את הילד הזה והניקהו לי ואני אתן את שכרך". ולכאורה הרי זה ממש גול, כי היא הביאה את אמו (יוכבד), ואיך לקחה תשלום על כך?

נסיכה אינה מקמצת בכסף

ואפשר לתרץ על פי מה שכתב הנצי"ב ב'העמק דבר' (שם) וז"ל: "ואני אתן את שכרך", כך דרך המלכים לשלם בעין יפה, ולא לגזור לעשות להם חנם". ויתכן שלשון "ואני אתן" (שכרך), דחקה להנצי"ב, שמשמע, שהוא מלשון נתינה ולא דרך תשלום.

ואם כן יובן, דלכן היה מותר ליוכבד ליטול מתנה, כי דרך המלכים שנותנים בעין יפה, והיה ברור ליוכבד שאפילו אם היתה בתיה יודעת שיוכבד היא אם-משה, בכל זאת היתה משלמת לה, כי כתוב "אתן" (שכרך), בלשון מתנה.

עוד יעוין בחיד"א (בביאורו על התורה בספרו "פרי דוד") שכתב, שבתייה בת פרעה אמרה ליוכבד: "הילכי את הילד הזה והניקהו לי", כלומר, שתאכל יוכבד מזון משובח כדי שהחלב שלה יהיה מעולה, כראוי לבן מלך, ולכן "ואני אתן את שכרך", כלומר: השכר עבור המזון המיוחד והמשובח, שיוכבד, כאמא רגילה, לא היתה מרשה לעצמה לאכול מזון מעין זה, יער"ש. לאור זאת מובן היטב, איך היה מותר ליוכבד לקבל תשלום.

ולכן, גם במקרה שלנו, נסיכה אינה מקמצת כדי לקנות לעצמה דבר שהיא חפצה בו, שכן זו היא דרכם של בני מלכים, ולכן אין בכך גול.

שמעתי אומרים שמרן הרב מבריסק היה אומר שמצוה לספר את הסיפור הזה, כי הוא מייקר מאוד את השבת ומודיע לכל העולם כולו, שהשבת מעשירה את האדם.

לאחר הפיגוע בנווה יעקב סיפר הרב שליט"א על היהודי שניצל ממכת-הכנים בכל תקופת השואה

לאחר הפיגוע בליל שבת בשכונת נווה יעקב התייחס מרן הגר"י זילברשטיין לאירועים החמורים, ואמר ש'האנשים החוששים לצאת לרחוב, שואלים מה ניתן לעשות כדי להינצל מהחרב המתהפכת'.

והתשובה היא, שגם בתקופות הקשות ביותר, כמו בימי השואה האיומה, כאשר מחוץ שכלה חרב ומחדדים אימה, היו אנשים שניצלו מהיסורים שפקדו את כל הסובבים, ובהתבוננות אחר מעשיהם אפשר היה להיווכח שמדובר בנסיים של ממש. אחד המקרים הללו התרחש בפרשבורג (והדברים מובאים ב'אחת שאלתי-5' של הרה"ג רבי ארז חזני, אצל רבי יום טוב הכהן קליין, כאשר בתקופת השואה והשהות הממושכת בגטאות, כשאי אפשר היה להתרחק, היו כל חבריו מכוסים בכנים, ורק הוא באופן פלא נותר נקי, והכנים כאילו דילגו עליו, ולא נגעו ולא פגעו בו לרעה.

הגאונים הרב מרא דאתרא ורבי מנחם צבי ברלין

במיוחד. ולמשל: הוא הצליח אפילו להנמיך את גובה-הלהבות במריבות הפורצות בין הילדים.

הרי מריבות אלו מתרחשות בכל מקום, ומי שרוצה להשקיע אותן צריך לעשות זאת בתבונה-רבתי. מה עשה הרב קלופט? - פנה אל הילדים הבוגרים ואמר שִׁימְנו 'בית-דין' משלהם, שיורכב מתלמידי הכיתה בעצמם... ובכל פעם שתתעורר איזושהי מריבה, יבואו שני הצדדים לפני 'בית הדין' וידונו לפניהם, וככל שיפסקו כך יהיה...

הדבר התקבל בהבנה ואפילו בשמחה מצד הילדים שאכן הקימו בית דין, והעצה הזו פעלה בצורה נפלאה, כיון שהתלמידים שהגיעו ל'דיונים', על אחת כמה וכמה 'הדיינים' עצמם, הרגישו שהכל מוטל על הכתפיים שלהם, והם אחראים לכך שהשלום יחזור אל בין כתלי הת"ת, וממילא כל הדין-ודברים נעשה בצורה רצינית ואחראית.

במקרה שהתעורר ספק כיצד להכריע, היו מקרים שחברי 'בית הדין' פנו גם להגר"צ פרנק זצ"ל, כדי שיחווה את דעתו במידון... והכל בא על מקומו בשלום...

הבנים לא ידעו מה לעשות

עוד סיפר הרב שליט"א במפגש עם תלמידיו של הגאון רבי מנחם צבי ברלין, שהוא מכיר ראש ישיבה אחד שלימד כמה דורות של תלמידים, ואחד מתלמידיו - שבניו לומדים עתה אצל ראש הישיבה ההוא - חשב פעם שראש הישיבה העליב אותו, ובשל כך ביקש מהבנים שלו, שכאמור לומדים אצל רה"י, שינתקו קשר עם ראש הישיבה.

הבנים לא ידעו מה לעשות. מצד אחד, הם מאוד מעריכים את ראש הישיבה שלהם, שהוא תלמיד חכם גדול וירא שמים מרבים, ואף מטפח אותם כדבעי ומגדלם לתורה; ומצד שני, עומד לפניו ציווי מפורש של האבא לנתק את הקשר, ואין אפשר שלא לקיימו?

יעצתי להם, סיפר הרב, לעשות כך. תקשרו חוט על היד של ראש הישיבה, ואחר כך תקשרו את החוט הזה גם על הידיים שלכם, ותהיו מחוברים, ואחר כך תנתקו את החוט... ובכך תקיימו את הציווי של האבא, ומאידך תוכלו להמשיך ולהתקשר לראש הישיבה...

המקור לכך הוא מהפסוק 'אנכי עשו בכורך', שאמר יעקב ליצחק, שהרי הפסוק בעצם הוא מחובר וצריכים לקרוא בנשימה אחת 'אנכי עשו בכורך', אבל יעקב באמרו את הפסוק ליצחק התכוון לומר 'אנכי, עשו בכורך', להפריד בין הדברים...

כותבי הקורות בפרשבורג מציינים את הסיבה לכך וכותבים שכאשר עוקבים אחר הנהגתו של רבי יום-טוב אפשר להבין מדוע רק בו לא פגעו הכנים. הם מספרים שבבית הכנסת בו התפלל רבי יום-טוב בפרשבורג נהגו המתפללים לארח עניים לסעודות השבת. העניים היו מגיעים לבית הכנסת, ולאחר התפילה היו המתפללים בוחרים את העניים שברצונם לארח.

בין העניים היו גם כאלה שהמראה החיצוני שלהם היה דוחה עד מאוד, הם היו מלוכלכים מאוד, מכוסים בכינים מכף רגלם ועד קדקודם, וריח רע נידף מגופם, וכמובן שהמתפללים העדיפו שלא לארחם.

ברם, היה אחד שבחר תמיד רק את העניים האומללים הללו, בעלי-הכנים. יום טוב קליין סקר את קבוצת העניים ובחר דווקא באלה שאף אחד לא רצה לקחתם.

ומן-הסתם שילמו לו על כך במידה כנגד מידה, שנשאר בחיים וגם ניצל באופן פלאי מהכינים במשך כל אימי השואה.

לרתום את עצמנו לעזרה לזולת

וזו גם התשובה שיש לנו להשיב לאלה החוששים מהפגיעות הנוראיות ושואלים כיצד להינצל. מי שירתום את עצמו לעזרה לזולת באופן יוצא מן הכלל, הרי במידה כנגד מידה ישיבו לו מן השמים בהצלחה מכל הפגעים הרעים.

זאת, ועוד. מי שמספר את הנסים-והנפלאות הללו מקיים את מצוות 'שיחו בכל נפלאותיו', כפי שהתבטא מרן הגר"ז מבריסק. ואם כן, מי ששח בנפלאות ה', יזכוהו מן השמים בחיים ארוכים כדי שיוכל להמשיך ולהשיח בנפלאות אלו.

מעשה מופלא עם מרן החזו"א

ובהקשר לכנים, אספר כאן עוד שהגאון רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל, רבה של פתח תקוה, סיפר לי מעשה שהתרחש בתחילת ימיה של בני ברק, ביתום שבהעדר ידה-הטובה של אימו לא היה מי שיטפל בשערות-ראשו, שהיו מלאות בכנים.

מנהלי תלמודי התורה בעיר סרבנו אפוא לקבלו. מרן החזו"א התקשר לת"ת מסויים וביקש מההנהלה לקבלו, ואף הבטיח שיתום זה יביא ברכה לכל הת"ת. וכך אכן היה.

הגר"י זילברשטיין מספר על 'בית הדין' של הילדים ב'עץ חיים' שהוקם ביוזמתו של הגאון רבי יואל קלופט זצ"ל

בדברים שנשא לפני תלמידיו של הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א, ראש ישיבת 'רבנו חיים עוזר', סיפר הרב שליט"א דבר מעניין מאוד, שהתרחש בעת שלמד בת"ת 'עץ חיים'.

הר"מ שלנו בכיתה האחרונה בת"ת, סיפר הגר"י זילברשטיין, היה לא אחר מאשר הגאון רבי יואל קלופט זצ"ל, חמיו של ראש הישיבה, ושיטות החינוך שלו היו מופלאות

אצלכם, פנה הרב שליט"א לתלמידי הגרמ"צ, אין בעיה כזו, כי כולכם אוהבים את ראש הישיבה הידוע לגדל את תלמידיו בחום ובאהבה אין-קץ, ומשקיע בכם את כל כוחו.

'כמה ילדים יש לך'...

מעשה דומה סיפר הרב לתלמידי הגאון רבי מנחם צבי ברלין באדם ששאל את חבירו 'כמה ילדים יש לך', ולחבר לא היו ילדים כלל.

כדי שלא להביך את השואל, שלא ירגיש אי-נעימות, השיב החבר: 'ארבעה', ואחר כך אמר בשקט 'אבות נזיקין'...

כן הצליח גם לא להביך את החבר, וגם לא לשקר...

מֶרֶן הַגְרִי"ש אֱלִישִׁיב לִימַד אוֹתָנוּ מֵה הַחִיזוּק שֶׁצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְאַחֵר פִּינוּעַ קֶשֶׁה

לפני 2 עשורים היה פיגוע נורא בעיצומו של ליל הסדר במלון 'פארק' בנתניה, ונהרגו שם, באמצע אמירת ההגדה 32 יהודים, הי"ד. במוצאי יו"ט נשאל מֶרֶן הַגְרִי"ש אֱלִישִׁיב זצ"ל במה צריך להתעורר, והשיב: "לתת כבוד לה" (אמר, ולא ידע מה אמר, שכן "כבוד" - בגימטריא ל"ב, כמנין ההרואים).

כששאלוהו מה הוא מתכוון באמרו "כבוד לה", השיב הגר"ש: "אם התפילה מתחילה בשבע, אזי צריך להגיע ברבע לשבע, מתעטפים בטלית ובתפילין, אומרים ברכות השחר וקרבנות - זהו "מכבדי אכבד", כפשוטו ממש".

מעשה דומה להפליא היה אצל מֶרֶן הַסְטִיפֿלֶער זצ"ל באדם שאביו היה חולה מאוד בגיל צעיר, ושאל אותו מה יעשה כדי לחיות. אמר לו הסטיפלער: "תתרגל לבוא לתפילה בזמן, שכן איתא בגמ' בברכות (ח' ע"א) שבני בבל היו ארבע מאות שנה בזכות שהיו באים לתפילה בזמן, ומצאו סמך לזה מן הפסוק 'אשרי שוקד על דלתותיו יום יום'. אם אדם רגיל חי שמונים שנה, בבבל היו פי חמש. מדוע? - משום שכיבדו את התפילה. ומדוע באמת ע"י שבאים לתפילה בזמן, וכן ע"י אמירת "אמן יהא שמיה רבא", מבטלים גזירות רעות?

הסביר זאת מֶרֶן הַגְרִי"ש ל שטיינמן זצ"ל באופן נפלא: משל למלך בשר ודם שאחד מנתיניו הכעיס אותו, וגזר עליו המלך גזר דין מוות. כאשר המלך גוזר - לא שייך לערער על פסק הדין. שאל הנידון למוות את אחד מאוהביו, מה יעשה כדי לפייס את המלך? אמרו לו שהמלך אוהב מוזיקה. הלך הנידון מאחורי החלון של המלך וניגן שם מוזיקה כל כך יפה, עד שנתפייס המלך וקרע לו את גזר דינו.

והנמשל, אמר מֶרֶן הַגְרִי"ש ל זצ"ל, גם הקב"ה אוהב מוזיקה... ומה היא המוזיקה שלו? כתוב בחז"ל, "כיוון שנכנסים ישראל לבתי כנסיות ואומרים 'אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי', כביכול הקב"ה מנענע בראשו ואומר, 'אשרי המלך שבניו מקלסין אותו כן'. מוזיקה כה יפה עושה לו לקב"ה כביכול נחת רוח, עד שקורע את גזר דינו.

בבני ברק התגורר הצדיק חכם רפאל ברוך טולידנו זצ"ל, שככל הידוע לי היה האחרון ששמענו בו שזכה לגילוי אליהו. יום אחד קם ממקומו וביקש עט ונייר, ורשם את השיר "אשורר אשירה לכבוד התורה" - כדי שלא ישכח את המילים שזכה להן מאלהיו הנביא. על גאון וצדיק זה אמר הסטיפלער זצ"ל לבנו רבי חיים שילך מיד פעם לראותו, לראות יר"ש...

ופעם התפלל חכם טולידנו בבית כנסת אחד, ושמע שמדברים בחזרת הש"ץ. הוא עצר את החזן באמצע התפילה, עלה על כיסא וצעק: "רבותי! גנב, גזלן או רוצח - יש להם כפרה; אבל מי שמזלזל ומדבר באמצע חזרת הש"ץ, עליו נאמר 'גדול עונו מנשוא'! וגעה בבכי, ואחריו בכו כולם... כאשר סיימו לבכות, הורה לחזן להמשיך את התפילה. כך העניק לקהל את ההרגשה בחומרת הדיבורים בתפילה (הגר"י קולדצקי שליט"א, קובץ גיליונות).

גִּנְבַּ תִּיק יִפֶּה בִּסּוּפֶרמֶרְקֵט, וּבִהִיּוֹתוֹ בִּרְכֵב שִׁמְעַ קוּל־תִּקְתוֹק עוֹלָה מֵהֵתִיק, וְהִבִּין שֶׁזּוֹ פִּצְצָה...

מעשה שהיה באדם שנכנס לסופרמרקט והבחין בתיק יפה במיוחד שהיה מונח בפניה כלשהי, ואיש לא עמד בסמוך אליו. הוא חמד את התיק, הסתכל אנה ואנה, ומשראה שאין איש לקח את התיק ויצא במהירות מהחנות.

הגנב רצה להגיע לביתו מהר ככל האפשר, ולכן נסע במהירות, אבל בדרכו הוא שומע לתדהמתו רעש-תקתוק של שעון בוקע מהתיק. מהר מאוד הוא הבין שמדובר בפצצה מתקתקת, וזו גם היתה הסיבה שהתיק היה מונח בסופרמרקט בצורה של הפקר שאפשר היה לגנוב.

מאחר שהבין שהוא וכל הנוסעים בכביש נמצאים בסכנה גדולה, החליט לעשות שני דברים: א. חזר בתשובה שלימה, ואמר לעצמו שאם רואים שהקב"ה פרע לו את תשלומו-הגניבה באופן מיידי, יש כאן אות ברור שאני צריך לחזור בתשובה ולהחליט לא לגנוב יותר מאומה; ב. הוא לחץ על הדוושה חזק-חזק וביקש להגיע במהירות-שיא למקום הפקר, שם יוכל להוציא את התיק ולהתרחק מהמקום, ולהזהיר את העוברים-והשבים שלא יתקרבו לזירה. וכך עשה. ואכן, הפצצה התפוצצה, אבל לא גרמה לא לנפגעים ואף לא לנזק כלשהו.

כל האירועים הללו הובילו את האיש לבוא ולהתייעץ אתנו בשאלה הלכתית קשה. זמן קצר לאחר האירוע הוא קיבל הודעה מהמשטרה שרוצים להעניק לו 'עיטור-כבוד' על כך שהציל אנשים, בכך שהרחיק את הפצצה מהסופרמרקט... 'האם ללכת ולקבל את העיטור שבודאי אינו מגיע לי', שאל האיש; 'הרי אף אחד אינו יודע את האמת, שהתכוונתי לגנוב את התיק, אלא שבדרך קרה מה שקרה!' ואם לא די בכך, הרי שכמה ימים לאחר מכן הוזמן האיש לשמש כעד-בקידושין, ואדם שגנב אינו יכול לשמש בעדות זו. הוא בא ושאל האם למלא את תפקיד העד, או לא? והשבנו לו שכיון שעל פי התיאורים שלו הוא חזר בתשובה שלימה, הרי מותר לו להעיד בקידושין, ואין בכך כל בעיה. מה-גם שמצאנו ב'פתחי תשובה' (המצוטט ע"י מֶרֶן הַגְרִי"ש ל אויערבך זצ"ל, ב'מנחת שלמה'), שאדם מישראל אינו נפסל מלשמש כעד, אלא אם כן פסלוהו בית דין.

גם אנחנו יכולים להגיע לשמחה אמיתית אם נדע שהכל בא מהשי"ת, והכל-הכל לטובה

כשאנחנו מדברים לקראת חודש אדר על המושג שמחה, נזכור שהשמחה במושגים שלנו, היא השלווה והשקט הנפשי ■ ושלווה עוטפת את האדם רק על-ידי אמונה ברורה ומוחשית שהוא נתון בידיו של אבא טוב ואוהב, שכל הכוחות בידו, וכל מה שהוא עושה - הכל-הכל לטובה! ■ זה הכלל, ואין בלתו! זו השמחה, ואין בלתה!

באותה שמחה. לכן הוצרכתי לאותן דקות כדי לעבוד על עצמי ולהגיע להרגשה של 'כשם שמברך על הטובה'.

ביום חג סוכות, בו נפטרה הרבנית קניבסקי ע"ה - סיפר הרב חנניה צ'ולק - עלייתי לביתו של בעלה, מרן הגר"ח זצ"ל, וישבתי לצידו, בעת שמתו היה מוטל לפניו, רח"ל. כאשר הרים לרגע את עיניו והביט בי, סיפרתי לו את הסיפור הנ"ל עם האדר"ת, ושאלתי:

הרי הוראת חז"ל שאדם חייב לברך על הרעה באותה שמחה שהוא מברך על הטובה, נאמרה כהלכה מפורשת בשו"ע אורח חיים, סימן רכ"ב הלכה ג'. ואם כן, יש כאן הוראה לכל יהודי באשר-הוא, לא רק לגאון האדר"ת ולשאר גדולי ישראל. ברם, כיצד אפשר להסביר את ההוראה הזו? וכי באמת אדם מסוגל להגיע לדרגות שכאלו?

ומה היתה תשובתו של מרן הגר"ח קניבסקי ברגעים הנוראיים הללו, כשאיבד את הרבנית הדגולה שלו? - הוא הנהן בראשו, כרוצה לומר, אם ההלכה הזו נכתבה בשו"ע, אות ברור הוא שכל יהודי אכן מסוגל להגיע לכך! שאם לא כן, לא היתה התורה מצווה על כך!

סיפור זה הובא בדבריו של מכובדנו הדגול, הרב חנניה צ'ולק, יו"ר 'עזר מציון', שנקש דברים לפני מאות המתפללים בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן. הרב צ'ולק הרחיב לבאר ולהמחיש - כהכנה לימי הפורים - את המושג 'שמחה', ובסיפור הנ"ל, כמו גם בהנהגתו.

השמחה של חודש אדר, שאנו נכנסים בפתחו, אינה שמחה חיצונית. שמחה מהולה בפורקן ובידור. מה נואלו הנערים הממתינים בקוצר-רוח לשמחה זו כאל אש זרה וצלילים של ריקנות! וכי אפשר להחליף שמחה של אמת והדרת-קודש, בהתפרקות-יצרים שאין מאחוריה ולא כלום?

השאלה המזדקרת ועולה, ובמלוא הערצמה: כיצד שמחין? הכיצד ניתן להרבות בשמחה כאשר אנחנו זקוקים אנו לכל-כך הרבה קורטובים-של-עידוד בחיינו היומיומיים?

מסופר על הגאון האדר"ת שכאשר נפטרה בתו, שהיתה יראת-השם במאוד, הוכרזו שההלוויה תהיה בשעה 1 בצהריים. והנה בהגיע השעה היעודה התאסף קהל עצום ליד הבית ורק אביה של הנפטרת עדיין לא נראה. בני הבית דיווחו שהגאון הסתגר בחדרו ואי אפשר להוציאו משם. הנוכחים תמהו על הדבר כי האדר"ת היה ידוע בהקפדתו להגיע בזמן המדויק לכל אירוע.

רק כחלוף 20 דקות תמימות מהזמן שנקבע, יצא הגאון מחדרו וההלוויה החלה. לאחר מכן הסביר האדר"ת את סיבת איחורו ואמר, שמאחר שחז"ל אמרו שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, עשייתי חשבון נפש לעצמי, וחכרתי את ה'שהחייני' שבירכתי בעת לידתה של הנפטרת, וראיתי שעדיין לא הגעתי למצב שבו אוכל לברך עתה ברכת דין האמת

רחוקה שמחה הבאה מתוך אמונה, ריקוד וניגון, הפורצים מתוך שלהבת-הבטחון, מהבילוי הריקני אשר יכונה כיום בשם "שמחה".

בימים כשלונו, כשאדם אינו מעורר את עצמו לשמחה בעולמו של השי"ת, ולהגביר את האושר הפנימי שלו מעצם העובדה שהוא בנו של מלך מלכי המלכים - התוצאה המיידית תהיה יצירת עצבות ודכדוך בליבו.

כל מביני-הנפש של דורנו יספרו לכם שבעיניינים אלה 'אין אמצע'. או שאדם מבין שיש לו - תמיד-תמיד - את כל הסיבות לשמחה, או שהוא נכנס מהר מאוד להרגשות עלובות ודכאונות.

כשאנחנו מדברים על המושג שמחה, הכוונה היא להגדרתו של ה'ארחות צדיקים' בתחילת השער התשיעי, שער השמחה: 'המידה הזאת באה לאדם מחמת רוב שלחה בלבו, בלי פגע רע. ואדם המשיג תאוותו, ולא יארע לו דבר המעציב אותו, בזה יהיה שמח תדיר, ויאוורו פניו, וזיוו מבהיק, וגופו בריא, ואין זקנה ממחרת לבוא עליו, כמו שנאמר "לב שמח ייטיב גהה". שמחה במושגים שלנו, היא השלווה והשקט הנפשי השוררים בליבו של אדם. ואין מגיעים למצב כזה? - 'ולא יארע לו דבר המעציב אותו! ואין הפירוש שהחיים של אדם זה חולפים עליו ללא שום אירוע-של-צער. לא ולא. ובכלל, מישור מכיר אדם כזה, שלא עובר טראומות בחייו? אבל, האדם השמח אינו נותן לאירועים אלה 'להעציב אותו'.

צריכים להבין אחת ולתמיד: יש הבדל גדול בין 'צער' ובין 'עצב'. מותר לאדם להצטער על דברים כאלה ואחרים; אבל אין קשר בין הצער הפוקד אותו, ובין ה'עצב'. והדברים נכונים - כפי שכותבים גדולי המפרשים - אפילו בימים-של-אבל, רח"ל, שלא יבואו על אף אחד מישראל.

השי"ת ברא לנו נשמה כל- כך גדולה, כל-כך יציבה וחסונה, שהיא מסוגלת להבחין בין החיוב להצטער על אובדן דבר פלוני, ובין האיסור להתעצב. כי כשאדם שמח בחלקו, ויודע שהעולם אינו מתנהל סתם-כך, והכל-הכל מחושב עד לפרטי פרטים, אין מצב שיהיה משהו שיעציב אותו. וכפי שרש"י פירש על הפסוק הנ"ל (משלי, י"ז כ"ב) 'לב שמח ייטיב גהה' - כשהאדם שמח בחלקו - פניו מאירין.

לא ניתן להתרחשויות להעציב אותנו

ואם הגענו לכאן, הרי פשוט וברור שהאדם יכול, ומחויב, להיות שמח, במשך כל ימי חייו, ללא קשר לסוג האירועים העוברים עליו. כי 'להיות שמח', כמו שאמרנו, הפירוש הוא 'להיות בשלווה', ואת השלווה אפשר להשיג תמיד, אם לא נאפשר למקרים ולהתרחשויות שסביבנו להעציב אותנו. ולכך נגיע רק באמצעות הבטחון והאמונה באבינו שבשמים. יש לנו להעמיס את יסוד-היסודות ועיקר-העיקרים הזה, אל חיינו-שלנו. כי

הראש של מרן הגר"ח, היה כדי לבאר די הצורך עד כמה מחויבים אנחנו להתנהג בשמחה, ולעשות את כל מעשינו, במשך כל ימות השנה, בשמחה-רבתי.

שהרי אם אדם מחויב לברך את השי"ת בשמחה, גם בעת צרתו רח"ל, על אחת כמה וכמה בעת שחייו מתנהלים לכאורה על מי-מנוחות, שמצוה עליו להיות שמח, ולהודות להקב"ה על כל מה שהוא עושה למענו.

והכל ברחמים גדולים

ואת כל זה הבאנו כהקדמה לתשובה-לשאלה לפני כן, כיצד שמחין? - התשובה היא, שכאשר מכניסים אל הלב אמונה זכה, אמונה בבורא עולם שכל מה שהוא עושה - לטובה הוא עושה, והכל ברחמים גדולים, אי אפשר שלא להיות שמח. אי אפשר.

כי הרי מה שמוציא אותנו מהשמחה, ועוקר אותה מלבנו, היא ההרגשה שמהו לא טוב קורה לנו... אבל אם נרגיש באמת שהכל, ממש הכל, לטובה, הרי שגם הצרה הגדולה ביותר, שלא תבוא על אף אחד מעם ישראל, לא תהיה צרה! היא נסיון, אולי נסיון גדול, אבל לא יותר מזה! וממילא לא תהיה לנו שום סיבה שלא לשמח. והדברים פשוטים.

בדקדוק נפלא

'שלווה נפשית ומנוחת נפש שורה רק בלב אדם הרואה את השגחת ה' בכל רגע ורגע', כותב הגר"ש וולבה ב'עלי שור', ומוסיף: 'בטחון מרגיע את הפחדים המכרסמים בלב כל בן-אדם. החי באמונה ברורה וודאית בהשגחה העליונה, חי בעולם בטוח, כיון שהוא יודע שאי אפשר ומן הנמנע המוחלט שיבוא עליו מקרה מן החוץ ויפגע בו לרעה מבלי שהבורא-עולם הזמין אותו היותו מגיע לו מצד מעשיו או מצד אמינות עצמו'.

הוא ממשיך: 'מה שהבורא עולם מביא עלינו, הוא מביא בדקדוק נפלא, ורק המתאים לאמינות עצמנו, ורק

מה שנוכל נשוא, וברחמים רבים. ובכל זאת יידע עם לבבו כי הכל בידי שמים, ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזל ואין לשם מעצור להרשיע ברב ובמעט, וגם כי צרה קרובה - ישועתו לבא קרובה, כי כל-יוכל ולא ייבצר מזימה בו, ויבטח בשם יתברך בכל עת צרה וחשכה, ויידע באמת כי הוא רב להושיע מכל צרה, וישועתו כהרף עין, ועל כן יקווה לישועתו - גם אם החרב מונחת על צוואר האדם, כענין שנאמר 'הן יקטלני - לו איחל', והיא תחולת אצולה מן הבטחון וכו' (רבנו יונה משלי ג').

מי שתולה כל העת את בטחונו בה' יתברך, הוא ה'חי' האמיתי! הוא השמח האמיתי! כל רגע ורגע מחייו, הופך לעבודת השם מופלאה! כל רגע ורגע כזה, שווה בעיני האלוקים הרבה יותר מאשר רגעי-השלווה שיש לאדם בחייו! קשה, קשה מאוד, להכניס את השמחה אל תוך לבנו, מבלי שתקננה שם מחשבות-של-אמונה. כמה

בכל צער של משפחה, ולהצטער, אבל לא לאבד את השלווה, כי גם את כל האסונות הללו ה' הביא. והם בוודאי לטובה.

תגידו: איך אפשר לא לשמוח אם אנחנו יודעים שאבא'לה שלנו בשמים אהב דווקא את בני האדם שהם 'מעוטי ימים, נשוי טובה, שבעי רוגז, עגומי נפש', כלשונו של הפייטן בתפילת שחרית של יום הכיפורים, או כלשונו בתפילת מוסף 'בשר ודם, הבל ותוהו, חציר יבש, צל עובר, ציץ נובל'; דווקא מהם, ולא מהמלאכים, 'רצית שבח'.

דווקא מהם, עם כל התאוות והרצונות הגשמיים הטבועים בהם, רוצה הקב"ה לקבל את השבח, כי הוא השבח האמיתי, והגדול מכולם, המגיע מן האדם המשתדל להתקרב אל בוראו, ולעלות מתוך פחת-מעשיו, גם אם מדובר בצעד אחד של התקרבות, בפסיעה קלה אל הקודש פנימה.

יתירה חיבתו של אדם כזה לפני אדון האדונים יותר מכל אילי נביות שבעולם. כל פסיעה כזו, מעטרת את הקב"ה בזרי-הלל ובכתרים-של-שבח. מה שמוכיח שהוא איננו 'מלך רגיל', כביכול, אלא מלך שעבדיו יכולים לשמוח במלכותו שמחה עד בלי די.

שהרי, עבדים של מלך בשר-ודם, חייבים להשגיח על 'קפריזות הגאווה' שלו, אבל אבינו שבשמים, מלבד העובדה שהוא מלכו-של-עולם, ואנחנו עבדיו (אה, איזו שמחה נעוצה במשפט כזה!!!) - הוא גם סמל הענווה, ובוחר בשבחייהם של בני האדם, הרבה יותר מזה של מלאכי-מרום. איך אפשר שלא לשמוח במלך שכזה??

הקב"ה כל-כך אוהב אותנו, למרות הכל...

יש ביסוד זה חיזוק רב לכל יהודי, ובמיוחד בתקופתנו רבת-הנסיונות. אין לך אדם שאינו עומד בפני נסיונות. אין לך אדם שאינו נתקל במהלך עבודת השם שלו ב'חשיכה' גדולה המקיפה אותו מכל עבר וגורמת לו להסתר-פנים. מי שלא נפגש בנסיונות מעין אלה, לא התחיל עדיין לעבוד את בוראו, וכידוע מהסדה'ק.

וכאשר תוקפת את האדם 'הקטרה' שכזו, נראה לו, לעיתים, שאבדה כל תקווה... מה-גם ש'במקרה' מביא עליו השטן ברגעים קשים אלה אזכורים מכל עונותיו וחטאיו שעשה עד היום, במזיד ובשגגה, באונס וברצון, ואז נגזלת מהאדם טיפת החיות האחרונה שלו. אם לא יימצא החכם שיגלה את אוזנו שכל זה מעצת היצר, עלול הנפול להמשיך בנפילתו, עד שלא תהיה לו תקנה, חלילה.

אבל אם הוא יודע שהשי"ת כל-כך אוהב אותו, ורצוה בקרבתו, יש לו 'עדיין' במה לשמוח. וזה פשוט.

האמונה מסייעת לנו לשמור על שיקול הדעת, על צלילות ומתינות (וכאמור - היא-היא השמחה), ולא לאבד את שלווה הנפש גם בתקופה כמו זו שאנו חיים בה, שהתרחשויותיה ואירועיה הדרמטיים אמורים לנטוע בנו את ההיפך הגמור משלווה. כי רק האמונה התמימה בבורא עולם, תביאנו אלי הזכרון התמידי שאם הקב"ה הביא אותנו - כן, אותנו, את האנשים החלשים הללו, לבאורה - לימים כאלה, ברור שהוא נסך בנו גם את הכוח להתגבר על כל המכשולים.

מי שמאבד את יסודות האמונה, 'ונכנס ללחץ, מאבד באחת את כל אישיותו, את כל-כולו. הוא כבר לא יהיה מסוגל לבצע את שדושים ממנו. הבה נשן לעצמנו, שהכל-הכל תלוי בידיו של אבא, אבינו שבשמים, ואף אחד לא יוכל להפיל שיערה משער-ראשו ארצה - ללא רשותו.

אין בכוחו של שום יצור שבעולם להניד עפעף בלי שהקב"ה התיר לו לעשות זאת. ורק מי שמאמין באמונה שלימה שהכל בידיו של הקב"ה, יוכל להיות בשלווה, ובשמחה, ולא להישר מכל קול של עלה נידף.

זה אותו אבא, שפעם מלטף ופעם מכה

עם ישראל - מאמינים בני מאמינים הם, ואין להם באמת כל שאלות על הרבש"ע, חלילה. פחדים הם מכל צרות, אבל ממשיכים להאמין, מתוך ידיעה ברורה שבסופו של דבר בוא-יבוא קץ הישועה, הנחמה והגאולה, וכאשר יפדה אותנו הגואל, ומבור הגלות ידלנו ויעלנו, רק אז נראה וניווכח שהכל-הכל היה לטובה, ולכל אונת-צער שיצאה מליבו של יהודי, תהיה נקמה מידו של הקב"ה.

זכור-נזכור את דברי הצ"ח בפסחים, האומר על הפסוק 'שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד', שיש פעמים שהאדם רואה את מידת הרחמים, המתבטאת בידוע בכינוי 'השם', ויש שהאדם נפגש יותר עם מידת הדין, שבה משתמשים בשם 'אלוקים', ואחרי הכל - הוא "ה' אחד"!

זה אותו אבא, שפעם מלטף ומחבק את בנו, ופעם - בראותו שהילד זקוק לחינוך יותר יסודי - הוא מכה בו, אבל זה אותו אבא, העושה בבניו כחומר ביד היוצר, ברצותו מרחיב וברצותו מקצר, כהנה ביד המלח ברצותו אוהז וברצותו שלח. ואם מדובר באבא, ואבא כל כך טוב, הרי ברור שכונותו לטובה, ורק לטובה. ואם כך, דבר אחד צריך לסלק מאתנו בכל מחיר: את העיצבון המיותר.

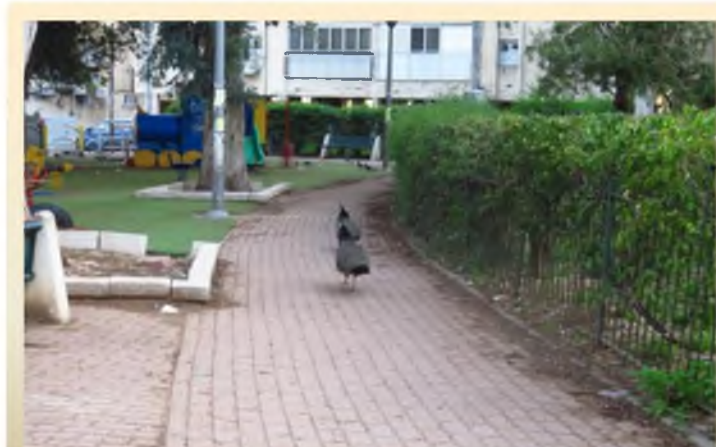
לכן, אין כל קשר בין לשמוע אסונות, ובין איבוד השלווה והשמחה. בוודאי שצריכים לשתף את עצמנו

וואס הווען

במאמר הווא בלשון זו: 'התופעה הזו ששמה 'סביבה לא נקיה' היתה צריכה להפריע לכל אחד, עד שהיינו צריכים לצאת בעצמנו עם מטאטא, ספונג'דור,

אם אכן ההשערה שלנו נכונה והנקיון הזה בוצע על ידי כמה תושבים שאכפת להם (ולכאורה זו האפשרות היחידה) הם קיימו את מה שכתבנו

השבילים הנקיים

סוף-סוף מתחילים לראות שינוי

במצב הנקיון. לאחר פרסום המאמר בנושא, תחת הכותרת 'לא. זה לא פחים קטנים', הופתעו התושבים לראות כמה פעמים את משעוליה של רמת אלחנן והם נקיים מכל רבב. 'הופתעו', בגלל שתי סיבות. ראשית, מפני עצם השינוי! שהרי דילמת הנקיון נמשכה זמן רב, ולכאורה ללא תוצאות. ולכן מגיע יישור-כוח גדול לאלה שעוררנו לא להתיימש, אלא להמשיך ולכתוב בנושא זה, כדי לרומם אחת ולתמיד לשינוי של ממש. זו ההפתעה הראשונה.

והשניה, גדולה מקודמתה. שכן, על פי הידוע לנו לא העמידה עדיין העירייה פועל מיוחד לנקיון השבילים שבין הבתים, בטענה ששבילים אלה עומדים ברשות בעלי-הבתים עצמם, ולעירייה אין אחריות עליהם. ואם הגורמים העירוניים לא היקצו עדיין פועל למטרה זו, מי הוא זה אפוא שניקה את השבילים וצחצח אותם עד כדי כך שגם אם חיפשנו בנרות איזושהו בדל-פסולת, לא מצאנו!

על-כרחנו נמצאנו למדים שיש כמה תושבים שהנקיון כל-כך אכפת להם וצורב את הרגשתם, שהם לוקחים בעצמם את כלי-הנקיון, מטאטא וכף-אשפה, ואולי גם כלים אחרים יותר משוכללים, ומגיעים בשעות נסתרות של לא יום ולא לילה, ומנקים את השבילים. וזו כבר הפתעה שאיש לא ציפה לה. שהתושבים בעצמם יקחו את העניינים לידיים, עם כלי-נקיון, ויבצעו במו-ידיהם את צחצוח-השבילים, זו כבר התפתחות חיובית ביותר, שהלואי שתמשיך ותתפרך, תמשיך ותגדל.

לפקוח עין על הנעשה

גם במשטרה מבקשים לא לחשוב פעמיים אלא לדווח על כל חפץ או אדם חשוד. 'זה יכול להציל חיים'

במצב הבטחוני בו אנחנו מצויים אין ברירה אלא לפקוח עין על הנעשה מסביבנו, ולדווח לרשויות החוק על כל דבר חשוד. אחד התושבים מסר לנו שהבחין בצהרי היום בטיפוס חשוד היושב בפארק ברוקלין, כשמבגדיו משתלשלות ציציות אבל הוא אינו חבוש כיפה. מלבד זאת, קלסטר-פניו דקמה לבני-הזדזים. מה שהגביר את החשד היתה העובדה שהאיש היה עטוי-סרביל וזאת בימי החום הכבדים של תחילת החודש. התושב דיווח למשטרה וזו מיהרה להגיע (בתמונה), בדקה את תעודותיו של האיש, ושחררה אותו. במשטרה אומרים שלא צריך לחשוב הרבה לפני שמתקשרים, ועדיף לדווח על כל דבר חשוד. זה יכול להציל חיים

שהרי היא שייכת לי, לך וְלו, ולכולם, באותה מידה!

● נזכיר פעם נוספת את חילול-השם העצום הנגרם בכך אצל יהודים מתחזקים המגיעים לשכונות חרדיות ונתקלים בחוסר-נקיון מזעזע, דבר העלול להוריד לטמיון את כל המאמצים שהשקיעו בהם על-מנת שיחזרו

● רשות הרבים, כשמה כן היא. רשות של רבים, של הכל, של כלל הציבור. ואם כן, כמו שאדם יחיד אינו משליך ניירות, או בקבוקי שתייה ריקים, על רצפת-הסלון בביתו, ואם יעשה כך יוגדר כחסר-דעה לחלוטין, כך באותה מידה, ואולי אף יותר, צריך לשמור על נקינות של רשות הרבים,

או כל כלי-נקיון אחר, ולנקות במו-ידינו את הרחובות והמדרכות. אם היינו כנים עם הרגשת הסיאוב והגועל הזה, ואם באמת לא רצינו לחיות כך, היינו כבר נוקטים באמצעים ופעולות מסוימות על-מנת למגר את התופעה הכל-כך שלילית הזו!

● אז הנה זכינו שהדברים התקיימו אחד על אחד, ובסיעתא בשמיא הציבור החל להבין את החשיבות בשמירת הנקיון. אפילו הטווסים שכבר לא היו כאן זמן רב, נצפו שוב בין השבילים הנקיים... כי באמת נושא זה הוא דבר שלא היה צריך להרבות בו את הדיבור כלל. כל לומד-תורה באשר-הוא היה צריך להבין לבד ששמירת הנקיון בשכונה חרדית איננה רק לשם היופי ושמירה על ערך הדירות והנכסים, אלא הרבה-הרבה יותר מכך. נקיון מצביע על ערכיות, על חיי מוסר ואצילות, על חיים שבהם אדם לא חושב רק על עצמו, אלא על כל הסובב. אדם ההולך ברחוב, ולצורך הענין ממש לא משנה באיזה גיל, ומשליך לרצפה שקיות וניירות שאין לו בהם צורך, וכיו"ב, מוכיח על חשיבתו המצומצמת וחסרת-ההתחשבות בזולת! וכי השכן שהולך אחריו באותו שביל, צריך להיחשף לניירות שהשלכת אחר גֵּןֶךְ! למה שלא תשמור את הנייר הזה בידך, עד הַגֵּינֶץ אל הפח הקרוב! למה! ממי למדנו לחיות כך! האם ראינו אי-מי מרבותינו שמשליך דברים ברחוב! - בוודאי שלא!

בתחילת החודש התקיימה מסיבת-סיום מסכת נדרים בשיעור הדף היומי של הגאון רבי יאיר גולדשטוף. כמו תמיד, המסיבה נערכה ליד שולחנות ערוכים בטוב טעם ב'אולמי איצקוביץ', אלא שהפעם הצטרפה עוד סיבה למסיבה, והוא סיום הש"ס כולו של מיוזענו הרה"ג רבי שמעון מילגרם, שהחל את השתתפותו בשיעור במסכת נזיר במחזור הקודם, ועתה - עם סיום מסכת נדרים - זכה לסיים את כל הש"ס. הרב מילגרם נשא דרשה נרגשת, מתובלת בדברי תורה, ועודד את כל הציבור להמשיך בלימוד הדף היומי

בתמונה: הרב שמעון מילגרם נושא את דבריו, לצד הגר"י גולדשטוף והגרא"י כהן

● כמה תושבים שערכו לאחרונה שמחות, ביקשו לעורר על כך שמשפחות היוצאות לשבת מן הבית, ומעוניינות להשאיר את הדירה לבעלי-השמחות המארחים את משפחות-קרוביהם, כדאי מאוד שיודעו על כך בצורה כלשהי, כדי שבעלי-השמחות יידעו על כך מראש. אין לשער ואין לתאר באיזו מצוה מדובר, וכמה אפשר להקל בכך על בעלי-השמחות שטרחותיהם עולות למעלה-ראש, והם מסובלים באינספור משימות, ובדרך זו מסירים מעליהם לפחות את כאב-הראש הגדול המתעורר בשל הצורך להשיג דירות.

● המדובר כאמור במצווה גדולה עד מאוד, שכן בעל-הדירה ישן במקום הימצאו, ומדי שניה מתקתק שעון-החסד שלו בעוד מצוה, ועוד מצוה... כך במשך כל שעות היממה שבהן מושאלת הדירה שלו לאורחים. מה שנהוג בקהילות אחרות, הוא, שאחד התושבים מוכן להיות 'המתווך' בין בעלי השמחות ובין בעלי הדירות, ושני הצדדים מתקשרים אליו ומוודעים על הצורך בדירה מצד אחד, ומצד שני מתקבלת הודעה על דירה פנויה.

● לא היה צריך לחפש בנרות איש-חסד כזה שיהיה מוכן לשמש כמתווך... בשכונה בה מתגורר הרב **ישי דביר**, איש-החסד ואיש-הפעלים, איש-החינוך ואיש-המצוות, הדבר מובן מאליו... ובכן, שני הצדדים יכולים מעתה להתקשר אליו, בלי להתבייש, במספר הנייד 053-317-7108, ולהיעזר בו במציאת דירה לשבת.

במדפים הסמוכים לפתח בית הכנסת, וכל זאת כדי לאפשר את הכנסתם של כל הסיידורים למדפים אלה. מה הוא לא עושה, ר' מרדכי, כדי להגיע אל המטרה? מוציא את כל הספרים, מנקה את הלכלוך הרב שהצטבר במשך השנים מאחורי המדפים, קודח ומחבר, ואם צריך לקדוח במדף תחתון הוא נשכב על הרצפה מלוא קומתו וקודח, ואינו חס על כבודו, העיקר שהמתפללים ייהנו ממדפים תועלתיים.

● הרב גלאי משתייך לדור הגבאים המסורים של בתי הכנסיות, הנעלמים והולכים מנוף החיים שלנו. דור זה של גבאים מסר את עצמו לציבור, על כל המשתמע מכך, והיה מסוגל לעבוד במשך שעות ארוכות על דבר אחד, ולא לבקש על כך שכר כלשהו. הציבור חייב להרב גלאי הכרת-הטוב עצומה על כל פעליו ומפעליו למען בית הכנסת.

● הוא-עצמו, במהלך העבודה, מגלה לנו פירור קטן ממדרגתו הרוחנית... בעת שנשכב על הארץ כדי לקדוח בארון, הוא אומר לנו: 'תראו, אם הייתי מתכופף בצורה שכזו מתחת לשולחן בביתי, ללא ספק שהיתה תוקפת אותי סחרחורת, ואילו כאשר אני עושה את אותה פעולה כאן בבית הכנסת, אין לי סחרחורת. אתם יודעים למה? - כי לפני שנשכבתי על הארץ כדי לקדוח במדף, התפללתי להש"ת שיצילני מסחרחורות'...

● הבנתם במי מדובר? - במי שמתפלל ונענה מיידית. ככה זה עם העוסקים בצרכי ציבור באמונה.

בתשובה שלימה. הם, הרי, אומרים לעצמם: אם כך נראים החיים אצל יהודים חרדיים, אין אנחנו מעוניינים להצטרף אליהם!

● ואם נחזור אל הענין שפתחנו בו, ונתפעל מהאנשים שהחליטו לקחת את העניינים בידיהם, נציין רק שבמאמר ההוא, שפורסם לפני כמה חודשים, הובאו כמה עדויות מהימנות על אנשים כאלה. ציטטנו שם את אחד התושבים שכתב לנו בזמנו: '...והנה, עיני רואות, ולא זר, את אחד השכנים שלנו מְהַלֵּךְ במרץ לאורכו ולרוחבו של השביל, ובידו מטאטא ענק, ומנקה את המרצפות הגדולות שעל השביל, ממש כאילו היה זה ביתו-שלו. המחזה הזה הפעם אותי עד מאוד, סיפר הת"ח. אדם קם בשעה מוקדמת כדי לנקות את השביל של עוברי הדרכים, הרי זו מסירות שאין כדוגמה!'

● והוא עשה זאת בשעה שבה באמת אף אחד לא יכול לראותו ולתפסו ב'קלקלתו'! במשך כמה דקות עמדתי בחלון והבטתי בדמותו של השכן המנקה את השביל, והרהרתי בליבי איזו סיעתא דשמיא ממתנה ליהודי כזה!!! איזו הצלחה בחינוך ילדיו ממתנה לו!!! איזו הצלחה בכל העניינים מחכה לו בשל מעשה זה!!!

● ואכן, אדם שמוכיח שאכפת לו מהזולת, שאכפת לו מהלכלוך המצוי ברשות הרבים, והוא מוכן להקריב עבור זה את שעות השינה שלו, ואולי גם את הכבוד האישי שלו, ולקחת מטאטא ביד - מעודת לשפע רב ולברכה עד בלי די. והלואי שנזכה לכך! ושנזכה להבין עד כמה הלכלוך מזיק לאושר-הנפש!

● ואם מדברים על מי שאכפת לו מהזולת, אין מתאים להגדרה זו יותר מאשר הגבאי המסור של בית הכנסת 'קהל חסידים', מכובדנו הרב **מרדכי גלאי**, המקדיש זמן רב על-מנת להיטיב עם המתפללים, ומקדיש מחשבות רבות לפרויקטים האמורים לשפר ולהשביח את הציוד והריהוט של בית הכנסת, ולהביא את הספרים למצב שבו יוכלו להיות זמינים וְשְׁמִישים יותר לקהל.

● כך מצאנו אותו יום אחד עמל ומתייגע להוציא את הספרים המונחים

יש חסד ויש חסד. יש מקרים שאדם לא מפסיד מאומה אם הוא טורח למען הזולת, ולכן אפשר לבקש ממנו לבצע את החסד הזה שאיננו מחסיר הימנו כלום. ידוע לנו על כמה משפחות,

עם האיש. בתקופת הקורונה זה היה הרבה יותר מצוי, אבל גם לאחריה יש עדיין כמה משפחות הזקוקות למנין זה (ללא שום קשר לקורונה).

כך למשל מתקבץ מדי ליל-שבת מנין לתפילה בדירתו של מיודענו הנכבד הרב **שלמה קליין** הסובל ברגליו ואינו יכול לרדת מביתו לבית הכנסת. המנין המגיע לביתו ברוב גיבורי ישראל 26, מתפלל שם מנחה, קבלת שבת וערבית, ואף שומע דרשת בדברי תורה. בתחילת הדרך היה זה מיודענו הרה"ג רבי **משה ברנשטיין** שאמר שם שיעור בין קבלת שבת לערבית, והיום, משהרב ברנשטיין מתפלל במנין מתחת לביתו, נשמעים דברי התורה אצל משפחת קליין ע"י ת"ח אחרים, ולפעמים בעל-הבית עצמו - שהוא ת"ח גדול - אומר את הדרשה.

בהזדמנות זו נבקש מכל מי שיכול להגיע לבית המשפחה בליל-שבת על-מנת לסייע להרב קליין להתפלל בציבור, שיעשה זאת. יש בכך חסד עצום ונשיאה-בעול עם הרב קליין.

ולסיום, נבקש מהקהל להתפלל לרפואת ידידנו הדגול הרב הגאון רבי **יצחק אייזיק כהן שליט"א**, הזקוק לרפואה שלימה בתוך שאר חולי עם

ישראל. ר' יצחק אייזיק" הוא מושג של אהבת-תורה ויר"ש, ושמנו נישא לתהילה בפי כל. תושבי רמת אלחנן יוכלו להעיד שכל אימת שפגשוהו, בבית הכנסת או בכל מקום אחר, היה בפיו וורט נחמד באינספור נושאים תורניים. בקיאותו בתורה היא לשם דבר, ועל כך העיד לא אחת גם רבנו המרא דאתרא שליט"א. נקווה שנזכה עוד רבות בשנים ליהנות ממתיקות התורה שהיתה בפיו, ודשנים ורעננים יהיו לאורך ימים ושנים, יחד עם בניו הצדיקים שאינם מחמיצים כל הזדמנות לקיים בו מצוות כיבוד-אב בהדרה. שמו לתפילה הוא: יצחק אייזיק בן דינה-מינדל.

כוס תנחומין

לידידינו ומכובדינו
הרב **בנימין מובשוביץ**
עם פטירת הגיסה
מרת **גיטל טובה**
שוורצברט ע"ה
■
הרב **מיכאל שושן**
עם פטירת אחיו
הר"ר **פנחס ז"ל**
בנחמת ציון וירושלים תנחמו
משפחת רמת אלחנן

בעקבות קבלת תרומה: מחיר מיוחד על הספר המיוחד

לקים

במחיר מיוחד:

הספר החדש והמיוחד - 'לקים' - של מרן
הגאון רבי **יצחק זילברשטיין שליט"א**,
שנכתב ונערך ע"י **מ. מ. צורן**

הספר הנוכחי נושא את השם 'לקים', בהיותו מוסב על 'ספר המצוות הקצר' של מרן החפץ חיים, שהתמקד כידוע רק על המצוות המעשיות שאפשר לקיימן גם בתקופתנו. הספר החדש מכיל כ-900 עמודים, וגם הוא, ככל קודמיו, מלווה במאות סיפורים ועובדות חדשות מגדולי הדור, ונידונים הלכתיים מרתקים במיוחד. גדולי המחנכים מעידים על התועלת המרובה שהביאו ספרים אלה, וזאת בשל ייחודיותם של לקי-המוסר וסגנון הדברים המתאים לבני הדור הזה. הספר נכתב בסגנון 'רץ', מושך ומרתק, והוא מתאים לכל הגילאים. אישי-החינוך, וגם ההורים והילדים, להפיק מהספר החדש תועלת עצומה, בצירוף רעיונותיו המלהיבים והמרגשים של הגר"י זילברשטיין. ברבים ממוסדות התורה והחינוך, לבנים ולבנות, וגם בבתי המדרשות בכל רחבי תבל, יש שיעורים מסודרים ב'ספר המצוות הקצר', וספרנו זה השופך אור חדש על דברי הח"ח, עמיק את העיסוק בו, ויעודד פתיחתם של שיעורים נוספים.

כאמור, בשל קבלת תרומה - יש אפשרות למכור את הספר במחיר מיוחד

מ. מ. צורן - 053-3388-310 / מייל - 6776168@gmail.com

משנכנס אדר מרבים בשמחה

ספרי השמחה של מרן הגר"י זילברשטיין

המתנה
לפורים
ופסח

המתנה
לפורים
ופסח

'לחנך בשמחה'

הספר מיוסד על העקרון שבדורנו אי אפשר לחנך ללא שמחה ואהבה. האנשים והמוסדות שרכשו את הספר, דיווחו אחר כך שהמורים/ות קיבלו מכך תועלת מרובה עד מאוד, והדברים שנכתבו שם - סייעו להם במלאכת החינוך באופן בל-יתואר. בספר מובאים מאות סיפורים ודוגמאות, קטעי מוסר ופנינים, המתבססים על הנושא הנ"ל, וכמו כן - מתפרסמות בספר גם מאות תשובות בהלכה של הגר"י זילברשטיין, בנושאי חינוך, הכי-מרתקים שיש.

'שמחה בבית'

הספר, על 920 עמודיו, הוא אחיו-התאום של הספר 'לחנך בשמחה', והפך אף הוא לרב-מכר של ממש בקרב הורים ומחנכים. 'שמחה בבית', נסוב בעיקרו על האושר והשמחה הספוגים בין כתלי הבית היהודי, והביטוי העיקרי בספר מוקדש לרוממותו של הבית, במונחים של תקופתנו, וכן לערכיותה הנשגבה של המשפחה - בכל מה שקשור למנוחת-הדעת והאושר הפנימי המקנים בה! בספר מופיע קונטרס-הדרכה מפורט של מרן הגר"ח קניבסקי בענייני שידוכים, וכן הרחבת-דברים של מרן שליט"א על אגרתו הידועה של מרן החזו"א בענין הבית. כל זה יחד עם מאות סיפורים ודוגמאות כיצד ניתן להתגבר על כל הקשיים המתעוררים בדורנו, קטעי מוסר ופנינים, המתבססים על הנושא הנ"ל, בסגנון הכי-מרתק שיש.

'מצוות בשמחה'

שני הכרכים של הספר 'מצוות בשמחה' עם דבריו המופלאים והמרתקים של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, בנויים אף הם על סדר הפרשיות, אבל לא לפי סדר הפסוקים, אלא לפי סדר 'שרשי המצוות' של 'ספר החינוך', העוסקים כידוע בעניינים מוסריים, ומסגנונם הקולח נדמה כאילו נכתבו בימינו. גדולי המחנכים מעידים על התועלת המרובה שהביאו ספרים אלה, וזאת בשל ייחודיותם של לקחי-המוסר וסגנון הדברים המתאים מאוד לבני הדור הזה. כך יוכל אבי-המשפחה - וכמובן גם המורה והמלמד בכיתותיהם - לספר לילדים על המצוות בהן עוסקת הפרשה, ולהסתעף מזה אל רעיונותיו וסיפוריו המאלפים של הגר"י זילברשטיין - דבר שלא היה עד היום, כשכל הספרים התמקדו בפסוקי הפרשיות.

'שבת בשמחה'

ספֵּרנו זה יוצא לאור-עולם בס"ד כדי להנחיל את הידיעה החשובה שמי שידע כיצד לנצל את ה'מנוחה' הניתנת לנו בשבת, בדרך שהשי"ת רוצה שננוח בדור זה, בְּדִגְשׁ על 'דור זה', לא יצטרך לחפש מִדֵּי שבוע 'בית הארחה' אחר להתארח בו בשבת. הוא יוכל לנוח בביתו-שלו, ו'לנפוש' שם במשך השבת על בסיס 'אש"ל ופנסיון מלא'. הוא יוכל להתפלל בבית הכנסת שלו, ולאכול את סעודות השבת בסלון-ביתו, ולהרגיש שהוא נמצא במלון שוויצרי המעוטר ב-5 כוכבים. מטרתנו העיקרית בספר זה, היא להנגיש את מושגי השבת לפני כל יהודי באשר-הוא, שיהא באפשרותו להגיע למימוש מעשי, פשוט ככל האפשר, של קדושת-השבת וטהרתה. לפני 'המושגים הגבוהים', השבת הוא יום של מנוחה. מנוחת-הדעת. יום של 'וינפש'. ובמונחים שלנו: יום של שחרור מהעומסים הכבדים ולחצי-הנפש הפוקדים אותנו בכל ששת ימי המעשה. ומי אינו מעוניין בשמינית-שבשמינית של מנוחת-הדעת, בעולם כה סוער ורוגש שבו אנחנו חיים???

לפרטים: מ. מ. צורן - 053-310-3388
מייל - 6776168@gmail.com

הוא שומע רשרוש בין השיחים, מסתובב לאחור בבהלה, ואת אשר יגור – בא! הדב האימתני, הגדול בעולם, עומד בסמוך אליו

את הסיפור המאוד-מופלא דלהלן שהתרחש באמריקה, וסופר ע"י הרב יואל גולד, סיפר, בעצם, מן הגר"י זילברשטיין בבר לפני עשרות שנים, רק שהדמויות בשני הסיפורים שונות לחלוטין, ואין ביניהן שום קשר... אבל המסר הוא ממש אותו מסר...

שהה במתחם בו נבנו כמה בקתות לאנשים המבקשים לעשות כאן את הנופש שלהם. משהגיע למקום, והבחין בשממה האנושית השוררת בכל האזור, ביקש מאחד הגויים ששהה אף הוא באחת הבקתות שייתן לו פרטים מה אפשר לעשות כאן...

הגוי השיב שמלבד דייג באגמים היפהפיים הפרוסים כאמור מאופק לאופק, וטיולים ליערות ולהרים הגבוהים, אין הרבה מה לעשות... רק לשבת במנוחה, ולצפות בנופי-העד של האזור. אבל, וכאן הרים הגוי את אצבעו לאות אזהרה, מדבר אחד צריך

הסיפור הוא אמיתי לחלוטין, ואין בו שום פרט של גזמא, והוא התרחש ל-אפי איתם, אישיות ציבורית מפורסמת שהיה גם קצין בכיר בצה"ל (בדרגת תת-אלוף), ולפני כעשור עמד בראש אחת המפלגות הדתיות. הפרטים הועברו לציבור ע"י הרב יואל גולד.

לפני מספר חודשים נסע אפי איתם לחופשה בארה"ב, ליד יוסטון, במקום מדהים ביופיו הנקרא 'קינג סלומון'. המדובר באחד המקומות היפים ביותר באמריקה, המצוי באמצע שומקום, ומהאופק עד האופק אפשר לצפות בו רק ביערות ואגמים. איתם

הדב הקריזלי, הגדול בעולם, מהלך עם גוריו

קרוא עומד על מקומו, ועדיין לא זו... איתם חוזר ואומר את המלים פעם שניה ושלישית, והנה הדב הקריזולי מסתובב לאחור והולך כלעומת-שבא.

הגוי הרים את אצבעו לאות אזהרה

לאחר שנגע קמעה, מחפש איתם את הגוי שנתן לו את העצה, וכשפגשו סיפר לו, כשהוא עדיין בסערת-נפש, על המפגש הנורא, ועל יעילותה של העצה. אבל תגיד לי, פונה איתם לגוי ההוא, כיצד הדברים הללו עובדים? מה פשר העניין? האם הדב האימתני הזה מבין את מה שאני אומר? מה קרה כאן? והגוי מסביר: הדב הזה הוא החיה הכי-גדולה במרחב של אלפי הקילומטרים שלפניך. הוא מהלך באגמים וביערות, כמלך במלכותו, ומרגיש את עצמו שליט על כל מה שנמצא כאן. אבל גם הוא יודע ומרגיש שהאדם הוא נזר הבריאה, וצלם אלוקים טבוע בו (הגוי אמר זאת כמובן במלים אחרות, אבל זה היה המסר בדבריו), ולכן הוא פוחד מלגשת אליו, ומלהזיק לו. את תכונת-הפחד הזו מהאדם, קבע בו האלוקים.

אבל כשהדב רואה אדם מהלך, הוא אינו יודע אם מדובר באדם צלם-אנוש או שזו חיה/בהמה. לכן הוא מתקרב ובודק את העניינים... אם האדם, כתוצאה מהפחד שאופף אותו, מתחיל לרקוע ברגליו, לצרוח בהיסטריה, ואולי גם מנסה להרים את ידיו ולהוציא כלי-מלחמה ולפגוע בדב, אזי הדב מבין שלפניו עומדת חיה, ואז יש לו את כל האמצעים להוכיח שהוא חזק הרבה יותר מה'חיה' הזו.

ברם, אם הוא שומע צלילי-קול עדינים ורגועים, אזי האלוקים נתן לו את הבינה הזו לתפוס שמדובר בבן-אדם, שהוא הרבה יותר 'חשוב' ממנו, ואז הוא נסוג אחורנית, ולא עושה לו מאומה.

הרב גולד שהביא את הסיפור התפעל מאוד מכך שאפילו גוי פשוט הבין את העיקרון הזה, שהקב"ה השליט את האדם על הבריאה, והחיות אינן מורשות לפגוע בו. אבל כל זאת בתנאי שהוא 'אדם', ולא בהמה... ואז גם החיות הכי-אימתניות מרגישות את צלם-האנוש שלו!

וזה בעצם פירושו של הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (כ"ח י'), שאפשר

להיזהר כאן ביותר. איתם נדרך, והגוי המשיך ואמר: הכל יכול להיות רגוע-רגוע, עד שתיפגש עם דב קריזולי. למי שאינו יודע, מדובר בדב ענק-שבענקים, שמקום חיותו הוא ליד חופי אמריקה, וגובהו - לפני שהוא מרים את ידיו - מגיע לכ-2.5 מטרים. אחרי שהוא מרים את הידיים, גובהו חוצה פי שניים את גובהה של קומת-אדם.

איתם החל כבר להתחרט על שהגיע למקום זה, ולמרות שהגוי אמר לו שאין הרבה דובים כאלה בסביבה, והסיכוי למפגש כזה הוא קטן מאוד, התעניין איתם מה בכל זאת ניתן לעשות אם נתקלים בדב הקריזולי הלזה...

הגוי לא נותר בלי תשובה... אם תיתקל בדב המסוכן, כל מה שאתה צריך לעשות הוא, להישאר עד כמה שאפשר רגוע-רגוע, ואז תפנה אל הדב ותאמר לו בשפה רגועה ונינוחה: שלום לך דב, באתי לכאן כדי להיות רגוע, ולדוג דגים, ואין לי שום ענין לריב איתך

איתם היה כבר בטוח שהגוי מתכוון לומר שבעצם אין מה לעשות, וכל מפגש עם הדב המדובר סופו להסתיים בכי-רע...

אבל קיווה בכל ליבו שהמפגש הזה לא יתקיים...

מגייס את שארית כוחותיו

לאחר שהתביית באחת הבקתות, והחל לאכול את הארוחה הראשונה שלו במקום, הוא שומע רשרוש בעשבייה הגדולה המקיפה את הבקתה. איתם מסב במהירות את ראשו לאחור, ונתקל ב...כבוד הדב הענק שהריח אולי את ריח המאכלים, ובא להתכבד אף הוא...

איתם איבד את נשימתו. כל מה שתיאר הגוי אודות גובהו של הדב הקריזולי התגמד למול המציאות. הוא הבין שאין לו אפשרות לברוח, כי הגוי כבר אמר לו שלמרות כובדו הענק והגוף המסורבל, מסוגל הדב להגיע למהירות-ריצה של יותר מ-50 קמ"ש! הוא הבין גם שאין לו מה לנסות לטפס על אחד העצים, כי הדב ידלוק אחריו גם לשם.

בלית-ברירה הוא מחליט לנסות את העצה שקיבל אך לפני כמה דקות. הוא נעמד על מקומו, ומגייס את שארית כוחותיו הנפשיים, ומנסה להוציא מפיו, ברגיעות, את המלים שאמר לו הגוי: 'שלום לך דב, באתי לכאן כדי להיות רגוע' וכו'. האורח הבלתי-

דמות-דיוקנו של האדמו"ר הקדוש רבי שלמה מזוויחל

שידעתי שהוא מתכוון למה שהוא אומר, והמדובר בסכנה אמיתית, ניגשתי לקולונל הבריטי שהיה ממונה על המפעל, וסיפרתי לו על האזהרה שהשמיע הערבי.

לקצין הבריטי לא נותר אלא ללעוג למשבת. 'מה אתה רוצה שאעשה?' – שאל בתמימות מעושה. 'הלא גם אתה יודע שאין לנו שליטה עליהם. אם אתה שואל בעצתי, אומר לך שאל תגיע יותר למפעל. איש לא יוכל להיות ערב לחיך'!

השאלות של הרבי

היהודי החליט לעלות ירושלימה ולהיכנס אל הרבי מזויהל זצ"ל. מששמע הרבי את הדברים, לא שאל את היהודי 'מה הם יחסי הכוחות של יהודים-ערבים במפעל', או 'האם יש לך כלי נשק שבו תוכל להיאבק מול הערבי', וכיוצא בזה. השאלות שבפיו, היו שונות לגמרי.

'האם אתה שומר שבת כראוי? האם הינך קובע עתים לתורה? האם הינך נזהר בכשרות ובטהרת המשפחה? ומהשיב היהודי על כל השאלות הללו בחיוב, פסק לו הרבי שיחזור למפעל וימשיך לעבוד, ולא יחשוש משום דבר...

היהודי סיפר לי שדבריו של הרבי נסכו בו עוז ותעצומות, ומיד למחרת שב אל המפעל בלב שקט ובטח. והנה, הערבי הלך, בראותו שהיהודי שב לעבודתו, ניגש אליו ואמר לו 'האם אתה חושב שדבריי היו לחינם, ותעשה כאן כל מה שליבך חפץ? ונתן לו אגרוף חזק בפניו.

יש אדון לבריאה!

מה שקרה אחר כך הוכיח שיש אלוקים בישראל. לא עברו כמה שניות, והערבי צנח ארצה כפגר מת, ונפח את נשמתו, ללא כל 'הסבר הגיוני'!

ה'הסבר' היחיד היה, שיש אדון לבריאה! וכשהוא שומע הבטחה היוצאת מפה קדוש כמו זה של האדמו"ר מזויהל, הוא מקיים אותה, כי האדמו"ר עקר את כל ההרגשות 'הגיוניות' מליבו. וכפי שאמר הערבי באיומיו כך היה: אי אפשר לעשות כאן בעולם הזה מה שליבך חפץ... מי שמתקרב לקב"ה, ומקיים את רצונו בלבב שלם, וגם כאשר מתרגשת עליו צרה שכזו אינו נופל ברוחו, אלא עולה לירושלים כדי ליטול עצה מן הזקנים, זוכה ומן השמים שולחים לו מלאכי רחמים שישמרו עליו.

ועוד דבר שאמר הערבי התקיים, אבל לא במדויק... הוא דיבר על ארון מתים, ו'זכה' לקבל שכרו, והוא עצמו יצא בו...

נעקור גם אנחנו מלפני את כל 'השורשים הגויים' המצויים שם, ונזכה לשפע ברכה וקדושה מלעיל.

לשייכו במקרה שלנו לא רק לעמי הארץ, אלא גם לחיות הארץ.

האדמו"ר מזויעהל נופף במקלו והמרצחים הערביים נמלטו

עכשיו נעבור לאחד הסיפורים הראשונים שסיפר מרן הגר"י זילברשטיין ברמת אלחנן.

האדמו"ר רבי שלומק'ה מזויעהל זצ"ל עשה פעם את דרכו מירושלים למירון וחצה את העיר שכם. ישוב זה שהיה מועד לפורענות עוד מימי קדם, לא האיר את פניו גם לאיש אלוקים קדוש זה, ובעוברו בין הסימטאות ניסו ערבים להתנכל לשיירה בה נסע.

האדמו"ר ציווה על נהגו להמשיך ולנסוע, ולא להתחשב בפורעים הערביים שתאוות הרצח נשקפה כבר מפניהם. "אל תדאג. אם הם יתקרבו אלינו, אלחם נגדם ואנצחם", אמר הרבי.

ואכן, כאשר התקרבו הערבים אל המכונית, יצא האדמו"ר ונופף עליהם במקלו כמאיים עליהם, וצעק שכל ערבי שלא יסתלק מכאן בזה הרגע, יינזק. וראה זה פלא. כל הרוצחים הללו ברחו כל עוד רוחם בם ונעלמו מן המקום כהרף-עין.

המקורבים שהיו עדים למעשה המופלא, שאלו לאחר מכן את האדמו"ר הכיצד לא ירא לנפשו מאימת המרצחים, ובכלל – כיצד הצליח יהודי קשיש כמוהו להניס את הערבים הידועים בעזותם? וכי יש לרבי רוח-הקודש במקלו? – שאלו.

השיב הרבי ואמר: מִטְבֵּעַ הבריאה אין לגוי שליטה על יהודי, אלא שהקב"ה טָבַע את ההנהגה הזו בעולמו כל עוד היהודי נשאר יהודי. ברם, כאשר נכנס בו קצת מן 'הגוי', אין לו עדיפות על פני הגוי...

כשהערבים החלו להתגרות בנו, הסביר הרבי, הוצאתי מליבי את כל ההרגשות 'הגיוניות' שאולי-אולי נותרו בי, וממילא לא היתה להם שליטה עלי...

האיומים בבתי הזיקוק בחיפה

מעשה נוסף, עם מסר זהה לסיפור הקודם, סיפר מרן הגר"י זילברשטיין על האדמו"ר רבי שלמה מזויהל זצ"ל, שכל מי שהתקרב אליו ולו במקצת ראה את קדושתו.

סיפר לי יהודי על מעשה מופלא שהתרחש עימו בשנים שלפני קום המדינה. יהודי זה עבד בתפקיד בכיר בבתי הזיקוק בחיפה, ובימי הפרעות שהיו בימים ההם, ניצלו הערבים את המצב ופגעו בעובדים היהודיים, ולהנהלה כמעט ולא היה מה לומר...

יום אחד, מספר היהודי, ניגש אליי ערבי שעבד במפעל, ואמר לי בקול מאיים שאם אבוא מחר לעבודה, אצא מבתי הזיקוק רק בארון מתים... כיוון

לרגל לימוד מסכת נזיר בדף היומי הופיע ויצא לאור ספר

אבני צדק

על מסכת נזיר

ובו חידושים וביאורים דף אחרי דף על מסכת נזיר

ובנוסף נכללו בו כמה דברים שנידונו בהרחבה כמו קונטרס 'צורת אדם' יסודות ופרטי דיני טומאה וטהרה [השייכים לדף מ"ט ואילך],
דין כיסוי ראש לנשים [לדף כ"ח], דין איסור הקפת הראש והשחתת הזקן ודין גילוח במכונה [לדף מ"א ונ"ז], דין איסור לא ילבש [לדף נ"ח], ועוד

נתנאל ברדה

ניתן לקבל בדוא"ל 4196198@gmail.com

כמו"כ ניתן להשיג במחיר מוזל לרגל ההוצאה ב- 050-4196198

להזמנת ספרי 'עוז והדר' למוסדות ויחידים סטים

ובודדים משלוח עד הבית בתשלומים נוחים

מוישי- 052-7110200

מראי מקומות 'תלמוד ירושלמי'

עם התחלת לימוד מסכת 'פאה' מן תלמוד ירושלמי
בדף היומי (דרשו) ניתן לקבל מראי מקומות
הערות והארות על סדר הדף

בדוא"ל- b1263341@gmail.com

כמו"כ ניתן לקבל את הקונטרסים שיצאו עד עתה
על מסכת ברכות ירושלמי במייל הנ"ל

בתבנית
משנה
ברורה

יומא טבא לרבנן ותלמידיהון

כרך חדש

לסדרה שכבשה
את היכלי הכוללים
ושוחרי ההלכה

אמרי מרדכי הלכות תערובות

- ובו מדור לסיכום דברי הנושאי כלים והשו"תים בשפה ברורה וקולחת ובעימוד מאיר עיניים סביב לשלחן ערוך.
- מדור ייתרון דעת לעיונים הרחבות וחקירות בשורשי הדינים.
- מדור ציונים, ובו רבבות מראי מקומות מפורטים השייכים לדברי המחבר והרמ"א וליסודות נלווים, בשים דגש לבעיות שהתעוררו בזמנינו עם מסקנות ההלכה מגדולי המורים.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 119 | פר' משפטים תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מזן ראש הישיבה הגר"מ מזרחי
במסידת ועד בביתו לבוגרי הישיבה

המשגיח הגר"ח מישקובסקי בהתייעצות
אצל מזן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין

בבית מזן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א התקיים מעמד הכתרת הגר"ד משה דרוק לרב קהילה בשכונת רמות ב'

מעמד יסוד והקמה "סמינר החדש עפולה" בברכתם של מזן ורבנן שליט"א

למידע והצטרפות לתוכניות:
בעלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"

ההשתדלות שלך היום למחר של הילדים

שמחת החתונה לבן הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"

עושים השתדלות, מחתנים בכבוד

השתדלות

התוכנית החדשה של עמרם פריד שליט"א

חנוכת הבית לבית הכנסת המרכזי בני הישיבות בשכונת פסגת זאב מרכז. בהשתתפות מרגן ורבנן גדולי ישראל

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"

ההשתדלות שלך **היום למחר** של הילדים!!!

השתדלות
ההשתדלות שלך

בשורה וחידוש בארון הספרים היהודי

להתעדן באהבתך
ולגלות את העמק
והיפי של המדרש

**"מדרש רבה"
שמות ב'**

♦ פרשני המדרש ♦ מפואר
♦ מבואר ♦ רעננת

חלק א' 90 ₪ | חלק ב' 100 ₪

שבועיים נוספים למבצעי החורף עד ר"ח אדר

תלמוד בבלי
מסכת נזיר

תלמוד ירושלמי מהדורה בינונית
הכרכים שהופיעו:
ברכות א' ב', פאה

סט ספר החינוך
7 כרכים

במחיר 450 ₪ 560 ₪

ניתן להשיג כאן ובחנויות המובחרות

ארטסקרול
ישראל

למשלוח עד הבית כנסו:

artscrollisrael.co.il

© 02-6564112

הטסקרול / מסורה

ספריית
אחים גיטלר

בחנויות הספרים

ירושלים: רח' מלכי ישראל 8 02-5389934

בני ברק: רח' שלמה המלך 2 03-5792612

gitlerbooks.co.il

בכוללי 'רצופות ליבו חפץ' במ לומדים עשרות ת"ח בהתנתקות מהבלי העוה"ז
יוצאים בהגרלת ענק לרגל התרחבות הכולל

משכורת לשנה!

השנה
הניקיון
לפסח עלינו!

למזדרזים עד פורים
הגרלה על שעות ניקיון

{ מספר השעות לפי גובה התרומה }

120,000

גובה הזכיה תלוי בכם!!!

150,000

{ 10,000 לחודש }

החזקת אבן
בחצי סדר חודשי

10,000+ נ"ל

52

4 כרטיסים

הגרלה 25 שעות עוזרת נקיון לפסח

החזקת יום לימוד
של חברותא

20

1 כרטיס

הגרלה 10 שעות עוזרת נקיון לפסח

החזקת אבן
בסדר חודשי

10,000+ נ"ל

104

9 כרטיסים

הגרלה 35 שעות עוזרת נקיון לפסח

החזקת אבן
שלש ימי לימוד

30

2 כרטיסים

הגרלה 15 שעות עוזרת נקיון לפסח

הגרלה מיוחדת על מתנה בשווי 120 ש"ח תתקיים בין המציינים שהגיעו דרך הפרסום ב"קובץ גליונות"

40,000 כרטיסים משתתפים בהגרלה | ההגרלה ע"פ תקנון הכולל | ההגרלה ב' בניסן

להשתתפות בהגרלה <<<

עמדות נדרים פלוס וקהילות <<< כוללי רצופות לבו חפץ נדרים פון <<< 079.969.6647

לאפשרויות תרומה נוספות <<< 052.765.7387 | לקבלת קישורית לתרומה במייל <<< 4138413@gmail.com | לפרטים נוספים <<< y657387@gmail.com

*לתורמי הכסף הכולל מסכים זה

